

T.C.

**YOZGAT BOZOK ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
ARKEOLOJİ ANABİLİM DALI**

GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE HEKATE TAPINIMI

EMRAH URTEKİN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Özge ALTUN

HAZİRAN – 2024

YOZGAT

T.C.
YOZGAT BOZOK ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
ARKEOLOJİ ANABİLİM DALI

GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE HEKATE TAPINIMI

EMRAH URTEKİN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Özge ALTUN

HAZİRAN – 2024

YOZGAT

	YOZGAT BOZOK ÜNİVERSİTESİ LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ LİSANSÜSTÜ TEZ ONAY FORMU
---	---

T.C.

YOZGAT BOZOK ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

Enstitümüzün Arkeoloji Anabilim Dalı Tezli Yüksek Lisans/Doktora Programı öğrencisi Emrah URTEKİN'nin hazırladığı “Geçmişten Günümüze Hekate Tapınımı” başlıklı tezi ile ilgili tez savunma sınavı, Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri gereğince/...../..... günü saat:....'da yapılmış, tezin onayına oy birliği/oy çokluğu ile karar verilmiştir.

Başkan :

Jüri Üyesi :

(Danışman)

Jüri Üyesi :

Jüri Üyesi :

Jüri Üyesi :

ONAY:

Bu tezin kabulü, Enstitü Yönetim Kurulu'nun/...../..... tarih ve sayılı Enstitü Yönetim Kurulu Kararı ile onaylanmıştır.

...../...../.....

Prof. Dr.

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

TEZ BEYANI

Tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, tezin içerdığı yenilik ve sonuçların başka bir yerden alınmadığını, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan eder, aksi bir durumda aleyhine doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğini beyan ederim.

Emrah URTEKİN

...../...../.....

ÖN SÖZ

“*Geçmişten Günümüze Hakate Tapınımı*” adlı bu tez çalışmasının konusunu Antik Çağlardan günümüze kadar hâlâ tapınımı devam eden ana tanrıça Hekate oluşturmaktadır. Çalışmanın asıl hedefi ise tanrıçanın Antik Çağlardan günümüze devam eden tapınımlarını inceleyerek, özellikle tanrıçanın günümüz kaynaklarındaki ve çeşitli dijital platformlardaki yeri incelenerek, tanrıçanın günümüzdeki tapınımlarını araştırmaktır. Bu kapsamda tanrıçanın çeşitli bölgelerdeki tapınımı ve olası köken bağlantıları, Antik kaynaklardaki rolü ve Hekate’nin kültü; epigrafik, nümismatik ve arkeolojik veriler doğrultusunda ele alınmıştır. Bu veriler kapsamında ele geçen buluntular değerlendirilmiş ve tanrıçanın ilk ortaya çıkışından bu yana devam eden tapınımları açıklanmaya çalışılmıştır.

Antik Çağ toplumlarında bir dini inancın ilk defa ne zaman ve nasıl ortaya çıktığını belirlemek kolay değildir. Bu açıdan Hekate tapınımının Antik Çağlar’da birçok bölgeye yayılmış olması, çeşitli özelliklerle tapınım görmesi ve birçok farklı bölgenin tanrı ve tanrıçalarıyla ortak özellikler paylaşması, tez içerisinde iyi bir kronolojinin oluşturulmasında birtakım zorluklar yarattığı söylenilebilir. Hekate tapınımının Antik Çağ toplumları arasında oldukça yaygın olduğu ve özellikle Roma Dönemi’nde Hekate tapınımının popüler olduğu ve bu popülerliğin Stratonikeia antik kentine önemli getiriler sağladığı gözlemlenmektedir. Çalışmada ulaşılmış olduğumuz veriler Hekate tapınımının sadece Antik Çağlar ile sınırlı olmadığını günümüzde de aktif bir şekilde tapınım gördüğünü ortaya koymaktadır.

“*Geçmişten Günümüze Hakate Tapınımı*” adlı bu araştırma üzerinde çalışmamı sağlayan sayın hocam (Dr. Öğr. Üyesi Özge ALTUN)’a, bana araştırmamın her aşamasında gösterdiği ilgi ve katkılardan dolayı, en içten teşekkürlerimi sunarım. Tanrıçanın günümüzdeki tapınımlarına dair önemli bilgiler veren Sayın (Sorita D’ESTE) ve (Tara SANCHEZ)’in çalışmam için bana kendi kaynakları ile birlikte birkaç kaynağı da ücretsiz bir şekilde sunmaları ve bana deneyimlerini aktardıklarından dolayı bir teşekkürü borç bilirim. Ayrıca her ihtiyaç duyduğumda, benden yardımını esirgemeyen ve zaman ayıran Sayın (Güneş AKÇAY)’a, yardımlarından dolayı arkadaşım Sayın (Yusuf CAN)’a çok teşekkür ederim. Maddi ve manevi anlamda bana her zaman destek olan sevgili aileme de ayrıca teşekkür ederim.

Emrah URTEKİN

02/07/2024

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE HEKATE TAPINIMI

EMRAH URTEKİN

YOZGAT BOZOK ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
ARKEOLOJİ ANABİLİM DALI

TEZ DANIŞMANI: Dr. Öğr. Üyesi ÖZGE ALTUN

İnançlar, tarih boyunca insanoğlu üzerinde öylesine etkili olmuştur ki zamanı geldiğinde servetlerinden, besin kaynaklarından ve hayatlarından vazgeçmelerine neden olduğu gözlemlenmiştir. Bu öylesine fanatik bir tutkudur ki insanoğlunun tarih boyunca geçirdiği evrim sürecinde her zaman hayatlarının merkezinde yer aldığını söylemek mümkündür. Bu tutku; ahlaki düzeni, huzuru, normları, statüyü, yaşama tutkusunu, bilimi vb. birçok şeyi beraberinde getirdiği söylenebilir. İnsanoğlunun tarih boyunca kaydettiği her gelişmenin altında mutlaka yatan bir inanç sisteminin de var olduğu söylenilebilir. Bu duruma her şeyi katabilirsiniz; bilim, ticaret, siyaset, hukuk vb. Bu inanç sistemlerinin tarih boyunca esnemeler ve daralmalar gösterdiği gözlemlenmektedir. Bu esnemeler ve daralmalar insanoğlunun gereksinimlerine göre farklılık gösterebilir. İlk başlarda şifacı olarak karşımıza çıkan ana tanrıça Hekate daha sonrasında negatif özellikleriyle büyücü ve cadı olarak tanımlanmıştır. Hekate'nin antik dönemlerdeki yoğun tapınımı ve birçok antik kaynakta kendisinden söz etmesi nedeniyle tanrıça geçmişten günümüze kadar aktif bir şekilde tapınım görmüş ve görmeye de devam ettiği gözlemlenmektedir. Orta Çağın halen yaşayan efsaneleri ve skolastik düşünce yapısında, tanrıça büyücü ve cadı formu ile popüler olduğu gözlemlenmektedir. İlk ortaya çıkışından itibaren tanrıça hakkında günümüze kadar hem antik kaynakların hem de modern kaynakların çoğunluğu ve bu kaynaklarda görülen tutarsızlıklar ve fikir ayrılıkları bu tanrıçanın kültürünü bulanıklaştırmış ve anlamamızı zorlaştırmıştır. Bu çalışmada tanrıçanın antik dönemlerdeki tapınımı, antik kaynaklardaki ve modern kaynaklardaki konumu, ortaya çıkışı, gelişimi ve günümüzdeki tapınımı incelenmiştir. Ayrıca, Hekate'nin günümüzde nasıl popüler kültür malzemesi haline geldiği süs eşyalarından edebiyata kadar her alanda ne şekilde kullanıldığı bu çalışma kapsamında gösterilmeye çalışılmıştır. Yine bu çalışmada tanrıça adına yapılan günümüz tapınımlarının nerelerde ne şekilde ve hangi gruplar arasında olduğu belirlenmeye çalışılmıştır. Bu çalışma tanrıçanın geçmişten günümüze kadar olan yolculuğuna ışık tutarak bu doğrultuda bilgiler verilmeye çalışılmış ve literatüre katkı sağlaması amaçlanmıştır.

2024, + 185 Sayfa

Anahtar Sözcükler: Hekate, Antik Çağlar, Günümüz, Kült, Tapınımlar

ABSTRACT

MASTER THESIS

HECATE WORSHIP FROM PAST TO PRESENT

EMRAH URTEKİN

YOZGAT BOZOK UNIVERSITY

SCHOOL of GRADUATE STUDIES

DEPARTMENT of ARCHAEOLOGY

SUPERVISOR: Asst. Prof. Dr. ÖZGE ALTUN

Beliefs have been so influential on human beings throughout history that it has been observed that they have caused them to give up their wealth, food sources and lives when the time comes. This is such a fanatical passion that it is possible to say that it has always been at the centre of the lives of human beings during their evolution throughout history. This passion; moral order, peace, norms, status, passion for life, science, etc. It can be said that it brings along many things. It can be said that there is a belief system underlying every development recorded by mankind throughout history. You can include everything in this situation; science, trade, politics, law, etc. It is observed that these belief systems have shown stretches and contractions throughout history. These stretches and contractions may differ according to the needs of mankind. The mother goddess Hecate, who first appeared as a healer, was later defined as a sorceress and witch with her negative characteristics. Due to the intense worship of Hecate in ancient times and the fact that she is mentioned in many ancient sources, it is observed that the goddess has been actively worshipped from the past to the present and continues to be seen. In the still living legends and scholastic thought structure of the Middle Ages, it is observed that the goddess is popular with her sorceress and witch form. The majority of both ancient and modern sources about the goddess since her first appearance and the inconsistencies and disagreements in these sources have blurred the cult of this goddess and made it difficult for us to understand. In this study, the worship of the goddess in ancient times, her position in ancient and modern sources, her emergence, her development and her worship today are analysed. In addition, how Hecate has become a popular culture material today and how she is used in every field from ornaments to literature has been tried to be shown within the scope of this study. Again in this study, it has been tried to determine where, how and among which groups today's worship in the name of the goddess takes place. This study aims to shed light on the journey of the goddess from the past to the present and to provide information in this direction and to contribute to the literature.

2024, + 185 Pages

Keywords: Hecate, Antiquity, Today, Cult, Temples

İÇİNDEKİLER

Sayfa

TEZ ONAY SAYFASI.....	vi
TEZ BEYANI.....	vii
ÖN SÖZ	iv
ÖZET	v
ABSTRACT.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar LİSTESİ.....	x
ŞEKİLLER LİSTESİ	xii
RESİMLER LİSTESİ	xii
KISALTMALAR LİSTESİ	xiv
GİRİŞ	1
Problem Durumu / Konunun Tanımı	4
Araştırmanın Amacı	4
Araştırmanın Önemi	5
Varsayımlar / Sayıtlılar / Araştırmanın Hipotezleri / Soruları	6
Sınırlılıklar	6
Tanımlar	6
1. HEKATE’NİN ORTAYA ÇIKIŞI ve GELİŞİMİ	7
1.1. Hekate İsmi nin Kaynağı ve Tapınım Gördüğü Bölgeler Bağlamında Hekate’nin Menşei	7
1.1.1. Anadolu’da Hekate.....	7
1.1.1.1. Hekate ve İonia	9
1.1.1.1.1. Miletos	11
1.1.1.2. Hekate ve Karia	15

1.1.1.2.1. <i>Lagina Hekate Tapınağı</i>	16
1.1.2. <i>Yunanistan 'da Hekate</i>	22
1.2. Hellenistik ve Roma Dönem'lerinde Hekate.....	25
1.2.1. <i>Lagina Hekate Tapınağı ve Dini Ticaret</i>	29
1.3. Lamaştı, Gula ve Hekate Bağlantısı	33
1.3.1. <i>Hekate ve Gula</i>	34
1.4. Antik Kaynaklarda Hekate ve Hesiodos ile Hekate İlişkisi	43
1.4.1. <i>Diğer Antik Kaynaklarda Hekate</i>	46
1.4.2. <i>Antik Kaynaklarda Hekate Kültünün Farklı Kültlerle Olan Bağlantısı</i>	50
2. HEKATE KÜLTÜNDEKİ ÖNEMLİ UNSURLAR	54
2.1. Ana Tanrıça Hekate.....	54
2.2. Hekate'nin Epithetleri	55
2.3. Hekate ve Semboller	60
2.3.1. <i>Anahtar</i>	56
2.4.2. <i>Köpek</i>	58
2.5.3. <i>Meşale</i>	60
2.6.4. <i>Yılan</i>	62
2.7.5. <i>Ay</i>	63
2.4. Hekate Kültünde Yemeğin Önemi	64
2.5. Hekate'nin Yol Kavşaklarıyla Olan Bağlantısı	66
2.6. Koruyucu Hekate.....	67
2.7. Astrolojide Hekate.....	69
2.8. Hekate'nin Tipolojisi.....	72
3. GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE HEKATE TAPINIMI.....	76
3.1. Hekate'nin Antik Çağlardan Günümüze Yolculuğu	76
3.2. Günümüz Kaynaklarında Hekate	86

3.3. Günümüzde Hekate Tapınımı	90
DEĞERLENDİRME ve SONUÇ	117
KAYNAKLAR	122
EKLER.....	136

TABLÖLAR LİSTESİ

<u>Tablo</u>	<u>Sayfa</u>
Tablo 1.1. Tanrıça Hekate'nin epithetlerini gösteren tablo.....	53
Tablo 3.1. Hekate'nin geçmişten günümüze yolculuğu	86
Tablo 3.2. Günümüzde Hekate'ye yapılan tapınımlarında, Hekate sunağında yoğunlukla kullanılan malzemeler	115

ŞEKİLLER LİSTESİ

<u>Sekil</u>	<u>Sayfa</u>
Şekil 1.1. Protogeometrik Ephesos Artemision, ritüellerindeki hayvan kalıntıları.....	10
Şekil 1.2. Klasik Dönemde Apollon Delphinios Kutsal Alanı'nın zemin planı.....	11
Şekil 1.3. Lamaştu, Gula ve Hekate'nin benzer özelliklerini gösteren şema	42
Şekil 1.4. Hesiodos'a göre Hekate'nin aile ağacı	51

RESİMLER LİSTESİ

<u>Resim</u>	<u>Sayfa</u>
Resim 1.1. Ephesos, yavru köpeklere ait iskelet kalıntıları	10
Resim 1.2. Artemis ve Hekate tasviri	10
Resim 1.3. Artemis Ephesia kült heykeli ve Hekate heykeli	10
Resim 1.4. Güneybatı Anadolu'daki Lagina ve Stratonikeia'nın konumlarını gösteren harita.....	16
Resim 1.5. Lagina Hekate Kutsal Alanı	18
Resim 1.6. Lagina Hekate Kutsal Alanı'nın planı	18
Resim 1.7. Lagina Hekate Tapınağı'nın Doğu cephesi... ..	18
Resim 1.8. Batı frizi, Gigantomakhia sahnesi.....	19
Resim 1.9. Doğu frizi, Zeus'un doğum sahnesi.....	19
Resim 1.10. Güney frizi, tanrıların topluluğunu betimleyen sahne.....	19
Resim 1.11. Kuzey frizi, muhtemelen Roma ile Karia arasındaki bir antlaşmayı tasvir etmektedir.....	19
Resim 1.12. Eleusis'ten koşan kız heykeli (Heykelin orijinali sol tarafta, heykelin rekonstrüksiyonu ise sağ tarafta yer almaktadır.....	23
Resim 1.13. Hekate Kourotrophos?.....	24
Resim 1.14. Pherai, Stater.....	24
Resim 1.15. Lebadea'dan 12 tanrı tanrı kabartması.....	26
Resim 1.16. Thasos'tan 12 tanrı kabartması.....	26
Resim 1.17. Stratonikeia, Drahmi.....	29
Resim 1.18. Lampsakos'dan bir Tetrдраhmi.....	33
Resim 1.19. Gula Tapınağı'ndan pişmiş kilden ve bronzdan yapılmış iki köpek figürü.....	35
Resim 1.20. Gula mühründeki yarım hilal motifi.....	38
Resim 1.21. Boeotia amphorasındaki arka eşek bacağı.....	41
Resim 1.22. Aslan ve köpek betimlemeleri (Sol üsteki kabartma Alaca Höyük surlarından. Avcı köpeklerle bir aslan avı sahnesi. Sol altaki silindir mühür baskısında bir şifa ritüeli sahnesi yer almaktadır	41
Resim 1.23. Bactaria'dan, gümüş Tetrдраhmi	45
Resim 1.24. Boeotia Amphorası... ..	46
Resim 1.25. Hayvan başlı Hekate	48
Resim 1.26. At, domuz ve köpek başlı Hekate	48
Resim 2.1. Üç başlı ve üç vücutlu Hekate rölyefinde üçünü figürün elinde anahtar ve kırbaç vardır	57

Resim 2.2. Köpek ve Hekate'yi betimleyen kabartma	60
Resim 2.3. Persephone Ressamı'na ait çan krater	61
Resim 2.4. Hekatodoros'un mezar steli. İstanbul, MÖ 2.yüzyıl	61
Resim 2.5. Samanyolu ve Zodyak'ın kesiştiği yer, Macrobius'a göre öbür dünyanın kapılarının durduğu yer.....	71
Resim 2.6. MÖ 15 Ağustos 700 tarihinde saat 03:40'ta Artemis Orthia Tapınağı'nın bulunduğu yerden Ülker, Orion ve Sirius'un konumunu gösteren gece gökyüzünün yeniden yapılandırılması.....	71
Resim 2.7. Artemis Ephesia solda, Aphrodisias Aphroditesi sağda	72
Resim 2.8. Üç katlı tanrıçanın eski bir Kelt oyması. Ay'ın üçlü tanrıçaları Selene, Hekate ve Diana	73
Resim 2.9. Günümüzde Hekate'nin üçlü Ay tanrıçası yönünün sembolü	73
Resim 2.10. Pergamon Zeus sunağındaki Hekate kabartması	73
Resim 2.11. Gemalardaki, tek gövdeli, üç başlı ve altı kollu Hekate betimi	73
Resim 2.12. Üç gövdeli, üç başlı, altı kollu Hekate betimi	74
Resim 2.13. Cepheden üçlü Hekate betimi	74
Resim 2.14. Yedi ışıklı tacıyla Hekate betimi	75
Resim 3.1. Ostia'dan bir disk, Kral Süleyman sihirbazlık yaparken	81
Resim 3.2. Özgürlük Heykeli, ABD	84
Resim 3.3. Lagina Hekate Tapınağı'nın basamaklarına oyulmuş dört dişli sembol	84
Resim 3.4. Lagina Hekate Tapınağı, Kilise'nin merdivenlerine oyulmuş yedi ışıklı yıldız..	84
Resim 3.5. Yedi yıldızı çevreleyen Ouroboros çemberi	85
Resim 3.6. Günümüzde Hekate çarkının sembolü	86
Resim 3.7. Günümüzde Hekate takvimi	95
Resim 3.8. Günümüzde bir Hekate ritüeli örneği	95
Resim 3.9. Üçlü Hekate rahibeleri	98
Resim 3.10. Günümüzde Hekate tütsülüğünün bir örneği	106
Resim 3.11. Günümüzde Hekate Mabedi	116

KISALTMALAR LİSTESİ

Bu çalışmada kullanılmış kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Kısaltmalar	Açıklamalar
Apoll. Rhod. <i>argon.</i>	: Apollonios Rhodios, <i>Argonautika</i>
Aristoph. <i>Lys.</i>	: Aristophanes, <i>Lysistrata</i>
Aristoph. <i>Pl.</i>	: Aristophanes, <i>Plutus</i>
Aristoph. <i>Was.</i>	: Aristophanes, <i>Wasps</i>
Bkz. (bkz.)	: Bakınız
Diod.	: Diodorus Siculus, <i>Bibliothèque Historique</i>
Eur. <i>Hec.</i>	: Euripides, <i>Hecuba</i>
Eur. <i>Med.</i>	: Euripides, <i>Medeia</i>
Eus. <i>Praep. Ev.</i>	: Eusebius, <i>Praeparatio Evangelica</i>
Eust. Thes. <i>Od.</i>	: Thessalonika'lı Eustathios, <i>Ad Homeri Odysseam</i>
Hes. <i>Erg.</i>	: Hesiodos, <i>Ergai Kai Hemera</i>
Hes. <i>Theog.</i>	: Hesiodos, <i>Theogonia</i>
Hipp.	: Hippokrates, <i>On the Sacred Disease</i>
Hom. <i>İld.</i>	: Homeros, <i>İlyada</i>
LIMC.	: Lexicon Iconographicum Mythologiae Classicae
Lyc. <i>Alex.</i>	: Lycophron, <i>Alexandra</i>
MÖ	: Milattan önce
MS	: Milattan sonra
Non. <i>Diony.</i>	: Nonnos, <i>Dionysiaca</i>
Ovid. <i>Met.</i>	: Ovidius, <i>Metamorphoses</i>
Paus.	: Pausanias, <i>Periegesis tes Hellados</i>
PGM.	: Greek Magical Papyri (Yunan Büyü Papirüsleri)
Plin. <i>Nat.</i>	: G. Plinius Secundus “Yaşlı”, <i>Naturalis Historia</i>
Plut. <i>Rom.</i>	: Plutarkhos, <i>Roman Questions</i>
Prok. Diad. <i>Hymn.</i>	: Proklus Diadochus, <i>Procli Hymni Musaei</i>

Porp. Abs.	: Porphyry, <i>Absinence</i>
Porp. On <i>Img.</i>	: Porphyry, <i>On Images</i>
RE.	: Paulys Realencyclopädie der classischen Altertumswissenschaft
RPC.	: Roman Provincial Coinage
Sen. Med.	: L. Annaeus Seneca, <i>Medea</i>
Soph. Fr.	: Sophokles, <i>Fragments</i>
Str.	: Strabon, <i>Geographika</i>
Verg.	: Vergilius, <i>Aeneas</i>

GİRİŞ

Dünyamızı şekillendiren temel unsurlara genel olarak baktığımızda Antik Çağlardan günümüze kadar olan süreç içerisinde insanlar üzerinde dinlerin büyük bir etki yarattığı söylenilebilir. Bu dinlerde yer alan tanrıların veya tanrıçaların ismi, tapınım şekilleri, dualar, adaklar, semboller, ritüeller vb. gibi kavramlar çağlar boyunca her ne kadar değişiklik gösterse de özünde, insanlar üzerinde güçlü bir etki bıraktığı ve yoğunlukla insanların bu olguyu hayatlarının merkezine yerleştirdikleri gözlemlenmiştir. Yakın zamana kadar Neolitik Çağ sonrasında insanların dine geçtiğini gösteren çalışmalar, bugün Göbeklitepe ve buna benzer alanların keşfi ile bu olgunun Neolitik Çağdan da önceye gittiğini göstermiş ve bu durumda araştırmacıların dinler tarihine daha derinlerden bakılmasını ve aranmasını sorgulatmaya başlatmıştır.

Antik Çağlardan günümüze kadar gelen insanlık tarihinde birçok farklı dinsel düşüncenin bu serüvene dâhil olduğu söylenilebilir. Paleolitik ve Neolitik Çağlarda Animizm, Şamanizm ve Totemizm gibi dinsel düşünce akımlarını bu serüvenler içerisinde görülmektedir. İlerleyen süreç içerisinde toplumların birbiriyle olan ilişkileri ilerledikçe, daha örgütsel ve karmaşık dinsel inançların ve yapıların ortaya çıkmasına olanak sağladığı söylenilebilir. MÖ 3. binde özellikle Mezopotamya Devletleri'nin bu durumu bir ihtiyaca dönüştürülmesine ön ayak oluşturduğu görülmektedir.

Dinin izlediği bu süreçte Homeros (MÖ 8. yüzyıl), Hesiodos (MÖ 8. yüzyıl sonları ve 7. yüzyıl başları), Logographos'lar ve Herodotos (MÖ yaklaşık 484-424) gibi antik yazarlar tarafından ele alınan dini konular ve bu dönemde yeni yeni ortaya çıkan felsefe ile dinde, önemli sıçrayışlar yaşandığı görülmektedir. Arkaik, Klasik ve Helenistik Dönem'lerde dinde sık sık köklü değişimlerin yaşandığı gözlemlenmiş ve bu durumun Roma Dönemi ile yeni bir hız kazandığı söylenilebilir. Yoğunlukla Mısır, Mezopotamya, Hindistan, İran, Anadolu ve Yunanistan'nın oluşturduğu antik dünya coğrafyasında yaşanan dini gelişmeler ilk önce Roma'yı devamında ise günümüz dünyasında geri dönülemez ve oldukça önemli olan dini tarihsel süreci başlattığı söylenilebilir. Bu kapsamda her uygarlık kendinden önceki veya etkilendiği kültürlerden gördüğü dinsel anlatılara ve ikonografilere kendi biçimini verdiği gözlemlenmiş ve bu biçimlerin zaman içerisinde yeni formlar ortaya çıkarttığı söylenilebilir. Bu etkileşimin hızlanmasında büyük rol oynayan akımlar arasında; Stoacılık, Platonculuk ve Pitagorascılık gibi felsefi akımlar gösterilebilir.

Dinin izlediği bu uzun sürecin insanoğlu üzerinde öylesine güçlü etkiler bıraktığı gözlemlenmektedir ki, bu durum da bazı inançların geçmişten günümüze kadar devam etmesine olanak sağladığını göstermektedir. Geçmişten günümüze kadar tapınımı aktif olarak devam eden inançlardan biri de ana tanrıça Hekate tapınımidir. İlk olarak Anadolu'nun Miletos kentinde ve daha sonrasında Yunan anakarasında tapınımı izlenen ana tanrıça Hekate'ye uzun bir süre Karia Bölgesinde tapınıldığı gözlemlenmiş, ilerleyen dönemlerde birçok bölgede tapınım gördüğü ve tanrıçanın Antik Çağlardan günümüze kadar aktif bir şekilde tapınıldığı söylenilebilir. Ana tanrıça hakkında bilgi veren ilk antik kaynak Hesiodos tarafından yazılan *"Theogonia"* (Tanrıların Doğuşu) adlı kitaptır. Bu antik kaynaktan ana tanrıça hakkında verilen bilgiler oldukça ilgi çekicidir. Bu kaynağa göre, Titan soylu olan Hekate bütün Titanların Zeus kuşağı tarafından mağlup edilmesi ve yok edilmesinden sonra, bu tanrıçaya dokunulmamıştır. Diğer Titanlara göre daha önemli görünen Hekate'nin Theogonia'da yüceltildiği görülmektedir. Anadolu'nun Kyme kentinden Boeotia'ya göç ettiği bilinen Hesiodos'un, bu tanrıçaya olan ilgisi Theogonia'da göze çarpmaktadır. Titan soylu olmasına karşın güçlü sıfatlarla anılan Hekate, günümüzde de güçlü kimliği ile tapınım gördüğü gözlemlenmektedir. Antik dönemin sikkelerinde, yazıtlarında ve ikonografi sanatında farklı biçimlerde görülen Hekate, günümüzde de benzer farklılıklarla sahip olduğu gözlemlenmektedir. Bu durumda tanrıçanın hem antik dönemlerde hem de günümüzde her açıdan bir gizemi olduğu kabul edilebilir. Bu gizemi tetikleyen birçok durumun mevcut olduğu söylenilebilir. Bunlar arasında;

1. Şifacı ve büyücü özelliği.
2. Tanrıça kültünün çok eskiye dayanması ve ilk ortaya çıkışından itibaren her dönemde tapınım görmesi.
3. Güçlü ve korkulan kişiliği.
4. Birçok antik yazarın eserlerinde tanrıçaya yer vermesi ve her kaynağın tanrıçaya farklı özellikler atfetmesi.
5. Tanrıça ritüellerinin merkezileştirilmesi ve farklı kentlerden katılımın olması.
6. Ana tanrıça özelliğine sahip olması, tapınımların çeşitliliği ve farklılığı.
7. Tanrıçanın formları, sıfatları ve sembolleri.
8. Diğer tanrılar, tanrıçalarla olan bağlantısı ve mitolojik anlatımlarda farklılık gösteren özellikleri.
9. Tanrıçanın büyücü yönüne, modern edebiyata sıkça yer verilmesi.
10. Tanrıça hakkındaki söylencelerin farklı ve mistik olması.

Tüm bu nedenlerden dolayı ana tanrıça Hekate, uzun bir süredir araştırmacıların ilgi gösterdikleri ve hâlâ hakkında net bir görüş birliğine varamadıkları bir konu olarak kabul edilebilir.

Ana tanrıça kültü, Helenistik Dönem’le birlikte değişen felsefi akımlar ve dine bakış açılarıyla yeni bir önem kazandığı görülmektedir. Önceki dönemlerde evreni anlamaya çalışan filozoflar Helenistik Dönem ile birlikte, beden ve ruh ilişkisi, öteki dünya inancı, insanın amacı, ortaya çıkışı vb. konular üzerine yoğunlaştıkları gözlemlenmektedir. Bu durum beraberinde yeni tanrı ve tanrıçaları getirdiği gibi gizem dinlerinin de ortaya çıkmasındaki sebepler arasında kabul edilebilir. Eleusis kentinde her yıl Demeter ve Persephone için düzenlenen şenlikler, daha sonrasında Roma ve Ostia’da yer alan yapıların altında, odasında veya ayrı bir mekânda gizem dinleri adına verilen hizmetler bu duruma örnek olarak gösterilebilir. Ana tanrıçanın özellikle Helenistik ve Roma Dönemi’nde önem kazandığı söylenilebilir. Roma’nın bu dönemde Lagina Hekate Tapınağı’na yaptığı yardımlar ve birçok bölgeden insanların tanrıça onuruna düzenlenen festivallere katılması, ana tanrıça kültürünün ne kadar önemli ve ünlü olduğunu göstermektedir. Helenistik ve Roma Dönem’lerinde tanrıçanın popülerliği her ne kadar artırmış olsa da bu dönemlerde yavaş yavaş tanrıçanın negatif özellikleri üzerinde durulduğu görülmektedir. Helenistik ve Roma Dönemi’ndeki Hekate tapınımı çoğunlukla tanrıçanın pozitif özelliklerine değil de negatif özelliklerine yönelik olduğu gözlemlenmektedir. Bu dönemlerden önce şifacı olarak bilinen Hekate’nin yerini intikamcı Hekate almış ve bu durum da tanrıçanın Orta Çağ’da büyücü veya cadı Hekate olarak karşımıza çıkmasına neden olmuş olabilir. Birçok dönemde gizemli bir tanrıça olarak karşımıza çıkan Hekate, antik dönemlerden günümüze kadar olan süreç içerisinde varlığını sürdürmüş ve hâlâ aktif bir şekilde tapınımını devam ettirdiği gözlemlenmektedir.

Teknolojinin yarattığı avantajlardan yaralanan insanoğlu sanal ortamlarda veya dijital platformlardan iletişime girerek Hekate için ritüeller gerçekleştirmekte ve dünyanın birçok bölgesinden tanrıça adına topluluklar oluşturdukları gözlemlenmektedir. Bu toplulukların temel amacı tanrıçaya tapınma, onun ismini, kültürünü ve inancını herkese duyurmak olduğu söylenilebilir. Bu durum da her geçen gün tanrıçanın ismini daha sık duymamızın nedenleri arasında gösterilebilir.

Problem Durumu / Konunun Tanımı

Tanrıça Hekate kültü ile ilgili bize ilk bilgileri sunan Hesiodos, tanrıçanın kültürünü pozitif yönleriyle aktararak, Theogonia adlı eserinde tanrıçayı överek yüceltiği gözlemlenmektedir. Hesiodos'tan sonra gelen antik yazarlar ise tanrıçanın kültürünü yoğunlukla negatif yönleri üzerinde durdukları görülmektedir. Tanrıçanın kökenine dair oluşan fikir ayrılıkları, geçmişten günümüze olan tapınım şekilleri, Hekate kültürünün pozitiflikten negatifliğe doğru dönüşümü, bu dönüşümün hangi dönemde gerçekleşmeye başladığı ve hangi antik kaynakların rol üstlendiği, özellikle tanrıçanın günümüzdeki tapınım şekilleri gibi sorulara çalışma boyunca yer verilmiş ve bunların cevabı aktarılmaya çalışılmıştır. Tanrıça ile ilgili günümüze kadar birçok araştırma yapıldığı görülmektedir. Ancak hiçbir çalışma tanrıçanın geçmişten günümüze kadar devam eden tapınımını detaylı bir şekilde aktarmadığı görülmektedir. Tanrıça ile ilgili günümüze kadar yapılan çalışmaların odak noktasını, tanrıçanın kimliği, Hesiodos ile ilişkisi, diğer kültürlerle olan ilişkisi, tanrıçanın sembolleri ve epithetleri vb. gibi sorunlar üzerinde yoğunlaştıkları gözlemlenmiştir. Tanrıçanın kültüründeki değişimin ana nedenleri, olası köken yerleri, geçmişten günümüze olan yolculuğu ve günümüzdeki tapınım şekilleri araştırma boyunca elle alınarak, tanrıça ile ilgili birçok sorunun cevabı antik kaynaklar ve modern kaynaklar ışığında incelenerek aktarılmaya çalışılmıştır.

Araştırmanın Amacı

Ana tanrıça Hekate'nin geçmişten günümüze devam eden tapınımı ve özellikle de günümüzdeki tapınım şekilleri çalışmanın asıl amacını oluşturmaktadır. Ana tanrıça Hekate'nin kimliğinin ve ikonografisinin çözülmesi, bu tanrıçanın ilk ortaya çıkışından günümüze kadar olan evrimsel sürecini anlaşırlı kılacaktır. Bu konuda antik ve modern çok sayıda kaynak bulunduğu görülmektedir. Hekate ile ilgili günümüze kadar birçok araştırma yapıldığı söylenilebilir. Ancak geçmişten günümüze kadar tanrıçanın tapınımını izleyen, günümüzdeki tapınım şekillerini inceleyen ve bu süreç içerisinde tanrıçanın geçirdiği değişimleri neden-sonuç çerçevesinde değerlendiren sistemli ve düzenli bir çalışma gözlemlenememiştir.

İlk olarak Miletos'ta tapınımı gözlemlenen ve yoğunlukla Karia Bölgesinde tapınım gören tanrıça Hekate'nin, Anadolu'dan Yunanistan'a, Yunanistan'dan Roma'ya ve Roma'dan da dünyanın birçok farklı bölgesine olan yolculuğu, Hekate ve Hesiodos ilişkisi, tanrıçanın etimolojisi, özelliği, ritüelleri, sembolleri, diğer tanrı ve tanrıçalarla olan bağlantısı, geçmişten

günümüze kadar gözlemlenen uzantıları ve günümüzdeki tapınım şekilleri bu araştırma kapsamında saptanmaya çalışılacaktır.

Bu tez; Hekate'nin ilk başta şifacı olarak ortaya çıkışını ve daha sonraki dönemlerde büyücü veya cadı olarak kötü özelliklerle anılmasını, geçmişten günümüze farklı açılardan izlenebileceği bir çalışma olarak yapılmaya çalışılmıştır. Bu tanrıçanın süreç içerisinde geçirdiği değişimler ve tanrıçanın neden hâlâ günümüzde tapınım gördüğü sorularına cevap aranmaya çalışılmıştır. Tanrıçanın inanç dünyasındaki diğer figürlerle olan benzerlikleri ve farklılıkları bu çalışma kapsamında karşılaştırmalı olarak sunulmaya çalışılacaktır. Tanrıçanın geçmişten günümüze kadar olan süreç içerisindeki tapınımları; din, inanç, kültür, gelenek, ticari faaliyetler, büyü, cadı, şifacılık, şamanizm vb. gibi kavramlar üzerinden bir kuramsal çerçeve oluşturularak bu kavramların tanrıça üzerindeki yansımaları incelenecektir.

İnanç dünyasında yüzyıllar boyunca varlığını koruyan Hekate, bugüne kadar olan çalışmalarda yoğunlukla arkeolojik çerçevede değerlendirildiği gözlemlenmektedir. Ancak bu tez kapsamında ana tanrıça Hekate arkeolojik verilere ek olarak karşılaştırmalı dinler tarihi çerçevesinden de elle alınacak ve özellikle günümüzdeki tapınım şekilleri ile değerlendirilmeye çalışılacaktır. İlk ortaya çıkışından itibaren birçok sıfatıyla ön plana çıkan Hekate tapınımı, kendisinden sonra birçok dinin ortaya çıkmasıyla birlikte tarih boyunca yok olmadığı gözlemlenmektedir. Bu açıdan da kendisinden önceki ve sonraki inançlarla olan etkileşimi de yine bu çalışma kapsamında elle alınacak ve değerlendirilmeye çalışılacaktır.

Araştırmanın Önemi

Tanrıça Hekate hakkında yapılan çalışmaların, Hekate başlığı altında olsa bile yoğunlukla ana konudan saparak başka konular ve kültürler üzerinde daha ağırlıklı durduğu saptanmıştır. Bu çalışmanın önemi Hekate kültürünün tarihi, tapınımı, günümüzdeki yeri ve günümüzdeki tapınım şekilleri hakkında düzenli bir çalışma ortaya koyabilmektir. Literatürde yer alan bir eksiği kapatacağı düşünülmektedir. Tanrıça ile ilgili yapılan modern araştırmaların bu sorun hakkında detaylıca bilgi vermemesi, tanrıça hakkında bize bilgi aktaran antik kaynakların yoğunluğu bu sorunun çözülmesi gereken bir durum olduğunu vurgular nitelikte olup, tanrıçanın geçmişten günümüze olan yolculuğunda hiçbir dönem önemini yitirmemesi gibi durumlar, bu konuyu araştırılmaya değer kılan önemli unsurlardır.

Araştırmada ilk öncelikle Hekate ile ilgili bize bilgi aktaran antik kaynaklar detaylıca incelenmiştir. Tek tek incelenen bu antik kaynaklar birbiri ile karşılaştırılarak kültteki değişimin

ana sorunları saptanmaya çalışılmıştır. Araştırma boyunca tanrıça hakkında aktarılan bilgilerde önemli bir rol üstlenen antik kaynaklar, modern kaynakların da yardımıyla tanrıça ile ilgili birçok sorunun ana nedenlerini ortaya çıkarır nitelikte olduğu gözlemlenmiştir.

Varsayımlar / Sayıtlar / Araştırmanın Hipotezleri / Soruları

Tanrıçanın dönüşümü nasıl oldu? Antik Kaynaklar bize tanrıçayı ne şekilde yansıttı? Tapınımlar ve yazınsal metinler birbirilerine uyuyor mu? Tanrıça neden yok olmadı? Tanrıçanın tapınımı artıyor mu gibi soruların yanıtları bulunmaya çalışılmış, güncel ve antik kaynakların yanında arkeolojik verilerden faydalanılarak bu soruların cevabı aranmıştır.

Sınırlılıklar

Bu çalışma Hekate ile ilgili yayınların araştırılması ile başlamıştır. Yayın taramaları konu ile ilgili olan kitaplardan, makalelerden, dergilerden, web sitelerinden, dijital kütüphaneler ve kütüphane arşivlerinden gerçekleştirilmiştir. Bu çalışma konuyla ilgili kaynakları, belgeleri, dinsel ve mitolojik metinleri, arkeolojik verileri (Kabartmalar, heykeller, mühürler, seramikler, yazılı metinler, görseller vb.) toplayarak, konuyla ilgili gerekli olan literatür ve arşiv taraması yapılarak hazırlanmaya çalışılmıştır. Araştıma üç bölüm üzerinden oluşturulmuş ve değerlendirmeler sonuç kısmında verilmiştir.

Tanımlar

Bu çalışmanın nihai hedefini tanrıçanın geçmişten günümüze devam eden tapınımı ile günümüzdeki tapınım şekilleri oluşturmaktadır. Bu hedefi gerçekleştirirken kullandığım antik kaynaklar ve diğer tanımlar kısaltmalarıyla birlikte çalışma içerisinde belirtilmiştir.

1. HEKATE’NİN ORTAYA ÇIKIŞI VE GELİŞİMİ

1.1. Hekate İsminin Kaynağı ve Tapınım Gördüğü Bölgeler Bağlamında Hekate’nin Menşei

Tanrıça Hekate üzerine yapılan araştırmaların geneline bakıldığında Hekate adının etimolojisi¹ üzerine hâlâ tartışmaların devam ettiği görülmektedir. Bu açıdan Hekate’nin etimolojisi, tanrıçanın daha iyi anlaşılması bakımından önem arz etmektedir. Antik kaynaklar tarafından tanrıça hakkında aktarılan bilgilerin farklı olduğu ve tanrıçanın kökenine dair tartışmaların hâlâ devam ettiği gözlemlenmiştir. Bu sebeplerden dolayı araştırma içerisinde tanrıçanın ortaya çıkışına ve gelişimine yer verilmiştir.

Hekate adının yazılı kaynaklarda ilk olarak Hesiodos’un “*Theogonia*” adlı eserinde geçmesine rağmen bilinen en eski Hekate kültünün Anadolu coğrafyasında olması araştırmacılar arasında bir fikir birliğine varma durumunu epey güç kılmıştır. Hesiodos’un *Theogonia*’sında Hekate’ye verilen sıra dışı ayrıcalıklar ve yüceltmeler dışında herhangi bir bilgi verilmemesi birçok araştırmacının Hekate kültüne ilk kez ve yoğun olarak görüldüğü Anadolu coğrafyasına yoğunlaşmasını sağlamıştır.

1.1.1. Anadolu’da Hekate

Hekate adının Anadolu’dan geldiğine dair bazı ipuçları görülmektedir ama kesin olarak bir açıklığa kavuşturulduğu henüz söylenemez. Bu konu hakkında dilbilimciler tarafından yoğunlaşılacak nokta Hurric Hepa (Hepat) sözcüğünün Anadolu halkı tarafından Yunanca formunun Hippa şeklini aldığıdır (Kraus 1966, 16). Bu iki kelime arasındaki bağlantı Yunancada kendiliğinden oluştuğu söylenilebilir. Buna bağlı olarak Kraus gibi araştırmacılar Hekate isminin de benzer şekilde meydana geldiğine dair bir takım ipuçları sunmuştur. Fakat dilin tam olarak bilinmemesinden dolayı ismin kökenine dair olan tahminler bir varsayımdan öteye gidemediği söylenilebilir.

Trakyalı bir tanrıça olan Bendis ile Hekate tapınımı ve epithetleri arasındaki birtakım benzerlikler, Hekate’nin Bendis’in bir evrimi mi? Sorusunu akla getirmiştir; fakat konu üzerine doktora çalışmasını yürüten West gibi birçok araştırmacı bu durumu çok zor bir ihtimal olarak değerlendirdikleri söylenilebilir. Araştırmacılar bunun sebebini ise günümüze ulaşan hiçbir

¹ Etimolojiyi basitçe tanımlamak gerekirse; sözcüklerin kökenini araştıran bir bilim dalıdır.

Trak edebiyatının olmamasına ve Trak dini hakkında neredeyse hiçbir şey bilmediğine bağladıkları gözlemlenmektedir. Bu sebeplerden dolayı, bu iki tanrıça arasındaki bazı benzerlikler Hekate'nin Bendis'ten evrilmiş olma iddiasını epey zor kılmıştır (West 1990, 291-295).

Troyalı Priamos'un karısı olan Hekabe (Hom. *İld.* 22. 234) ile Hekate arasında da belli benzerlikler gözlemlenmektedir. Her iki isimin kökünde yer alan "Hek" kelimesi dışında Hekabe, tanrıça Hekate'nin etimolojik kökenine dair bazı ipuçları içerebilir. Bu nedenle işe ilk öncelikle Yunan metinlerindeki Hekabe mitolojisini incelemekle başlanılabilir.

Hekabe ismini Homeros'un "*İlyada*" adlı eserinde sıkça geçtiği söylenilebilir. Homeros, Hekabe'ye bir Phryg soyağacı veridiği görülmektedir (Hom. *İld.* 16. 717-719);

"Hektor'un dayısına, güçlü Asios'a benzemişti.

Asios, Hekabe'nin kardeşi, Dymas'ın oğluydu,

Dymas, Sangarios kıyılarında, Phrygia'da otururdu."

Homeros'un *İlyada*'sında Hekabe, oldukça trajik bir figür olduğu söylenilebilir. Hektor'un ölümünden dolayı duyduğu keder kendisine önceden bildirildiği gözlemlenmektedir (Hom. *İld.* 6. 451). Hektor, Akhilleus tarafından öldürüldükten sonra (Hom. *İld.* 22. 326), Hekabe oğlu için tutulan yası yöneterek (Hom. *İld.* 22. 430) dişlerini Akhilleus'un ciğerine geçirip yemek istediğini söyleyerek büyük acısını gösterdiği gözlemlenmektedir (Hom. *İld.* 24. 212-213). Homeros'un bize aktardığı Phryg kökenli Hekabe, Euripides'in Hekabe adlı tragedyasında Trak kökenli olarak karşımıza çıktığı görülmektedir (Eur. *Hec.* 77-81);

"Ey bu toprakların tanrıları! Evimin son ve tek dayanağı olan, şimdi karlar ülkesi Trakya'ya yerleşen oğlumu, babasının dostunun himayesinde güvende tutun."

Euripides'in bu eserinde Polymestor, Hekabe'nin öleceğini (Eur. *Hec.* 1271) ve mezarının sefil köpeğin höyüğü adıyla anılacağını ve bunun denizciler için bir işaret olacağını söyler (Eur. *Hec.* 1273). Euripides'in bu tragedyasında köpeğe dönüşen Hekabe, Dio Chrysostom tarafından Hekabe'yi Trakya ile ilişkilendirilen bir şiir parçasında "O, parlak gözlü bir köpektir." İfadesini kullandığı gözlemlenmektedir (Dio Chr.33. 59). Hekabe'nin köpeğe dönüştüğü bu metinlerin bir benzeri Hekate için de yapıldığı görülmektedir. Konuya bu açıdan bakıldığında Thessalonika'lı (Selanik) Eustathios'un aktardığı miti hatırlamakta fayda vardır. Mite göre; Ephesos kentinde yaşayan bir kadının Artemis'e inancı olmadığını ve bunun üzerine sinirlenen

Artemis'in kadını bir köpeğe dönüştürdüğünü ve daha sonra kadına merhamet ederek onu tekrar bir insana dönüştürdüğünü aktarmaktadır. Daha sonrasında ise kadının yaşadığı utanç verici durumdan dolayı kendini astığını ve Artemis'in kadını tekrar hayata döndürdüğünü ve kadına kendi kıyafetlerini vererek ona "Hekate" ismini verdiğini aktarmaktadır (Eust. Thes. *Od.* 12. 85).

Hekabe ve Hekate isimlerinin birbirine olan benzerliğine, ikisi içinde yukarıda aktarılan bu mitleri koyunca, bu bağın önemli ölçüde kuvvet kazandığı söylenilebilir. Bu bağlamda tek bir soru ortaya çıkmaktadır. O da Hekabe ve Hekate aynı kökenden mi türedi? Daha önce Trakya tanrıçası olan Bendis ile Hekate arasındaki benzerliği dile getirmiştik, bu noktada Euripides'in Hekabe'ye Trak kökeni vermesi Hekate'nin Trak kökenini araştırmaya dair önemli ipuçları taşımaktadır.

Hekate'nin Trak kökenine dair olan bu önemli ipuçları, Trak dini hakkında neredeyse hiçbir şey bilinmediğinden dolayı bu olasılığı zayıflatığı söylenilebilir. Hekabe'nin Euripides metinlerinde Trak kökenli olmasına karşın Homeros'un *İlyada*'sında Phryg kökenli olduğu gözlemlenmektedir. Hekabe'nin alternatif soyağacının Phryg kökenli olması, Hekate'nin Trak kökenini hemen hemen olanaksız kıldığı söylenilebilir (West 1990, 295-299).

1.1.1.1. Hekate ve İonia

Strabon, Roma Dönemi'nde Ephesos Artemis Tapınağı'nın hemen yanında Hekate'ye ait küçük bir kült alanının yer aldığı bilgisini vermektedir (Str. 14.1.23). Plinius'da, Strabon'un verdiği bilgilere benzer bilgileri verdiği gözlemlenmektedir (Plin. *Nat.* 36. 4. 2). İki antik yazarın verdiği bu bilgilere karşın Roma Dönemi'nden önce Ephesos'da Hekate tapınımı olduğuna dair kanıtlar henüz tam olarak netlik kazanmadığı söylenilebilir. Ancak buradaki Hekate heykeli daha önceki dönemlerde Ephesos'ta bir Hekate tapınımı olduğuna dair birtakım ipuçları içerebilir. Artemision'nun Arkaik evresine dair bilgiler veren kazı çalışmalarında elde edilen köpek kemikleri burada adak olarak kullanıldığı gözlemlenmektedir. Bu durum Arkaik Dönem'de Artemision'da bir Hekate kültüne işaret ediyor olabilir. Bu bölümde Pausanias'ın Kolophon antik kentinde tanrıça Hekate için yapılan bir ritüeli hatırlamakta fayda vardır: Pausanias, tanrıça Hekate için yavru köpeklerin veya dişi siyah köpeklerin burada kurban edildiğini aktarır (Paus. 3. 14. 9). Yavru köpeklerin, Hurri-Hitit arınma ritüellerinde de kullanıldığı görülmektedir. MÖ 900 dolaylarında Ephesos'ta çeşitli hayvanlar ile yoğun bir şekilde ritüel yapıldığı gözlemlenmektedir. Bu hayvanlar arasında yoğunlukla; koyun, keçi,

sığır, domuz (veya yavru domuz), geyik ve yavru köpekler vardır (Gerhard Forstenpointer vd. 2005, 85-91) (Şekil Ek 1.1). Özellikle yeni doğmuş ve birkaç haftalık olan 5 köpek yavrusunun kemikleri burada bulunmuştur (Gerhard Forstenpointer vd. 2005, 85-91) (Resim Ek 1.1). Ephesos'ta yapılan köpek ritüelleri, büyük olasılıkla Karia Bölgesinden aldığına dair birtakım ipuçları vardır (Gerhard Forstenpointer vd. 2005, 85-91).

Eski bir Kar yerleşimi olan Ephesos antik kenti ile özdeşleşen tanrıça Artemis ile Hekate arasındaki ilişki birçok antik yazar tarafından aktarılmaktadır (Lesser 2005-2006, 44). Ephesos'taki Artemis Kutsal Alanı'nda bir Hekate Kutsal Alanı'nın yani bir Hekatesion'un yer aldığını ve heykeltıraş Menestratos tarafından yapılan bir Hekate kült heykelinin bu kutsal alanın hemen arkasında yer aldığını bizlere Strabon ve Plinius aktarmaktadır (Str. 14. 1. 23; Plin. *Nat.* 36. 4. 2). Strabon ve Plinius'un aktardıklarından yola çıkarak Artemision'un yakınlarında bir Hekate Kutsal Alanı olabileceği söylenilebilir.

Ephesos Artemision Kutsal Alanı'nda bir Hekate şapelinin yani Hekateison olduğunu ve heykeltıraş Menestratos tarafından yapılan bir Hekate kült heykelinin, kutsal alanın hemen arkasında yer aldığını aktaran kaynaklar vardır (Str. 14. 1. 23; Plin. *Nat.* 36. 4. 2). Ephesos Artemis'i üzerinde detaylıca çalışan F. E. Brenk, Artemision kazılarında Artemis dışında Kybele ve Hekate kültlerinin de izlerine rastladığını aktarmaktadır (Brenk 1998, 161). Ephesos Artemis kültüründe Grek olmayan birçok unsurun yer aldığını söyleyen Burkert, kendilerine "Megabyzos" ismini veren hadım rahiplerinin görev yaptıklarını ve Lagina Hekate kültüründe de hadımların önemli rol üstlendiklerini söylemektedir (Burkert 2011, 154). Hekate ile Artemis arasındaki bu ilişkiyi ön plana çıkaran bir diğer unsur ise Roma İmparatorluk Dönemi'nde Ephesos'ta basılan iki sikkedir. Imhoof-Blumer, Ephesos'ta basılan bu iki sikkeden bir tanesinin üzerindeki tasvirden yola çıkarak Artemis-Hekate çıkarımı yaptığı görülmektedir (Resim Ek 1.2). Sikkenin üzerinde yer alan ve iki elinde meşale taşıyan tanrıçanın, altında her iki yanında geyik betimi görülmektedir. Bulunan diğer sikkede ise Artemis ile Hekate yan yana betimlenmişlerdir (Resim Ek 1.3).

Ephesos'ta Hekate temenos içinde saygı görüyordu; Artemis Ephesia ile bağlantısının daha derin bir nedeni olmalıydı. Hekate, elinde iki meşale ve omzunda sadağı olan bir tanrıçayı gösteren Ephesos İmparatorluk sikkelerinin arka yüzlerinde de tanındığı gözlemlenmektedir².

² Ephesos İmparatorluk sikkelerinin arka yüzlerinde tanrıça Artemis'i de, Hekate gibi her iki elinde meşale tutarken betimlendiği gözlemlenmektedir. Bkz. RPC vol. X, no: 60900.

Bazen yanında geyikler durmaktadır. Bu durum Hekate'nin Artemis ile kaynaştığını açıkça ortaya koymaktadır (Kraus 1960, 40-41). Ephesos antik kenti ve Ephesos Artemis'i ile Hekate arasındaki bağlantıların yoğunlukta olması yine de Hekate'nin ilk tapınımına dair net bilgiler vermediği söylenilebilir.

1.1.1.1.1. Miletos

Batı Anadolu'da Hekate tapınımına dair ilk verileri Miletos antik kentinden elde etmekteyiz (Kraus 1960, 11). Miletos Apollon Delphinios Kutsal Alanı'ndaki Arkaik Döneme ait yuvarlak sunak üzerinden bir boustrophedon³ yazıt ele geçirilmiştir. Bu yazıtta Hekate ismi ve kültü ile ilgili bilgi olmamakla birlikte araştırmacıların farklı görüşleri vardır.

.....	
Εόθρας....	(Eothras)
.. Λεωδάμας	(Leodamas)
Όνάζο πρυτ[α]	(Onakso pru [a])
νεύοντες α-	(nevontes a-)
νέθεσαν τή-	(nethesante)
κάτηι	(katei)

Rudloff, “*Hekate in Early Greek Religion*” adlı yüksek lisans tez çalışmasında bu yazıtı şu şekilde çevirmiştir (Rudloff 1992, 45); “*boustrophedon yazıtı, üç prytaneis tarafından Hekate'ye adanmıştır: ... prytaneis Eothras, Leodamas ve Onakso, söz verdikleri gibi, [bunu] Hekate'ye adıyorlar.*”

Miletos Apollon Delphinios Kutsal Alanı dört yapım evresine sahiptir. Geç Arkaik ve Klasik Dönem'lerde yapının merkezinde Apollon Delphinios'a ait bir sunak ve kutsal alana yayılmış bir şekilde Artemis, Zeus Soter, Hekate ve daha henüz belirlenememiş olan bir tanrı veya tanrıçaya ait dört sunağın yer aldığı gözlemlenmektedir (Herda 2011, 67). Apollon Delphinios, merkezi sunağının etrafındaki açık alanın dördünde yazıt bulunan ve yeniden dikilmiş beş yuvarlak Arkaik sunağın yer aldığı görülmektedir (Herda 2011, 67). Hekate için olan sunak Delphinios sunağının yakınında, doğu tarafına yerleştirildiği gözlemlenmektedir (Şekil Ek 1.2).

³ Boustrophedon, bir satırı soldan sağa ve bir sonraki satırın da sağdan sola olmak üzere zıt yönlerde yazılan, antik Yunancada kullanılan bir yazım türüdür.

Geç Arkaik yazıtına göre bu sunak prytaneis tarafından görevleri için adandığı söylenilebilir (Herda 2011, 67).

Apollon Delphinios, merkezi sunağının hemen yanında yer alan Arkaik Hekate sunağının Milet prytaneis'i tarafından adanmış olması, prytaneion'un Delphinion içindeki önemini vurgular nitelikte olduğu söylenilebilir. Tanrıça Hekate burada karanlık ve gizli bir "Dış Tanrıça" ya da cadı tanrıçası olarak değil, öncelikle siyasi bir tanrıça olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durum Hesiodos'un Boeotia için tarif ettiği duruma benzer şekilde olup (Hes. *Theog.* 404-452, ayrıca bkz. West 1966, 45-75, 276-290), Delphinion'da ve yakındaki Miletos agorasında gerçekleşen Hamilleteria gibi yarışmalarda olduğu kadar siyasi ve adli meclislerin de koruyucusu olarak anlaşılması gerekmektedir. Molpoi kararnamesinde belirtildiği gibi, "Yeni Yıl Festivali" sırasında Hekate, sunağındaki kutsamaları kabul ettikleri gözlemlenmektedir. Yönetici prytaneis olarak iki *aisymnetai-stephanephoroi'nin* Apollon Delphinios'a da adak adadıkları gibi Hekate'ye de adak adadıklarını düşünebiliriz. Yine Atina'da prytaneis "Meclislerden önce" Artemis Phosphoros'a kurban sunmak zorunda oldukları söylenilebilir (Herda 2011, 68-69).

Söz konusu olan sunağın orijinal yerinde olmadığı gözlemlenmektedir, bilinmeyen nedenlerle antik dönemde diğer birkaç sunakla birlikte kutsal alana taşındığı görülmektedir. Miletos aynı zamanda bilinen en eski Hekat isimlerinden birinin sahibi olan coğrafyacı Hekataios'un altıncı yüzyılda doğduğu yer olarak bilinmektedir. Miletos, Tunç Çağı'ndan itibaren Minos ve Mykenai unsurlarıyla uzun bir geçmişe sahip olduğu söylenilebilir. Ayrıca Miletos Arkaik Dönem'de önemli bir İonia şehri olarak görülmektedir (Rudloff 1992, 45).

Hekate'ye tarihin geç dönemlerine kadar Delphinion'da tapınıldığı gözlemlenmektedir (Kraus 1960, 11). MÖ 1. yüzyılın başında, MÖ 78/77'de Stephanophore makamında bulunan Metrodor'un oğlu Pausanias tanrıçaya yuvarlak bir sunak diktiği bilinmektedir (Kraus 1960, 11-12). Ancak Hekate'nin adı günümüze ulaşmamıştır ama "Φώσφορος" (Phosphoros, ışık taşıyan veya ışık veren) epitheti neredeyse tam olarak tanrıçayı işaret ediyor olabilir ve sadece Miletos'ta değil Didyma'da da görülmektedir (Kraus 1960, 12). Hekate, Apollon'un kutsal alanında, Apollon'un da sıklıkla üstlendiği bir rolde, tanrının "έντεμένιος θεά" s olarak görülmektedir (Kraus 1960, 12). Yazıt olasılıkla geç bir döneme aittir ve Hekate'nin erken dönemdeki doğasına ilişkin doğrudan tanıklığı ile sınırlı olduğu söylenilebilir. Bununla birlikte, arkasında daha eski fikirlerin gizlendiği inkâr edilemez bir durum olarak gözlemlenmektedir. Bunun nedeni Apollon Delphinios Kutsal Alanı, Apollon ve Hekate'nin Milet kültüründe

birbirleriyle bir ilgisi olduğuna dair önemli kanıtlar sunmuş olmasından dolayı olabilir (Kraus 1960, 11-12).

Didyma, Miletos'un 18 km. güneyinde yer alan önemli bir dini merkez olarak bilinmektedir. Apollon'un burada MÖ 7. yüzyıl belki de 8. yüzyıla tarihlenen çok erken bir tapınakla birlikte büyük bir kutsal alanı olduğu söylenilebilir; yakınlarda Artemis, Zeus ve Aphrodite için de daha küçük kutsal alanların olduğu gözlemlenmektedir. Hekate tapınıminin, Apollon mabedinde MÖ 5. yüzyıla kadar izlenebilen bir dini takvimde, bir tür kapı bekçisi olarak tasdik edildiği görülmektedir (Rudloff 1992, 45-46). MÖ 100 civarında kaydedilen bir Molpoi kült yasası, MÖ 5. yüzyıla kadar uzandığı gözlemlenmektedir. Bu yasaya göre; Didyma'ya giden büyük alayda iki "γυλλοί"⁴ taşınacak, bunlardan ilki çelenklerle süslenip üzerine karıştırılmamış şarap serpilerek "παρ' Ἑκάτην τὴν πρόσθεν πολέων" (Kapıların önünde Hekate için) ve ikincisi ise Didyma'da "ἐπὶ θύρας" (Kapıda) bırakılacaktır (Kraus 1960, 12). İlk paian⁵ aynı zamanda Hekate'ye de okunduğu gözlemlenmektedir. Tören güzergâhının diğer istasyonları, buralarda gerçekleştirilen kurban eylemleriyle karakterize edildiği gözlemlenmektedir; γυλλοί (Gulloi) ise yalnızca Hekate ve Didim Apollon'u için ayrılmış şeylerdir (Kraus 1960, 12). Apollon ve Hekate'nin isimleri burada bulunan oturur vaziyetteki bir heykelin üzerindeki yazıtın bir parçasıydı, ancak bu bağlam tam kesin değildir (Kraus 1960, 11. Dipnot 4). Kanıtlar bölgenin çok erken bir dönemden itibaren dini bir öneme sahip olduğunu göstermektedir. Pausanias (Paus. 72.4), Apollon'un kehanetinin başlangıçta İonia göçünden önce Karia'da olduğu geleneğini kaydeder.

Ayrıca bu kısımda şunu hatırlamakta fayda vardır; Homeros'un aktardıklarına göre; Apollon ve Artemis'in sıfatları arasında yer alan "Hekatos", "Hekabolos (RE VII-2, 2663)" ve "Hekatabolos (RE VII-2, 2663)" yani hedefi vuran anlamına gelen sıfatların⁶ tanrıça Hekate isminin kökeni açısından bağlantılı olması, Apollon isminin Luvi dillinde kapıları koruyan anlamına gelmesi ve kapı koruyucusu olarak tapınım görmesi, Hekate'nin de hem Hades'in kapısını koruması hem de yeryüzündeki tüm kapıların koruyucusu olarak bilinmesi bu iki tanrı arasında doğrudan bir bağlantı olduğunu destekler nitelikte olduğu söylenilebilir (Eyüboğlu ve Erhat 1991, 190). Miletos Didyma Apollon Kutsal Alanı'na doğru giden kutsal yolun hemen

⁴ Hesychios, gyllos'u küp veya kare taş olarak tanımlar, ancak bunun dışında kelime oldukça belirsizdir. Ayrıca bkz. Kraus 1960, 12.

⁵ Apollon'a (Paian) söylenen ilahidir. Antik Yunanlılarda bir çeşit zafer, Minnet veya övgü şarkısıdır.

⁶ Bu sıfatlar genellikle Apollon'un kadın karşılığı olarak anlaşılır. Detaylı bilgi için bkz. RE VII-2, 2769-2782.

başında olduğu bilinen Hekate Tapınağı ya da şapeli “Hekate Propyleia” (Kapıların önündeki Hekate) kültü olarak yorumlanır ve MÖ 5. yüzyılda Miletos şehrinin kapısında bir Hekate Tapınağı ya da şapeli olduğu düşünülür (Kraus 1960, 11-13).

Hekate’nin Milet kült yasasında Apollon’la olan bağlantısı muhtemelen başlangıçta yalnızca kapı bekçiliği işlevinden kaynaklanıyor olabilir. Ancak bu durum tanrıçanın, doğasının en belirleyici yönlerinden biri olarak onun bir parçası olarak gözlemlenmektedir. Apollon’un, kapı bekçiliği rolü ise daha sonra Olimposlu’nun ışık dolu figürünün arkasında giderek daha fazla kaybolduğu söylenilebilir. Ancak beşinci yüzyılda hâlâ çok canlıdır (Kraus 1960, 13). Aristophanes, Atina’da MÖ 5. yüzyılın sonlarına doğru bir evin önünde gördüğü Hekateion’u normal bir şekilde karşılaması bu dönemde, Atina’da Hekate heykellerinin ve tapınımının yaygın olduğunu göstermektedir (Aristoph. *Was.* 804).

Apollon ve Hekate’nin anıtsal gelenekteki diğer ortak görünüşleri geç dönemlerle sınırlı olduğu söylenilebilir. Örneklerin çoğunlukla Anadolu’dan gelmesi pek de tesadüf değil gibidir. Bu nedenle Milet Molpoi yazıtı, iki tanrı arasındaki bağlantının çok eski olduğu gerçeği açısından büyük önem taşıdığı söylenilebilir. Burada Hekate ve Hekatos isimlerinin benzerliği neredeyse apaçık ortadadır. İsimlerin etimolojik kökenleri hâlâ tartışmalı bir konu olarak gözlemlenmektedir. Ancak Homeros’ta Hekatos sadece Apollon’un bir epitheti olarak görünmekle kalmaz, aynı zamanda tanrıyı tek başına da nitelediği söylenilebilir. Hekatos’un Hekate’nin eril hali olduğu ve her ikisinin de aynı kökten, aynı fikir çemberinden kaynaklandığı çok büyük bir olasılıktır. Ancak Hesiodos’dan beri literatüre girmiş olan Hekate’nin adı sadece kültte varlığını sürdürdüğü gözlemlenmektedir. Hekatos ise nihayetinde sadece okunarak bilindiği söylenilebilir (Kraus 1960, 13-14).

Miletos’un bir kolonisi olan Apollonia’da MÖ 5. ya da 4. yüzyıla ait iki Hekat-adı bulunurken, Teos’un bir kolonisi olan Abdera’da MÖ 5. ve 4. yüzyıla ait birer isim gözlemlenmektedir (Rudloff 1992, 47). Genellikle bu isimlerin Hekate’den türetildiği varsayılır, ancak Berg, bunun yerine İonia’da çok popüler olan Apollon Hekatos’tan türetildiklerini öne sürmektedir (Rudloff 1992, 47).

Miletos adlı bu başlıkta, tanrıçanın Miletos’taki ilk kült alanına, tanrıçanın Miletos’taki önemine, Apollon ile olan bağlantısına, Artemis ve Apolon sıfatlarının tanrıçanın isim kökenine olan benzerliğine ve tanrıçanın ismine dair birtakım etimolojik bulguları elde etmemize olanak sağladığı söylenilebilir. Bu kısım da her ne kadar tanrıçanın Miletos’taki kültüne ve önemine

değinssek de bu kısımdaki asıl kilit nokta, Artemis ve Apollon sıfatlarının Hekate ismi ile etimolojik açıdan büyük benzerlikler göstermesidir. Bu kısımdaki önemli olan bir diğer kilit nokta ise Arkaik Dönem’de tanrıça Hekate kültünün Miletos’ta ortaya çıkışı ve o dönemde Miletos’un önemli bir kent merkezi oluşundan dolayı Yunan anakarası ile olan bağlantılarıdır. Bir başka ilginç nokta ise Hekate tapınmayla ilgili arkeolojik kanıtların MÖ 6. yüzyılda nispeten ani bir şekilde ortaya çıkmasıdır. Atina, Selinus, Samothrake ve muhtemelen Eleusis’te de Hekate ile ilgili ilk malzemeler bu yüzyılda ortaya çıkar; sadece Miletos (ve Theogonia) bu yüzyıldan öncesine ait tapınım kanıtları sunduğu gözlemlenmektedir.

1.1.1.2. Hekate ve Karia

Batı Anadolu’da İonia Bölgesinin komşusu olan Karia Bölgesi, modern literatürde Hekate’ye en sık atıfta bulunulan vatanı haline geldiği söylenilebilir. Bu durumu destekleyen en önemli unsur, Helenistik ve Roma Dönem’lerinde Lagina Hekate Tapınağı’nın büyük çapta hizmet vermesinden kaynaklandığı gözlemlenmektedir. Strabon, bu tapınağın her yıl büyük festival topluluklarını çektiğini aktarmaktadır (Str. 14. 2. 25). Ancak Lagina’daki arkeolojik kalıntılardan sadece 2. yüzyıla ait bir sunak Roma Dönemi’nden öncesine ait olduğu gözlemlenmektedir (Rudloff 1992, 48). Roma himayesi MÖ 1. yüzyılda önemli bir inşaat girişimleri burada Roma öncesi var olan yapıları yok etmiş veya tanınmayacak bir şekilde değiştirmiş olabilir. Karia’lıların Klasik Dönem öncesi dönemlerde bir tanrıçaya tapmamış olmaları pek olası olmasa da, adı ve nitelikleri artık pek bilinmemektedir (Rudloff 1992, 48).

Tanrıça Hekate ile ilgili bir çalışma yapmış olan Kraus, tanrıça Hekate tapınımına dair verilerin yoğunlukla Karia Bölgesindeki kentlerden (Başta Stratonikeia olmak üzere; Aphrodisias, Hyllarna, Halikarnassos, Knidos, Tralleis, Kidrama ve Mylasa gibi) gelmesinden dolayı bu bölgeyi tanrıçanın anayurdu olarak göstermiştir (Kraus 1960, 166-167). Ancak Berg gibi araştırmacılar, Karia Bölgesinden elde edilen birkaç buluntudan dolayı tanrıçanın anayurdunu Yunanistan’a bağlamaya çalışmaktadır (Berg 1974, 128-140). Berg’in Yunanistan Hekate’si fikrine bu kısımda yer verilmeyeceği gibi bu fikir, West tarafından maddeler halinde çürütüldüğünü de belirtmek de fayda vardır (West 1990, 299-303).

Karia Bölgesinde Hekate’ye tapınıldığına dair bir diğer önemli unsur ise bölgede çok sayıda bulunan Hekate ismi olduğu söylenilebilir. Ancak bu isimlere dair bulunan 57 adet bulgunun sadece beşi tarihlendirilebilmiştir (Rudloff 1992, 48). Bunlar arasında coğrafyacı Hekataios ve Hekatomnos yer almaktadır (West 1990, 300). Bu isimlere ait en eski bulgu MÖ 4. yüzyıla

tarikhendirilen Mylasa'lı bir Pers satrabı olan Hekatomnos'a (MÖ 390-377) ait olduğu söylenilebilir. Bu bölümde “Hekat” ismine sahip olan bir kişinin karşımıza çıkması ya bir tesadüf olabilir ya da Hekate'nin o dönemde Karia'da zaten çok önemli olduğunu gösteriyor olabilir. Burkert, ismin sonunun da Yunanca bir oluşum olmadığını belirtir (Rudloff 1992, 48). Ancak bu durum ismin Karia kökenini mi yoksa Yunan ve Karia unsurlarının bir birleşimini mi yansıttığı pek açık değildir (Rudloff 1992, 48). Tanrıçanın Karia Bölgesinde isminin sıkça anılması ve tanrıçanın ismine dair önemli veriler sunan etimolojik bulgular bizi tanrıçanın bu bölgede yer alan Lagina Hekate Tapınağı'ndaki verileri incelememize yol açmıştır.

1.1.1.2.1. Lagina Hekate Tapınağı

Karia Bölgesi sınırları içerisinde yer alan Lagina antik kenti, günümüzde Muğla ilinin Yatağan ilçesinde yer almaktadır. Antik kent hakkında bize çeşitli bilgiler sunan antik yazarlar⁷, eserlerinde Lagina Hekate Tapınağı hakkında da önemli bilgiler verdikleri söylenilebilir. Strabon, Geographika adlı eserinde; Stratonikeia'da iki tapınağın yer aldığını ve bunlardan en meşhurunun birçok sayıda festivallerin yapıldığı Lagina'da yer alan Hekate Tapınağı'nın olduğunu söyler (Str. 234). Antik kaynakların Lagina Hekate Tapınağı hakkında verdikleri önemli bilgilerden dolayı kent, 18. yüzyıldan itibaren birçok araştırmacının dikkatini çekmiş ve bu tarihten itibaren antik kentteki araştırmaların yavaş yavaş başladığı gözlemlenmektedir. Araştırmaların hız kazandığı 19. ve 20. yüzyılın başlarında Lagina Hekate Tapınağı ile ilgili birçok verinin elde edildiği söylenilebilir. Türkiye'nin ilk kazılarında biri olan Lagina kentindeki bilimsel çalışmalar şu anda Prof. Dr. Bilal Söğüt başkanlığında devam etmektedir (Resim Ek 1.4).

Lagina Hekate Tapınağı'nın yer aldığı Stratonikeia antik kentinde 1971 yılında yapılan kazı çalışmalarında MÖ 2. yüzyılın sonlarında Hekate Tapınağı'nın yapıldığını ve Lagina'nın o dönemde Koranza şehrinin bir ilçesi olduğu ortaya çıkarılmış ve o ilçede yaşayan halkın kendisini “Lagineus” olarak isimlendirdikleri gözlemlenmiştir (Şahin 1973, 193). Bu kazı çalışmasında elde edilen yazıtlardan Lagina'nın olduğu yerde MÖ 4. yüzyılda Koranza adında bir kent olduğunu öğreniyoruz (Şahin 1973, 193). Koranza'da gerçekleştirilen yüzey araştırmalarında ele geçen seramikler bu alanın en erken buluntuları olduğu söylenilebilir

⁷ Herodotos, Thukydides, Strabon, Tacitus ve Bizanslı Stephanus gibi antik yazarlar Lagina Kutsal Alanı hakkında çeşitli bilgiler vermektedir.

(Büyüközer vd. 2021, 29-30). Bu seramikler, bölge halkının Myken kültürüyle olan ticari ilişkilerini ortaya koymaktadır (Büyüközer vd. 2021, 29-30).

Lagina, Stratonikeia ve Panamara'da günümüze kadar ulaşan ve Helenistik Dönem'den geç Roma Dönem'ine tarihlenen çok sayıda ki yazıtta Koranza'yı Stratonikeia'nın bir demesi olarak görüyoruz (Şahin 1973, 194). Böylece MÖ 4. yüzyıldan sonra Koranza'nın özerkliğini kaybettiği ve bir kent olmaktan çıkarak Stratonikeia'ya bağlı bir deme haline geldiğini belirtebiliriz. Aynı şekilde, başlangıçta Koranza'nın bir demesi olan Ondra da Stratonikeia'nın bir demesi haline geldiği gözlemlenmektedir (Şahin 1973, 194). Stratonikeia kenti MÖ 3. yüzyılın ilk yarısında Seleukoslar tarafından kurulduğu bilinmektedir (Şahin 1973, 194). Belli ki bu kentin kurulmasıyla birlikte Koranza gibi eski kentler ve bölgedeki köyler siyasi olarak ona bağlanmış ve onun demesi haline gelmiştir (Şahin 1973, 194).

Koranza şehrinde, Apollon ve Artemis kültü oldukça önemli olduğu gözlemlenmektedir (Şahin 1973, 193-194). Artemis kültü burada daha sonraki dönemlere ait yazıtlardan anlaşıldığı üzere Roma Dönem'ine kadar varlığını sürdürdüğü söylenilebilir. Ancak buradaki Artemis kültü M.Ö 2. yüzyılın sonunda Lagina'daki Hekate Tapınağı'nın inşasından sonra önemini yitirmiş gibi gözlemlenmektedir. Kutsal bir yolla Stratonikeia'ya bağlanan Hekate Tapınağı, bundan sonra Stratonikeia başta olmak üzere tüm bölgenin en önemli dini merkezi haline geldiği söylenilebilir. Bu tapınağın Lagina'da inşa edilmesinden sonra, zaten bağımsız bir kent olmaktan çıkıp Stratonikeia'nın bir demesi haline gelen Koranza, artık adını duyuramamıştır (Şahin 1973, 195). Hekate Tapınağı'nın varlığı nedeniyle, artık Stratonikeia'da Lagina isimi daha sık tercih edilmeye başlandığı söylenilebilir. Bu durum Strabon'un (Str. 16. 2. 25) da Lagina ismini Ephesos ve Alabanda gibi şehir isimleriyle yan yana bir şekilde aktarmasına ve muhtemelen Bizans Dönemi'nde tekrar özerklik kazanan şehrin artık Koranza olarak değil Lagina olarak tanınmasına neden olmuş gibi görülmektedir (Şahin 1973, 195).

Lagina Hekate Kutsal Alanı üzerine yapılan önceki çalışmaların büyük bir kısmı alanın inşa tarihini belirlemeye yönelik olduğu gözlemlenmektedir. Bu çalışmalarda kutsal alan için önerilen tarihler MÖ 2. yüzyılın ortalarından başlayarak MÖ 1. yüzyılın sonlarına kadar olan süreç içerisinde değiştiği söylenilebilir. Ancak şu anki mevcut fikir birliği alanın ilk inşasının MÖ 2. yüzyılın son çeyreğine tarihlendiği yönündedir (Herring 2020, 248-249). Arkeolojik araştırmalar, Helenistik kutsal alanın sınırları yakınında MÖ 4. yüzyıla ait bir peribolos (Kutsal alan) duvarının kalıntılarını ortaya çıkarmış ve tapınağın altında yapılan kazılarda MÖ 4. ve 2.

yüzyıllara ait küller, yanmış figürünler ve diğer dini sunular bulunmuştur (Herring 2020, 248-249). Araştırmalar sonucunda ele geçen bir yazıtta, yerel bir vatandaşa Hekate rahibi unvanı verilmesi nedeniyle, Lagina’da tanrıçaya resmi tapınmanın en geç MÖ 2. yüzyılın ilk yarısında, tapınağın inşasından en az kırk yıl önce kurulduğunu doğrulamaktadır (Herring 2020, 248-249). MÖ 4. yüzyılın ilk yarısında Seleukos (Herring 2020, 248-249) hanedanlığının kontrolü altına giren Stratonikeia, MÖ 197 ve 167 yılları arasında ise Rhodos’un kontrolü altında olduğu gözlemlenmektedir. Daha sonra bu bölge Roma’nın kontrolü altına girmiş ve Roma buranın kontrolünü birkaç yüzyıl boyunca elinde tuttuğu söylenilebilir (Herring 2020, 248-249). Stratonikeia ve Lagina Roma egemenliği altında büyük bir gelişme gösterdiği gözlemlenmektedir. Stratonikeia kendi sikkesini basarak bir zenginlik ve ticaret merkezi haline geldiği söylenilebilir ve dönemin refahı Lagina Hekate Tapınağı’nın inşasına olanak sağlamış gibi gözlemlenmektedir. İlerleyen dönemlerde Lagina, Roma ve diğer şehirlerden gelen birçok ziyaretçiler tarafından bölgedeki en önemli kutsal alanlardan biri haline geldiği görülmektedir (Herring 2020, 248-249).

Geniş bir vadi üzerinde ve kısmen düz bir arazide yer alan Hekate Kutsal Alanı, zeytinlikler, bodur çam ağaçları ve kayalık bir zeminle çevrili olduğu gözlemlenmektedir (Resim Ek 1.5). Kutsal alanın yakınındaki tepeler ve dağlar alanın manzarasını oluşturduğu söylenilebilir. Mezarlarla kaplı taş döşeli bir yol kırsal bölgeden geçerek kutsal alanı Stratonikeia kentine bağladığı gözlemlenmektedir. Kutsal alan, sınırlı erişime sahip kapalı bir alan olduğu söylenilebilir (Resim Ek 1.6). Hekate Kutsal Alanı, batıdan doğuya 150 metre ve kuzeyden güneye 135 metre ölçülerinde kesik bir dikdörtgen şeklinde düzenlenmiş bir dizi stoayla çevrelendiği gözlemlenmektedir (Herring 2020, 249-250). Batı, kuzey ve doğu stoaları birbirlerine dik açılarla yerleştirilmiş, güney stoası, doğuya doğru ilerledikçe kutsal alanın iç kısmına doğru eğilen ve doğu stoasını kısaltan bir diyagonal üzerine kurulduğu görülmektedir (Herring 2020, 249-250). Kutsal alanın en belirgin özelliği Helenistik Dönem’de anıtsal tarzda inşa edilmiş, 21,1 metre genişliğinde ve 27,9 metre uzunluğundaki büyük, merkezi konumdaki tapınağı olduğu söylenilebilir (Herring 2020, 249-250) (Resim Ek 1.7). Lagina Hekate Tapınağı’nın, kısa kenarlarının her birinde sekiz, uzun iki kenarında ise on bir sütundan oluşan pseudodipteral plandadır (Herring 2020, 249-250). Tapınakta, korint sütun dizisi kullanılmış bu durum ise tapınağın alışılmadık derecede bodur görünmesine neden olduğu söylenilebilir. Bu büyüklükteki çoğu tapınak daha uzun, dikdörtgen temeller üzerine inşa edildiği gözlemlenmektedir (Herring 2020, 249-250).

Lagina Hekate Tapınağı'nın frizleri, tapınağın dört bir yanını kesintisiz olarak sarmakta ve her bir yanında farklı bir konunun tasvir edildiği söylenilebilir. Ancak bu frizler arasında konu bakımından, en rahat anlaşılabilen batı frizindeki gigantomakhia (Tanrılar ile devlerin savaşı) sahnesi olduğu söylenilebilir (Resim Ek 1.8). Diğer üç frizin konularının anlaşılabilirliği gigantomakhia frizine kıyasla daha az gibi gözlemlenmektedir. Çoğu bilim adamı doğu frizinin Zeus'un doğumunu (Resim Ek 1.9), güney frizinin tanrıların bir araya gelişini (Resim Ek 1.10), kuzey frizinin ise Roma ile Karia arasındaki bir anlaşmayı temsil ettiğini düşünmektedir (Herring 2020, 250) (Resim Ek 1.11). Bunlar Yunan dünyasında yaygın olarak temsil edilen konular değildir ve bu nedenle frizlerin yerel tarih hikâyelerini veya belki de Hekate'yi içeren daha az bilinen hikâyeleri anlattığına inanılmaktadır (Herring 2020, 250).

Tapınağın doğu tarafındaki girişinin önünde, taş döşeli bir avlunun karşısında Hekate sunağının yer aldığı görülmektedir. Sunak, tapınaktan farklı bir yöne sahip ve ön kısmı hafifçe batıya doğru eğimli olduğu gözlemlenmektedir. Sunak anıtsal bir yapıda ve 15 metreye 20 metre ölçüleriyle neredeyse tapınağın kendisi kadar büyük olduğu söylenilebilir. Dikdörtgen sunak binasının merkezinde yer alan sunak masası dört taraftan Korint sütun dizisiyle çevrili olduğu gözlemlenmektedir. Tapınak gibi sunak da tamamen mermerden inşa edilmiş ve yontulmuş frizlerle cömertçe süslendiği görülmektedir (Herring 2020, 250). Bu tür büyük ölçekli, yoğun süslemeli sunaklar Helenistik Dönem'de oldukça popüler olduğu söylenilebilir⁸. Sunak büyük olasılıkla tapınakla aynı döneme, yani MÖ 2. yüzyıla tarihlenmektedir (Herring 2020, 251). Bir yazıtta Hekate rahibi M. Ulpis Herakleitos'un tanrıçaya bir propylon adadığından bahsedilmektedir (Herring 2020, 252). Kutsal alandaki yazıtlarda stoaların inşası ya da restorasyonu için rahipler ve aileleri tarafından yapılan bağışlar da kaydedilmiştir (Herring 2020, 252). Drakon'un oğlu ve Hekate'nin rahibi Kleinomakhos belirtilmemiş bir stoanın inşası için altı bin drahmi verirken, Aetion'un oğlu ve Hekate'nin rahibi Aristea batı stoası için bilinmeyen bir miktarda para vermiştir (Herring 2020, 253). Bu yazıtlar tanrıçanın ve kutsal alanının yerel halk için önemini vurgular nitelikte olduğu söylenilebilir. Tüm Stratonikeia halkı Hekate'ye tapıyor ve onun kutsal alanını korumak ve güzelleştirmek varlıklı vatandaşların görevi olduğu gözlemlenmektedir (Herring 2020, 251-253).

⁸ Priene, Kos ve Magnesia gibi çok sayıdaki kutsal alanı Lagina'dakine benzer süslü sunaklar içermektedir. Bkz. Herring 2020, 251.

Karia Bölgesindeki en önemli kült alanlarından birisinin şüphesiz ki Lagina Hekate Kutsal Alanı olduğu söylenilebilir. Bu alanda tanrıça Hekate adına birçok festivalin düzenlendiği gözlemlenmektedir. Bunlar Hekatesia, tanrıçanın doğum günü törenleri, anahtar taşıma ritüelleri ve gizli ritüellerdir (Daşbacak 2007, 144). Kutsal alanda Hekate adına yapılan şenliklerin en önemlisi MÖ 78 yılından sonra her dört yılda bir yapılan “Hekatesia Romaia” şenlikleri olduğu söylenilebilir⁹.

Her yıl belirli bir ayın otuzuncu gününde, yani dolunay zamanında, tanrıçanın doğumunu kutlamak için törenler düzenlenmiştir (Daşbacak 2007, 145). Bu törenlerde halka, para, parfüm ve zeytinyağı verildiği görülmektedir (Daşbacak 2007, 145). Halka verilen bu yardımlar, kutsal alanda ele geçen bir yazıtta şu şekilde kaydedilmiştir (Daşbacak 2007, 145): “*Myonides’in kızı Apphia, diğer adıyla Laboldan Tatarion Polynike ve ailesindeki herkes, en büyük ve en ünlü tanrıça Hekate onuruna düzenlenen Doğum Günü Şenliği’nde ve diğer şenliklerde herkese üç drakhme, birçok misafire ve yakınlarda yaşayanlara iki drakhme vermekle, kepçelerle zeytinyağı ve parfüm dağıtmakla ve olmayanlar için bir kenara koymakla onurlandırıldılar.*” Yine başka bir yazıtta yapılan yardımlar şu şekilde aktarılmaktadır: “... *Philetos’un kızı, rahibe Hedinna Apphia ile birlikte festival boyunca kırk drakhme değerinde zeytinyağı dağıttı*” (Daşbacak 2007, 145).

Lagina Hekate Tapınağı’nda anahtarın kutsallığını sembolize etmek için anahtar taşıma ritüellerinin düzenlendiği gözlemlenmektedir. Bu ritüellerde, genç bir kız (Kleidophoros) elinde anahtarlarla tören geçidi eşliğinde kutsal yoldan Stratonikeia kentine gidiyor ve yine aynı yoldan aynı geçitti kullanarak aynı kentten geri dönüyordu (Daşbacak 2007, 145-146). Anahtarın Stratonikeia kentine gidip gelmesi, kutsal alan ile Stratonikeia kenti arasındaki siyasi ilişkinin sembolik bir göstergesi olduğu söylenilebilir. Bu ritüellere, katılan halka çeşitli yardımların yapıldığı gözlemlenmektedir. Bu yardımlar Lagina Hekate Kutsal Alanı’nda bulunan bir yazıtta şu şekilde kaydedilmiştir: “*Hierakomen rahibe Flavia Artemon, Augustus gününde ve daha sonraki festivallerde Stratonikeia kenti yakınlarında yaşayan herkese yiyecek dağıttı ve ayrıca tanrıça Hekate’ye olan bağlılığını göstererek inancı ve yaşı ne olursa olsun herkese sınırsız zeytinyağı dağıttı* (Daşbacak 2007, 145-146).”

⁹ Hekatesia Romaia şenliklerine “Lagina Hekate Tapınağı ve Dini Ticaret” başlığı altında detaylıca yer verilmiştir.

Lagina kutsal alanında düzenlenen bu törenlerin yanı sıra panayırların da düzenlendiği gözlemlenmektedir. Strabon, bu konuda hakkında bizlere şu bilgiyi vermektedir (Str. 14.2.25): “*Stratonikeia kentinde iki kutsal alan vardır: Bunlardan biri her yıl büyük panayırların düzenlendiği Hekate Kutsal Alanı, diğeri ise Stratonikeia kenti yakınlarında bulunan Khrysaorian Zeus Kutsal Alanı’dır.*” Kutsal alandan ele geçen bir yazıtta panayırlerle ilgili şu ifadeler kullanılmaktadır: “*Panayır günlerinde peripolion’da zeytinyağı sunuldu*” ifadeleri kutsal alanda panayırların düzenlendiğini kanıtlayan belgelerden biri olarak gösterilebilir (Daşbacak 2007, 146).

Ayrıca tapınakta sadece rahiplerin katıldığı gizlice düzenlenen ritüeller de bilinmektedir (Daşbacak 2007, 146). Hekate rahipleri gizli büyü formüllerini ellerinde tutan, falcı ve büyücü kişiler olarak da tanımlanılabilir. Vergilius’un Aeneas epik şiirindeki şu sözleri (Verg. 4.510): “*Saçları darmadağın, gök gürler gibi sesiyle, rahibe yüz tanrıyı çağırdı üç kez: Erebus Kaos, üçlü Hekate, bakire Diana’nın üç yüzü.*” Hekate rahibesinin yaptığı büyüyü aktarmaktadır (Daşbacak 2007, 147). Yine bir yazıtta “*Anahtar Taşıyıcı Sempronia Aristonike Myonides’in oğlu, büyücü Demetrios*” okunmaktadır (Daşbacak 2007, 147). Tapınak kazıları sırasında bir cella bothros’u bulunduğu bilinmektedir. Burası yer altıyla ilişkili ve ritüeller sırasında şarap gibi sıvı sunumları için kullanıldığı gözlemlenmektedir (Daşbacak 2007, 146-147). Cella sondajından alınan polen örneği ile şarap sunumları kanıtlanmıştır (Daşbacak 2007, 146-147). Bu ritüeller sırasında tanrıçaya bazı kurbanların ve adakların verildiği söylenilebilir. Arkeolojik ve epigrafik bulgular, tanrıça Hekate’nin çok yönlü kişiliğiyle Karia Bölgesinde önemli bir yere sahip olduğunu göstermektedir. Alandan ele geçen arkeolojik belgeler, her bölgeden çok sayıdaki insanların tanrıça Hekate onuruna düzenlenen törenlere katıldığını ortaya koyar niteliktedir (Daşbacak 2007, 146-147).

Yukarıda açıklandığı üzere tanrıçanın Karia Bölgesinde önemli bir konumda olduğunu söyleyebiliriz. Arkeolojik veriler tarihsel süreci sınırlandırsa da hiç tapınılmayan bir tanrıçaya MÖ 2. yüzyılda birden bir tapınak yapılması şüpheli gibi gözükmektedir. Bu nedenle Hekate’nin Karia Bölgesinde köklü bir tanrıça olduğunu ancak tanrıçaya ait bir kutsal alan inşasının daha geç tarihlerde başlanıldığını görmekteyiz. İnsanların inanışlarını bir anda değiştirmeyecekleri gözönüne alındığında bu durumun kabul edilebilir bir öneri olarak karşımıza çıktığı söylenilebilir. Tanrıçanın bu popülerliği, Helenistik Dönem’de yapılmış olan anıtsal tarzdaki kutsal alanı ve merkezi tapınağı, tanrıçanın antik kaynaklardaki konumu ve özellikleri, adına düzenlenen törenler, şenlikler ve festivallerden dolayı kaynaklandığı

söylenilebilir. Özellikle Roma Dönemi'ndeki Hekatesia Romaia şenlikleri tanrıçayı birçok bölgede popüler yaptığı yine yukarıdaki yazıtlardan gözlemlenmektedir. Ancak bu bölümde bölgenin daha önceden Koranza olarak adlandırılması ve Koranza'da Apollon ve Artemis kültlerinin tapınım görmesi dikkat çekicidir. Bu bölümde bir diğer ilginç nokta ise kutsal alanın MÖ 2. yüzyıldaki inşası sırasında Helenistik kutsal alanın sınırları yakınında MÖ 4. yüzyıla tarihlenen bir peribolos'un yani kutsal alanın duvar kalıntılarının ortaya çıkarılmış olmasıdır. Tapınağın altında yapılan kazılarda ise MÖ 4. ya da 2. yüzyıla ait küller, yanmış figürünler ve diğer dini sunular bulunmuştur (Herring 2020, 248). Yapılan araştırmalar buradaki kalıntıların MÖ 4. yüzyıl Hekate Tapınağı'na ait olabileceği üzerinde yoğunlaşmıştır (Büyüközer 2018, 15-30). Alanda MÖ 4. yüzyılda bir Hekate Tapınağı'nın varlığı tanrıçanın Karia kökenini daha eskiye götürmekle birlikte Koranza'daki Apollon ve Artemis kültürleriyle olası bağlantılarına dair birtakım ipuçları verebilir. Lagina Hekate'si kuşkusuz ki Miletos Hekate'sinden daha ünlü olduğu söylenilebilir.

1.1.2. Yunanistan'da Hekate

Tanrıça Hekate hakkında en fazla edebi bilginin Atina'dan geldiği söylenilebilir. Bu bilgilerin çoğu MÖ 5. yüzyılın ikinci yarısına aittir. Aiskhylos ve Sophokles'in (Soph. *Fr.* 395-492-534) tanrıça Hekate ile ilgili verdikleri bilgilerin çoğunun parça parça oldukları gözlemlenmektedir. Ancak Euripides¹⁰ ve Aristophanes¹¹ eserlerinde tanrıça hakkında birtakım bilgiler vermektedirler. MÖ 6. yüzyılda Hekate'nin Atina'daki varlığını kanıtlayan ve tanrıçanın bilinen en eski tasviri 20 cm. yüksekliğindeki, pişmiş toprak bir heykelcik olduğu söylenilebilir (Rudloff 1992, 32). Heykelciğin oturur vaziyetteki pozu, Phrygia'nın ana tanrıçası Kybele'nin yaygın bir pozunu andırdığı gözlemlenmektedir. Heykelcik üzerindeki yazıt'ta ise: "*Aigon (bunu) Hekate'ye Adadı*" ifadesi yer almaktadır (Rudloff 1992, 32-33). Atina aynı zamanda Hekate'nin en ünlü görüntüsü olan Alkamenes'in Epipyrgidia'sının¹² da bulunduğu yer olarak bilinmektedir. Heykelin çok ünlü olmasına karşın heykelin kesin yeri, dikiliş tarihi ve şekli tam olarak bilinmemektedir. Heykel hakkındaki bilgilerimiz, heykeli tarif eden Pausanias (Paus. 2.30.2) ve daha sonraki kopyalarından gelmektedir (Rudloff 1992, 32-33).

¹⁰ Bkz. Eur. *Med.* 364; 386, 395, 397, 400, 423; Eur. *Hec.* 77; 81, 1265, 1271, 1273.

¹¹ Bkz. Aristoph. *Lys.* 64; Aristoph. *Was.* 804; Aristoph. *Pl.* 594-596.

¹² Epi + pyrgos'tan oluşan bu kelime basitçe "Kule Üzerinde" anlamına gelmektedir.

Demeter ve Persephone'nin ünlü tapınağının bulunduğu Eleusis'te Arkaik Dönem'de Hekate'nin varlığına dair bazı kanıtlar vardır. Beşinci yüzyıla ait Eleusis'ten gelen bir vazoda: iki meşale taşıyan bir genç durağan bir pozisyonda görülmektedir. Bu figürün Hekate olması muhtemeldir. Fakat Edwards, bunun kutsal alanın girişini simgelediğini öne sürmektedir (Edwards 1986, 316). Ancak Eleusis'te ve başka yerlerde de Hekate'ye balık sunuları yapıldığı görülmektedir (Rudloff 1992, 34-35). Kutsal alanın hemen dışında bulunan yaklaşık MÖ 480 yılına ait bir pedimental gruptaki "Koşan Kız" figürü muhtemelen Hekate'ye ait olduğu söylenilebilir. Hekate, diğer tüm erken dönem klasik imgelerle uyumlu olarak aktif ve genç bir kadın olarak temsil edildiği gözlemlenmektedir (Edwards 1986, 317) (Resim Ek 1.12).

Pausanias (Paus. 2.30.2) bize Aiginetalıların özellikle Hekate'ye saygı duyduklarını ve her yıl Orpheus tarafından Trakya'dan getirildiğini iddia ettikleri gizemlerini kutladıklarını söyler. Pausanias'ın bu ifadeleri Aigina'da Hekate tapınıma dair önemli ipuçları sunabilir. Klasik Dönem'de varlığı kesin olarak bilinen tek Hekate Tapınağı Argos'ta, öne çıkan ve muhtemelen Arkaik Eileithyia Kutsal Alanı'nın yanında olabilir. Ancak ne yazık ki arkeolojik araştırmalar tapınağın ne zaman inşa edildiği ya da alanın ilk kez ne zaman kullanılmaya başlandığına dair net bilgiler vermemektedir. Bu tapınak hakkındaki en erken bilgiler yine Pausanias tarafından aktarıldığı gözlemlenmektedir. Pausanias (Paus. 2.22. 7-8), tapınakta Skopas, Naukydes ve genç Polykleitos'un heykellerinin bulunduğundan bahsetmektedir ki bu da tapınağın en azından dördüncü yüzyılın ilk yarısında var olduğunu kısmen destekler niteliktedir (Rudloff 1992, 36-37).

Boeotia, Orta Yunanistan toprakları arasında Hekate tapınıma dair en fazla kanıta sahip olan yer olarak gösterilebilir. Hekate'ye tapınıldığına dair en eski kayıtlar Helenistik Döneme ait küçük Hekataia'lardan gelmektedir (Kraus 1960, 57-8). Marquardt, sekizinci yüzyıl Boeotia vazolarındaki "Potnia Theron" (Hayvanlar Kraliçesi) figürlerinin Hesiodos'un Hekate'sine benzediğini öne sürmektedir (Marquardt 1981, 253). Bu figürlerde, simetrik olarak hayvanlarla çevrili, genellikle hem hükmedici hem de koruyucu bir pozda olan merkezi bir kadın figürü gözlemlenmektedir. Marquardt, Hesiodos'un Hekate'sinin insan merkezci doğasının vahşi hayvanlara bu kadar odaklanmış bir figüre pek uymadığını kabul etmekle birlikte, iki vazodaki ayrıntıların belki de ilginç bir bağlantıya işaret ettiğini belirtmektedir (Marquardt 1981, 254-357). Marquardt, Vazoların birinde, kadın figürüyle birlikte aslanların, kuşların ve bir balığın betimlenmesinin, Hesiodos'un Hekate'sinin özellikle pay sahibi olduğu toprak, hava ve deniz âlemlerini temsil ettiğini öne sürer. Marquardt ikinci vazodaki örneği ise kollarını yanında

duran genç kadınların başlarının üzerine kaldırmış bir Hekate Kourotraphos'un (Canlıları besleyen her şeyin anası) tasvir edildiğini öne sürmektedir (Marquardt 1981, 254-357) (Resim Ek 1.13).

Thesselya'nın sıklıkla Hekate ile ilişkilendirildiği gözlemlenmektedir. Ancak Arkaik Dönem'den itibaren tanrıça tapınımına dair net bir kanıtın olduğu henüz söylenemez gibi görünmektedir. Thesselyalı kadınlar, genellikle fantastik ve kötücül nitelikteki, büyü hünerleriyle edebiyatın ana karakterleri haline geldikleri gözlemlenmektedir (Rudloff 1992, 40). Güney Thesselya'daki Pherai kentinde, bazen Enodia (Yolda) olarak adlandırılan, dördüncü ve daha sonraki dönemlerde Artemis ya da Hekate ile özdeşleştirilen baskın bir tanrıça karşımıza çıkmaktadır (Rudloff 1992, 40). Pausanias (Paus. 2.10.6, 2.23.5), Artemis-Pheraia heykellerinin Atina, Sikyon, Argos ve Pherai'daki Helenistik Dönem sikkelerinde hem Artemis-Pheraia hem de Hekate-Ennodias'tan bahsettiği görülmektedir. Sophokles'in Rhizotomoi'unda (Soph. *Fr.* 395) aktarılan bir paragrafa göre, büyü yapmak amacıyla çeşitli otlar toplayan kadınlar otları toplarken tanrıçaya Hekate Enodia şeklinde seslenmeleri, Thesselya'daki Pherai kentindeki Enodia kültü ile muhtemelen doğrudan bağlantılı olması çok olası bir durumu gibi görünmektedir. Pherai kentinden ele geçen bir sikke üzerinde: iki elinde meşale tutan bir figürün at üzerinde ilerlediği gözlemlenmektedir (Resim Ek 1.14). Belki de bu sikke Hekate kültürünün Pherai kentindeki kültüne dair bir takım ipuçları içerebilir. Meşale ve at Hekate'nin sembolleri arasında yer aldığı gözlemlenmektedir, Enodia ise genellikle Hekate'nin bir epitheti olarak görülmektedir. Bu iki kanıttan yola çıkacak olursak Pherai'daki Enodia kültürünü Hekate ile bağlamamız çok olası bir durumu gibi görünmektedir. Ancak bu benzerlikler şu an arkeolojik ve epigrafik kaynakların yetersizliğinden dolayı sadece bir ihtimal olarak görünmektedir.

Hekate, kuzey Ege adası Samothrake'deki "Büyük Tanrılar" kutsal alanındaki rolü sayesinde hatırı sayılır bir ün kazanmıştır. Klasik Dönem'de bu kutsal alan kuzey Yunan dünyasındaki en önemli mabetti haline gelerek Helenistik Dönem'de bu popülerliğini artırdığı gözlemlenmektedir. Bu kutsal alandaki en eski üç sunaktan biri olan taş sunak MÖ 6. yüzyılda Hekate'ye adanmış gibi görünmektedir (Rudloff 1992, 43-45).

Bölgesel incelemelere göre, Hekate büyü gibi negatif özelliklerini yoğunlukla Thesselya'daki Enodia kültüründen geldiğini söyleyebiliriz. Boeotia Orta Yunanistan toprakları arasında Hekate tapınımına dair en fazla kanıta sahip olan yer olarak gözlemlenmektedir. Hekate'ye

tapınıldığına dair en eski kayıtlar Helenistik Dönem'e ait küçük Hekataia'lardan geldiği söylenilebilir (Kraus 1960, 57-58). Bu açıdan Miletos'un, tanrıçayla ilgili daha eski veriler sunmaktadır.

1.2. Helenistik ve Roma Dönem'lerinde Hekate

Yukarıda da değinildiği gibi Hekate kültü tarihi açısından önemli bir yere sahip olan Lagina Hekate Tapınağı arkeolojik ve epigrafik verilerin aktardığı üzere Helenistik ve Roma Dönem'lerinde önemli bir rol oynadığı söylenilebilir.

Helenistik Dönem'de Atina ve Trakya'da tanrıçanın Phosphoros (Işık taşıyan, ışık veren) epithetine oldukça benzer festivallerin yapıldığını bilmekteyiz (Johnston 1999, 206). Karia Bölgesinde Helenistik Dönem'de tanrıça Hekate'ye "En büyük (Megiste), en belirgin tanrıça (Epiphanestate Thea) ve kurtarıcı (Soteria)" gibi unvanlar verildiği gözlemlenmektedir (Johnston 1999, 206). Helenistik Dönem'le birlikte ortaya çıkmış yeni dinsel kavramlar ve antik kaynakların bu dönemde oldukça popüler olmasına bağlı olarak sürekli büyü ile işkillendirilen Hekate, büyüsel işlevini Helenistik Dönem ile biraz daha arttırdığı gözlemlenmektedir (Kraus 1960, 161-162). Yine bu dönemde Hekate'nin sembollerinden biri olan anahtar figürünü tanrıça ile birlikte daha yaygın olarak kullanıldığı söylenilebilir (Johnston 1999, 206-207). Başka bölgelerde de anahtar Helenistik Dönem'de Hekate için yaygın olarak kullanılan bir sembol olarak gözlemlenmektedir. Anahtar ölüler diyarının koruyuculuğuna gönderme yapıyor olabilir¹³: Örneğin Pausanias (Paus. 5.20.3) Ploutos'un Hades'i kilitlediğinden bahseder. Öte yandan Helenistik Mısır'da anahtarlar, tapınanlara tanrıyı göstermek için bir mabedin açılmasını ifade etmektedir.

Helenistik Dönem'de, muhtemelen MÖ 3. yüzyılın başlarında Makedonyalılar Stratonikeia'yı kendi yetkileri altına aldılar (Paus. 5.21.10). Stratonikeia, Kariyalı olmayanlar tarafından yeniden kurulmasına rağmen, Kariyalı şehirlerden oluşan Chrysaorian Birliği'nin merkezi haline gelmiş, bu da bölgenin Kariyalılar için oldukça önemli olduğunu göstermektedir (Rudloff 1992, 48-49).

¹³ Kütahya'dan ele geçen iki stelin üzerindeki yazıtlardan da anlaşılacağı gibi, yöre halkı ölülerini başta tanrıça Hekate olmak üzere bazen de başka tanrılara adayarak yeraltı tanrıçasının ölülerini korumasını istedikleri anlaşılmaktadır. Detaylı bilgi için bkz. Akyürek-Şahin 2020, 146-157.

Geç Klasik ve Helenistik Dönem’lerde Hekate bazen Phrygia’nın büyük tanrıçası Kybele ile ilişkilendirildiği gözlemlenmektedir¹⁴. Bu iki tanrıça arasındaki zayıf bir bağ, Kybele’nin ve Phrygia halkının bu adadan ya da genel olarak Trakya’dan kaynaklandığına dair Samothrake ile ilgili bazı efsaneler aracılığıyla ortaya çıktığı söylenilebilir (Str. 10.3.16). Lagina Hekate’si, her ikisine de hadım rahipler tarafından hizmet edilmesi bakımından Kybele ile bazı benzerlikler taşıdığı gözlemlenmektedir. Ayrıca Kybele’nin eşi Attis kendini hadım ederken, Hekate’nin Karia’daki ortağı Zeus babasını hadım ettirdiği gözlemlenmektedir (Rudloff 1992, 50-51).

Hekate ile Kybele arasındaki ilişki özellikle Helenistik Dönem kabartmalarında karşımıza çıkmaktadır. Boeotia, Lebadea’dan bir Helenistik kabartmada solda oturan bir Kybele ile ayakta duran on bir figür daha görülmektedir (Vermaseren 1977, 80). Kybele’ye en yakın olanlar anahtarlı Persephone ve peçeli Demeter’dir. İki büyük meşalesi olan Hekate merkezi bir konumdadır. Diğer figürler Dionysos, Pan, Asklepios, kimliği belirsiz üç savaşçı ve Kastor ile Pollux olabilecek iki erkektir (Resim Ek 1.15). Bir Kybele rahibesi tarafından Thasos’ta dikilen MÖ 2. yüzyıla ait bir kabartmada oturan Kybele’nin yanında iki aslan, ardından Hermes ve Hekate (Yine meşalelerle) görülmektedir. Demeter ve Persephone Hekate’nin diğer tarafındadır; diğer figürler Aphrodite, Apollon, Artemis ya da Leto ve üç savaşçıdır (Vermaseren 1977, 80) (Resim Ek 1.16). Hekate’nin ayrıca Phrygia Kralı Dymas’ın kızı ve Truvalı Priam’ın karısı olan mitolojik Hekabe figürü aracılığıyla Phrygia ile belirsiz bir bağlantısı olduğu söylenilebilir. İsim benzerliğinin yanı sıra, Euripides ve Aristophanes’in oyun parçalarında kızı Cassandra, Hekate’nin bir heykelinde Hekabe’nin bir köpeğe dönüştürüleceği kehanetinde bulunur (Rudloff 1992, 52).

Helenistik Dönem’de inşa edilen Lagina Hekate Kutsal Alanı ile tanrıça Hekate’de bu dönemde popülerliğini artırmış gibi görünmektedir. Bu dönemde yine tanrıçanın çeşitli sıfatlarına veya doğrudan kendisine atfen festivallerin ve törenlerin düzenlendiğini ve tanrıçayı artık yavaş yavaş birçok bölgede görüldüğünü söyleyebiliriz. Helenistik Dönem ile birlikte filozofların artık, beden ve ruh ilişkisi, öteki dünya inancı, insanın amacı, ortaya çıkışı vb.

¹⁴ Phrygia Bölgesi, Anadolu’da Hakate tapınıma dair Karia Bölgesi’nden sonra yoğun veriler sunduğu gözlemlenmektedir. Bu konu hakkında antik kaynaklarda her ne kadar da bir bilgi olmamasına rağmen bölgedeki yazılı ve yazısız taş eserler ve sikke buluntuları tanrıçanın Phrygia’daki tapınıma göstermektedir. Detaylı bilgi için bkz. Akyürek-Şahin 2019, Kütahya Müzesindeki Hekate Eserleri Işığında Yukarı Porsuk Vadisi’nde (Kütahya) Hekate Kültü. *Kütahya Arkeoloji Sanat Tarihi ve Tarih Araştırmaları, Kütahya Müzesi 2018 Yıllığı*(VI), 127-199.

konular üzerine yoğunlaştıkları gözlemlenmektedir. Bu durum beraberinde yeni tanrı ve tanrıçaları getirdiği gibi gizem dinlerinin de ortaya çıkmasına sebep olmuş olabilir¹⁵. Helenistik Dönem'in bu yoğun değişimlerinden tanrıça Hekate'de nasibini almış gibi gözlemlenmektedir. Tanrıça bu dönemde büyü ile ilişkisini artırmış ve yavaş yavaş korkulan özellikleriyle anılmaya başlanıldığı gözlemlenmektedir. Tanrıçaya ait Helenistik dönem kabartmalarında (Vermaseren 1977, 80) (Resim Ek 1.15-1.16) Kybele ile Hekate'yi aynı kompozisyon içerisinde görmek ve iki tanrıçanın kültüründe de yer alan hadım rahipleri, bu iki tanrıça arasında bir ilişki olduğunu ispatlar nitelikte olduğu söylenilebilir. Yine bu dönemde Hekate'nin önemli bir sembolü olan anahtar figürünü Hekate ile birlikte yoğunlukla betimlendiği görülmektedir. Hekate'yi yer altı ve ölümle bağlantılı hale getiren bu sembolü Helenistik Dönem'le birlikte yoğun olarak görmek yine tanrıçanın pozitif yönüne gölge düşürür nitelikte olduğu gözlemlenilmektedir.

Roma senatosu, MÖ 143 yılında Karia Bölgesinin önemli bir merkezi olan Mylasa ile Stratonikeia arasında çıkan bir sınır anlaşmazlığına hakemlik yapmıştır (Tırpan 1990, 217). MÖ 88 yılında Pontus kralı Mithridates, Anadolu'yu Romalılarından temizlemek için savaştığı görülmektedir. Mithridates'in Roma'yla olan savaşları sırasında Stratonikeia Roma'nın tarafını tutmuş ancak Mithridates tarafından işgal edilmiştir (Tırpan 1990, 218). MÖ 81 yılında Mithridates'i mağlup eden Roma, Stratonikeia'yı şehrin 50 km kuzeydoğusundaki Hydisos şehri ile ödüllendirdiği bilinmektedir. Böylelikle MÖ 1. yüzyılda Stratonikeia, geniş topraklara sahip bağımsız bir şehir haline geldiği gözlemlenmektedir (Tırpan 1990, 217-218).

Lagina Hekate Kutsal Alanı'nda yapılan araştırmalar sırasında ele geçen yazıtların neredeyse tamamı yayımlanmış ve bu yazıtların çoğu Roma İmparatorluk Dönem'ine tarihlendirilmiştir (Büyüközer 2018, 25). Alanda ele geçen verilerden yola çıkarak kutsal alanın özellikle Roma Dönemi'nde geliştiğini söyleyebiliriz. Bölgeye ilk arabulucu olarak gelen Romalılar sadece Hekate festivallerine katılmak ve rahiplerin cömertliğini paylaşmak için gelmedikleri görülmektedir. Romalılar, Stratonikeia'ya yaptığı ziyaretlerde aynı zamanda Stratonikeia halkının büyük bir kısmını da Roma vatandaşlığına kabul ettikleri gözlemlenmektedir. Karia Bölgesinin büyük ailelerinden bazıları ve İmparatorluk Dönemi'nde Hekate'ye rahiplik yapmış olan kişilerin Yunanca olan isimlerine Romalı isim ve soy isim ekleyerek, Quirina kabilesine

¹⁵ Helenistik Dönem ile birlikte Tykhe, Psykhe ve Serapis gibi yeni tanrıçaların kültü ortaya çıkmıştır. İsis ve Osiris, Kybele ve Attis, Demeter ve Kore, Mithraizm gibi birçok gizem dini vardır. Ayrıca bkz. sayfa 3.

kayıt ettikleri görülmektedir (Charles ve Georges 1887, 150-151). Quirina kabilesine kaydedilen aileler arasında; Flavii Aeneas ailesi, Claudii Aristeas ailesi, Ulpius Heraclitus ailesi; yazıtlarda ayrıca Aeliani Irenaios'un ailesini ve istisnai olarak Papiria kabilesine dâhil edilen Ulpius Asclepiades'in ailesini de bulmak mümkündür (Charles ve Georges 1887, 150-151).

Romalı yetkililer erken dönemlerden itibaren Lagina'nın kutsallığına karşı özel bir yardımseverlik gösterdikleri gözlemlenmektedir. Sulla tapınağın sığınma hakkını tanımış ve bunu Roma senatosuna kabul ettirdiği görülmektedir (Charles ve Georges 1887, 150). Augustus ve Tiberius da aynı ayrıcalığı onayladıkları görülmektedir (Charles ve Georges 1887, 150). Yazıtlarda, bir İmparatoriçe tarafından para dağıtımını sağlamak için kurulan özel bir vakıftan bahsedilmektedir (Charles ve Georges 1887, 151). Tanrıça Roma kültüyle Hekate kültünün ilişkilendirilmesi ile çok geçmeden İmparatorluk ailesi kültünün de buna dâhil olduğu görülmektedir (Charles ve Georges 1887, 151). Bu durumun, Roma ve Karia arasındaki ilişkilerin oldukça iyi bir seviyeye taşıdığı gözlemlenmektedir. Yazıtlarda sık sık İmparatoru kutlamak için Roma'ya gönderilen elçilerden bahsedilmekte ve metinlerde adı geçen kişilerin kendi istekleriyle isimlerine onursal unvanlar ekledikleri de görülmektedir (Charles ve Georges 1887, 151). Roma Karia'sında Hekate'ye tapınmanın hem doğası hem de önemi açısından oldukça sıra dışı olduğu söylenilebilir.

Labianus önderliğinde, Roma'ya karşı MÖ 40 yılında savaş açan Parthlar, Stratonikeia şehrine de saldırdıkları bilinmektedir. Ancak Stratonikeia'yı ele geçirememiş ve Lagina Hekate Kutsal Alanı'nın da bu savaştan dolayı tahrip olduğu söylenilebilir. Augustus MÖ 27 yılında tahrip görmüş Lagina Hekate Kutsal Alanı'nı onardığı bilinmektedir (Charles ve Georges 1887, 152). Augustus'un bu onarımını konu edinen bir yazıtta şu ifadeler yer almaktadır (Charles ve Georges 1887, 152): *"Herkesten farklı olan dindarlığı ile vatanın babası, tanrının oğlu, tanrı İmparator Caesar Augustus, Hekate'ye karşı yapılan bu saygısız davranışı, hayatın başından beri tanrıların yanında yer alan Hekate'nin, insanlar arasındaki gerçek itibarını bizzat iade etmiştir"* (Charles ve Georges 1887, 152).

Roma Dönemi'nde, Ephesos Artemis Tapınağı'nın bitişiğinde bir Hekate heykelinin ve burada tanrıça için küçük bir kült yerinin yer aldığını bizlere Strabon ve Plinius aktarmaktadır (Str. 14. 1. 23; Plin. Nat. 36. 4. 2). Antik kaynakların bu verilerinden yola çıkarak Roma Dönemi'nde Ephesos'ta bir Hekate tapınımının var olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Ayrıca bu

bölümde Roma İmparatorluk Dönemi'nde Ephesos'ta basılan iki sikkeyi de hatırlatmakta fayda vardır (Resim Ek 1.2-1.3). Stratonikeia'da bir sikkenin arka yüzünde tanrıça Hekate sol elinde bir meşale, sağ elinde ise phiale tutarken görülmektedir. Hekate figürünün hemen yanında ise yılanlarla sarılı bir sunak yer almaktadır. Bu sikkenin ön yüzünde ise İmparator Septimus Severus ve karısı Iulia Domna yer almaktadır (Kraus 1960, 31) (Resim Ek 1.17).

Roma Dönemi'nde tanrıça Hekate'nin özellikle; büyücü, falcı ve intikamcı bir özelliğe sahip olduğu gözlemlenmektedir. Hekate'nin bu özellikleri tanrıçayı korkulan bir figür haline getirdiği söylenilebilir. Bu durum felaketlerin evlerden uzak tutulması için kapıların önüne Hekate sunaklarının dikilmesine yol açmıştır (Tırpan 1998, 12).

Tanrıça Hekate ile ilgili Klasik Yunan ve Augustus Dönemi Roma'sının tanınmış oyun ve şiirlerinin çoğundaki ortak sunum, kötü niyetli büyücü kadınların yardımcısı, huzursuz hayaletlerin ve gecenin diğer kötü yaratıklarının kraliçesi şeklinde olduğu görülmektedir (Rudloff 1992, 1).

MÖ 143 yılında Roma senatosunun Stratonikeia ile Mylasa arasındaki bir sınır anlaşmazlığına hakemlik yapması ve MÖ 88 yılında Roma'nın Mithridates Savaşları sırasında, Stratonikeia kentinin Roma tarafında yer alması bu ikili arasındaki ilişkileri kuvvetlendirdiği söylenilebilir. İlerleyen süreçte Roma'nın Stratonikeia halkına vatandaşlık vermesi, halkın Yunanca olan isimlerine Romalı isimler eklenmesi, Roma İmparatorlarının Lagina Hekate Kutsal Alanı'na olan yardımları, tanrıça Roma kültü ile Hekate kültünün ilişkilendirilmesi gibi unsurlar Roma Dönemi'nde tanrıça Hekate'yi oldukça popüler yaptığı söylenilebilir. Yine bu dönemde tanrıça Hekate ile ilgili verilerin daha net ve yoğunlukta olduğu gözlemlenmektedir. Daha önce tanrıça Hekate'nin Helenistik Dönem'de büyü ile olan ilişkisini artırdığını belirtmiştik. Görünüşe göre tanrıça, Helenistik Dönem'de yavaş yavaş kazandığı büyücülük özelliklerini Roma Dönemi ile pekiştirdiği gözlemlenmektedir. Tanrıçanın bu dönemde büyücü, falcı, intikamcı gibi negatif özellikleriyle sık sık anılması belli ki ilerleyen dönemlerde daha da artmış ve günümüzde tanrıçanın yine bu özellikleriyle tapınmasına neden olmuş olabilir.

1.2.1. Lagina Hekate Tapınağı ve Dini Ticaret

Kutsal alanda Hekate adına yapılan şenliklerin en önemlisi MÖ 78 yılından sonra her dört yılda bir yapılan *Hekatesia-Romaia* şenlikleridir. Kutsal alanda bulunan ve yayınlanan bir yazıtta “*Iason oğlu Eubulos, Hekate, Caesar ve Roma şenliklerinde pankration ve güreş müsabakalarını kazandı*”, bir diğerinde ise “*şehirler, krallar ve hanedanlar Hekate*

Tapınağı'nın dokunulmazlığını ve koruyucu Hekate ile yardımsever tanrıça Roma adına düzenlenen yarışmayı onayladılar” yazmaktadır (Daşbacak 2007, 144). Hekatesia-Romaia şenlikleri adını, MÖ 81 yılında Roma kültü ile birleşen Hekatesia festivalinden aldığı gözlemlenmektedir. İlk başlarda Hekatesia festivali olarak bilinen bu festival, MÖ 81 yılında Hekate kültü ile Roma kültürünün birleşiminden sonra Hekatesia-Romaia festivali olarak kutlanılmıştır (Magie 1950, 1613). Dört yılda bir kutlanan Hekatesia-Romaia festivallerinin adının geçtiği birçok yazıt gözlemlenmektedir ancak bu yazıtlarda festivale ilişkin detaylı bilgilerin verilmediği görülmektedir (Charles ve Georges 1887, 146-162).

Roma'nın kendisine verdiği ayrıcalıklar ile büyük bir kent statüsüne ulaştığı gözlemlenen Stratonikeia antik kentine, yaklaşık 9.5 kilometrelik bir kutsal yol ile bağlanan Lagina Hekate Tapınağındaki anahtar taşıma festivalinin oldukça önemli olduğu söylenilebilir. Anahtar taşıma festivalinde bu kutsal yolun oldukça önemli olduğu gözlemlenmektedir. Yılda bir kez kutlanan ve birkaç gün süren bu festival, siyasi ve dini merkez bağlantısını vurgulamaktadır (Charles ve Georges 1888, 37). Festivalde bir tören alayı tarafından tapınağın anahtarı, Stratonikeia'ya götürüldüğü ve yine geri getirilirdiği gözlemlenmektedir. Buradaki anahtar motifi, tanrıçanın yer altı ile olan bağlantısına vurgu yapmakta ve kutsal alanın kente bağlılığını vurgulamaktadır (Bean 1971, 95). Festivalde tanrıçanın rahipliğini üstlenmek büyük bir onur sayılır ve genellikle kentte en önde gelen ailelerin üyeleri tarafından üstlenildiği görülmektedir. Bu görevi zengin aileden bir rahibin üstlenmesi doğrudan kült finansmanı ile bağlantılı olabilir. Rahibin festivaldeki masrafları karşılamakla yükümlü olduğu gözlemlenmektedir (Charles ve Georges 1888, 36-37). Kutsal yol aracılığı ile Stratonikeia'ya götürülen anahtar taşıma görevini yoğunlukla rahibin yakını olan bir genç kıza verildiği ve bu kızın *kleidophoros* olarak adlandırıldığı görülmektedir (Charles ve Georges 1888, 36-37). Yazıtlarda bu isme sıkça rastlanıldığı söylenilebilir. *Kleidophoros*'a *parapompos* ve *kosmophoros*'un eşlik ettiği gözlemlenmektedir. Bu festivalde Hekate onuruna kurbanların adandığı, oyunların düzenlendiği, tiyatro gösterimlerinin yapıldığı ve ilahilerin söylenildiği görülmektedir (Charles ve Georges 1888, 36-37). Yine bu festivalde halka buğday, şarap ve yağ dağıtıldığı da bilinmektedir (Charles ve Georges 1888, 36-37).

Festivallerde genellikle; rahipler, rahibeler, *kosmophoros*¹⁶, *kleidophoros*¹⁷, *parapompos*¹⁸, *epikosmos*¹⁹, koroda yer alan çocuklar, müzisyenler, dansçılar ve tapınak kölelerinin görev aldıkları söylenilebilir²⁰. Festivallerde görev alan rahipler o dönemin önde gelen aile üyeleri arasında seçilmiş olmalıdır çünkü bu festivallerin masraflarının oldukça fazla olduğu söylenilebilir (Charles ve Georges 1887, 156-158). Rahipler, bu festivallerin masraflarını ve tapınak içindeki çalışmaların masraflarını bazen kendi bütçelerinden bazen yerel halkın bağışlarından ve bazen de tapınak bütçesinden karşıladıkları gözlemlenmektedir²¹.

Lagina'da tanrıça Hekate adına düzenlenen festivallerin bölgedeki halk için oldukça önem taşıdığı söylenilebilir. Roma ve Stratonikeia'nın varlıklı kişileri tarafından yapılan bağışlar ile zenginleşen kutsal alanın çevresinde “*περίπολον*” adı verilen, geçit törenlerinin ve festivallerin yapıldığı geniş bir alanın bulunduğu gözlemlenmektedir. Bu alanda tapınak hizmetlileri ve dini törenlerin beslediği endüstrilerde çalışanlardan oluşan oldukça büyük bir nüfusun yaşadığı gözlemlenmektedir. Bu alan içerisinde rahiplerin bağışları sayesinde orijinal yapılara eklenen binaların varlığı yazıtlardan anlaşılmaktadır (Charles ve Georges 1887, 156). Yazıtlarda, büyük bir rahip ailesi tarafından tanrıça için yaptırılan bir sunaktan ve başka biri tarafından yaptırılan hamamlardan, bir gymnasiumdan ve büyük olasılıkla bir tiyatrodan söz edildiği görülmektedir (Charles ve Georges 1887, 156). Yine bir yazıtta rahip, Ulpius Herakleitos'un bağışları ile yapılan bir dizi süslemelerden bahsedilmektedir (Charles ve Georges 1887, 156-157).

Kutsal alanın içerisinde yer alan dini yapıların dışında evlerin, dükkânların ve pazarların yer alması Lagina Hekate Tapınağı'nın etrafındaki ticari organizasyonların varlığını ispatlar nitelikte oldukları söylenilebilir. Örneğin, Lagina'da ki gıda ve hayvan pazarlarının diğer pazarlara kıyasla sabit bir alana sahip olduğu görülmektedir (Hatzfeld 1920, 74-75). Kutsal alanın etrafında yer alan bu türdeki ticari organizasyonların, festival-ticaret ilişkisine vurgu yapmaktadır. Yine Stratonikeia'da 2008-2014 yılları arasında yapılan kazı yapılan çalışmalarda ele geçen sikke buluntulara göre, Lagina Hekate Kutsal Alanı'nın uluslararası bir üne sahip

¹⁶ Tanrıçanın süslerini veya süs eşyalarını taşıyan kişidir.

¹⁷ Anahtar taşıyıcısı.

¹⁸ Alayın organizasyonundan ve düzeninden sorumlu olan kişi.

¹⁹ Tapınağın düzeninden sorumlu olan kişi.

²⁰ Bkz. Charles ve Georges “*Inscriptions de Lagina*” ve Hatzfeld “*Inscriptions de Lagina en Carie*”.

²¹ Rahiplerin cömertliği ile orijinal yapılara birçok bina eklendiği ve birçok yapının bu cömertlikler sayesinde inşa edildiği gözlemlenmektedir. Detaylı bilgi için bkz. Charles ve Georges “*Inscriptions de Lagina*”.

olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır²². Hekate adına düzenlen festivallere ve törenlere birçok bölgeden insanların katıldığı hem antik kaynakların hem de alandan ele geçen buluntuların varlığından anlaşılmaktadır. Bölge hakkında hem antik kaynakların aktardığı bilgilerden hem alanda ele geçen buluntulardan anlaşıldığı üzere, farklı bölgelerden bir araya gelen çok sayıdaki insanların bölge halkı için büyük ticari fırsatlar sunduğu gözlemlenmektedir.

Roma Dönemi'nde büyük gelişmeler kaydeden Stratonikeia kentinde tanrıça Hekate'nin kültü, şüphesiz ki Hekatesia-Romaia festivalleri ile de büyük kitlelere ulaşmayı başardığı gözlemlenmektedir. Roma'nın Stratonikeia kenti ile olan yakın ilişkileri kısa sürede Lagina Hekate Kutsal Alanı'nda etkilerini gösterdiği söylenilebilir. Roma İmparatorlarının ve zengin kişilerin kutsal alana yaptıkları bağışlar ile kutsal alanın büyük gelişmeler gösterdiği gözlemlenmektedir²³. Özellikle Stratonikeia'nın zengin yerel halkının tanrıça Hekate onuruna düzenlenen festivalleri finanse etmeleri, festivalleri daha gösterişli kılmış ve birçok bölgeden insanların katılmasını sağlamış olabilir. Bölgede düzenlenen büyük çaplı festivaller ve törenler kısa sürede yerli halk ve tapınak hizmetkârları tarafından bir gelir kaynağı olmuş ve bölgede ticari pazarların açılmasına neden olmuş gibi gözlemlenmektedir. Kutsal alanın çevresinde gelişen bu ticari organizasyonun gücünü tanrıçanın o dönemdeki popüler kültüründen aldığı söylenilebilir. Yazıtlarda, festivallere veya törenlere katılan kişilere yapılan yardımlardan bahsedildiği görülmektedir²⁴. Bu bölüme kadar yapılan incelemeler kapsamında, Romalı veya Stratonikeialı zengin kişilerin bölgeye yaptığı bağışlar ile kutsal alanın çevresinde kurulan dükkânların ve pazarların varlığı o dönemde Stratonikeia halkı için büyük kazançlar sağlamış ve bu kazançta tanrıça Hekate kültürünün önemli bir rol oynadığını söylemek mümkündür.

²² Prof. Dr. Bilal Söğüt başkanlığında 2008-2014 yılları arasında Stratonikeia antik kentinde yürütülen kazılarda 932 adet sikke ele geçirilmiş ve 16 adet nümizmatik ile ilişkili diğer eserler (mühür, jeton penez vs) bulunmuştur. Alanda ele geçirilen 96 Grek sikkesinin 44 adeti henüz çalışılmamış olduğu gözlemlenmektedir. Geriye kalan 62 adet sikkeden, 39 adet sikke Stratonikeia antik kentinin kendi darpları, 8 adet sikke Alabanda, Mylasa ve Myndos gibi Karia kentlerine, 6 adet sikke Rhodos kentine, 3 adet sikke Ephesos ve Miletos kentlerine, 6 adet sikke ise Karia'yı yönetmiş Diadokhlar Dönemi Helenistik Kralıkları'na ait olduğu gözlemlenmektedir. Stratonikeia antik kentine bağlı bir kült merkezi olarak uluslararası bir üne ve imtiyazlara sahip olan Lagina Hekate Kutsal Alanı'nda ele geçen bu bulguların şehir dışı darphaneleri açısından çok daha çeşitli oldukları söylenilebilir. Bu durumun kült alanını ziyaret eden kişilerin bir kısmının yabancı kökenlerinden kaynaklandığı gözlemlenmektedir. Ahmet Tolga Tek vd. 2015, 138.

²³ Bkz. sayfa 28-32.

²⁴ Bkz. sayfa 31-32.

1.3. Lamaştu, Gula ve Hekate Bağlantısı

Hekate'yi niteleyen birtakım özellikler Mezopotamya demonolojisindekilere²⁵ ya çok benzemektedir ya da tamamen aynıdır. Hekate kültüründe önemli bir yere sahip olan meşale figürü, Mezopotamya mitolojisinde önemli bir yere sahip olan tanrıça Lamaştu'nun sıfatlarından biriside “Ateşi yakan” şeklindedir (West 1990, 361). Hekate ve Lamaştu arasındaki bir diğer benzerlik ise ikisinin de devasa boyutlarıdır, ayrıca kılıç taşıyan Hekate figürünü yine Lamaştu'nun sıfatları arasında “Kafasını yaran kılıç” olarak görmek mümkündür. Lamaştu'nun sahip olduğu “Ateş” ve “Kılıç” sıfatları tanrıçanın kötücül gücüne dikkat çekilmiş olunabilir ama Hekate'nin meşale ve kılıçla olan bağlantısı tam olarak açıklanamamıştır. Theogonia'da iyi bir tanrıça olmasına karşın diğer antik kaynakların Hekate'nin şeytani özelliklerine atıfta bulunması, tanrıçanın şeytanlar göndermesi veya ölülerin yöneticisi olarak geçtiği görölmektedir. Kütahya'dan ele geçen ve MS 2. yüzyılın ikinci yarısı ile 3. yüzyılın ilk yarısına tarihlenen iki stelin yazıtlarından anlaşıldığı üzere ölmüş kişilerin tanrıça Hekate'ye adandığı anlaşılmaktadır (Akyürek-şahin 2020, 145). Lamaştu'nun da genellikle hastalık ve ölüm şeytanı olarak geçmesi oldukça dikkat çekicidir (West 1990, 361-362).

Hekate hakkında bilgi veren birçok antik kaynağa göre köpek Hekate'nin önemli bir imgesidir. Tanrıça sürekli olarak köpek kurbanlarıyla ilişkilendirilmiştir (West 1990, 362). Plutrakhos Hekate'ye bir dişi köpeğin kurban edildiğini aktarıırken Pausanias, siyah köpek yavrularının kurban edildiğini aktarmaktadır. Buna karşın Enlil'in Lamaştu'ya bir dişi köpek yüzünü verdiğini, Lamaştu metinlerinde hem siyah hem de beyaz köpeklerin şeytana verildiğini ve büyük olasılıkla bu köpeklerin Lamaştu'ya da kurban edildiği, aynı zamanda Lamaştu'nun “Yavru Köpek” olarak adlandırılması iki tanrıça arasındaki benzerlikleri bir daha göstermektedir (West 1990, 362).

Lampsakos'da ele geçen bir tetradrahmi üzerindeki iki meşale tutan figürün yanında yer alan aslan figürü, ilk başlarda her ne kadar Kybele ile ilişkilendirilse de sonradan bu tanrıçanın Hekate olduğu yapılan araştırmalar ve açıklamalar sonucunda netlik kazadığı söylenilebilir (Kraus 1960, 30-32) (Resim Ek 1.18). Porphyry, tanrıça Hekate'yi dişi aslanlarla ilişkilendirir (Porp. Abs. 155). Lamaştu metinde “Bir dişi aslanla karşılaşır”, ayrıca Lamaştu bir aslanın yüzüne veya başına sahip olduğu görölmektedir (West 1990, 363).

²⁵ Demonoloji, kötücül güçleri inceleyen bir disiplindir.

İstanbul’da bulunan fakat şu an Londra müzesinde sergilenen bir rölyefte üç başlı ve üç vücutlu olarak gösterilen Hekate’nin ilk figüründe; elinde meşale, ikincisinde kırbaç ve yılan, üçüncüsünde ise anahtar ve kırbaç görülmektedir (Mitropoulou 1978, 38). Buna benzer bir durum Ankara’da bulunan bir sikkede, elinde yılan ve meşale tutan üçlü bir Hekate figüründe de görülmektedir (Kraus 1960, 31). Buna karşın Bergama frizinde Hekate yılan bir adamla dövüşürken gösterilmiştir. Bu duruma benzer buluntular Hekate’yi yılanlarla sürekli olarak ilişkilendirilmesinin nedenini açıklar nitelikte olduğu söylenilebilir. Hekate’nin bu özelliğine karşın, Lamaştı hem elinde yılan tutar hem de yılan gibi süzülürken, birçok levhada yılan tutarken görülmektedir (West 1990, 363).

Birçok antik yazarın eserinde, Hekate’ye kavşaklarda kurban kesildiği ve yemek verildiği görülmektedir (Hes. *Theog.* 413-427; Paus. 3. 14. 9; Plut. *Rom.* 280; Aristoph. *Pl.* 594). Buna benzer bir ritüel Mezopotamya’da da görülmektedir. Örneğin Mezopotamya tılsımında cadıların kavşaktan toz aldığı ve zarar vermek istedikleri kişilerin resimlerini veya hamurdan suretlerini buralara gömmeleri, Şamaş’a buğday somunlarının sunulması gibi ritüeller Hekate’ye yapılan ritüellere tesadüf sayılmayacak derecede yakınlık gösterdiği söylenilebilir (West 1990, 365).

Hekate ve Lamaştı’nun benzer hayvanlarla (Köpek, yılan, aslan gibi) olan yakın benzerliği ve Hekate’ye yapılan bazı tapınımların ve ritüellerin sanki tanrıça dişi şeytanmış gibi, Lamaştı ritüellerine çok benzer düzeyde apotropaik²⁶ olması nedeniyle, tanrıça Hekate’nin Mezopotamya Lamaştı’sunun bir evrimi olduğu teorisini nerdeyse kesin kıldığı söylenilebilir (West 1990, 367). Ancak burada bir sorun vardır. Mezopotamya metinlerinde geçen Lamaştı kötücül bir tanrıça olarak bilinmektedir. Oysaki Hesiodos’un *Theogonia*’sında aktarılan Hekate’nin, oldukça kudretli ve yardımsever bir tanrıça olduğu görülmektedir. Lamaştı, bu kısımda sanki tanrıçanın karanlık yüzünü yansıtmaktadır. Peki ya tanrıçanın aydınlık yüzüne ne oldu? Bu sorunun cevabını bulmak için konuda biraz daha derinleşebiliriz.

1.3.1. Hekate ve Gula

“Ben merhametliyim; uzaktan bile olsa dinliyorum,

Ölüler diyarından can çekişenleri geri getiriyorum.

²⁶ Kötülüğü uzaklaştırdığına inanılan çeşitli nesneleri niteleyen bir kavramdır.

Deri bir çanta, bir neşter ve bir bıçakla kuşandım.

Güçsüzleri gözetiyorum, hastaları muayene ediyorum, cilt yaralarını

Açıyorum. Ben Yaşam Hanımefendisiyim:

Ben hekimim, ben görücüyüm ve ben şeytan çıkarıcıyım (Böck 2014, 3). ”

Bu ilahide Gula’yı kritik hastalarla ilgilenen, şifalı bitkiler ile insanlara yardım eden pratik bir hekim, hastalığın seyrini ve sonucunu bilmesi gereken bir kâhin ve şifa büyülerini ile hastaların iyileşmesini destekleyen ve hastalığı kovan bir figürde görüyoruz. Ancak bazı kaynaklar da Gula’yı aynı zamanda hastalık verebilen bir şifa tanrıçası olarak göstermektedir;

“(Sonra) uzandım ve bir gece (rüyamda) ölüleri sağlığına kavuşturan ve Uzun ömür bahşeden tanrıça Gula’yı gördüm. Kendim için uzun bir Yaşam diledim ve yüzünü bana dönmesi için ona dua ettim. Ve gerçekten De döndü ve parlayan yüzüyle (böylece) merhametini göstererek bana Sabit bir şekilde baktı... Tanrıça Taşmetum’un tahtını gördüm (ki o) Gula (rolünde) hayat bahşedendir. O, efendimiz Marduk’un önünde, (benim) hayatımın gelecek günlere uzatılması ve tüm muhalefetin ortadan Kaldırılmasıyla ilgili olarak davamı olumlu bir şekilde sundu (West 1990, 338). ”

“Büyük hekim Gula, [kalplerinize] hastalık ve yorgunluk, bedeninize

İyileşmeyen bir yara koysun, böylece suda yıkanır gibi kendi

Kanınızda yıkanırsınız (West 1990, 338). ”

Bu metinler Gula’nın şifa ve hastalıkla bağlantılı bir tanrıça olduğunu göstermektedir. Gula Babil’in İsin kentinde yaşayan Mezopotamya panteonun önemli ana tanrıçalarından birisi olup çeşitli kaynaklara göre An ve Uraš’ın kızı, Ninurta ya da Pabilsag’ın karısı ve Damu ve Ninazu’nun annesidir. Gula’nın ana tapınağı “É-gal-maḫ” (Yüce saray) İsin’de olup, tanrıçanın birçok şehirde (Asur, Babil, Borsippa, Nippur, Lagaş, Larsa, Umma, Ur ve Uruk) tapınakları ve mabetleri vardır. İsin, Nippur ve Sippar’daki kült alanlarında köpek ve insan figürlerinin yanı sıra vücut parçalarının modelleri bulunmuş ve bazı köpek figürleri de apotropaik nitelikte olduğu görülmektedir (Resim Ek 1.19). Gula’nın tapınağı bazı metinlerde “É-ur-gi-ra,” (Köpek evi) olarak adlandırılır ve otuz üç köpek Gula’nın İsin’deki tapınağının yakınlarındaki

mezarlarda ortaya çıkarılmıştır (Lenzi 2011, 243). Gula'nın Min kentindeki tapınağının yakınlarında, birinci binyılın başlarına tarihlenen, üzerlerine kazılmış kolyeler ve kilden yapılmış köpek figürinleriyle birlikte çok sayıda köpek mezarı bulunmuştur (Collins 1992, 2). Plutarkhos, Hekate için düzenlenen bir arınma ritüeli olan “Puppifrication”, yani köpek yavrularını ovma ritüelini anlatır ve şifa tanrıçası Gula'nın köpeğine dokunmak ise kişiyi temiz kılıyordu (West 1990, 363).

Gula ve Lamaştu'nun köpeklerle olan bağlantısı acaba bu iki mitolojik figürün birbirinden evrilmiş olma ihtimalini sorgulamaya değer kılmaktadır. Lamaştu kötülüğü, Gula ise iyiliği temsil ettiği söylenilebilir ancak Gula, hastalıklarla da bağlantılıdır. Gula'nın bir şifa tanrıçası olması belki de onun en önemli işlevi değildir (West 1990, 340).

Birçok antik yazar, Hekate kültürünün büyü ile bağlantılı olduğunu aktarmaktadır²⁷. Bu büyülerin işlevleri büyüün yapılış amacına göre değişiklik gösterebilir. Hekate kültüründeki büyüler hem şifayı hem de hastalıklarla beraber ölümü de getirebilir. Aynı durum Gula kültüründeki büyüler için de geçerli olduğu söylenilebilir. Tanrıça Gula kültüründeki büyüler genellikle şifa veya hastalık verebilme özelliklerini taşıdığı gözlemlenmektedir. Aynı zamanda Gula'nın şifa büyülerinin tıbbi reçete bağlamında kullanılması ve büyülerinde çeşitli bitkilerin rol alması oldukça dikkat çekicidir²⁸. Sophokles (Soph. Fr. 534), Rhizotomoi adlı eserinde kadınların büyüsel amaçlarla kullandıkları bazı otları toplarken tanrıçaya “Hekate Enodia²⁹” şeklinde seslenmektedirler³⁰. Yine Hekate büyüleriyle bağlantılı olarak, evlerin, heykellerin ya da sunak alanlarına benzer alanların yanına; tütsü, mer ağacı reçinesi, çam sakızı, sedef otu ve kertenkeleler gibi malzemelerin karışımı ile büyüsel ritüel yapıldığı bilinmektedir (Majercık 1989, 220).

Gula ritüellerinin önemli bir parçası olan büyüler, genellikle bir ilacın hazırlanışı esnasında ya da farklı uygulamalar sırasında okunduğu görülmektedir ve büyüyü “Šipta Tamannu (3 / 7 / 7

²⁷ Bkz. Verg. 4.510; Soph. Fr. 395; Eur. Med. 364; 395-397; 386-423; Ovid. Met. 7.238; 7.159; 395-400; Sen. Med. 740; Apoll. Rhod. argon. 3.251-252; 477-478; PGM. III.1-164; PGM. IV. 1390-1495; 2241-2358; PGM. IV.2622-2707; PGM. IV.2785-2890; PGM. VII 756-94.

²⁸ Bitkiler ile büyülerin türleri ve işlevleri için bkz. Böck 2014, 77-158.

²⁹ Enodia epitheti; Hermes, Artemis ve Kora kültürlerinde de görülmektedir. Detaylı bilgi için bkz. RE V-2, 2634-2635.

³⁰ Birçok PGM. metinlerinde Hekate'nin çeşitli bitkileri kullanılarak çeşitli büyüler yapıldığı görülmektedir. Bkz. PGM. III.1-164; PGM. IV. 1390-1495; 2241-2358; PGM. IV.2622-2707; PGM. IV.2785-2890; PGM. VII 756-94.

/ u 7.KAM₂)” (Büyüyü üç, yedi, yedi ve yedi kez okumak gerekir³¹) gibi tipik ifadelerle okunması gerekmektedir (Böck 2014, 77). Hekate kültündeki üç³² ve yedi³³ sayılarıyla yakından bağlantılı olması Hekate’nin Gula’dan devşirme bir tanrıça olduğunu söylemek için oldukça güçlü bir ihtimal arasında yer aldığı söylenilebilir.

Ankara’da bulunan bir sikkede ve İstanbul’da bulunan bir rölyefte elinde yılan ve meşale tutan Hekate figürü Hekate’nin yılanlarla olan bağlantısı ortaya koymaktadır (Mitropoulou 1978, 38). Diğer yandan Helenistik ve Roma İmparatorluk Dönem’lerinde Stratonikeia’da bulunan sikkelerin arka yüzlerinde elinde meşale ve phiale tutan Hekate ile birlikte yılanla sarılı bir sunak da görmek mümkündür (Kraus 1960, lehva 1.2). Yılan figürü birçok inançta tıbbın simgesi olarak, sağlıkla ilişkilendirildiği söylenilebilir. Muhtemelen bu sikke de Hekate’nin sağlıkla olan bağlantısına dikkat çekmek istenilmiştir. Yılan imgesini tanrıça Gula kültüründe de görmek mümkündür. Tanrıça Gula’nın ilgilendiği rahatsızlıklardan biri olan karın ve bağırsak ağrılarını görselleştirmek için yanmış toprak üzerinde kıvranan bir yılan imgesi kullanıldığı bilinmektedir (Böck 2014, 122). Ayrıca tanrıçanın şifa büyülerinde yılan sokmaları sonucu oluşan yaraları tedavi etmek için basit ilaçların reçetesi yer almaktadır (Böck 2014, 154-156).

Reiner’e göre; Gula’nın gökyüzündeki tezahürü keçi yıldızıdır (Reiner 1995, 52-55). Bu konu hakkında önemli veriler sunan Reiner, araştırmalarını destekler nitelikte olan bir Gula mühründen yararlandığı görülmektedir. Bu mühründe tanrıça Gula, sağa dönük, sağ elinde havaya kaldırdığı bir neşteri tutar vaziyete, karşısındakine uzattığı sol elindeki nesne ise büyük ihtimal ile bir bandaj ya da bezdir. Gula’nın hemen önündeki ise tanrıçanın sembolik hayvanı olan köpektir. Köpeğin hemen önünde yer alan sakalsız figür ise tapınandır. Sakalsız figürün arkasında bir ağaç vardır ve arka ayakları üzerinde duran bir keçi ya da dağ keçisi bu ağacın dallarından beslenmektedir (Böck 2014, 22). Bu kompozisyonda dikkat çeken bir obje daha vardır. Bu obje Gula ve tapınan kişinin arasında yer alan köpek figürünün hemen üzerinde betimlenen yatay formada duran yarım hilaldir. Gula bu kompozisyonda yoğunlukla kendisiyle

³¹ Muhtemelen yerel geleneklere ya da kâtiplerin tercihlerine bağlı olarak büyüün giriş kısmı alıntılanır, yani metnin ilk sözcüklerine atıfta bulunulur ya da büyüün tamamı yazılır; ikinci durumda büyü reçeteden bir ayırma çizgisiyle ayrılır. Tüm reçeteler büyü içermez ve genellikle birkaç büyü içerir tek ve aynı tıbbi reçeteye atıfta bulunur.

³² Ankara’da bulunan üçlü Hekate sikkesi, Aegina’da bulunan üçlü Hekate rölyefi, Yalvaç’ta bulunan üçlü Hekate Heykeli vb. birçok örnekte Hekate’nin üçlü betimine ve üç sayısı ile olan bağlantısına rastlamak mümkündür.

³³ Roma Capitoline müzesin ’de yedi ışınla taçla betimlenmiş Hekate heykeli vardır. Hekate’nin üç ve yedi rakamlarıyla olan bağlantısına ikinci bölümde sıkça değinilmiştir.

özdeşleştirilen semboller ile betimlendiği söylenilebilir. Buradaki yarım hilal ise Gula'nın Ay'la olan bağlantısını destekler nitelikte olduğu söylenilebilir (Resim Ek 1.20). Aynı zamanda ay, hilal ve yıldız Hekate'nin sembolleri arasında da görülmektedir. Anadolu'nun birçok bölgesinde ele geçen ve Roma Dönem'ine tarihlendirilen birçok sikke üzerinde yer alan Hekate figürünün hemen başının üzerinde bir hilal sembolü görülmektedir³⁴.

Gula'nın en ilgi çekici özelliklerinden biri de köpeklerle olan ilişkisidir. Bu ilişkinin nedenleri arasında, köpeklerin yaraları yalayarak iyileştirici özellikler yaratıkları gösterilebilir. Gerçekten de klinik çalışmalar, köpek salyasının iyileşmeyi destekleme ve yalama yoluyla yaraların bakteriyel kontaminasyonunu azaltmadaki sınırlı etkisini doğruladığı görülmektedir (Böck 2014, 38). Bununla birlikte, Eski Mezopotamyalıların bu özelliklerin farkına varıp varmadıkları ve yalamayı insandan köpeğe büyü bir hastalık aktarımı olarak yorumlayıp yorumlamadıkları açık kalmaktadır. Tanrıça ve sembolik hayvanı arasındaki yakın ilişki Mezopotamya'da geniş bir alana yayılmış ve iki bin yıl boyunca yazılı ve arkeo-mantıksal kaynaklarda kanıtlanmıştır. Tanrıçaya yapılan ve tam olarak korunamamış bir duada bir köpeğin ihmali Gula tarafından ağır bir şekilde cezalandırıldığı görülmektedir (Böck 2014, 38-39);

“...Vahimdir, Gula'nın önünde büyük bir saygısızlık göstermiştir.

[Gördü...] ama fark etmemiş gibi davrandı. Yaralı bir köpek gördü ama fark etmemiş gibi davrandı.

[Bir... köpek] gördü ama fark etmemiş gibi yaptı. Köpekler [kavga ediyorlardı] ...

[...Kavga ediyorlardı ve o bunu gördü ama fark etmemiş gibi yaptı...

[Ölü bir köpek gördü] ama onu gömmedi ve yere attı....

.. Köpekler kavga ediyordu ama onları uzaklaştırmadı...(Böck 2014, 39-40)”

Şifa tanrıçası, köpeklerle bu ölçüde görünen tek tanrıça olarak gösterilebilir. Daha spesifik olarak, ister köpek yavrularıyla çevrili olarak görünsün ister köpek ısırıkları durumunda kendisine hitap edilsin, büyüler bu ilişkiye dair önemli kanıtlar sunmaktadır. Bu kısımda akla gelen ilk örnek dişi iblis Lamaştı olarak görülmektedir. Genellikle iblisler çivi yazısı

³⁴ Hekate'nin Ay'la olan bağlantısına ikinci bölümde detaylıca yer verilmiştir. Ayrıca Hekate ile birlikte betimlenen hilal örnekleri için bkz. RPC vol. IV. 2, no: 2032; RPC Vol. I, no: 2776; Vol. I, no:2778; Vol. I, no:2780; Vol. IV.2, no:11780; Vol. IV.2, no:1958.

literatüründe belirsiz bir şekilde tanımlandıkları söylenilebilir, ancak Lamaştı sadece kendine özgü bir ikonografiyle değil, aynı zamanda sadece ona özgü entrikalarla da ayırt edilebilen bir tanrıça olarak karşımıza çıkmaktadır (West 1990, 325-344). Eski Babilliler iblisi köpek ya da eşek dişlerine, aslan kafasına ve kartal pençelerine sahip olarak tasavvur ettikleri görülmektedir. İkonografide, ondan korunmak için muska olarak kullanılan çok sayıda levhada, kendisini işaret eden nesnelerle birlikte görünür: tarak ve iğ, köpek yavrusu ve domuz yavrusu, bazen de akrep, yılan ve eşek bacağı (Böck 2014, 40-41). Lamaştı insanlara, hayvanlara ve hatta bitkilere saldıran, her şeyi yok eden bir güç olarak görülmektedir; ancak uzmanlık alanın bebekleri öldürmek olduğu söylenilebilir (Böck 2014, 40-41). Bir bebeğe saldırmamasını engellemek için yapılan büyülerden birinde Gula'nın tazılarından oluşan bir sürü ona karşı durmaktadır (Böck 2014, 40-41):

“Biz herhangi bir köpek değiliz, biz Gula'nın köpekleriyiz, yüzünün derisini yüzmeye, sırtını parçalamaya ve ayak bileklerini kesmeye hazırız (Böck 2014, 41).”

Bu kısımda Atina Müzesinde sergilenen bir amphorayı hatırlamakta fayda vardır. Bu amphora üzerinde belirtilen figürün Artemis veya Hekate olduğu hâlâ tartışmaya açık bir konu olarak görülmektedir. Ancak bazı araştırmacılar bu kısımda bazı sebeplerden dolayı figürün Hekate değil de Artemis olabileceğine dair birtakım nedenler sundukları görülmektedir. Kraus bu amphorayı şu şekilde yorumlar (Kraus 1960, 24): *“Hekate'nin görsel sanatlardaki en erken tasvirlerini belirlemeye yönelik girişimler eksik değildir. Örneğin, tanrıça Atina Ulusal Müzesi'nde bulunan Teb'den bir Boeotia amphorasının omuz portresinde tanınmıştır. Vazo resminde betimlenen πότνια θηρών iyi bilinen bir tiptir, ancak bazı özel nitelikleri vardır: İki aslan tarafından kuşatılmış olan tanrıça, üzerinde iki kuşun görüldüğü kollarını açmış bir şekilde dururken, sağ kolunun altında bir boğa başı ve sol kolunun altında bir hayvan uyluğu yer almaktadır. Kıyafeti üzerindeki balık, tasvir edilen hayvanlar âlemini tamamlamaktadır. Bu, Hesiodos Theogonia'sındaki Hekate'nin gök, yer ve deniz üzerindeki egemenliği fikrini resme yorumlama eğilimindedir. Ama denklem tam olarak çalışmıyor. **Boğa başı ve sığır bacağı bu hayali çemberde ne işi var? En eski uygulamada bile figürün “Avcı” Artemis olarak anlaşılmasına yol açmışlardır.**”*

Farnell, *“Cults Of The Greek States”* adlı çalışmasında Artemis'in göl ve akarsularla olan bağlantısından dolayı ve tanrıçanın yarı kadın ve yarı balık söylencelerinden yola çıkarak bu amphora üzerindeki kompozisyonu şu şekilde yorumlamıştır (Farnell 1896, 522-523): *“Ancak*

*bu kaba tasvirin günümüze ulaşan hiçbir izi yoktur; ve belki de Artemis'i bir balık tanrıça olarak tanıyan çok erken bir dönemden bize ulaşan tek kanıt, yakın zamanda Boeotia'da bulunan kabartma figürlerle işlenmiş garip vazodur (Pl. XXIX a). Geometrik üsluptaki vazolar arasında yer alan bu vazo, **Pers Artemis'ine çok benzeyen bir Artemis tipi sergilemektedir; Sert bir hiyeratik forma sahip olan tanrıça, kollarını iki aslanın üzerine uzatmış olarak durmakta, başının her iki yanına simetrik olarak iki su kuşu yerleştirilmiş ve sağ kolunun altına bir boğanın başı ve omuzları çizilmiştir. Vazo ressamı böylece tanrısal "Hayvanların Hanımı" fikrine çok çeşitli bir ifade kazandırmış ve ayrıca gölün hanımına açık bir ima eklemiştir; çünkü dar elbisenin alt kısmına büyük bir balık çizmiştir.***"

Bu bölümde Martin West'in Boeotia'daki Hekate tapınımı hakkında yaptığı çıkarımı hatırlamakta fayda vardır. Martin West, Boeotia'ya Asyatik Hekate tapınımını Hesiodos'un babasının tanıttığını ve Hesiodos'un da okuyucularına veya dinleyicilerine kendi tanrıçasını övdüğü çıkarımını yaptığı görülmektedir (West 1966, 277-278). Martin West, Hesiodos'un babasının Aolis'in Kyme kentinden Boeotia'ya göç ettiğini ve ticari faaliyetler sonucu Miletos'a ulaştığını ve Miletos'taki Hekate tapınımına dair bilinen en eski kanıtın Apollon Delphinios Tapınağı'ndaki Arkaik sunağa ulaşmasına bağlar (West 1966, 277-278). Ayrıca West bu bağlantıdan dolayı Hesiodos'un Hekate'nin babasını Perses olarak tanıtmayı ve kuzenlerinin Artemis ile Apollon olması, teyzesinin Leto olmasının nedenini bir tesadüften ibaret olmadığını söyler (West 1966, 277-278).

Bu bölüme kadar yapılan araştırmalar dikkatlice değerlendirildiğinde, Boeotia amphorasında yer alan Hekate kompozisyona dair aşağıdaki gibi iki çıkarım daha yapılabilir:

Birincisi: Amphoranın merkezinde yer alan Hekate figürünün İki yana açık kollarının üzerinde iki kuş figürü tanrıçanın gökyüzü üzerindeki hâkimiyetini, tanrıçanın sağında ve solunda yer alan iki aslan (?) Figürü tanrıçanın yeryüzündeki hâkimiyetini, tanrıçanın sağ kolunun altındaki boğa başı figürü tanrıçanın gücünü ve kudretini, son olarak tanrıçanın elbisesindeki balık figürü ise tanrıçanın denizlerdeki hâkimiyetini vurguladığı söylenilebilir. Bu kısma kadar olan çıkarım Hesiodos'un Theogonia'sındaki Hekate figürü ile özdeşleşmektedir (Hes. Theog. 413-427). Tanrıçanın sol kolunun altındaki bacak ise bir eşek bacağı olabilir ve tanrıçanın kötülüklerden koruduğuna dair bir sembol işlevi gördüğü söylenilebilir. Buradaki eşek bacağı çıkarımı tanrıçanın Mezopotamya kökenine ışık tutarak, tanrıça Lamaştı ile olan yakınlığını bir kez daha vurgular nitelikte olduğu söylenilebilir. Bilindiği üzere Lamaştı kültüründe tanrıçadan korunmak

için ikonografide, eşek bacağı da kullanılmaktadır (Böck 2014, 40-41). Ayrıca Hekate'nin sol kolu altındaki bacağın eşek bacağına olan yakından benzerliği göz ardı edilmemelidir (Resim Ek 1.21).

Bu kısımdaki ikinci çıkarım ise: Hekate figürünün İki yana açık kollarının üzerinde iki kuş tanrıçanın gökyüzü üzerindeki hâkimiyetini, tanrıçanın sağ kolunun altındaki boğa başı betimi tanrıçanın yeryüzü üzerindeki gücünü ve kudretini³⁵, yine tanrıçanın elbisesindeki balık figürü ise tanrıçanın denizlerdeki hâkimiyetini vurguladığı söylenilebilir. Bu kompozisyonda Hekate, yine Hesiodos'un Theogonia'sındaki Hekate ile özdeşmektedir. Tanrıçanın sol kolu altındaki bacak betimi yine bir eşek bacağı olabilir ve tanrıçanın kötülüklerden koruduğuna dair bir sembol işlevi gördüğü söylenilebilir. Tanrıçanın her iki yanında yer alan aslan olarak tanımlanan figürlerin ise saldırgan betimlerinden dolayı Gula'nın kötülüklerden koruyan köpekleri olabileceği ihtimalini doğurmaktadır. Bu kısımda yine yukarıdaki şu metni hatırlamakta fayda vardır: Bir bebeğe saldırmasını³⁶ engellemek için yapılan büyülerden birinde Gula'nın köpeklerden oluşan bir sürüsü ona karşı durdukları görülmektedir. *“Biz herhangi bir köpek değiliz, biz Gula'nın köpekleriyiz, yüzünün derisini yüzmeye, sırtını parçalamaya ve ayak bileklerini kesmeye hazırız (Böck 2014, 41).”* Bu metinde Lamaştu'nun saldırılarına karşı Gula, kendi köpeklerinden oluşan bir sürü görevlendirdiği söylenilebilir. Gula'nın bu büyüündeki köpeklerin kendilerini herhangi bir köpekten denk tutmadıkları ve oldukça saldırgan bir tutum sergiledikleri görülmektedir. Bu büyüdeki “Ayak bileklerini kesmeye hazırız” ifadesi de dikkat çekicidir. Bu kısımda amphora üzerinde betimlenen ve aslan olarak betimlenen iki figürün bir Mezopotamya ikonografisindeki köpek figürlerine benzediklerini ve figürlerin bir aslandan daha çok köpeklere benzedikleri dikkat çekmektedir (Resim Ek 1.22).

Yukarıda yapılan iki çıkarımı doğru sayacak olursak tanrıça Hekate'nin Mezopotamya panteonun'daki dualistik yapı sonucunda meydana geldiği söylenilebilir. Bu çıkarıma göre; Hekate'nin negatif yönlerini tanrıça Lamaştu'ya, pozitif yönlerini de tanrıça Gula'ya bağlamak mümkün olabilir. West, *“Some cults of Greek goddesses and female daemons of oriental origin: especially in relation to the mythology of goddesses and demons in the Semitic world”* adlı

³⁵ Boğa başı özellikle Mezopotamya'da ve birçok inançta gök tanrıların ve gücün simgesi olarak karşımıza çıkmaktadır.

³⁶ Bu metinde ifade edilen bebelere saldıran kişi Lamaştu'dur. Bu büyüün amacı ise, onun saldırılarını engellemektir.

doktora çalışmasında tanrıça Hekate ve olası kökenleri hakkında önemli bilgiler sunmaktadır. West yaptığı çalışmanın sonucunda Hekate ile Lamaştı arasındaki birçok benzerlikten dolayı tanrıçanın kökeninin Mezopotamya bağlayarak tanrıçanın Lamaştı'dan devşirme bir tanrıça olduğu sonucuna varmıştır (West 1990, 339). West yine aynı çalışmasında tanrıça Gula ile Lamaştı arasındaki benzerliklerden dolayı iki tanrıçanın da birbirinden devşirme olabileceği ihtimali üzerinde durmuştur (West 1990, 339). Bu durumda Lamaştı, Gula ve Hekate birbirlerine olan yakın benzer özelliklerinden dolayı bu üçlüyü aynı şema içerisinde incelemek mümkündür (Şekil Ek 1.3).

West bu çıkarımı yaparken iki tanrıçasında köpekler ve hastalıklarla olan bağlantısına dikkat çektiği görülmektedir. West'in Hekate ile ilgili yaptığı bu çıkarım tam olarak doğru olmayabilir. Tanrıça Hekate eğer West'in yaptığı çıkarımdan dolayı Lamaştı ise, antik kaynaklarda tanrıçayı yoğunlukla negatif yönleriyle görmemiz gerekebilirdi. Ancak bu kısımda tanrıça ile ilgili bize ilk bilgileri veren Hesiodos, Theogonia'da tanrıçayı tamamen pozitif olarak ele aldığı görülmektedir. Acaba Hesiodos'un Theogonia'sındaki pasajlar Hekate'nin popüler olduğu Yeni Çağ'da veya Orta Çağ 'da Hekate severler tarafından, Theogonia'da Hekate ile ilgili olan pasajlar değiştirildi mi? Hekate ile ilgili birçok bilginin tutarsızlığından dolayı birçok araştırmacının bu ihtimal üzerinde durdukları gözlemlenmiştir. Yukarıda ele alınan Boeotia amphorasından anlaşılabileceği gibi bu konu hakkındaki arkeolojik ve epigrafik verilerden dolayı bu ihtimal neredeyse imkansız gibi görülmektedir.

Gula kültüründe, Hekate'ye ait olan iki önemli sembol dışında diğer sembolleri görmek neredeyse mümkündür. Gula kültüründe görmediğimiz iki sembol ise meşale ve anahtar gibi gözlemlenmektedir. Meşale sembolü aslında tanrıça Artemis'e özgü bir sembol olduğu söylenilebilir³⁷. MÖ 5. yüzyılda Hekate'nin, "Hekate Purphoros" (Meşale taşıyan) epithenini kazanması tanrıçanın, Artemis gibi Ay tanrıçası olarak tanınmasına ve meşale ile özdeşleştirilmesine neden olmuştur (Farnell 1896, 516). Hekate, kültüründeki anahtar sembolünü ise büyük ihtimal ile Asur ve Babil kültürlerinden dolayı kazanmıştır. Örneğin İştar'ın gökyüzünün kilidini açması veya Şamaş'ın cennetin kapılarını açması gibi benzer özellikleri Hekate kültüründe de görmek mümkündür³⁸.

³⁷ Efes'te ele geçen bir sikkenin arka yüzünde tanrıça Artemis, ayakta, yüzü dönük, başı sağa, her iki elinde meşale tutarken betimlenmiştir. İlgili sikke için bkz. RPC vol. X, no: 60900.

³⁸ Kraus 1960, 50. Hekate'nin anahtar ve meşale ile olan bağlantısına dördüncü bölümde detaylıca verilmiştir.

Bir şifa tanrıçası olarak Gula, “Büyük Hekim”, “Ölüleri Dirilten”, “Hayat Veren”, ve “Yaşamla İlgilenen” olarak adlandırıldığı gözlemlenmektedir (Böck 2014, 42). Gula’nın bu sıfatlarını Hekate’de bulmak zor değildir. Sonuç olarak, Gula kültüründe gözlemlenen birçok sembolü ve özelliği Hekate kültüründe de görmek nerdeyse mümkündür. Bunları sıralamak gerekirse; köpek, şifa, hastalık, büyü, yılan, hilal, yedi ve üç sayıları gibi benzer sembol ve özellikler iki tanrıçanın kültüründe de görüldüğü söylenilebilir. Yine köpeklerle iki tanrıçanın yakından bağlı olduğunu yukarıdaki metinlerde gözlemlenmektedir. Her iki tanrıça kültüründe de tanrıçaya köpek kurban edilmesi ve köpek ritüellerinin de nerdeyse benzer oldukları görülmektedir. Bu benzer verilerden dolayı tanrıçanın kökenini Mezopotamya’ya bağlamak veya aramak yanlış olmayacaktır.

1.4. Antik Kaynaklarda Hekate ve Hesiodos ile Hekate İlişkisi

MÖ 8. yüzyıl sonları ve 7. yüzyıl başlarında, Batı Anadolu’nun “Kyme” (Nemrutkale) kentinde yaşadığı düşünülen Hesiodos, “*Theogonia*” (Tanrıların Doğuşu) adlı eserinde Hekate hakkında bilgiler vermektedir (West 1966, 277-278). Strabon, Hesiodos’un babasının Kyme kentinden Askra’ya göç ettiğini bize aktarmaktadır (Str. 13. 3. 6). Fakat Hesiodos “*Erga Kai Hemera*” (İşler ve Günler) adlı eserinde babasının Kyme’den Boeotia’ya göç ettiğini aktarmaktadır (Hes. Erg. 634-640; West 1966, 277-278). Hesiodos’un bize aktardıklarından yola çıkarak tanrıçanın Titan kuşağından geldiği ve güneş soylu olduğu anlaşılmaktadır. Hesiodos, *Theogonia* adlı eserini kaleme alırken Yakın Doğu literatüründen faydalandığı, özellikle de Anadolu, Hurri ve Hitit mitoslarının etkisinde kaldığı bilinmektedir (Scully 2015, 51). Hesiodos, *Theogonia* adlı eserinde tanrıçanın doğuşu ile ilgili bize şunları aktarmaktadır (Hes. *Theog.* 404-412);

“Phoibe Koios’la gerdeğe girdi

Ve bir tanrının sevgisiyle bu tanrıça

Leto’yu doğurdu, kara peçeli,

Doğuştan yumuşak yürekli Leto

Olympos’ta tatlılığıyla ün salan,

İnsanlara da tanrılara da yüreği açık olan Leto.

Adı güzel Asterie’yi de getirdi dünyaya

Ki Perses götürdü bir gün sarayına,

Ve sevgili eşi oldu onun.

Ve Asterie Hekate'yi doğurdu:”

Hesiodos'un bize aktardıklarından Hekate'nin, Titanlar kuşağından olup Asterie ile Perses'in kızı olduğu anlaşılmaktadır. Tanrıça bazen Leto ile Nyks'in (Gece) bazen Zeus ile Asterie'nin bazen de Ademtos ile Pheria'nın kızı olarak gösterilip, bazı kaynaklar ise onu Aietes ve Kirke ile ilişkilendirip, kız ve erkek kardeşlerinin olmadığını aktarmaktadırlar (Farnell 1896, 502). Titan soylu olan Hekate, Titanların Zeus tarafından mağlup edilmesi sonucu kendisine dokunulmadığı gibi tanrıçaya olağanüstü ayrıcalıkların da tanındığı söylenilebilir. Zeus, Hekate'ye yeryüzünden, denizden ve gökyüzünden birer pay vererek onu Theogonia'da yüceltiği gözlemlenmektedir. Bu durumu Hesiodos bize şu şekilde aktarmaktadır (Hes. *Theog.* 413-427);

“Zeus, Kronos'un oğlu, herkesten üstün tuttu onu,

Muhteşem armağanlar verdi ona,

Payı vardır onun karalarda, ekinsiz denizlerde,

Yıldızlı göklerde bile payı vardır,

Ölümsüzlerin saygısı büyüktür ona,

Bugün yeryüzünde kurban kesen her ölümlü

Hekate'nin adını anar yakarışlarında,

O tanrıça kimin dileğini iyi karşılarsa

O kişinin elde edemeyeceği şey yoktur,

Tüm mutlulukları vermek onun elindedir,

Ünlü Gaia ile Uranos'un bütün çocukları

Kendi paylarından pay vermişlerdir ona.

Kronos oğlu ona karşı zor kullanmadı hiç,

İlk Titan tanrılar arasındaki yerini

Elinden almadı Zeus hiçbir zaman,

İlk tanrılık payı Hekate'nin

*Olduğu gibi kaldı elinde.
Tek kız evlat olduğu halde bu tanrıça
Yerde, denizde ve gökte paysız kalmadı,
Tersine bol pay aldı Zeus onu tutunca.
Kim hoşuna giderse Hekate'nin
Yardım görür ondan, destek bulur onda.”*

Zeus kuşağı tarafından Titan soyunun yok edildiği bilinmektedir. Titan soylu olan Hekate'nin Zeus tarafından yok edilmediği aksine yüceltildiği yukarıdaki Theogonia pasajlarında görülmektedir. Zeus ile Hekate arasındaki bu ilişkinin temel nedeni tam olarak bilinmemektedir. Zeus ile Hekate arasındaki bu ilişki sikkelerde de görülmektedir (Resim Ek 1.23). Hesiodos'un Theogonia'sında Hekate'nin oldukça yardımsever bir tanrıça olduğu söylenilebilir. Theogonia'da Hekate'nin yardımseverliğini sınıflara ayıracak olursak; Tanrılar (Hes. *Theog.* 430-434), savaştaki erkekler (Hes. *Theog.* 431-433), atlılar (Hes. *Theog.* 439), atletler (Hes. *Theog.* 435-438) ve balıkçılar (Hes. *Theog.* 440-442) olmak üzere beş sınıfa ayırabiliriz. Hekate ölümlülere yaptığı yardımlar arasında en fazla erkeğe yardımcı olduğu gözlemlenmektedir (West 1966, 45). Hesiodos, Theogonia adlı eserinde Hekate ile ilgili oldukça kapsamlı bilgiler vermektedir (Hes. *Theog.* 411-452). Diğer kaynaklarda yer altı dünyası ile özdeşleşen Hekate, daha çok ölüm, köpek, meşale, kurban ve Ay ile ilişkili tutulmasına rağmen (Rohde 1925, 297-298), Hesiodos'un Hekate'si alışagelmışin tersine, daha özgür, yardımsever ve evrensel bir tanrıça olarak karşımıza çıkmaktadır (West 1990, 277). Theogonia'da Hekate'ye verilen özellikler tamamen benzersiz olup, Hekate'nin rolü uzun bir paragrafı kapsamaktadır (Boedeker 1983, 80). Birçok antik yazarın bize aktardığı Hekate farklı bir kimlik oluştururken, Hesiodos Hekate'sinin oldukça yardımsever, güçlü ve tüm özellikleri kendinde toplayan bir tanrıça olaması oldukça dikkat çekici bir durumdur. Theogonia'daki Hekate; insanlar arasında arabulucu, kralları yargılayan, askerleri savaşa hazırlayan, balıkçılara şans veren, çiftçilere yardım eden, çocuklara bakan, at yetiştirmeyi gösteren, yarışmalarda ve oyunlarda başarılı olmayı sağlayan bir tanrıça olarak karşımıza çıktığı gözlemlenmektedir³⁹.

³⁹ Bkz. Hes. *Theog.* 434; 430, 433, 435, 439, 443.

Hesiodos'un tanrıçayı diğer antik kaynaklara göre daha çok övmesi ve yüceltmesi birçok araştırmacı tarafından tartışma konusu olduğu gözlemlenmektedir. Friedman yazdığı doktora tezinde Hesiodos'tan sonraki yazarların neden tanrıçanın negatif özelliklerini ortaya koyduklarını ve tanrıçanın Theogonia'da bu kadar yüceltilmesinin uygunsuz bir durum olduğunu belirterek, bu uyuşmazlığın 19. ve 20. yüzyıl araştırmacıları arasında Hekate ilahilerinin orijinal olmadığı fikrini benimsemelerine neden olduğu ve bu bilimcilerin bu konu hakkındaki görüşlerine araştırmasında detaylıca yer verir: şiirin geri kalan kısmında Hekate'den söz edilmediğini söyleyen Farnell, Hekate ile ilgili olan bu bölümün bir ara eklenti olduğunu söylerken Clay; bu pasajın tüm kompozisyonun merkezi olduğunu öne sürerek, tanrıça Hekate'nin eski düzen ile yeni düzen arasındaki üçlü âlem'de bir köprü rolünü üstlendiğini belirterek, Griffith ve Brown'un da benzer düşüncelerde olduklarını aktarmaktadır (Friedman 2002, 132-136). Martin West, Boeotia'ya Asyatik Hekate (Boardman 1998, 65 fig. 102. 2) tapınımını Hesiodos'un babasının tanıttığını ve Hesiodos'un da okuyucularına veya dinleyicilerine kendi tanrıçasını övdüğü çıkarımını yapmaktadır (West 1966, 277-278) (Resim Ek 1.24). Van Groningen, Hesiodos'un bu pasajlarının, ancak tanrıça Hekate'ye karşı sadakatli olan bir kişi tarafından yazılabileceğini söylemektedir (Groningen 1958, 269-270).

1.4.1. Diğer Antik Kaynaklarda Hekate

Hekate hakkında Hesiodos'tan sonra bize bilgi aktaran antik yazarlar arasında; Pindaros (MÖ 528- 446), Sophokles (MÖ 496-406), Euripides (MÖ 480-406), Aristophanes (MÖ 384-322), Strabon (MÖ 64/63-MS 19) ve Ovidius (MÖ 43-MS 17) gibi birçok antik yazarlar vardır.

MÖ 64/63-MS 19 yılları arasında yaşadığı düşünülen Strabon, "*Geographika*" (Antik Anadolu Coğrafyası) adlı eserinde; Stratonikeia kentinde iki tapınağın bulunduğunu ve bu iki tapınaktan en ünlüsünün Lagina'daki Hekate Tapınağı olduğunu ve adına çok sayıda festivallerin düzenlendiğini söyler (Str. 234). MÖ 528-446 yılları arasında yaşayan Thebai'nin bir köyünde doğan Yunanlı şair Pindaros, Abdera kentinin Paianda şehrinin kaderini Hekate'nin merhametine bırakıldığını ve Hekate' nin de kenti bağışladığını bize aktarmaktadır (Kraus 1960, 64-65). Pindaros' tan edindiğimiz bu bilgi bize Abdera kentinin inancı ve kült bağlantıları hakkında önemli bilgiler sunduğu söylenilebilir. Şair Pindaros'tan sonra toplamda 123 oyun yazdığı düşünülen ancak günümüze tam haliyle 7 eseri ulaşan Sophokles'in, "*Kral Oidipus*" adlı eserinde de Hekate'ye dolaylı yollardan atıflar yaptığı gözlemlenmektedir. Sophokles'in Rhizotomoi'unda aktarılan bir paragrafta büyü yapmak amacıyla çeşitli otlar toplayan kadınlar

otları toplarken tanrıçaya Hekate Enodia⁴⁰ şeklinde seslenmektedirler (Soph. Fr. 395). Sophokles, Helios ve Hekate için yazdığı bir ilahide tanrıçadan şu şekilde söz etmektedir⁴¹;

*“Yüce Helios ve kutsal ateş,
Yol kavşakları Hekate’nin kılıbıdır,
Olympus’ta gezen ve Olympus’u taşıyan tanrıça,
Ve dünyanın üçlü kutsal yollarında yaşayan tanrıça,
Meşe yapraklarıyla taçlandırılmış tanrıça,
Vahşi yılların kıvrımlarında olan.”*

Antik Çağ’ın önemli tragedya yazarlarından biri olan Euripides, “Medeia” adlı eserinde Hekate’nin büyücü özelliklerine sıkça atıfta bulunması tanrıçayı, MÖ 5. yüzyılın sonlarına doğru kara büyü ile ilişkilendirir hale getirdiği söylenilebilir⁴². Euripides, Medeia adlı eserinde büyü ve sihrin yollarını Medea’ya öğretme rolünü Hekate’ye vererek tanrıçayı büyücü olarak gösterdiği gözlemlenmektedir (Eur. Med. 386-423). Medea, Hekate’den çeşitli büyüler ve zehirli tarifleri öğrenerek tanrıçayı kendi tanrıçası olarak kişiselleştirdiği gözlemlenmektedir (Eur. Med. 395-400). Medea, Hekate’ye; tüm tanrılardan daha fazla saygı duyduğum, sadık tanrıça, bana yardım eden, kalbimdeki mabette gibi iltifatlarda bulunarak tanrıçayla çok yakın ilişkilerinin olduğunu göstermektedir (Friedman 2002, 138). Euripides’in eserinde geçen Medea ya da yaygın ismiyle Medeia, Kral Aites’in kızı, Kolkhis’in prensesi ve güneş soylu olup, birkaç kaynakta annesinin Hekate olduğu kabul edilir (Diod. 4/45). Romalı düşünür olan Seneca’nın pasajlarında da Hekate’nin Iason’un Altın Post macerasında Medea ile yakından ilişkili olan büyüsöl rolü dile getirilmektedir (Sen. Med. 740).

Ovidius’un “Metamorphoses” adlı eserinde Medea, ormanın derinlerindeki gölgelerde yer alan Hekate sunağının başında yer alır (Ovid. Met. 7.1). Hekate sunağının hemen yanında Hebe sunağı yer almaktadır (Ovid. Met. 7.238). Bu durumu Ovidius şu şekilde aktarmaktadır (Ovid. Met. 7.159);

⁴⁰ Enodia, Thesselya Bölgesinde Hekate’nin yer altı isimlerinden birisidir.

⁴¹ Bkz. Nauck 1889, 249, Soph. Fr. 492; Kraus 1960, 87.

⁴² Euripides’in Medeia adlı eserinin MÖ 431 yılında düzenlenen Dionysos şenliklerinde üçüncülük aldığı bilinmektedir. Eur. Med. 364; 395-397.

“Ey sadık Gece, gizemlerime bak!
Ey altın ışıklı Yıldızlar! Ey yumuşakça hareket eden Ay
Güler yüzlü, ateşin kızgın günü yener!
Ey Hekate! Bunların üç yüzlü kraliçesi
Büyücülerin ve sihirbazların tılsımları, sanatlar!
Ey bereketli Toprak, güçlü bitkilerin vericisi !
Ey yumuşak esintiler ve yıkıcı rüzgârlar!
Ey Dağlar, Nehirler, Göller ve kutsal Korular,
Ve sessiz gecenin her korkunç tanrısı!
Bana katılın!”

Helenistik Dönem’in önemli epik şairlerinden biri olan Rhodoslu Apollonios’un “*Argonautika*” adlı eserinde de yine yukarıdaki hikâyelere benzer konuların elle alındığı gözlemlenmektedir (Apoll. Rhod. *argon.* 3.251-252; 477-478). Plutarkhos ve Euripides gibi antik yazarlar Hekate için köpeklerin kurban edildiğini aktarmaktadırlar. Euripides’in “*Hekabe*” (Hekuba) adlı eserinde geçen bir pasaja göre (Eur. *Hec.* 1265); Troia Kraliçesi Hekabe’nin köpeğe dönüştürülmesi, Hekabe Mezarının “Kynos Sema” (Köpek mezarı) olarak isimlendirilmesi ve birçok araştırmacıya göre Hekabe’nin Hekate ile doğrudan ilişkilendirilmesi (Lyons 1997, 154) tanrıçanın bazı ikonografik görsellerde neden köpek başlı olarak betimlendiğini destekler nitelikte olduğu söylenilebilir (Resim Ek 1.25-1.26). Hekate adına Kolophon ve Samothrake gibi birkaç költ alanında köpek kurban edildiği bilinmektedir⁴³. Köpeklerin Karia Bölgesinde bazen kurban törenlerinde kullanıldığı bilinmektedir (Bean 1980, 94-98). Bu durumun Karia Bölgesinde yer alan Lagina Hekate Tapınağı ile yakından ilişkili olduğu söylenilebilir.

Pausanias, Aegina Kutsal Alanı’nı ziyaret ederken burada Myron tarafından yapılmış olan Hekate költ heykelini gördüğünü ve bu költün Orpheus tarafından kurulduğunu aktarır (Paus. 2. 30. 2). Pausanias, Kolophon’da düzenlenen bir Hekate ritüelinde Enodia için siyah renkli yavru diş köpeklerin kurban edildiğini aktarmaktadır (Paus. 3. 14. 9). Ünlü Hatip Dio ise

⁴³ Bkz. Paus. 3. 14. 9; Bekkerus 1829, 277; 327. 13; 336. 31.

dua'dan önce bir arınma ayini olduğunu ve bu ayin sırasında tanrıça Hekate tarafından birçok sayıda farklı hayaletlerin⁴⁴ gönderildiğini aktarmaktadır (Dio Chr. 4. 90).

MÖ 384-322 yılları arasında yaşayan Aristophanes, Atina'da yaşayan her vatandaşın kendisine ait Hekate sunağı olduğunu ve kürsüye benzeyen bu sunakların, her evin önünde görülebileceğini aktarmaktadır (Aristoph. *Lys.* 64; Aristoph. *Was.* 804). Aristophanes, Atina'da MÖ 5. yüzyılın sonlarına doğru bir evin önünde gördüğü Hekateion'u normal bir şekilde karşılaması bu dönemde, Atina'da Hekate heykellerinin ve tapınımının yaygın olduğunu göstermektedir (Aristoph. *Was.* 804). Aristophanes "*Plutus*" (Zenginlik) adlı eserinde ise tanrıça Hekate için yapılan yol kavşakları ritüellerinin akşam yemeğinden sonra yapıldığını bizlere aktarmaktadır (Aristoph. *Pl.* 594).

Eski bir Kar yerleşimi olan Ephesos antik kenti ile özdeşleşen tanrıça Artemis ile Hekate arasındaki ilişki birçok antik yazar tarafından aktarılmaktadır (Lesser 2005-2006, 44). Ephesos'taki Artemis Kutsal Alanı'nda bir Hekate Kutsal Alanı'nın yani bir Hekatesion'un yer aldığını ve heykeltıraş Menestratos tarafından yapılan bir Hekate kült heykelinin bu kutsal alanın hemen arkasında yer aldığını bizlere Strabon ve Plinius aktarmaktadır⁴⁵. Strabon ve Plinius'un aktardıklarından yola çıkarak Artemision'un yakınlarında bir Hekate Kutsal Alanı olabileceği anlaşılmaktadır. Selanik başpiskoposu olan Thessalonika'lı (Selanik) Eustathios'un (MS 1115-1195/6) aktardığı bir mite göre; Ephesos kentinde yaşayan bir kadının Artemis'e inancı olmadığını ve bunun üzerine sinirlenen Artemis'in kadını bir köpeğe dönüştürdüğünü ve daha sonra kadına merhamet ederek onu tekrar bir insana dönüştürdüğünü aktarmaktadır. Daha sonrasında ise kadının yaşadığı utanç verici durumdan dolayı kendini astığını ve Artemis'in kadını tekrar hayata döndürdüğünü ve kadına kendi kıyafetlerini vererek ona "Hekate" ismini verdiğini aktarmaktadır (Eust. *Thes. Od.* 12. 85). Pausanias bir pasajında, Arkadialılar arasındaki bir söylentiye göre İphigenia'nın ölmediğini Artemis'in onu Hekate'ye çevirdiğini aktarmaktadır (Paus. 1. 43).

Tanrıça Hekate için yazılan ilahilerin, Hekate kültü hakkında önemli bilgiler verdiği söylenilebilir. Bu ilahiler arasında en ünlüsü Proclus Diadochus (MS 410-485) tarafından yazılan Hekate ve Janus ilahisidir (Prok. *Diad. Hymn.* 2. 3. 1);

⁴⁴ Hekate'nin çevresindeki hayalet bir figür *Antaia* olarak adlandırılır, bu figür bazen Hekate'nin kendisi olarak veya insanlara korku ve ürkütücü Hesych'le musallat olduğu bilinmektedir. Detaylı bilgi için bkz. RE I-2, 2339.

⁴⁵ Bkz. Str. 14. 1. 23; Plin. *Nat.* 36. 4. 2.

*“Hey, birçok adı olan tanrıların anası, çocukların sana sadık.
Hey, eşiklerin yollarının kudretli ve büyük Hekate’si
Ve hey, sen, atamız Janus ve ebedi Zeus
Selam sana, yüce ve kudretli Zeus
Bilinç ışıgınla hayatımın yolunu değiştir
Ve beni iyi düşüncelerle ileriye taşı,
Hastalığı ve kötülüğü benden uzaklaştır.
Ruhum dünyevi arzulara kapıldığında,
Beni koru ve diriltici ruhunla beni arındır,
Sana her dua ettiğimde bana ellerini ver.
Hayatım boyunca bana ilahi gücünle rehberlik et.
Böylece her zaman senin değerli ışığında olabilirim,
Karanlığın derinliklerinden sıyrılıp gelebilmem için.
Sana her dua ettiğimde ellerini uzat bana.
Hayattan yorulduğumda, sevginin sığınağında beni kanatlarının altına al.
Ey birçok adı olan tanrıların anası, çocukların sana sadıktır.
Ey eşiklerin ve yolların kudretli ve büyük Hekate’si.
Ey atamız Janus ve ebedi Zeus
Selam sana, yüce Zeus...”*

1.4.2. Antik Kaynaklarda Hekate Kültünün Farklı Kültlerle Olan Bağlantısı

Tanrıça Hekate’nin bilinen tek tapınağı Karia Bölgesindeki Lagina Hekate Tapınağı olmasına karşın, tanrıçanın en eski kültü ise Anadolu’da, Miletos’taki “Apollon Delphinios” Kutsal Alanı’nda yer alan ve tanrıça için adanan yuvarlak sunak olduğu bilinmektedir (Kraus 1960, 11). Hekate kültü, Trakya Bölgesinde başta Thasos olmak üzere, Abdera ve Samothrake gibi yerlerde MÖ 5. yüzyıldan itibaren bilindiği gözlemlenmektedir. Anadolu’da Hekate’ye en fazla tapınımın görüldüğü yerler Batı Phrygia ile Karia Bölgesi olup, bu bölgeler arasında yer alan

Lagina antik kentinde ise tanrıçanın en büyük kutsal alanının yer aldığı gözlemlenmektedir. Hekate'nin Miletos'taki kült alanı, Apollon ile tanrıça arasında bir ilişki olduğuna dair önemli ipuçları verdiği söylenilebilir. Hekate ile Apollon arasındaki bu ilişki, Hesiodos'un Theogonia'sında bize aktardığı soy ağacına göre; Koios'un eşi olan Phoibe'nin, Hekate'nin annesi olan Asteria ile Leto'nun da annesi olduğunu görmekteyiz⁴⁶. Apollon ile Artemis Leto'nun çocukları olduklarına göre, Apollon ile Hekate teyze çocukları oldukları Hesiodos'un aktardığı soy ağacından anlaşılmaktadır (Şekil Ek 1.4).

Homeros'un aktardıklarına göre, Apollon ve Artemis'in sıfatları arasında yer alan "Hekatos", "Hekabolos" ve "Hekatabolos" yani hedefi vuran anlamına gelen sıfatların tanrıça Hekate isminin kökeni açısından bağlantılı olması, Apollon isminin Luvi dillinde kapıları koruyan anlamına gelmesi ve kapı koruyucusu olarak tapınım görmesi, Hekate'nin de hem Hades'in kapısını koruması hem de yeryüzündeki tüm kapıların koruyucusu olarak bilinmesi bu iki tanrı arasında doğrudan bir bağlantı olduğunu göstermektedir (Eyüboğlu ve Erhat 1991, 190). Miletos Didyma Apollon Kutsal Alanı'na doğru giden kutsal yolun hemen başında olduğu bilinen Hekate Tapınağı ya da şapeli "Hekate Propyleia" (Kapıların önündeki Hekate) kültü olarak yorumlanır ve MÖ 5. yüzyılda Miletos şehrinin kapısında bir Hekate Tapınağı ya da şapeli olduğu düşünülmektedir (Kraus 1960, 11-13).

Ephesos Artemision Kutsal Alanı'nda bir Hekate şapelinin yani Hekateison olduğunu ve heykeltıraş Menestratos tarafından yapılan bir Hekate kült heykelinin, kutsal alanın hemen arkasında yer aldığını aktaran kaynaklar vardır⁴⁷. Ephesos Artemis'i üzerinde detaylıca çalışan F. E. Brenk, Artemision kazılarında Artemis dışında Kybele ve Hekate kültlerinin de izlerine rastladığını aktarmaktadır (Brenk 1998, 161). Ephesos Artemis kültüründe Grek olmayan birçok unsurun yer aldığını söyleyen Burkert, kendilerine "Megabyzos" ismini veren hadım rahiplerinin görev yaptıklarını ve Lagina Hekate kültüründe de hadımların önemli rol üstlendiklerini söylemektedir (Burkert 2011, 154). Hekate ile Artemis arasındaki ilişkiyi ön plana çıkaran bir diğer unsur ise Roma İmparatorluk Dönemi'nde Ephesos'ta basılan iki sikke olarak gözlemlenmektedir. Imhoof-Blumer, Ephesos'ta basılan bu iki sikkeden bir tanesinin üzerindeki tasvirden yola çıkarak Artemis-Hekate çıkarımı yapmıştır (Imhoof-Blumer 1901, 60) (Resim Ek 1.2). Sikkenin üzerinde yer alan ve iki elinde meşale taşıyan tanrıçanın, altında

⁴⁶ Hes. *Theog.* 404-412. Ayrıca bkz. RE II-2, 1781-1782.

⁴⁷ Bkz. Str. 14. 1. 23; Plin. *Nat.* 36. 4. 2.

her iki yanında geyik betimi görülmektedir. Bulunan diğer sikkede ise Artemis ile Hekate yan yana betimlenmişlerdir (Resim Ek 1.3).

Ephesos Artemision Kutsal Alanı'nda yapılan kazılarda ele geçen işlenmiş ve parlatılmış köpeğin dirseğine ait kemikler, Hekate kültü ile ilişkili olabilir (Forstenpointer ve Weissengruber 2008, 154-155). Hekate kültüründe önemli bir role sahip olan köpeğin, tanrıça için başlıca kurban hayvanlarından bir tanesi olduğu gözlemlenmektedir. Asklepios ve Eileithyia kültürlerinde önemli rol üstlenen köpeğin, iki kült de pozitif özellikler barındırdığı söylenilebilir⁴⁸. Aegina ve Samothrake gibi geç dönem Hekate kültürlerinde yapılan gizemli ritüellerde tanrıçaya köpeklerin sunulduğu bilinmektedir (Kraus 1960, 11-13). Bunun dışında Anadolu'da Kolophon gibi birkaç kült alanında Hekate'ye köpek kurban edildiği bilinmektedir⁴⁹.

Sardes antik kentinde büyük ihtimalle Hekate'ye ritüel amaçlı akşam saatlerinde köpek adakları kutsal bir yemek niyetiyle sunuluyordu (Greenewalt 1978, 43). Hekate'ye akşam yemeklerinde her ay özel olarak yapılan yemekler veya yiyecekler yol kavşaklarına tanrıça için sunulmaktaydı (Johnston 1991, 220-221). Tanrıçanın kültüründe yer alan bu sunu sadece tanrıçanın öfkesini yatıştırmak için değil, Plutrakhos'un da aktardıklarına göre, gece karanlığında mezarlıklarda, تنها alanlarda ve yol kavşaklarında gezen hayaletlerden veya kötü ruhlardan korunmak amaçlı yapıldığı bilinmektedir (Johnston 1991, 219). Özellikle gece yarısından sonra Dünya'da Hekate'nin gezdiğini ve onunla birlikte birçok hayaletin de gezdiği antik kaynaklardan gözlemlenmektedir. Yol kavşaklarında adını sık sık "Trivia" olarak duyduğumuz üçlü tanrıça, üç yol kavşaklarında özellikle dolunay vaktinde huzursuz ruhları avladığını antik kaynaklar bize aktarmaktadır (Porp. Abs. 2. 16). Romalı yeni-Platoncu olarak bilinen filozof Porphyry, her ayın yeni ayında tanrıça Hekate kült heykelinin değerli takılar ve kutsal eşyalarla hazırlandığını, sezonun en güzel ve ilk yiyecek ürünlerinin Hekate heykelinin yanına bırakıldığını ve diğer ürünlerinde sunağın yanında yakıldığını aktarmaktadır (Porp. Abs. 2. 16). Ayrıca Aristophanes "*Plutus*" (Zenginlik) adlı eserinde tanrıça Hekate için her ay yemek sunusunun yapıldığından söz etmektedir (Aristoph. Pl. 594). Bunun dışında tarihçi Philokhoros'da, Atina kentinde ayın 16'sında yol kavşaklarına sunular bırakıldığını

⁴⁸ Asklepios kültüründe, kör olan insanların gözlerini köpeğe yalatarak açılacağına inanılırdı. Eileithyia kültüründe ise, köpeğin yalaması ile doğumun kolay olacağına inanılırdı.

⁴⁹ Bkz. Paus. 3. 14. 9; Bekkerus 1829, 277; 327. 13; 336. 31.

aktarmaktadır (Johnston 1991, Dipnot 14). Yol kavşaklarının Hekate'sine yapılan bu sunular aynı zamanda yer altı kültü ile de ilişkilidir (Bean 1971, 95).

Hekate kültüründe, tanrıçanın çeşitli görevlerini niteleyen birçok sembolün yer aldığı gözlemlenmektedir. Bu sembolleri tanrıça için yapılan heykel, mühür, friz, amulet ve rölyeflerde görmek mümkündür. Tanrıçanın sembolleri arasında; köpek, aslan, geyik, at, yılan, yarım ay, polos, hançer, meşale, elma, kalkan, mızrak, kamçı, anahtar vb. gibi birçok sembol yer almaktadır (Mitropoulou 1978, 16-24). Hekate'yi niteleyen bu semboller dışında tanrıçanın çok sayıda epithete de sahip olduğu bilinmektedir (Tablo Ek 1.1). Tanrıçanın sahip olduğu birçok sembol ve epithet, belki de tanrıçayı diğer tanrı ve tanrıçalarla birlikte daha kolay bir şekilde ele alınmasına olanak sağlıyor olabilir.

2. HEKATE KÜLTÜNDEKİ ÖNEMLİ UNSURLAR

2.1. Ana Tanrıça Hekate

Anadolu'nun en eski kültlerinden birisinin ana tanrıça inancı olduğu arkeolojik buluntularla desteklenmektedir. Anadolu'nun birçok yerleşim alanında ele geçen ana tanrıça ile ilişkili figürinlerin özellikle üreme organlarının abartılı betimi, bereket ve verimliliği yansıtmaları açısından son derece önemli olduğu söylenilebilir. Neolitik Çağ toplumlarının ana tanrıça inanışları ile ilgili önemli veriler sunan Çatalhöyük yerleşiminden ana tanrıça kültüne ilişkin birçok veri elde edildiği gözlemlenmektedir. Çatalhöyük'te elde edilen verilerde, ana tanrıça heykelciklerindeki betimlerin yoğunlukla küçük çocukları taşıyan ve doğum yapan kadın tasvirlerinden oluştuğu görülmektedir (Oral 2014, 156).

MÖ 8. yüzyılın sonlarında Yunan kültürü ile Phrygia kültürü arasında yoğun bir ilişkinin olduğu edebi ve arkeolojik verilerden anlaşılmaktadır. Yunanistan'da MÖ 6. yüzyılın başlarında ortaya çıkan ana tanrıça kültünün en önemli kanıtlarını, Doğu Yunan kentlerinde, Smyrna, Miletos ve Kyme'den ele geçen adak kabartmaları oluşturmaktadır (Oral 2014, 161). Hekate tapınımına dair ilk verileri sunan Miletos antik kenti, bu açıdan son derece önemli olduğu söylenilebilir (Kraus 1960, 11). Yine Kyme kentinden Boeotia'ya göç eden Hesiodos'un babasının tanrıça Hekate'nin kültünü Boeotia'da ana tanrıça kültü olarak tanıtmaları oldukça kuvvetli bir ihtimaldir⁵⁰. MÖ 8. yüzyıl Boeotia vazolarındaki "Potnia Theron" (Hayvanların Kraliçesi) olarak tanımlanan figürün Hekate ile doğrudan bağlantılı olabileceği ihtimali de unutulmamalıdır⁵¹. Bu bölümde yine Boeotia'dan ele geçen amphorayı hatırlatmakta fayda vardır. Amphoranın merkezinde yer alan asyatik figürün kuş, boğa başı, eşek bacağı, aslan (?) ve balık ile birlikte betimi oldukça kudretli bir ana tanrıça figürüne işaret etmektedir⁵² (Resim Ek 1.24). Bu asyatik figürün Hekate olması, kuş, boğa başı, balık ve aslanlarla (?) betimi tanrıçanın gökyüzü, yeryüzü ve denizler üzerindeki hakimiyetine dikkat çektiği gibi tanrıçanın Theogonia'daki kudretine de işaret etmektedir. Yine buradaki eşek bacağı ise Mezopotamya tanrıçası olan Lamaştı'nın bebeklere saldırılarını önlemek için koyulmuş olmalıdır⁵³. Eşek bacağının amphora üzerindeki anlamı net olmamakla birlikte,

⁵⁰ Bkz. sayfa 43.

⁵¹ Bkz. sayfa 23-24.

⁵² Bkz. sayfa 40-41.

⁵³ Bkz. sayfa 40-41.

Mezopotamya ve Lamaştu etkisi amphora üzerinde bu şekilde gösterilmiş olabilir. Bu amphoradaki Hekate figürü bir ana tanrıça figürünü yansıttığı söylenilebilir.

Hekate'nin yerli bir ana tanrıça olduğuna dair birçok veri bulunmaktadır (Kraus 1960, 56). Trakya'nın dini inanışlarını ve kültürlerini MÖ 5. yüzyılda yazan, Herodotos ve Strabon, Hekate'nin adı ya da ona bariz bir benzerlik gösteren herhangi bir yerli tanrıçanın kayıt edilmediği gözlemlenmektedir. Ancak iki antik yazarın gözlemleri ve sınırlı arkeolojik kayıtlarla birlikte bazı araştırmacılar, ana tanrıçaların belki de Kotys, Semele, Bendis ya da Brimo olarak adlandırıldığı, Leto ile özdeşleştirilen bir ana tanrıçadan veya Artemis ile özdeşleştirilen bir kız tanrıçadan ya da Apollon, Ares ve Dionysos ile özdeşleştirilen bir tanrıdan (ya da ikiz tanrılardan) oluştuğu sonucuna varmalarına neden olmuştur (Rudloff 1992, 42).

2.2. Hekate'nin Epithetleri

Tanrıçanın epithetleri, edebi metinlerde ve tanrıçanın betimlendiği sikke, fresk, rölyef, heykel, stel gibi görsel eserlerde sıkça karşımıza çıktığı görülmektedir. Tanrıça Hekate'nin epithetlerinin toplu bir halde görülmesi ve anlaşılır olması açısından epithetlerinin yer aldığı bir tablo hazırlanmıştır (Tablo Ek 1.1). Hekate'nin diğer tanrıçalarla olan benzerlikleri ve kültürel bağlantılarının olduğu bilinmektedir. Bu nedenle Hekate'nin bağlantılarını daha iyi görmek açısından öncelikli sayılan epithetlerine yer verilmiştir. Bu bağlamda karşımıza çıkan Hekate Kourotrophos epitheti, canlıları besleyen ve her şeyin anası anlamına gelmekte ve aynı epitheti Artemis ve Demeter kültüründe de görmek mümkündür. Tanrıça, Hekate Kalliste (Bakirelerin en güzeli) epithetini Artemis'ten dolayı kazandığı gözlemlenmektedir (Sina 2002, 98-99). Yine Artemis'le olan ilişkisini yansıtan, Hekate Purphoros (Meşale taşıyan) epitheti, Hekate'ye Ay tanrıçası kimliği kazandırmıştır (Sina 2002, 98-99). Ek olarak Hekate Kalliste ve Hekate Purphoros epithetleri tanrıçanın, Artemis ile ortak ve ilişkili olan epithetlerdir.

Tanrıçanın, Demeter ve Artemis'ten bağımsız olarak kullanılan epithetleri de mevcuttur. Örneğin Hekate Kthonia epitheti tanrıçanın, hem yeryüzü hem de yer altı ile olan ilişkisini niteleyen ve tanrıçanın gücünü nitelemesi açısından önemlidir. Tanrıçanın negatif özelliklerine dikkat çeken, Hekate Melione (Ölümler veya karanlıkla ilişkisi olan), Hekate Pege Psychon (Ruhların kaynağı), Hekate Meisoponeros (Kötülükleri azaltan, felaketleri hafifleten), Hekate Trioditis / Trivia (Üç yol) ve Hekate Kleidoukos (Anahtar taşıyıcısı / bekçi) epithetleri de son derece önemlidir. Tanrıça Hekate ile ilgili Kütahya'da ele geçen 25 eser incelenmiş ve

tanrıçanın bölgede hem Soteira hem de Melaina sıfatları ile tapınım gördüğü gözlemlenmiştir (Akyürek-Şahin 2019, 127). Bölge’de tanrıçanın Melaina⁵⁴ sıfatı sadece mezar yazıtlarında görülmekte ve Hekate’den korkulduğuna işaret etmektedir (Akyürek-Şahin 2019, 127; 136).

2.3. Hekate ve Semboller

Herhangi bir dinle veya büyüyle bağlantılı olup farklı şekillerde karşımıza çıkan simgesellik taşımayan olgulara çok ender rastlarız. Bu açıdan herhangi bir dinle veya inanışla bağlantılı olan her olgu bir hiyerofani (kutsalın tezahürü), teofani (tanrının görünmesi) veya bir kratofanidir (kutsalın tecellisini ve belli bir gücü temsil etmesi). Bir tanrıyı veya tanrıçayı niteleyen bir sembolün, diğer inanışlarda da benzer özelliklerle karşımıza çıkması kaçınılmazdır. Bir sembolün birleştirici işlevi sadece insanın inançsal deneyimlerini değil tüm yaşam deneyimlerinde de son derece önemli olduğu söylenilebilir. Bir simgenin anlamı ne olursa olsun aynı inanç sistemindeki insanlar için birleştirici özellikler taşıdığı ve kutsal olanı nitelediği gözlemlenmektedir. Sembol dönüşen bir nesne, hiyerofani ile bütünleşerek, tek başına kutsal olanın bütünüyle örtüşmek ister. Örneğin Veda tapınağındaki bir taş, Prajapati olarak evren ile özdeşleştirilir. Yine herhangi küçük bir tanrıça ulu tanrıça olabilir ve diğer tüm kutsal özellikleri kazanabilir. İnanç sistemlerinde yoğun olarak karşımıza çıkan semboller mantıklı ya da mantıksız olması farketmeksizin kendi içlerinde tutarlı ve düzenli bir sistem göstermektedirler (Eliade 2003, 416-431).

Hekate kültüründe, tanrıçanın çeşitli görevlerini niteleyen birçok sembol gözlemlenmektedir. Bu semboller tanrıça için yapılan heykel, mühür, friz, amulet ve rölyeflerde görmek mümkündür. Tanrıçanın semboller arasında; köpek, aslan, geyik, at, yılan, yarım ay, polos, hançer, meşale, elma, kalkan, mızrak, kamçı, anahtar vb. gibi birçok sembol yer almaktadır (Mitropoulou 1978, 16-24). Bu semboller arasında tanrıça ile özdeşleşen ve tanrıçanın kişiliğini tanımlayan birkaç önemli sembole aşağıda yer verilmiştir.

2.3.1. Anahtar

Tanrıçanın yer altı ile olan bağlantısını simgeleyen anahtar sembolü, Hekate onuruna düzenlenen festivallerde ve törenlerde sıkça gözlemlenmektedir. Özellikle anahtar taşıma şenliklerinde bir alay tarafından taşınan anahtar, Lagina’dan Stratonikeia’ya kutsal yol

⁵⁴ Tanrıçanın bölgede karşımıza çıkan Melaina sıfatı ile birlikte Hekate inancı özünde, Yunanistan’da tapınım gören Hekate adlı tanrıçadan çok, büyük olasılıkla yer altı dünyasıyla bağlantılı, hayalet ve cinlerle de ilişkili olan yerel bir Anadolu tanrıçası olduğu söylenilebilir. Bkz. Akyürek-Şahin 2019, 128.

aracılığıyla götürülür ve geri getirilirdi. Yoğun olarak Helenistik Dönem ile birlikte tanrıçanın kültüründe karşımıza çıkan anahtar sembolü tanrıçanın negatif olarak adlandırılan özelliklerini kazanmasında önemli bir etken olarak düşünülebilir.

Hekate'nin kapı bekçisi rolüne işaret eden en önemli sembollerden birisinin anahtar simgesi olduğu söylenilebilir. Bir Orfik ilahide Hekate, Kleidoukhos (Anahtar taşıyıcı) olarak adlandırıldığı ve yine Keldani Kâhinleri ile ilgili Geç Roma literatüründe Hekate, Kleidophoros (Anahtar taşıyıcı) olarak adlandırıldığı gözlemlenmektedir (PGM IV. 2708-84). Helenistik Dönem'de anahtar taşımak genellikle Hades'in kapılarını açıp kapama becerisini sembolize etmektedir ki: Hades ile yakından ilişkili tanrılar olan Persephone ve Ploutos'un genellikle anahtarlarla gösterilmesi bu durumu desteklemektedir. Örnek olarak Boeotia, Lebadea'dan bir Helenistik kabartmayı gösterebiliriz⁵⁵. Kabartmada, Kybele'ye en yakın olanlar anahtarlı Persephone ve peçeli Demeter'dir. İki büyük meşalesi olan Hekate ise bu kabartmada merkezi konumdadır (Resim Ek 1.15). Hekate'nin durumunda bu, onun o zamana kadar ruhlarla, özellikle de büyücüler tarafından çağrılanlarla olan ilişkisini yansıtır olabilir (Rudloff 1992, 90-91). Yine tanrıçaya ait bir büyüün sonuna doğru anahtar ve kara köpekten bahsedilmektedir (West 1990, 282).

Hekate, kültüründeki anahtar sembolünü olasılıkla Asur ve Babil kültürlerinden almıştır. Örneğin İhtar'ın gökyüzünün kilidini açması veya Şamaş'ın cennetin kapılarını açması gibi benzer özellikleri Hekate kültüründe de görmek mümkündür (Kraus 1960, 50). Başka bölgelerde de anahtar Helenistik Dönem'de Hekate için yaygın olarak kullanılan bir semboldür⁵⁶. Anahtar sembolü olasılıkla ölümler diyarının koruyuculuğuna işaret ediyordu. Örneğin Pausanias (Paus. 5.20.3) Ploutos'un Hades'i kilitlediğinden bahseder. Bununla birlikte Helenistik Mısır'da anahtarlar, tapınanlara tanrıyı göstermek için bir mabedin açılmasını ifade ediyordu. Bu açıdan günümüzde İstanbul'da bulunan fakat şu an Londra müzesinde sergilenen bir rölyefte, üç başlı ve üç vücutlu olarak gösterilen Hekate'nin ilk figüründe; elinde meşale, ikincisinde kırbaç ve yılan, üçüncüsünde ise anahtar ve kırbaç sembolleri görülmektedir (Mitropoulou 1978, 38) (Resim Ek 2.1).

⁵⁵ Sayfa 26.

⁵⁶ Helenistik Dönem'de Batı Anadolu, Trakya ve Yunanistan'nın birçok bölgesinde tanrıça yoğun olarak anahtar sembolü ile betimlenmiştir.

2.4.2. Köpek

Anadolu’da Neolitik Dönem ile başlayan insan ve köpek ilişkisini her toplumda görmek mümkündür (Özbay 2018, 71). Neolitik Dönem ile başlayan bu ilişki ilerleyen süreçte köpeği, dinsel ritüellerin bir parçası haline getirmiştir (Özbay 2018, 71). İnsanların köpeklerle olan ilişkisi sadece yeryüzü ile sınırlı değildir (Özbay 2018, 71). Köpekler aynı zamanda ölümden sonraki yaşamda da insanlara yardımcı olur ve ruhlarının huzura kavuşmasını sağlar (Özbay 2018, 71-72). Köpeklerin insanlara olan bağımlılığı ile temiz ve saf ilişkisi, köpeklerin hastalık tedavilerinde önemli bir rol üstlenmesinin önünü açmış gibi gözlemlenmektedir. Yeni doğmuş köpeklerin hasta kişilerin iyileşmesi için kurban edildiği bilinmektedir (Özbay 2018, 71-72). Ayrıca arkeolojik veriler köpeklerin dini ritüellerde kullanılması dışında bazen tek başına bazen de ölen kişiler ile birlikte gömüldüğünü de desteklemektedir (Özbay 2018, 71).

Hititlerde, korunma ve arınma törenlerinde yavru köpeklerin kurban edildiği Hitit yazılı kaynaklarında görülmektedir (Özbay 2018, 73). Bu korunma ayinlerinde kral ve kraliçenin kötülüklerden ve şeytanlardan korunması için yavru köpekler kurban edilmekteydi (Özbay 2018, 73-74). Yine ordu’nun tehlikelerden korunması için yavru köpekler kurban edildiği bilinmektedir (Özbay 2018, 73-74). Sardes antik kentinde yapılan araştırmalarda ele geçen birçok köpek kemiği söz konusu olan köpek mezarları MÖ 6. yüzyıla tarihlendirilmektedir (Özbay 2018, 75). Köpek ritüelleri, MÖ 7. yüzyılda Lidya ile Asur ilişkileri sonucunda Asurlulardan Lidyalılara geçmiştir (Özbay 2018, 73-76).

Hekate’nin yaygın olarak bilinen sembolü ve kutsal hayvanının köpek olduğu söylenilebilir. Erken dönemlerde şifa getiren olarak görülen köpek daha sonra bir kurban hayvanı ya da hayalet gibi gösterilmeye başlanmıştır (Rudloff 1992, 117-118). Havlayan köpeklerin sesi, Helenistik ve Roma eserlerinde Hekate Khthonia’nın yaklaşımının ilk uğursuz işaretidir (Rudloff 1992, 117-119). Köpekler ve Hekate’ye dair en açık antik referanslar Euripides ve Aristophanes’in, Hekate Phosphoros heykelinin dibinde Hekuba’nın bir köpeğe dönüştürüleceği kehanetinde bulunan Kassandra efsanesinden gelen fragmanlardır (Rudloff 1992, 117-119). Köpekler Yunan edebiyatında genellikle olumsuz bir üne sahiptir (Rudloff 1992, 117-119). Genellikle “Utanmaz davranışların sembolü” olmuşlar ve iffetsiz kabul edildikleri için birçok mabetten men edilmişlerdir (Rudloff 1992, 117-119). Antik dönemlerde, köpekler kadınları tanımlamak için aşağılayıcı bir anlamda kullanıldığı gözlemlenmektedir (Rudloff 1992, 117-119). Bununla birlikte, köpekler bekçilik ve avcılık konularında ve

Artemis, Asklepios ve Apollon gibi birkaç tanrıyla ilişkilendirilerek iyi bir üne sahip olmuştur (Rudloff 1992, 117-119). Köpekler arınma ritüellerinde Hekate gibi khthonik tanrılara kurban edildiği gözlemlenmektedir. Hastalık ya da kirlilik ritüel olarak köpeğe aktarılır, köpek öldürüldükten sonra ceset daha sonra ilgili tanrılara sunuluyor ve böylece taşıdığı kirlilikleri alıyordu (Rudloff 1992, 117-119). Plutarkhos'un aktardığı bir pasajda şu ifadeler yer almaktadır (Plut. Rom. 280):

“Hatta tam da bugüne februata derler; bir tür deri kayışla vurmaya da februarye derler ki kelime anlamı “Arındırmak”’tır. Neredeyse tüm Yunanlılar arınma törenlerinde kurban olarak bir köpek kullanmışlardır ve en azından bazıları bugün bile bunu kullanmaktadır. Hekate için diğer arınma malzemeleriyle birlikte köpek yavruları da getirirler ve temizlenmeye ihtiyacı olan kişilerin etrafını köpek yavrularıyla ovarlar ve bu tür arınmaya periskylakismos (Pupification) adını verirler.”

Hekate kültüründe önemli bir role sahip olan köpeğin, tanrıça için başlıca kurban hayvanlarından bir tanesi olduğu gözlemlenmektedir. Asklepios ve Eileithyia kültürlerinde önemli rol üstlenen köpek iki kulte de pozitif özellikleri barındırmaktadır⁵⁷. Aegina ve Samothrake gibi geç dönem Hekate kültürlerinde yapılan gizemli ritüellerde tanrıçaya köpeklerin sunulduğu bilinmektedir (Kraus 1960, 11-13). Bunun dışında Anadolu’da Kolophon gibi birkaç kült alanında Hekate’ye köpek kurban edildiği bilinmektedir⁵⁸.

Plutarkhos ve Euripides gibi antik yazarlar Hekate için köpeklerin kurban edildiğini aktarmaktadırlar. Euripides’in Hekabe (Hekuba) adlı eserinde geçen bir pasaja göre (Eur. Hec. 1265); Troia Kraliçesi Hekabe’nin köpeğe dönüştürülmesi, Hekabe Mezarının “Kynos Sema” (Köpek Mezarı) olarak isimlendirilmesi ve birçok araştırmacıya göre; Hekabe’nin Hekate ile doğrudan ilişkilendirilmesi (Lyons 1997, 154) tanrıçanın bazı ikonografik görsellerde neden köpek başlı olarak betimlendiğini ortaya koymaktadır (Resim Ek 1.25-1.26). Hekate adına Kolophon ve Samothrake gibi birkaç kült alanında köpek kurban edildiği bilinmektedir⁵⁹. Ek olarak Karia Bölgesinde de yoğun olmamak kaydıyla köpek kurbanı yapıldığı bilinmektedir (Bean 1980, 94-98). Pausanias, Kolophon’da düzenlenen bir Hekate ritüelinde Enodia için siyah renkli yavru dişi köpeklerin kurban edildiğini aktarmaktadır (Paus. 3. 14. 9). Plutarkhos

⁵⁷ Asklepios kültüründe, kör olan insanların gözlerini köpeğe yalatarak açılacağına inanılırdı. Eileithyia kültüründe ise, köpeğin yalaması ile doğumun kolay olacağına inanılırdı.

⁵⁸ Bkz. Paus. 3. 14. 9; Bekkerus 1829, 277; 327. 13; 336. 31.

⁵⁹ Bkz. Paus. 3. 14. 9; Bekkerus 1829, 277; 327. 13; 336. 31.

Hekate'ye bir dişi köpeğin kurban edildiğini aktarırken Pausanias, siyah köpek yavrularının kurban edildiğini aktarmaktadır.

Hekate Kynegitis (Köpeklerin lideri) ve Hekate Skylakitis (Köpeklerin koruyucusu) epithetleri tanrıçanın köpeklerle olan yakın ilişkisini doğrular niteliktedir. Tanrıçayı niteleyen semboller arasında köpek figürünü yoğun bir şekilde görmekteyiz. Tanrıçanın köpeklerle olan yakından ilişkisi hem edebi kayalarda hem de arkeolojik verilerde görmek mümkündür. Tanrıça kültüründeki köpek figürü, tanrıçanın Mezopotamya inançları ile olan bağlantısını kısmen destekler nitelikte olduğu söylenilebilir. Çünkü Mezopotamya'da şifacı, koruyucu, doğumlara yardım eden gibi özelliklere karşımıza çıkan köpek, tanrıçanın erken dönemlerdeki şifacı ve iyileştirici özelliklerini yansıtan en iyi figürdür. Zaman içinde Hekate'ye bağlı olarak tanrıçanın karanlık bir yön kazanmasıyla köpek figürünün de tanrıçanın yanında negatif özellikler kazandığı gözlemlenmektedir. Özellikle Helenistik Dönem ile Roma Dönemi'nde tanrıçanın büyü, fal, intikam, hastalık gibi negatif özelliklerle anılması tanrıçanın kültürünü karanlık hale getirmiş ve Hekate'yi korkulan bir tanrıça formuna soktuğu gözlemlenmektedir. Hekate'nin kültüründeki bu değişim aynı şekilde ve aynı dönemlerde köpek figürünü de etkilemiş ve ilk başlarda pozitif özellikleriyle karşımıza çıkan köpek de artık Hekate gibi negatif özellikler kazanmaya başladığı gözlemlenmektedir.

Tanrıçanın köpeklerle olan bu ilişkisini tanrıçayı betimleyen görsel eserlerde de sıkça görmekteyiz⁶⁰. Örneğin, Londra'daki British Museum'da bulunan Krannon'a ait Geç Klasik Döneme tarihlenen ithaf kabartmasında at ve köpek arasında duran, ata çelenk takan, meşale taşıyan tanrıça Hekate kabartması gösterilebilir (Kraus 1960, 80) (Resim Ek 2.2).

2.5.3. Meşale

Hekate'nin yaygın olarak bilinen bir diğer sembolü ise meşaledir. Örneğin Homeros'un Demeter İlahisi, Apollonius Rhodius'un "*Argonautica'sı*" ve Hristiyan yazar Eusebius'un bu konu hakkındaki aktarımları önemlidir. Eusebius, Hekate'nin Ay olduğunu ve gücünün üç biçimi (Evreleri) olduğunu belirtir (West 1990, 270-361). Yeni ayın sembolleri olarak beyaz bir cübbe, altın sandalet ve yanan meşaleler taşımaktadır (West 1990, 270-361). Meşale sembolü aslında tanrıça Artemis'e özgü bir sembol olarak bilinmektedir. Bununla birlikte MÖ 5. yüzyıla Hekate'nin, "Hekate Purphoros" (Meşale taşıyan) epithenini kazanmasıyla

⁶⁰ Tanrıçayı, köpek ile betimleyen tüm eserlere bu bölümde değinilmeyecektir. Detaylı bilgi için bkz. Kraus 1960.

tanrıçanın, Artemis gibi Ay tanrıçası olarak tanınmasına ve meşale ile özdeşleştirilmesine neden olmuştur (Farnell 1896, 516). Yine tanrıçanın Hekate Dadophoros (Meşale taşıyıcı) epitheti de tanrıçanın meşale ile olan bağlantısına dikkat çekmektedir. Tanrıça Hekate gibi Persephone ve Demeter de meşale ile betimlenmişlerdir (West 1990, 293). Bendis festivallerinde de meşalenin önemli bir rol oynadığı gözlemlenmektedir. Meşale her iki tanrıçanın da sembolü olmuştur (West 1990, 293).

Hades'in Persephoneyi kaçırış mitinde Hekate, Demeter'e kızını aramasında yardımcı olur. Hekate, Persephone'nin çılgınlıklarını ilk duyduğunda bir mağaradadır: Bu onun khthonik doğasının bir göstergesi olabileceği gibi, tanrıçanın yer altı dünyasındakilere bir rehber olduğunu da göstermektedir. Hekate meşaleleri yakarak Demeter'e yolu gösterir ve birlikte Persephone'yi aramaya koyulurlar. Persephone'nin dönüşü, Hekate'nin yer aldığı vazo resimlerinde en sık rastlanan konulardan biri olduğu söylenilebilir. Yaklaşık MÖ 440 yılına ait "Persephone Ressamı" isimli vazo bu mite dair muhtemelen en bilgilendirici olanıdır. Persephone solda, yanında Hermes ile birlikte yerden yükselirken gösterilmiştir. Hekate onun önünde yürüyor, arkasına ve aşağıya bakıyor ve elinde iki meşale tutuyor. Sağda, Demeter krallara layık bir şekilde kızını beklemektedir. Persephone ileriye, muhtemelen Hekate'yi geçip annesine doğru bakmaktadır. Hermes'in varlığı, Hekate'nin Persephone'yi Hades'ten geri getirmediğini, daha ziyade yer altı dünyasından, dünya yüzeyine geçişte bu görevi ondan devraldığını göstermektedir. Hekate'nin geriye doğru bakışı, sahneden biraz uzaklaşmış olan ve vazodan izleyiciye bakan Hermes'ten daha dikkatli ve özenli bir rehber olduğunu düşündürmektedir. Kadının duruşu Eleusis'te bulunan erken beşinci yüzyıla ait bir heykele çok benzemektedir (Rudloff 1992, 23-26) (Resim Ek 2.3).

Hekate Phosphoros (Işık taşıyan, ışık veren) epitheti ile Byzantion'u, Makedon işgalinden kurtarmıştır (Karagöz 2002, 305). MÖ 340-339 yıllarında Makdonyalı kral II. Philippos, Byzantion'u kuşatır. Makedon askerleri fark edilmeden kente girmek için yer altından giriş yolları kazarlar. Ancak Hekate, Phosphoros sıfatı ile görünür ve Byzantion'lulara yer altındaki yolları görmeleri için ışık verir. Böylelikle kent tanrıça Hekate'nin yardımı ile Makedon kuşatmasından kurtulur. Hekate'nin bu yardımından dolayı Byzantion'lular tanrıçanın onuruna "Byzantion Bosporeiaları" (Gençlik şenlikleri) adında meşale yarışları düzenlenir ve kentin kurtuluşu bu şenlikler ile kutlanırdı (Karagöz 2002, 305). Byzantion nekropolisinde Helenistik Döneme ait bir stelde, bu yarışlarda derece kazanmış Hekatedoros isimli bir genç atlet betimlenmiştir (Karagöz 2002, 305) (Resim Ek 2.4).

Sikkelerde yer alan hemen hemen tüm Hekateion'larda⁶¹ Hekate'yi meşale ile görmek mümkündür (Head 1911, 701). Sikkeler dışında Hekate betimini yapıldığı çoğu eserde yine Hekateyi meşale ile görmek mümkündür (Resim Ek: 1.14,1.15,1.16,1.23, 4.1,4.2,4.3).

2.6.4. Yılan

Yılan ile kadın arasındaki ilişki oldukça anlamlı ve çeşitlidir. Yılanların ifade ettiği birçok anlam vardır ve bu anlamlar arasında en önemlisi yenilenme özelliğidir. Artemis, Hekate, Persephone vb. tanrıçalar ellerinde yılanlarla, Gorgo'lar, Erinys'ler ise saçlarındaki yılanlarla sıkça betimlenmişlerdir. Orta Avrupa'daki birtakım batıl inanışlara göre, Ay'ın etkisinde (Menstrual döngü) kalmış bir kadının saçlarını kazıması ve saçlarını gömmesi sonucunda saçların yılanı dönüştüğü yönündedir (Eliade 2003, 178). Breton efsanelerine göre ise, büyücülerin saçları yılanı dönüşmektedir (Eliade 2003, 178). Kadınların böyle bir gücü yoktur ama Ay'ın etkisi altındayken söz konusu olan dönüşümün, büyüsel gücünü paylaşması ona bu güce sahip olma şansını vermektedir. Büyü ile Ay'ın ilişkisi (Yılanların dolaylı veya doğrudan aracılığıyla) birçok etnoloji belgeseli ile doğrulanmıştır (Eliade 2003, 178). Çinliler tüm büyü güçlerinin kökeninde yılanı bulmaktadırlar (Eliade 2003, 178). Yılanlar, yer altında yaşadığı için ruhları canlandırır, tüm sırları bilir, geleceği görür ve bilgeliğin de kaynağıdır (Eliade 2003, 178-179). Birçok farklı kültürde yaygın olan bir inanışa göre; herhangi birisinin yılan eti yemesi sonucunda başta kuşdili olmak üzere bütün hayvanların dillini konuşabilir (Eliade 2003, 178-179). Ay tarafından veya onunla özdeşleşen figür (Magna Mater, Terra Mater) bağlantısıyla elde edilen bereket ve yenilenme simgeleri, yılanın ikonografide ve bereketi sembolize eden ulu tanrıçaların ayinlerinde neden sıkça karşımıza çıktığını açıklamaktadır (Eliade 2003, 178-179).

Yılan, Hekate'nin en belirgin sembolleri arasında gösterilmektedir. Yılanlar onun ölüler tanrıçası olarak özüne, khthonik doğasına ait olmalıdır. Lysistrate'de koro lideri bize bir gün önce Hekate'ye bir ziyafet verdiğini söyler (Kraus 1960, 87-91). Bunun için Boeotia yılanbalığı bulamadığından şiddetle yakınır (Kraus 1960, 87-91). Hekate'nin betimlendiği birçok eserde, tanrıçanın karşımıza yılan sembolü ile çıktığı gözlemlenmektedir. İstanbul'da bulunan fakat şu an Londra müzesinde sergilenen bir rölyefte üç başlı ve üç vücutlu olarak gösterilen Hekate'nin ilk figüründe; elinde meşale, ikincisinde kırbaç ve yılan, üçüncüsünde ise anahtar ve kırbaç

⁶¹ Anadolu'nun birçok bölgesinde de çok sayıda Hekateion ele geçmiş ve bu Hekateion'ların olasılıkla apotropaik işlevde kullanıldığı söylenilebilir. Bkz. Akyürek-Şahin 2019, 131-179.

vardır (Mitropoulou 1978, 38) (Resim Ek 2.1). Benzer bir tasvir Ankara’da bulunan bir sikkede, elinde yılan ve meşale tutan üçlü bir Hekate figüründe de vardır (Kraus 1960, 31). Buna karşın Bergama frizinde Hekate yılan bir adamla dövüşürken gösterilmiştir. Diğer yandan Helenistik Dönem ve Roma İmparatorluk Dönemi’nde Stratonikeia’da bulunan sikkelerin arka yüzlerinde elinde meşale ve phiale tutan Hekate ile birlikte yılanla sarılı bir sunak da görmek mümkündür (Resim Ek 1.17).

2.7.5. Ay

Ay, yaşam, yenilenme kaynağı, enerji ve ritimlerin düzenleyicisi olarak kabul edildiği gözlemlenmektedir. Bazı inanışlarda, yerin ve Ay’ın aynı özden yapıldığı kabul edilmektedir (Eliade 2003, 171). Ulu tanrıçalar, yer ve Ay’la ilgili birçok özelliği kendilerinde bütünleştirmişlerdir (Eliade 2003, 171). Aynı zamanda bu tanrıçaların cenaze tanrıçaları olmaları nedeniyle, yılanda bir cenaze hayvanı haline gelmiştir. Antik Çağ insanı için anlamlı olan her şey mutlak bir gerçeklikle bağlantılıdır ve kutsal bir önemi vardır. Ay’ın dinsel niteliğini yine bir Ay tanrısı ortaya koymaktadır (Eliade 2003, 171-180).

Hekate’nin Roma Dönem’ine kadar hiçbir zaman Ay’la özdeşleştirilmediği ve hatta ilişkilendirilmediği söylenilebilir (Rabinowitz 2014, 534-536). Yunanlılar için Eleusis ne ise Romalılar için de Ay odur (Rabinowitz 2014, 534). Grek kültürünün etkisi altında kalan Romalılar, Ay konusunda onlardan ayrılmaya cesaret edemedikleri gözlemlenmektedir. Bu durum Romalıların tanrıça Luna ile Hekate’yi ilişkilendirmelerine neden olmuştur (Rabinowitz 2014, 534-536). Geç Klasik Dönem’de Hekate’nin özellikle Ay tanrıçası Selene ile özdeşleştirildiği gözlemlenmektedir. Nitekim Lucian Hekate’yle ilgili inançları alaya alır (West 1990, 268). Babilli bir büyücü tarafından sergilenen önemsiz büyü anlatılır (West 1990, 268): Ay’ın ağarmasını bekledikten sonra, yedi ay önce ölmüş olan Glaudas’ın babası Aleksikles’in hayaletini çağırdı. Bu olağanüstü başarı bir çukur kazılarak gerçekleştirilmiştir. Bunun nedeni açıklanmamıştır, ancak hayaletin Cehennem’den yükselmesine izin vermek için olabilir. Hepsi bu kadar değil: “*Sonra Hekate’yi getirdi, o da Kerberos’u (Yanına) aldı ve Ay’ı aşağı çekti, birçok biçime büründü, farklı zamanlarda farklı sesler çıkardı; çünkü önce bir kadın biçimi sergiledi, sonra çok yakışıklı bir boğa oldu, sonra bir köpek yavrusu gibi göründü.*” Lucian Hekate ve Selene’nin ayrı tanrılar olduğunun farkında olsa da, her ikisinin de aynı anda çağırılması ve Hekate’nin hayvan sembolizminin Ay’a verilmesi önemlidir. Mitolojide birbirlerine çok sıkı bir şekilde bağlı oldukları görülmektedir. Diğer yazarlar Ay ile Hekate’yi

özdeşleştirmektedir. Eusebius, Hekate'nin Ay olduğunu ve gücünün üç biçimi (Evreleri) olduğunu belirtir (West 1990, 269). Yeni Ay'ın sembolleri olarak beyaz bir cübbe, altın sandalet ve yanan meşaleler taşır; ışığın (Muhtemelen Ay ışığı) artmasıyla beslediği meyvelerin hasadının sembolü olarak bir sepet taşır ve bronz sandalet dolunayın sembolüdür. Plutarkhos'un "*Eski Kâhinler Üzerine*" adlı eserinde olası bir ipucu vardır. Ay hakkında konuşurken şöyle der: "... Bazıları onu dünya benzeri bir yıldız olarak adlandırırken, diğerleri göksel/Olympian yeryüzü, diğerleri ise hem yeryüzüne hem de göklere ait olan Hekate'nin alanıydı (West 1990, 268-270)". Bu, Hesiodos'un Theogonia'sında Hekate'nin yeryüzünde, göklerde ve okyanusta aldığı onurları açıkça yansıtır (Hes. Theog. 413-414). Hekate'nin Ay'la olan bağlantısı onun eski göksel çağrışımları nedeniyle ortaya çıkmış olabilir. Göksel bir varlık olan Ay aynı zamanda yeryüzü benzeri bir oluşum olarak da düşünülmekteydi (West 1990, 270). Bu bağlantı göksel ve khthonian Hekate ile ortaya çıkmış olabilir. Hekate'nin bir Ay tanrıçası olarak gelişiminin, Demeter'e İlahi'nin bestelenmesini izleyen dönemde bu ses benzerliği tarafından teşvik edilmiş olabileceğini öne sürmek mümkündür (West 1990, 270). Bu durum Hekate'nin Theogonia'daki astral bağlantısıyla birleşerek Ay motifinin evrimine neden olmuş olabilir (West 1990, 270). Yol kavşaklarında adını sık sık "Trivia" olarak duyduğumuz üçlü tanrıçanın, üç yol kavşaklarında özellikle dolunay vaktinde huzursuz ruhları avladığını antik kaynaklar bize aktarmaktadır (Porp. Abs. 2. 16). Romalı yeni-Platoncu olarak bilinen filozof Porphyry, her ayın yeni Ay'ında tanrıça Hekate kült heykelinin değerli takılar ve kutsal eşyalarla hazırlandığını, sezonun en güzel ve ilk yiyecek ürünlerinin Hekate heykelinin yanına bırakıldığını ve diğer ürünlerinde sunağın yanında yakıldığını aktarmaktadır (West 1990, 270). Yine Hekate'nin betimlendiği birçok eserde tanrıçayı Ay sembolü ile görmek mümkündür. Roma Dönem'ine ait olan bir mücevher üzerinde yer alan Hekate figürünün hemen başının üzerinde bir Ay sembolü yer almaktadır. Yalvaç'ta bulunan bir Hekate heykelinde ise hilal sembolünü görmek mümkündür.

2.4. Hekate Kültünde Yemeğin Önemi

Romalı yeni-Platoncu olarak bilinen filozof Porphyry, her ayın yeni Ay'ında tanrıça Hekate kült heykelinin değerli takılar ve kutsal eşyalarla hazırlandığını, sezonun en güzel ve ilk yiyecek ürünlerinin Hekate heykelinin yanına bırakıldığını ve diğer ürünlerinde sunağın yanında yakıldığını aktarmaktadır (Porp. Abs. 2. 16). Ayrıca Aristophanes, "*Plutus*" (Zenginlik) adlı eserinde tanrıça Hekate için her ay yemek sunusunun yapıldığından söz eder ve şöyle devam

eder (Aristoph. *Pl.* 594): “... Eskiden üç yolda Hekate’yi onurlandırırlandı, çünkü Selene’nin kendisine hem Artemis hem de Hekate denir. Ve yeni Ay sırasında zenginler akşamları üç yoldaki Hekate’ye kurban olarak akşam yemeği gönderirlerdi. Yoksullar aç gelirdi ve bunları (Adakları) yerlerdi ve Hekate’nin onları yediğini söylerlerdi...” Aritophanes devam eden metinlerde yine bu yemek sunularından bahsetmektedir⁶²: “Böylece bazıları tanrıça için akşam yemeği hazırlar, bazıları da onu yerdi. Zenginlerin Hekate’ye buğday ekmeği ve başka şeyler sunmasının ve fakirlerin de bunlardan almasının adet olduğunu belirtir. Sonuç olarak, dilencilerin kurbanlarla geçindiklerini belirtir. Bu gelenek şu soruyla alaya alınır: Aptalca değil mi? Hekate’nin akşam yemeği de yumurta ve kızarmış peynirden oluşuyordu.” Hatip Demosthenens’de bu sunular için şöyle der (West 1990, 272-273): “... Bu adamlar Hekate için hazırlanan yiyecekleri yerlerdi ve meclis toplandığında arınmak için sunulan domuzların testislerini birbirleriyle yemek için her fırsatta toplarlardı...” Plutarkhos, “Ziyafet Sorularında”, bazı insanların “Hekate ve düşman ruhlar için” akşam yemeği düzenlediklerini, ancak yemeği kendilerinin tatmadıklarını belirterek “Hekate’nin Yemeği” ritüelinin olası bir nedenini verir. Bu da Hekate’ye verilen yemeğin tanrıçayı ve beraberindeki ruhları yatıştırmak için olduğunu göstermektedir (West 1990, 272-273).

Sardes antik kentinde büyük ihtimalle Hekate’ye ritüel amaçlı akşam saatlerinde köpek adakları kutsal bir yemek niyetiyle sunuluyordu (Greenewalt 1978, 43). Ayrıca Eleusis’te ve başka yerlerde de Hekate’ye balık sunuları yapıldığı bilinmektedir (Rudloff 1992, 35). Hekate’ye akşam yemeklerinde her ay özel olarak yapılan yemekler veya yiyecekler yol kavşaklarına tanrıça için sunulmaktaydı (Johnston 1991, 220-221). Tanrıçanın kültüründe yer alan bu sunu sadece tanrıçanın öfkesini yatıştırmak için değil, Plutrakhos’un da aktardıklarına göre, gece karanlığında mezarlıklarda, تنها alanlarda ve yol kavşaklarında gezen hayaletlerden veya kötü ruhlardan korunmak amaçlı yapıldığı bilinmektedir (Johnston 1991, 219). Bunun dışında tarihçi Philokhoros’da, Atina kentinde ayın 16’sında yol kavşaklarına sunular bırakıldığını aktarmaktadır (Johnston 1991, Dipnot 14). Yol kavşaklarının Hekate’sine yapılan bu sunular aynı zamanda yer altı kültü ile de ilişkili olabilir. Yeni Ay’la ilgili üç gün boyunca, genellikle kavşaklarda, khthonik tanrılar için kurban yemekleri bırakılırdı (Rudloff 1992, 112). Bunlar Klasik ve daha sonraki literatürde bazen Hekates Deipna (Hekate’nin ziyafetleri) olarak adlandırılmıştır, ancak genellikle tüm khthonik güçlere adanan sunulardı (Rudloff 1992, 112).

⁶² Aristoph. *Pl.* 596. Ayrıca bkz. West 1990, 272.

2.5. Hekate'nin Yol Kavşaklarıyla Olan Bağlantısı

Hekate Enodia (Yoldaki Hekate) ve Hekate Trioditis / Trivia (Üç yol) epithetleri ile tanrıça, yollarla olan ilişkisini ortaya koymaktadır. Fakat tanrıçanın yoldaki tapınımları yoğunlukla yol kavşaklarında yapılmıştır. Yukarıda da belirtildiği üzere tanrıçaya yapılan yemek sunularının birçoğu yol kavşaklarında yapılmaktadır. Kavşaklarda Hekate'ye sunulan adaklar büyük olasılıkla onu yatıştırmak için ay takvimine göre yapılıyordu.

Yunan ve Romalı yazarlar kavşaklarla bağlantılı çeşitli ritüeller ya da batıl inançlar tanımlamaktadır (Johnston 1991, 217-219). Örneğin yeni Ay zamanında, kavşaklarda bulunan Hekate imgelerine akşam yemeği götürülürdü ve belirli suçlarla kirlenmiş kişilerin cesetleri kavşaklara atılır, taşlanır ya da yakılırdı ve kirlenmiş ev çöpleri kavşaklara bırakılıp orada büyü yapılırdı. Hekate'nin kavşaklardaki koruyucu, yol gösterici varlığı çeşitli şekillerde sağlanmıştır. Plutarkhos, Hesychius ve Harpocraton özellikle Hekataia'ların Hekate'nin tapınakları ya da heykellerinin kavşaklarda bulunduğundan bahseder (Johnston 1991, 217-219); başka yazarlar da bunlara atıfta bulunur. Aristophanes Hekataia'ların kapılara ya da geçitlere dikildiğini belirtir (Johnston 1991, 217-219); Hekataia'ların liminal yerlerle ilişkili olduğu söylenilebilir. Hekataia'ların kavşaklarda bulunması Hekate'nin buralardaki korumasını sembolize veya teşvik ediyor olabilir. Onlarla bağlantılı ritüeller bunu daha da güvence altına alıyor olabilir. Demosthenes, Aristophanes, üçüncü yüzyıl tarihçisi Apollodorus ve Plutarkhos da dâhil olmak üzere birçok yazar kavşaklardaki Hekataia'lara akşam yemeği gönderildiğinden bahseder. Plutarkhos bu yemeklerin Hekate ve ayrıca kötülüğü önleyen tanrılar için hazırlandığını söyler. Plutarkhos, benzer şekilde Hekate sofralarının kötülüğü önlemeye yardımcı olduğunu belirtir. Hekate sofralarında tanrıçanın kavşakların doğasında bulunan tehlikelere karşı korunması istenirdi⁶³. Sophokles, Hekate'nin kavşaklarla olan bağlantısına şu şekilde aktarır (West 1990, 271): “*Ey yüce Helios ve kutsal ateş, Hekate Enodia'nın mızrağı, Olympos'u sık sık ziyaret eden ve kutsal toprakların üç yolunda/yollarında ikamet eden.*” Theophrastus, “*Batıl İnançlar*” adlı eserinde bazı batıl inançlardan bahseder (West 1990, 271-272): “*Kavşaktaki düz taşlardan birinin yanından geçen bir adam üzerine yağ döker ve tapınmak için diz çökene kadar yoluna devam etmezdi. Dahası, böyle bir kişi kavşakta sarımsakla süslenmiş bir Hekate figürü (Okunuşu belirsizdir) görürse, oradan uzaklaşır, başını*

⁶³ Johnston 1991, 217-219. Ayrıca detaylı bilgi için bkz. Johnston 1991, “*Crossroads*”.

yıkar ve rahibeler onu bir köpek yavrusu ya da mürekkep balığıyla arındırırlar.” Theophrastus tanrıçayla ilgili bu tür inançlarla alay etmektedir (West 1990, 271-272).

Aristophanes “*Plutus*” adlı eserinde ise tanrıça Hekate için yapılan yol kavşakları ritüellerinin akşam yemeğinden sonra yapıldığını bizlere aktarmaktadır (Aristoph. *Pl.* 594). Hekate’ye akşam yemeklerinde her ay özel olarak yapılan yemekler veya yiyecekler yol kavşaklarına tanrıça için sunulmaktaydı (Johnston 1991, 220-221). Tanrıçanın kültüründe yer alan bu sunu sadece tanrıçanın öfkesini yatıştırmak için değil, Plutrakhos’un da aktardıklarına göre, gece karanlığında mezarlıklarda, tenha alanlarda ve yol kavşaklarında gezen hayaletlerden veya kötü ruhlardan korunmak amaçlı yapıldığı bilinmektedir (Johnston 1991, 219). Özellikle gece yarısından sonra Dünya’da Hekate’nin gezdiğini ve onunla birlikte birçok hayaletin de gezdiğini antik kaynaklardan öğrenmekteyiz (Johnston 1991, 219). Yol kavşaklarında adını sık sık “*Trivia*” olarak duyduğumuz üçlü tanrıça, üç yol kavşaklarında özellikle dolunay vaktinde huzursuz ruhları avladığını antik kaynaklar bize aktarmaktadır (Porp. *Abs.* 2. 16). Yine Philokhoros’da, Atina kentinde ayın 16’sında yol kavşaklarına sunular bırakıldığını aktarmaktadır (Johnston 1991, Dipnot 14). Yol kavşaklarının Hekate’sine yapılan bu sunular aynı zamanda yer altı kültü ile de ilişkili olabilir. Yol kavşakları hayattaki dönüşümü, karar anlarını temsil ettiği gibi Hekate’nin yer altı kültü ile de ilişkili olduğu söylenilebilir. Hekate için kavşaklarda yapılan sunular ve ritüeller bu durumu destekler nitelikte oldukları gözlemlenmektedir.

2.6. Koruyucu Hekate

Hekate’nin koruyuculuğunu vurgulayan birçok sıfatı bulunmaktadır. Bunlar arasında en bilinen epithetleri; Hekate Kourotrophos (Canlıları besleyen her şeyin anası), Hekate Propolos (Rehber/refakatçi), Hekate Skylakitis (Köpeklerin koruyucusu), Hekate Kleidoukos (Anahtar taşıyıcısı/bekçi), Hekate Meisoponeros (Kötülükleri azaltan, felaketleri hafifleten), Hekate Prokathegetis, (Şehrin kurucusu) ve Hekate Soteira (Büyük felaketlerden kurtarıcı) gibi epithetler gösterilebilir.

Bu epithetleri antik yazarların tanrıçanın koruyuculuğunu vurguladıkları eserlerinden öğrenmekteyiz. MÖ 384-322 yılları arasında yaşayan Aristophanes, Atina’da yaşayan her vatandaşın kendisine ait Hekate sunağı olduğunu ve kürsüye benzeyen bu sunakların, her evin önünde görülebileceğini aktarmaktadır (Aristoph. *Lys.* 64; Aristoph. *Was.* 804). Hekate evin koruyucu tanrıçasıydı, Aristophanes Atina’da MÖ 5. yüzyılın sonlarına doğru bir evin önünde

gördüğü Hekateion'u normal bir şekilde karşılaması bu dönemde, Atina'da Hekate heykellerinin ve tapınının yaygın olduğunu göstermektedir (Aristoph. *Was.* 804). Muhtemelen düşman ruhları uzak tutan yararlı, apotropaik (Kötülüğü uzaklaştırdığına inanılan nesneleri niteleyen bir kavramdır.) bir öneme sahiptiler. Hesychius'un Hekate'yi, "Koruyucu" ve "Kapıların Önünde" olarak adlandırmasının nedeni bu olabilir (West 1990, 275). MÖ 528-446 yılları arasında yaşayan Thebai'nin bir köyünde doğan Yunanlı şair Pindaros, Abdera kentinin Paianda şehrinin kaderini Hekate'nin merhametine bırakıldığını ve Hekate'nin de kenti bağışladığını bize aktarmaktadır (Kraus 1960, 64-65).

Antik Yunan'da yaygın olan ve muhtemelen Hekate'yle ilişkili olan doğaüstü koruyuculuğun oldukça spesifik bir başka biçimi de halklarının güvenliğini sağlamak için kurban edilen ya da kendi canlarına kıyan efsanevi genç kadınlardı (Rudloff 1992, 92). Kurbanlar genellikle hayattayken oldukça sıradan, öldükten sonra ise Atina'nın bir şehir kapısını koruyan Leos'un kızları gibi nispeten yerel koruyuculardı (Rudloff 1992, 92). Diğer durumlarda, ortaya çıkan koruyucular Aigina'lı Aphaia gibi gerçek tanrıçalardı (Rudloff 1992, 92). Bu konuya dair en eski mit, Agamemnon'un Troya'ya doğru yola çıkan Yunan donanmasının güvenliğini sağlamak için Artemis'e kurban ettiği, Iphigeneia ile ilgilidir (Rudloff 1992, 92). Pausanias bir pasajında, Arkadialılar arasındaki bir söylentiye göre İphigenia'nın ölmediğini Artemis'in onu Hekate'ye çevirdiğini aktarmaktadır (Rudloff 1992, 92). Hekate'nin sadece birkaç vakada kurbanla doğrudan bağlantılı olduğu bilinmektedir; ancak Artemis genellikle kurbanlarda yer alan bir tanrıça olarak gözlemlenmektedir. Hekate'nin çok genç bir kadın olarak tasvir edilmesi görünüşe göre erken Klasik Dönem tanrıcaları arasında benzersizdir; Artemis ve Eileithyia gibi tanrıçalar ancak beşinci yüzyılın ikinci yarısından itibaren benzer imgelere büründükleri söylenilebilir. Bu durum Hekate'ye erken dönemde kurban edilen kadınların ruhlarını temsil eden ya da yöneten bir role sahip olabileceğini düşündürmektedir. Hekate ile ilgisi olmayan figürlerle olan bu gibi benzerlikler, giriş yollarındaki rolünün ona özgü olmayabileceğini düşündürmektedir. Belki de çok erken dönemlerde Yunan dünyasında Hekate benzeri pek çok figür vardı; Arkaik Dönem'in sonlarına doğru bazılarının önemi azalıp sadece efsanevi kadınlar haline gelirken, diğerleri Hekate ile birleşti ve böylece yavaş yavaş birincil koruyucu tanrıça haline gelmiş olabilirler. Hekate'nin giriş yollarında hizmet edebileceği ikinci olası işlev, giden ya da dönen yolcuları korumaktır (Rudloff 1992, 92).

Tanrıça Hekate evlerin ve şehirlerin kapılarını propylaia veya prothyraia sıfatları ile korumaktaydı. Tanrıçanın bu özelliğine dair en iyi örnekleri Miletos'ta "Proste Pyleon" ve

Kos'ta "Em Polei" olarak karşımıza çıkmaktadır (Sarian 1992, 987; LIMC VI 1, 987-988). Rhodos'ta MÖ 3. yüzyıla ait Kamiros'tan ele geçen bir yazıtta Hekate'yi "Propylaia" epitheti ile görmekteyiz⁶⁴. Yine aynı şehirde Apollon'u da "Propylaia" epitheti ile görmekteyiz⁶⁵. Tanrıçanın bu epithetleri ile bu kentlerde karşımıza çıkmasının en büyük nedeni tanrıçanın kötülüklerden koruyan özelliklere sahip olmasından kaynaklanıyor olabilir. Hekate kültüne dair birçok verinin bulunduğu Thasos'un, deniz kapısında tanrıçaya ait bir ithaf bulunmuştur. Silene kapısının önünde, Malophoros Kutsal Alanı'nın girişinde MÖ 5. yüzyıl sonuna tarihlenen ve tanrıça Hekate'den bahseden bir adak sütun parçası bulunmuştur⁶⁶. Yine Hekate phosphoros epithetini taşıyan yayımlanmamış bir üçüncü bir yazıt da Hermes kapısında ele geçmiştir. Hekate'nin en ünlü tapınım alanlarından biri olan Lagina kentinden geçen bir yazıtta göre, Lagina halkı kentin önüne bir portiko inşa etmek yerine tanrıçanın heykelini dikmişlerdir⁶⁷.

2.7. Astrolojide Hekate

Arkeoastronomi, geçmişte gökyüzüyle ilgili inanç ve uygulamaların ve insanların gökyüzü anlayışlarını kullanma biçimlerinin incelenmesi olarak tanımlanabilir. Arkeoastronomi; ritüelleri, zaman işleyişini, dini, mezarlıkları, ev yapılarının konumunu yeniden inşa etmeye çalışan arkeolojik yorumları kolaylaştırdığı ve zenginleştirdiği söylenilebilir. Astronominin Yunan dininde ve kült uygulamalarında çok önemli bir rol oynadığı açıktır (Ruggles ve Boutsikas 2011, 55-56). Örneğin bazı Yunan dini festivallerinin (Arrephoria, Eleusis Gizemleri, Thesmophoria) çok az yapay ışıkla açık alanda gerçekleştirilen gece karakteri, bu performansları çevreleyen ve gökyüzünü kült deneyimine entegre eden gök kubbenin önemini göstermektedir. Buna ek olarak, dini festivalleri koordine etmek için astronomi ve zaman ölçümünün temel önemi, Klaros'taki Apollon Tapınağı'nda ve Attika Oropos'taki Amphiareion'da, güneş saatlerinin keşfinin yanı sıra Athena, Prometheus ve Hera için düzenlenen dini festivallerle ilişkili astronomik hareketleri kaydeden Hibeh papirüsünün (MÖ 3. yüzyıl) keşfiyle de desteklenmektedir (Ruggles ve Boutsikas 2011, 55). İlahi müdahalenin işaretleri için gökyüzünü izlemek Yunanistan'da yaygındı. Örnek olarak Zeus'un yıldırım şeklinde Thebes'e gelişi gösterilebilir (Ruggles ve Boutsikas 2011, 55). Benzer şekilde, Atina'da Pythaistai'lerin (MÖ 4. Yüzyıl) Delphi'ye gidecek alayı harekete geçirecek ilahi bir

⁶⁴ Sarian 1992, 987; bkz. LIMC VI 1, 989.

⁶⁵ Sarian 1992, 987; bkz. LIMC VI 1, 992-994.

⁶⁶ Sarian 1992, 987; bkz. LIMC VI 1, 995-1011.

⁶⁷ Sarian 1992, 987; bkz. LIMC VI 1, 1012-1015.

işaret için üç ayın her birinde üç gün ve üç gece geçirdikleri gösterilebilir (Ruggles ve Boutsikas 2011, 55-56).

Son araştırmalar, gece unsurları içeren Antik Yunan festivallerinin belirli göksel manzaralarla astronomik bağlantıları olduğunu öne sürmektedir (Latura 2014, 37). Belirli mevsimlerde gece gökyüzü ile Helen ve Helenistik Dönem'in önde gelen dini hac ziyareti olan Eleusis Gizemleri bu noktada bağlantılı gözükmemektedir. Eleusis Gizemleri ile bir başka astronomik bağlantı da iki yüzyıl sonra Keldani Kâhinleri'nin teurji yazarlarının Homeros ilahisinde Demeter'e yardım eden kavşak tanrıçası Hekate'yi, Platon'a göre göksel bir X formuna sahip olan Dünya ruhuna bağlamasıyla bulunabilir. Macrobius'un "*Cicero'nun Scipio'nun Rüyası*" üzerine yorumuna göre Samanyolu ile Gezegenlerin yolunun kesiştiği noktada öbür dünyanın kapıları durmaktadır; Cicero ise Scipio'nun Rüyası'nı Platon'un soteriolojik Er Miti ve kozmolojik Timaeus'una dayandırmıştır (Latura 2014, 37). Ölümünden sonraki yaşamın kapılarında, göksel kavşakta, Hades'in kapılarını açıp kapatan ve Demeter'in kızını bulmasına yardım eden tanrıça Hekate duruyordu (Latura 2014, 37).

Keos sakinlerinin dini uygulamalarında, dini pratiklerle bağlantılı astronomik gözlemlerin en eski ve en çarpıcı örneği, kaynaklara göre Sirius'un gelişi için gökyüzünü izleyen ve Köpek Yıldızı ile Zeus'a kurban sunmalarıdır (Ruggles ve Boutsikas 2011, 56). Bilinen bu uygulamaların antik dönem kültürlerinde önemli bir yeri olmasına rağmen arkeolojik çalışmalarda genellikle gözardı edilmesi bir eksiklik olarak yorumlanabilir (Ruggles ve Boutsikas 2011, 56).

Hekate, ruhlar yaşam ve ölüm arasındaki sınırları her geçtiklerinde hazır bulunurdu. Sarah Johnston, "*Hekate Soteira*" adlı kitabında tanrıçanın başlıca nitelikleri hakkında şu şekilde bilgi vermektedir (Johnston 1990, 150): "*Hekate, ruhlar yaşam ve ölüm arasındaki sınırları her geçtiklerinde hazır bulunurdu... Kavşak tanrıçası olarak rolü... Hekate'nin liminal noktalardan geçiş üzerindeki kontrolü Hades'in kapılarını açıp kapatmayı da içeriyordu...*" Romalı hatip ve devlet adamı Cicero Eleusis'te inisiye olmuştur ve "*Yasalar Üzerine*" adlı eserinde gizemlerin onun için ne anlama geldiğini anlatır (Reiner 1995, 52). Cicero, Timaeus'tan etkilenerek, tanrıça Hekate'nin üç yol kavşaklarının kesişim noktasını, yer altının ve gökyüzünün kesişim noktası olarak Samanyolu, Zodyak ekseninde yer aldığını aktarmıştır (Reiner 1995, 52-53). MS 160 civarında, Keldani Kâhinleri'nin teurjist yazarları, kavşak tanrıçası Hekate'yi Platon'un Timaeus'unda göksel bir X formu olan Dünya ruhu ile

ilişkilendirerek yeniden ön plana çıkardılar (Reiner 1995, 52-53). İster Dünya ruhu Hekate'nin kendisi olsun, ister Kozmik ruh Hekate'den çıksın, her iki seçenekte de Platon'un evrensel ruhu Hades'in kapılarını açıp kapatan kavşak tanrıçası Hekate ile bağlantılı olduğu söylenilebilir. Gece gökyüzündeki görünür kavşak hepsini birbirine bağlar: Platon'un Timaeus'taki Dünya ruhu, Platon'un göksel kapılarını gösteren kozmik X, Hekate'nin Hades'e açılan kapılarıyla, Demeter'in kızına haykırdığı Hekate'nin kavşağıyla bağlantılıdır (Latura 2014, 39-43) (Resim Ek 2.5). Erica Reiner "*Astral Magic in Babylonia*" adlı çalışmasında, Lyra takımyıldızına karşılık gelen keçi yıldızı, tanrıça Gula'nın göksel tezahürü olduğunu belirterek ayrıca keçinin Hekate'nin ve onun Selene olarak tezahür hayvanı olduğunu da aktarmaktadır (Reiner 1995, 52-53).

Artemis Orthia'nın en yaygın bilinen kült alanı Sparta'da bulunmaktadır (Ruggles ve Boutsikas 2011, 60). Kutsal alanda günümüze ulaşan en eski yapı Erken Geometrik sunaktır (Yaklaşık MÖ 950-850), daha eski bir toprak sunağın var olduğuna inanılan yerde bulunmaktadır (Ruggles ve Boutsikas 2011, 60). Bu alanda büyük bir kısmı daha sonraki dönemlerde ortaya çıkan çeşitli festivaller düzenlenmiştir (Ruggles ve Boutsikas 2011, 60). Bu festivallerin en eskisi, alandaki Orthia kültü gelişiminin erken bir aşamasındayken ortaya çıktığı düşünülen "Kızlar Alayı" olarak adlandırılan festivaldir (Ruggles ve Boutsikas 2011, 61). Alay, şafaktan önceki saatte, Pleiades yıldız kümesinin ufukun üzerinde yükseldiği görüldüğünde ve Agido'nun (Şafak tanrıçasının bir bakiresi) güneşi doğmaya çağırmasından hemen önce gerçekleşir. Yazıtlar ve arkeolojik kanıtlar Orthia kültünün MÖ 7. yüzyılda, Partheneion'un yazıldığı dönemde ve belki de dokuzuncu veya onuncu yüzyıl kadar erken bir tarihte var olduğu konusunda fikir birliği göstermektedir. Pleiades ve Sirius takımyıldızları Yunanlılar tarafından İlyada'dan beri bilinmekteydi (Ruggles ve Boutsikas 2011, 61-62). Bu durumu gösteren örneklerden birisi Spartalıların Artemis için düzenledikleri anlaşılmaktadır, zira Callimachus Pleiadeslilerin Amazon kraliçesinin kızları olduğunu ve kızlar için dans ve gece festivalleri düzenleyen ilk kişiler olduklarını belirtmektedir (Ruggles ve Boutsikas 2011, 62-63). Sappho da kızların Ay ışığında bir sunağın etrafında durduklarını anlatmaktadır (Ruggles ve Boutsikas 2011, 62-63). Pleiades mitolojide Artemis ile ilişkilendirilmiştir. Avcı Orion tarafından kovalanan kızları Zeus tarafından gökyüzüne yerleştirilmiştir. Orion ve köpeği Sirius, sonunda Artemis tarafından karakterize edilmiş ve Hesiodos'a göre hâlâ gökyüzünde Pleiades'i kovalarken görülmektedir (Ruggles ve Boutsikas 2011, 60-63) (Resim Ek 2.6).

Ephesos Artemis'inin göğüsünde yer alan burçlardan oluşan Zodyak, kuşkusuz ki tanrıçanın yukarıda anlatıldığı gibi astronomi ve gökyüzüyle olan bağlantısını destekler niteliktedir. Artemis'in boynunda yer alan Zodyak tasvirini Aphrodisias Aphrodite'sinde de görmek mümkündür (Resim Ek 2.7). Bu iki tanrıçanın kült heykelerinde bulunan Zodyak tasviri, her iki tanrıçanın da Hekate gibi gökyüzü ve astroloji ile olan bağlantısını ortaya koymaktadır. Artemis ve Hekate'nin gökyüzü ile olan bağlantısı büyük ihtimalle Hesiodos'un akdardığı soyağacına göre (Şekil Ek 1.4), anneleri ve büyük anneleri olan Asteria ve Phobe'den dolayı kazandıkları ve kültlerinde aktif biçimde kullandıkları görülmektedir.

2.8. Hekate'nin Tipolojisi

Tanrıça Hekate'nin üç, altı ve yedi sayılarıyla olan bağlantısı tanrıça betimlerini içeren görsel sanat eserlerinde yoğun biçimde görülmektedir. Daha önce de belirtildiği gibi, Hekate kavşakların koruyucusu ve yer altı dünyasına açılan kapının bekçisidir. Üçlü doğası gereği aynı anda üç yönü görebiliyordu. Ancak, en eski Yunan tasvirleri onu üç yüzlü değil, tek yüzlü bir kadın olarak göstermektedir. Hekate'nin bilinen en eski heykeli Atina'da bulunan küçük bir pişmiş toprak heykelciktir, MÖ 6. yüzyıla tarihlenen bu heykelciğin sade basit bir yapı gösterdiği gözlemlenmektedir. Eserin kimliğini tanımlayan herhangi bir atribüt yoktur. Ancak daha kesin bir şekilde tanımamızı sağlayan Hekate isimli yazıtı bulunmaktadır. Heykelciğin tanrıçayı temsil ettiğine dair tek gösterge Hekate'nin adının yazılı olmasıdır. İlk üç biçimli tasvir MÖ 5. yüzyılda Alkamenes tarafından yapılmıştır. Erken tri-form heykellerin çoğu Hekate'yi üç yüzlü tek bir figür yerine üç birey olarak göstermektedir. Üç biçimli heykelin evriminin, Hekate'nin sadece önemli bir bireysel tanrıça değil, aynı zamanda üç âlemi temsil eden bir tanrıça olduğuna yönelik dini tutumların evrimini takip etmiş olması muhtemeldir. Hekate'ye verilen bu üçlü doğa olasılıkla Yunanlılar tarafından tanrıçaların bir araya getirilmesinden kaynaklanıyordu (Varner 2011, 27). Anadolu'nun birçok farklı bölgesinde, Hekate'nin üçlü betimlemelerine ait örnekler görülmektedir (Akyürek-Şahin 2006, 59-67). 19 yüzyıl mitoloğu Talfourd Ely, tanrıça Artemis hakkında şu ifadelerde bulunmuştur (Ely 2003, 141): *"...Artemis, kendisinin başka bir tanrıyla harmanlanmasına izin vermek zorunda kaldı."* Hekate toprak, hava ve su olmak üzere üç krallığın kraliçesi olarak yüceltilen yabancı bir tanrıçaydı. Havada Ay tanrıçası olarak hüküm sürerdi ve bu nedenle Yunanlılar onu eski adıyla Ay tanrıçası olarak adlandırmıştır (Ely 2003, 141-142). Bu Ay tanrıçasına köpeklerin eşlik ettiği düşünüldüğünden, onu aynı şekilde köpeklerin eşlik ettiği av tanrıçası Artemis ile

değiştirmek çok da yanlış değildi. Ely, ayrıca alt dünyanın meleği Persephone'nin de bu karışına dâhil olduğunu belirtmektedir (Ely 2003, 141-142) (Resim Ek 2.8).

Hekate Trimorphos / Triformis (Üç biçimli) ve Hekate Trioditis / Trivia (Üç yol) epithetleri tanrıçanın üç sayısı ile olan yakın ilişkisine ışık turmaktadır. Folklorda kadınlar bir zamanlar hamileliğin Ay ışınlarından kaynaklanabileceğine inanır ve doğurganlıklarını artırmak için açık gökyüzünün altında uyurlardı (Varner 2011, 29). Günümüzde bazı insanların davranışlarında kimi zaman görülen ve kabul edilemez değişiklikleri dolunaya bağlayarak bahane sunmaya devam ettiği bilinmektedir (Varner 2011, 29). Ancak Ay'ın gerçek güçleri Hekate tarafından kullanılmaktaydı çünkü ölümler diyarı ile yaşayanlar diyarını birbirine bağlayan yer altı dünyasına kayan onun Ay evresiydi (Varner 2011, 29) (Resim Ek 2.9). Shakespeare'in "Macbeth" adlı eserinde Hekate, üç cadıyla konu edilmiştir ve cadıların büyülerinde üç tılsım bulunmaktadır (Shakespeare 2002, 60): "*Kader tanrıçanın üç kızı var. El ele vermiş dolaşırlar. Ne dağ dinlerler ne taş, ne deniz ne kara. Üç kez sana, üç kez bana. Dokuz etmeye ne ister? Haydi, üç kez daha. Sussss!....Büyü tamam!.....Büyü kesssssss!*". Yine şair Horatius'un Hekate'ye hitaben yaptığı bir konuşmada tanrıçaya şu şekilde seslenmektedir (Schimmel 2011, 88-89): "*Sen, ormanların derinliklerindeki dağların yakınında duran ve doğuran kadınlara üçüncü çığlıklarında yaklaşan kurtarmak için bütün gücüyle üç biçimli bakire !*"

Tanrıçanın erken dönemlerdeki betimi tek gövdeli iken geç dönemlerdeki betiminin ise üç gövdeli olduğu gözlemlenmektedir. Bu durumu Anadolu örneklerinde de izleyebilmek mümkündür (Akyürek-Şahin 2006, 59-67). Hekate'nin yoğun olarak betimlendiği eserlerin genellikle, heykeller ve kabartmalar olduğu söylenilebilir. Tanrıçanın bu betimlerine yoğun olarak Roma Dönemi'nde, Karia ve Phrygia Bölgelerinde rastlanılmaktadır (Akyürek-Şahin 2006, 59-67). Tanrıça Hekate'nin tiplmesi, sanat eserlerinde yoğun olarak; tek gövdeli, üç kafalı, altı kolu veya üç gövdeli, üç kafalı, altı kollu olarak görülmektedir. Pergamon Zeus sunağındaki friz üzerindeki kabartma, tek gövdeli, üç kafalı ve altı kolu Hekate betimine en iyi örneğini göstermektedir (Resim Ek 2.10). Tanrıça bu kabartmada tek gövdeli, üç kafalı ve altı kollu betimlenmiş ve düşmanına karşı meşale, kılıç, mızrak ve kalkan gibi silahları kullanmaktadır. Hekate'nin tek gövdeli, üç kafalı ve altı kollu betimlerine genellikle küçük eserlerde, gemmalar ve teseralar üzerinde sıkça rastlanılmaktadır (Karagöz 2002, 309-310) (Resim Ek 2.11).

Tanrıçanın, üç gövdeli, üç kafalı ve altı kollu tiplerini birbirine sırt sırta yapışık bir şekilde ve bazen de ortalarında bir sütun bulunan tipleridir. Tanrıça bu tipinde üç kadın bedeni biçiminde betimlenir ve üç farklı yöne bakmaktadır (Resim Ek 2.12). Yol ağzlarına, kavşaklara veya yerleşim alanlarındaki belirli kutsal alanlara bu üçlü heykeller (Hekataion) konulurdu. Hekate'nin, üç gövdeli, üç başlı ve üç kollu betimleri ise iki şekildedir. Bu tür betimlemelerde tanrıça ya birbirleriyle yan yana bitişik bir şekilde cepheden betimlenmiştir ya da sırt sırta yapışık tüm çevresine bakacak şekilde betimlenmektedir (Karagöz 2002, 310) (Resim Ek 2.13).

Mitropoulou, *“Triple Hekate Mainly On Votive Reliefs, Coins, Gems, and Amulets”* adlı çalışmasında, tanrıçanın tekli ve üçlü betimlerini sikke, friz ve rölyefler üzerindeki tasvirlerine detaylıca yer vermektedir. Mitropoulou tanrıçanın bu betimlerini şu şekilde sınıflandırmıştır⁶⁸:

1. Tip - Üç başlı, üç bedenli ve altı kollu Hekate
2. Tip - Üç başlı, üç bedenli ve beş kollu Hekate
3. Tip - Üç başlı, üç bedenli ve iki kollu Hekate
4. Tip - Üç başlı, tek bedenli ve altı kollu Hekate
5. Tip - Üç başlı, tek bedenli ve iki kollu Hekate
6. Tip - Üç başlı, tek bedenli ve dört kollu Hekate
7. Tip - Üç başlı, tek bedenli beş kollu Hekate

Üçlü Hekate'nin birçok örneği görülmektedir. Hekate'nin üçlü betimleri için çeşitli nedenler öne sürülmüştür: İlk fikir, üçlü Hekate'nin Ay'ın üç evresini sembolize ettiğidir (West 1990, 288). Pausanias'a göre, Hekate'nin birbirine bağlı üç resmini ilk yapan Alkamenes'tir (West 1990, 288). Birçok araştırmacı Hekate'nin bu üçlü tiplerini Ay'ın evreleriyle ilişkilendirmiştir. Ancak Alkamenes anıtında Ay sembolizmine dair herhangi bir kanıt bulunmaması, teorisinin sürdürülmesini nerdeyse imkânsız kılmaktadır. Bu konuyla ilgili ikinci fikir ise, üçlü formun Hekate'nin birçok unsuru ya da motif tanrıçası olarak kavranmasından türetildiği teorisidir (West 1990, 288-289). Belki de üçlü form sırasıyla göklerin, yerin ve khthonian âlemin tanrıçaları olarak Selene, Artemis ve Persephone üçlüsünü temsil etmektedir. Tanrıçanın, üç yolun tanrıçası olan Hekate Trioditis / Trivia epitheti bu konuya ilişkin en olası açıklamayı sunmaktadır. Tanrıçanın kavşakta üç başlı bir resmin bulunmasının nedeni bu epithet olabilir. Çünkü böylece kişi tanrıçanın yüzünü her yönden görebilirdi. Hekate,

⁶⁸ Mitropoulou 1978, 16-17. Ayrıca detaylı bilgi için bkz. Mitropoulou 1978, *“Triple Hekate Mainly On Votive Reliefs, Coins, Gems, and Amulets”*.

apotropaik tarzda, yolcuyla hayaletlerden korurdu. Athenaeus bunun için bir kanıt parçası sunar: *“Çünkü o üç yönün tanrıçasıdır ve üç yöne bakar ve ona otuzuncu günde yemek sunarlar.”* Bu da üçlü Hekataion ile kavşak arasındaki yakın bağlantıyı doğrulamaktadır (West 1990, 288-289).

Düzyazıyla yazılmış bir kehanet metni, Apollon’un kutsal sayısı olan yedi ve yedinin katlarıyla bağlantılı dört farklı Apollon kültünden artan pozisyonlarda bahsetmektedir (Herda 2011, 78). Walter Burkert, ikna edici bir şekilde bu sayıların yönetim yıllarını sembolize ettiğini ve 7777 sayısının “Büyük yıl” ya da başka bir şekilde ifade etmek gerekirse sonsuzluk ile sonuçlandığını ileri sürmüştür (Herda 2011, 78). Tanrıça Hekate kültüründe yedi sayısı da üç sayısı gibi geç dönemlerde önem kazandığı söylenilebilir. Mitras gibi Hekate de yedi ışıklı tac ile betimlenmiştir. Roma Capitoline müzesinde bulunan yedi ışıklı tacı ile Hekate tasviri bu duruma en iyi örnektir (Resim Ek 2.14). Tanrıça burada; üç başlı, üç bedenli, altı kollu ve sırt sırta üçlü bronz bir heykelde tasvir edilmiştir. Belli ki tanrıçanın yedi sayısı ile betimi tanrıçanın gizem dininde oldukça önemlidir (Mitropoulou 1978, 31). Bu nokta da yedi sayısının kutsallığını tanrıça Gula ve Lamaştı kültüründe de önemli olduğunu belirtmek yerinde olacaktır⁶⁹. Tanrıçanın geç dönem tasvirlerinde karşımıza çıkan yedi rakamı kuşkusuz ki tanrıçanın erken dönemlerde bağlantılı olduğu (Apollon, Gula ve Lamaştı) tanrı ve tanrıçaların kültürle ilişkili olmalıdır.

⁶⁹ Bkz. sayfa 39-40. Ayrıca bkz. West 1990, 332-334.

3. GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE HEKATE TAPINIMI

3.1. Hekate'nin Antik Çağlardan Günümüze Yolculuğu

Tanrıçanın ilk başlardaki tapınımı tamamen tanrıçanın pozitif ve kudretli kişiliğine yönelik olduğu gözlemlenmektedir. Bunu en iyi örneğini Theogonia'da görebilmekteyiz. Ancak Hekate, daha sonraki çağlarda yazarlar, bilginler ve rahipler tarafından tamamen olumsuz bir karaktere büründürülmüş ve tanrıçanın kültü büyücülük, özellikle kara büyü ile özdeşleştirilerek zarar verilmiştir. Bütün bu karalamalara rağmen kült özünü kaybetmemiştir, öyle ki 17. yüzyılın sonunda bile Kilise "Dört yol ağzında adak bırakma geleneğini" yıkmakla uğraşıyordu (Friedman 2002, 179). Tıpkı ikinci yüzyılda Hekate zamanında neoplatonizm taraftarlarının tapınması gibi; bugün de çağdaş cadılık hareketi hem büyü'nün olumsuz imajını değiştirmek hem de Hekate'nin lekelenmiş unvanını geri kazanmak için çalışmaya devam etmektedir (Friedman 2002, 179).

"Ausonian Skylla'nın, insanların Kratais dediği, gece gezen Hekate'nin Phorkys'e taşıdığı o kötü canavarın nefret dolu inine çok yaklaşmalarına da izin vermeyin (Apoll. Rhod. argon. 4.830)." Argonautika'da bu sözleri söyleyen büyücü Kirke, Hekate'yi Kratais (Kharybdis) ile denk tuttuğu söylenilebilir. Ayrıca köpeklerin lideri anlamına gelen Skylakagetis, Lamia (Köpek balığından) ve Trienos (Üç) olarak da adlandırılır (D'Este 2017). Trienos, Skylla'nın günde üç kez suyu içine çekip tekrar tükürme yeteneğine atfedilen üç yüksek ve alçak gelgite bir göndermedir (D'Este 2017). Üç sayısı aynı zamanda Hekate ile ilişkilendirilen önemli sembollerden bir tanesidir. "Helios'un Aeetes ve Perses adında iki oğlu olduğu söylenir; Aeetes Kolkhis kralı, diğeri ise Taurik Khersonese kralıdır. Perses'in Hekate adında bir kızı vardı... Aeetes ile evlendi, Kirke ve Medea adında iki kızı ve Aigialeus adında bir oğlu oldu (Diod. 4.44-45)." Diodorus Siculus'tan yapılan yukarıdaki alıntıda Hekate, Helios'un torunu, ölümlü kral Aeetes'in karısı, Kirke ve Medea'nın annesi ve Aigialeus adında bir oğlu olarak verilmektedir (D'Este 2017). Bu, yaklaşık 500 yıl önce Hesiodos tarafından verilenden çok farklı bir soyağacıdır ve daha sonra eklenmiş olmasına rağmen, bize MÖ 1. yüzyıl perspektifine dair büyüleyici bir bakış açısı sağlayabilir. Çeşitli kaynaklardan elde edilen kanıtlar Kirke, Medea ve Aigialeus'u hem Helios hem de Hekate ile farklı şekillerde ilişkilendirmektedir (D'Este 2017). Çoğu durumda Kirke ve Medea, bir tanrıça olarak Hekate'ye ve hem bir tanrı hem de bir ata olarak Helios'a seslenen cadılar ya da büyücüler olarak adlandırıldıkları gözlemlenmektedir. Hem Medea'nın hem de Kirke'nin Hekate'nin kızları olarak

adlandırılmasından çok söz edilmektedir (D'Este 2017). Hekate'nin antik kaynaklarda, Skylla, Kirke ve Medea ile olan bu bağlantıları tanrıçanın Antik Çağlardan günümüze doğru olan yolculuğunu negatif yönde etkilemiş olabilir. Nitekim Skylla, Krike ve Medea birçok kaynakta kâhin, şekil değiştirme, büyücülük, cadılık gibi negatif özellikler ile ilişkilendirilmesi tanrıçanın kültürünü de büyük ölçekte etkilemiş olabilir.

Hekate birçok adı olan bir tanrıçadır. Bu durum hem PGM.'de hem de Proklus'un Hekate ve Janus İlahisi'nde vurgulanır ve Hekate'den çok isimli olarak bahsedilir (D'Este 2017). Nonnus da MS 5. yüzyılda yazdığı Dionysiaka'da benzer bir şekilde Hekate'nin çok isimli bir tanrıça olduğunu ima eder (Non. *Diony.* 10.19-48): *"Eğer sen çok isimli Hekate isen, eğer geceleyin mistik meşaleni sallıyorsan marka taşıyan elinde, gel gece gezgini..."* Farklı insan gruplarının bir tanrı hakkında sahip olduğu anlayışın genellikle zaman içerisinde değiştiği gözlemlenmektedir. Bu değişiklikler genellikle sürekli gelişen bir kültüre doğal adaptasyonlar ya da sanayileşme veya göç nedeniyle değişen bir manzarayı yansıtan varyasyonlar olduğu söylenilebilir. Dini ve ritüel uygulamaların mevcut olanla birlikte geliştiği gözlemlenmektedir. Örneğin, farklı yiyecekler ve bitkiler elde edilebilir hale geldikçe, sunuların estetiği ve içerikleri de değişecektir, ancak bu değişim orijinali koruyacak şekilde olmalıdır. Benzer şekilde, bir tanrıya verilen isimler ve lakaplar da birbirini takip eden nesillerin bu tanrıya tapınmasıyla birlikte değişebilir. Yunanlılar ve Romalılar geniş bir coğrafi bölgede seyahat etmiş, fethetmiş, ticaret yapmış ve bu bölgelerde dini uygulamalarını ve inançlarını yaydıkları gözlemlenmektedir. Muhtemelen, kendi İmparatorluklarının farklı bölgelerinde karşılaştıkları tanrıları kendi panteonlarındaki tanrılarla bir tutmaktan hoşlanıyorlardı. Bazen kendi ilahları da zamanla yerel ilahın bazı niteliklerini alır, iki ilah arasındaki birleşme tamamlanırdı. Bazen belirli bir kült daha yaygın hale gelir ve diğer küçük, yerel kültleri kendi içine çekerdi. Bu durum, Hekate'yi ya da bu ulusların karşılaştığı herhangi bir tanrıyı içine koyabileceğimiz, açıkça etiketlenmiş bir kutu sağlamayı zorlaştırdığı söylenilebilir. Antik Çağın dinsel çoğulluğu ve çok anlamlılığı, MS 21. yüzyılda çok sevdiğimiz sabit etiketleri pek umursamadıkları gözlemlenmektedir. Bugün sahip olduğumuz Hekate anlayışı, yüzlerce yıl boyunca eşitlendiği, birleştirildiği ve başka şekillerde bir araya getirildiği farklı tanrılardan güçlü bir şekilde etkilendiği söylenilebilir. Bu nedenle, Hekate'yi etkilemiş olabilecek tanrıçaların en azından bazılarının farkında olmak önemlidir, çünkü bunu yaparak bugün kendi anlayışımızı ve onunla olan bağlantımızı zenginleştirebiliriz (D'Este 2017).

Diana kültü Roma İmparatorluğu'nun en sevilen ve en yaygın kültlerinden biriydi. Hekate ve Artemis, tıpkı birbirleriyle olduğu gibi, ısrarla Diana ile de eş tutulduğu da gözlemlenmektedir. Diana ve Hekate'nin her ikisi de büyü ve cadılık uygulamalarıyla ilişkilendirilmeye devam ettiği gözlemlenmektedir. Diana'ya tapınma Roma İmparatorluğu boyunca yayılmıştı. Örneğin Britanya'da Diana'ya Roma döneminde tapınıldığına dair kanıtlar bulunmaktadır; bunlar arasında İngiltere'nin güneyinde ve Galler sınırlarında MS 2. ve 4. yüzyıllar arasına tarihlenen yazıtlar ve oyulmuş değerli taşlar yer almaktadır (D'Este 2017). Hekate, Orta Çağ'ın Güney Galler'inde, bölgelerine izinsiz giren her erkeği dehşete düşüren dokuz vahşi kadının annesi olarak tanınmıştır (Varner 2011, 10). Diana Britanya'da kendine bir yer buldu ve Roma İmparatorluğu'nun varlığının sona ermesinden yüzyıllar sonra bile Diana ile ilgili hikâyeler anlatılmaya ve nesilden nesile aktarılmaya devam ettiği gözlemlenmektedir. Diana, “Cadıların Tanrıçası” ve “Peri Kraliçesi” olmuş; büyü, batıl inanç ve okült⁷⁰ uygulamalarıyla ilişkilendirildiği söylenilebilir. Ancak Diana'nın hikâyelerinin olduğu her yerde Hekate'nin fısıltıları da gözlemlenmektedir. Diana gibi Hekate de İskoç folklorunda Peri Kraliçesi olarak karşımıza çıkmaktadır (D'Este, 2017): “İskoç irfanında Hekate genellikle Ben Nevis dağında yaşayan Unseelie sarayının Faery Kraliçesi Nicneven ile bir tutulurdu... (D'Este, 2017)”

Enodia, MÖ 5. yüzyıldan önce Thesselya'nın Pherai kentinde Zeus ile birlikte tapınılan, yer altı dünyası ve yollarla ilişkili antik bir tanrıçanın adıdır (D'Este, 2017). Adı “Yol-İçinde” anlamına gelmektedir. Pherai'deki tapınma dış mekânlarda ve kutsal alanın inşasından önce başlamış olabilir, bu nedenle alan için bir kuruluş tarihi belirlemek zordur. Bununla birlikte, bu kutsal alanla bağlantılı 3500'den fazla buluntu, uzun bir süre boyunca düzenli olarak kullanıldığını kanıtlamaktadır (D'Este, 2017). Alanda bulunan figürinlerin çoğu boğa, yılan, köpek ve at gibi Hekate ile de ilişkilendirilen hayvanları temsil ettiği gözlemlenmektedir. Pherai'dan Enodia'nın adı Yunan dünyasının diğer bölgelerine yayılmış olabilir. Larissa (Thesselya), Makedonya ve Atina'da tapınım görmüştür (D'Este, 2017). Enodia başlangıçta ayrı bir tanrıça olsa da, kültü Hekate ile eşanlamlı ve ondan ayırt edilemez hale gelmiş olmalıdır. Hipokrat'ın eserinde Hekate-Enodia, hayaletlerin gece saldırıları ve kötü rüyalar (Kâbuslar) ile ilişkili olarak adlandırılır (D'Este, 2017). Bu isim altında aynı zamanda ölümlerin ruhları ve büyücülükle de ilişkilendirilmiştir (Jonston 1999, 203-204). Köpekler Enodia'ya kurban edilirdi ve köpek

⁷⁰ Okült, Latince'de “Occulere” kelimesinden türetilmiş, gizlenmek, saklanmak ve üstünü örtmek anlamına gelmektedir. Okült, bilimsel yöntemler dışındaki yollar ile gizli bilginin araştırılması anlamına gelmektedir. Okültizm ise doğaüstü inançlar ve uygulamaların bütünüdür.

kurbanlarının Hekate ile ilişkilendirilmesi de bu ilahi kaynaşma yoluyla olmuş olabilir. Arındırma ve günah keçisi ritüellerinde sıklıkla köpek kurbanları yer alırdı ve bu uygulamaların sadece Hekate adına değil, çeşitli tanrılar adına yapıldığını belirtmek önemlidir. Hayaletler, köpek kurbanları ve düşmanca büyücülük gibi Hekate ile ilişkilendirilen daha kötücül fikirlerden bazıları Enodia kültüründe belirgin bir şekilde bulunabilir (D’Este 2017).

MÖ 2. yüzyıldan itibaren Ay tanrıçası Selene’nin giderek Hekate ile özdeşleştirildiği gözlemlenmektedir. Yunan Lirik Fragmanlarında “Artemis Selene’dir” ifadesini buluruz ve bu fikir çok daha sonraki PGM.’de de devam etmiştir (D’Este 2017). Üçlüyü tamamlayan ise Hekate’dir. Hekate aynı zamanda Selene’nin elli kızından biri olan Mene’ye de atıfta bulunmakta ve onunla eş tutulmaktadır (D’Este 2017). Mene, Ay’ın evrelerine göre hesaplanan aylara başkanlık eden kızın adıydı. Bu tanrıça grubu birbirleriyle o kadar yakından ilişkiliydi ki, zaman zaman tamamen birbirlerinin yerine kullanılabilecekleri düşünülüyordu. Kotansky bunu vurgulayarak şöyle yazmaktadır (D’Este 2017): “*Yunan Büyülü Papirüslerinin yazıldığı dönemde Artemis, Hekate, Selene, Mene ve Persephone o kadar iç içe geçmişti ki, arketipik Ay tanrıçaları ve dünyevi, cehennem figürleri olarak aralarında herhangi bir ayırım yapmak imkânsızdı.*” Üçlü formuyla tanrıça Hekate ve Erinyeler, her ikisinin de üç kadın olarak gösterilmesinin yanı sıra, dikkate değer sayıda önemli sembolü de paylaşmaktadır. Eğer Hekate ve Erinyeler arasında bilinmeyen bir senkretizasyon varsa, bu durum Hekate’nin üç formlu doğasına dair ek ipuçları sağlayabilir. Erinyeler meşaleler, kılıçlar, kırbaçlar ve bazen de mızraklar ve yılanlar tutarlar ki bunların hepsi üç formlu Hekate’nin de tasvir edildiği nesnelerdir⁷¹. Erinyeler tarafından kullanılan bu semboller doğal denge ve adaleti temsil ettiği söylenilebilir. Eğer Erinyelerin sembolleri ile Hekate’ninkiler arasında bir bağlantı varsa, o zaman Hekate’nin sembollerine de aynı anlam ve amaç yüklenebilir (D’Este 2017).

Hekate, Anadolu’dan Trakya’ya, Makedonya’ya ve Yunanistan’a kadar büyük tanrıça olarak tanındığı gözlemlenmektedir. Tanrıça birçok zaman, İskandinav yeraltı tanrıçası Hel, Mısır ana tanrıçası İsis ve Bakire Meryem ile karşılaştırılmıştır (Varner 2011, 7). Hekate pek çok biçimi olan bir tanrıçaydı ve kültürü bu süreçte diğer tanrılarınkini de içine alarak, onların tarihlerinin ve tapınmalarının yönlerini birleştirmiş olabilir. Örneğin Persephone, Hades tarafından kaçırılmadan önce bakire (Kore) idi ve onun karısı ve yer altı kraliçesi oldu. Yine de Persephone, bazıları için bakireliğin ve gençliğin sembolü olmaya devam etmektedir ve her yıl

⁷¹ Detaylı bilgi için, bkz. ikinci bölüm.

yaşayanların dünyasına dönüşü tarımsal büyüme döngüsüyle yakından bağlantılı olduğu gözlemlenmektedir. Hekate tapınma tarihi boyunca bakire bir tanrıça olarak tanımlanmaya devam etmiştir (D’Este 2017). MÖ 3. yüzyılda Lycophron Hekate’yi şöyle tanımlar (Lyc. Alex. 1175): “*Perseus’un bakire kızı, Brimo Trimorphos, üç biçimli, seni yardımcı bir tazi yapacak...*” MÖ 200 ile MS 500 yılları arasına tarihlenen PGM.’de, Hekate’yi içeren çeşitli yakarışlarda bekârete atıfta bulunulduğunu görüyoruz. Örneğin, ceza korkusuna karşı Hekate Ereschigal’in Büyüsü’nde şunları okuyoruz⁷²: “*Aşağıda diğer şeyleri gördüm, bakireyi, orospuyu ve geri kalan her şeyi.*” ve MS 2. yüzyılın Keldani kâhinleri’nde (Johnston 1990 150): “*Ben geldim, çeşitli biçimlerde bir bakire...*”

Antik dünyanın tartışmasız en ünlü hekimi olan İstanköylü Hipokrat, MÖ 5. yüzyıldaki yazılarında Hekate’den bahsetmiştir. Hipokrat’a göre şifacıların kutsal hastalık (Yani akıl hastalıkları) ile ilgili çeşitli sorunları nasıl yanlış açıkladıklarına dair bir söylemin parçasıdır. Özellikle kâbuslar bu kişiler tarafından Hekate’ye atfedilmiştir (Hipp. 3): “*Eğer hasta geceleri korkular, dehşetler ve çılgınlıklar yaşar, yatağından fırlar ve dışarı kaçarsa, bunlara Hekate’nin saldırıları ya da hayaletlerin saldırısı derler.*” İstanköy’deki Asklepion’un önemli bir özelliği, hastaların hastalıklarıyla ilgili bir rüya görmeleri niyetiyle uyudukları rüya tapınağıydı. Hekate’nin rüyalarla olan ilişkisi süreklidir. Çok sonraları Eusebius’un, “*Praeparatio Evangelica*”’sında Porphyry’nin yazılarını kaydederken, Hekate hakkında bize “*Ölümlülere uğursuz rüyalar gönderirsin*” der (Eus. Praep. Ev. 5.8.194).

MS 3. ve 4. yüzyıllarda eski Pagan dini geleneklerini savunan yazılarıyla tanınan Porphyry, çalışmalarında Hekate’den sıkça bahsetmiştir (D’Este 2017). En ilginç örneklerden biri, Hristiyanlık ve İsa hakkındaki doğrudan sorulara yanıt olarak konuşan bir Hekate kâhini kayıdır. “*Ve onun [İsa’nın] neden ölüme mahkûm edildiğini soranlara, tanrıçanın [Hekate] kâhini şöyle cevap verdi: Beden gerçekten de her zaman azaba maruz kalır, ama dindarların ruhları cennette kalır. Ve sorduğun ruh, tanrıların armağanlarını almaya ve ölümsüz Jove’un bilgisine sahip olmaya yazgılı olmayan diğer ruhların ölümcül hata nedeni olmuştur. Bu nedenle bu tür ruhlardan tanrılar nefret eder; çünkü tanrıların armağanlarını almamaya ve tanrıyı bilmemeye yazgılı olanlar, sözünü ettiğiniz kişi aracılığıyla hataya düşmeye yazgılıydılar. Bununla birlikte, kendisi iyiydi ve cennet diğer iyi insanlara olduğu gibi ona da*

⁷² Betz 1986,297. Bkz. PGM. LXX. 4-25.

açıldı. O halde onun hakkında kötü konuşmamalısınız, insanların ahmaklığına acımalısınız: ve onun aracılığıyla insanların tehlikeye düşmesi yakındır (Eus. Praep. Ev. 3.7).”

Hekate, Soteira (Kurtarıcı) ve ruhların ve erdemlerin hayırsever kaynağı olarak Hekate’yi vurgulayan önemli bir teurjik eser olan Keldani Kâhinleri’nin en önde gelen tanrıçalarından birisi olduğu söylenilebilir. Hekate’nin Keldani Kâhinleri’ndeki yeri, başta Johnston’ın “*Hekate Soteira*” ve Ronan’ın “*The Goddess Hekate*” kitapları başta olmak üzere birçok çalışmaya konu olmuştur (D’Este 2017). Kâhinler, Hekate’nin meleklerin yöneticisi olduğunu vurgulamışlardır ki bu tanrıçanın sıklıkla göz ardı edilen bir rolüdür. Metin, ona hizmet eden ve takipçilerine yardımcı olan üç melek grubunu tanımlar. Bunlar:

Iynges - kuştan sonra gelen wrynecks

Synochesis - konektörler

Teletarchai - inisiyasyon yöneticileri

Bu melekler Kâhinlere göre yardıma çağrıldığında Hekate tarafından gönderilen varlıklardır. İlk düzen olan Iynges, adını Hekate ile ilişkilendirilen, sihirli çarklar ve dönenceler gibi aletlerle paylaşır. Synochesis, maddi ve manevi, akli-akılsal gibi şeyler arasındaki noktayı temsil eder, liminal üzerinde bir köprüdür. Teletarchai bu varlıkların en önemlisidir ve inisiyasyon törenlerinin teurjik gizemlerini temsil eder (D’Este 2017).

Michael Stapleton’a göre; Hekate, insanlığın kaderinde iyilik için büyük güçlerini koruyan biriydi (Stapleton 1986, 89). Hekate’nin imgelerine muskalarda ve diğer tılsımlarda sıkça rastlanır. Güney İtalya’da keşfedilen bir bronz tılsımda Hekate, elinde her zamanki aletleriyle üçlü bir şekilde gösterilmiştir; ön yüzünde ise elinde bir asa ve içinde su olabilecek bir kapla Kral Süleyman yer almaktadır (D’Este 2017). Süleyman’ın “Hygromanteia”, yani suya bir ruh çağırma eylemini gerçekleştirdiğini temsil ediyor olabilir. Figürler çeşitli sembollerle çevrelenmiştir. Hekate, bronz tılsımın arka yüzünde üç formu ve elinde meşale, hançer ve kırbaç ile görünür (D’Este 2017) (Resim Ek 3.1).

Hekate, defixio büyülerinde kırbacın taşıyıcısı olarak çağrılır. Kuzey Afrika’da Kartaca yakınlarında bulunan ve MS 3. yüzyıla tarihlenen bir kurşun tablette Hekate diğer bazı tanrılarla birlikte anılmaktadır (D’Este 2017). Büyünün amacı rakip bir sirkin belirli bir tarihteki yarışları kazanmasını engellemektir. Büyü hem arabacıları hem de atlarını lanetler ve çağırılan tanrılar arasında belayı taşıyan olarak adlandırılan Hekate’yi buluruz (Gager 1992, 63): “...*Yeryüzünün*

her yerinde, üç biçimli Hekate'nin, sarsıntı taşıyan, bela taşıyan, meşale taşıyan, altın yaldızlı-kan emen-netherworldly ve ata binen kişinin isimleriyle. Tartarus'u, yeryüzünü, derinlikleri ve cenneti sarsan gerçek ismi size söylüyorum..."

Hekate'nin adının bir bedduada kullanıldığına dair belgelenmiş en eski örneklerden biri MÖ 5. yüzyıla aittir. Miken yakınlarında bulunan bu yazıtın, bir intikam eylemi için teşekkür etmek amacıyla yazıldığı bildirilmektedir (Varner 2011, 23): *"Efes'in intikamı indirildi. Önce Hekate Megara'nın her şeyine zarar verir, sonra Persephone tanrılara haber verir. Bütün bunlar zaten böyledir."* MÖ 3. yüzyıldan kalma bir başka metin de Theocritus'un *"Idyll 2, The Witch"* adlı eseridir (Varner 2011, 23). Bir sevgiliyi geri kazanma büyüsü olarak yazılmış olan bu metinde, terk edilmiş Simaetha, iksirlerin işlerini yapmalarını sağlamak ve sevgilisi Delphis'i geri kazanmak için Hekate'yi çağırmaktadır (Ogden 2002, 108): *"Hoş geldin korkunç Hekate, görevimi tamamlamak için bana eşlik et. Bu ilaçları Kirke, Medea ya da sarışın Perimede'ninkilerden daha az güçlü yapma."*

Bu büyüler ve yakarışlar MS 2. yüzyılda da değişmeye başladığı gözlemlenmektedir. Pagan büyü sanatı ile Yahudi-Hıristiyan karışımı büyülere güçlü bir Yahudi etkisi eklenmiş olabilir. Bunlardan biri, adalet için Megaralı duası olarak adlandırılır ve şu şekilde okunur (Varner 2011, 24): *"...onları kötülüğe adadık. Althaea, Kore, Oreobazagra, kuyruk yiyen Hekate, Ay. ...bu insanları kötülüğe, bedene, ruha, akla, düşünceye, algıya, hayata, Hekataean kelimelerle ve İbrani yeminlerle adıyoruz. Adalet Dünya. Hekate... Kutsal isimlerin ve İbrani yeminlerinin emri altında..."* Belli ki Hekate'nin güçleri Yahudilik ve Hıristiyanlık gibi tek tanrılı olduğu söylenen dinler tarafından terk edilmemişti. Belki de bu çabalarda, üzülmeğe güvende olmanın daha iyi olacağına inanmışlardır (Varner 2011, 25).

Orta Çağ'daki cadı davaları sırasında birçok kişi şamanik, kendinden geçmiş dini uygulamaları nedeniyle cadı olarak yakıldığı bilinmektedir. Bu tür uygulamalar, 19. yüzyıl araştırmacısı F.J. Mone'a göre, Karadeniz'in kuzey kıyılarında yaşayan Cermen kabilelerinin temasları yoluyla Hekate ve Dionysos kültlerinden türetilmiştir (Crowley, 1994, 100). Bu kabileler, bugün Şamanik uygulama ve inanç olarak adlandırdığımız inanç sistemini, boynuzlu tanrıya tapan ve büyü yapan bir kült haline getirmiş olabilirler. Bu Şaman dinleri Orta Çağ'a kadar varlığını sürdürmüş ve takipçileri şeytani cadılar olarak avlanıp öldürülmüştür (Crowley, 1994, 100).

İnancın savunucusu Kral I. James ve ünlü İngiliz demonolog Howey'e göre, bir zamanlar okült dini, Diana Triforms Hekate'nin parçalanmış ve bozulmuş kalıntılarını ortadan kaldırmak için

yoğun bir çaba sarf etmiştir (Howey, 1989, 88). Howey bu durumu şu şekilde aktarmaktadır (Howey, 1989, 88): *“Bilgisiz ve saygısız yobazlar, tanrıçayı örten perdeyi yırtmaya çalıştıklarında, üç katlı tanrıçayı yalnızca Hekate’nin gördüğünü fark ettiler... Hristiyan kiliselerinin kışkırttığı acı zulüm, onun gerçek ilkelerinin daha da çarpıtılmasına ve gizlenmesine neden oldu.”*

Hekate’nin kavşaklara olan ilişkisi ve kavşakların korkutucu kullanımları nedeniyle kavşaklar, büyücülüğün yapıldığı ve şeytan ile anlaşmaların yapıldığı yerler olarak görülüyorlardı. Russell, Orta Çağ’da bir kadının cadılık suçlamalarına karşı itirafından söz eder (Russell 1972, 184): *“Catherine Delort, on yıl önce kendisini Şeytan’la anlaşma yapmaya ikna eden bir çobanla ilişkisi olduğunu itiraf etti. Çoban onu gece yarısı ormanın kenarındaki bir kavşağa götürmüştü. Orada bir ateş yakmışlar ve üzerine mezarlıktan aldıkları insan cesetlerinin kalıntılarını koymuşlar. Sol kolunu kesti ve şimdi hatırlamadığı garip sözler söylerken kanından birkaç damlanın yanan pisliğin üzerine düşmesine izin verdi. Bunun üzerine Berit adında bir iblis morumsu bir alev şeklinde ortaya çıktı ve belli ki ona her türlü kötülüğü yapma gücü verdi.”* Catherine Delort laik yetkililere teslim edildi ve başkalarını cadı olarak suçladıktan sonra yakıldığı bilinmektedir (Russell 1972, 184).

Çok sayıda eski kozmoloji, dünyanın bölümlere ayrıldığını öğretir. Cennet, Dünya ve Yeraltı Dünyası. Bu üç âlem arasında geçiş yapmak için aralarındaki geçitlerden geçmek gerekir ve bu nedenle Hekate’nin geçitler ve anahtarlarla olan ilişkisi onu büyücüler için çok önemli bir müttefik yapmış olabilir. Ölülerin ruhlarına erişmek için öteki âlemlere erişerek ilahi vahiyler elde etmek isteyenler için Hekate nerdeyse vazgeçilmezdir. Anahtarlar geçişi, bir yerden başka bir yere liminal bir noktadan geçmeyi sembolize etmektedir. Günümüzde bu batı ülkelerinde, çocukluktan yetişkinliğe geçişi işaret eden tanınabilir bir sembol olarak devam etmektedir ve bu geçişi temsil etmek için sembolik anahtarlar verilmektedir (D’Este 2017).

Hekate’nin en önemli sembollerinden biri olan köpek figürü tanrıçayla birlikte, yüzlerce ve binlerce yıl boyunca varlığını sürdürdüğü gözlemlenmektedir. Margaret Murray, on sekizinci yüzyılda İskoçyalı cadıların şeytanı bir köpek olarak gördüklerini yazmıştır (Murray 1921, 68); *“Şeytan, cadıların önünde eğildikleri, sırttıkları ve patilerini çırpıtları iri, siyah, çirkin bir çocuktur; köpek de eğilerek, sırtarak ve patilerini çırparak bu saygıyı kabul ediyordu.”* Hekate’nin kendisinden kara dişi köpek olarak bahsedilirdi. Tanrıça şu şekilde tarif edilirdi (Howey, 1989, 21): *“Aşırı uzun boylu olduğunu, başının saç yerine korkunç yılanlarla kaplı*

olduğunu ve ayaklarının yılan gibi olduğunu söylerler.” Ayrıca Howey’e göre; Hekate, Diana’nın yeryüzündeki haliydi ve Hekate’nin rahibeleri daha sonraki cadılar olacak (Howey, 1989, 86).

Hekate’nin daha eski imgeleri de mevcuttur, ancak bu özel imge kesinlikle tanrıçayı ayırt edilebilir kılan niteliklere sahip erken bir örnek olduğu söylenlebilir. Hekate’nin yarı yılan olduğu fikri Lucian’ın (MS 125-180) eserinde de görülür (Farnell, 1896, 513): *“Philopseudes adlı eserinde büyücü, Hekate’yi aşağıdan, yarım kulaç boyunda, yılan ayaklı, saçlarında ve omuzlarında yılanlar olan, sol elinde bir meşale ve sağ elinde bir kılıç bulunan bir kadın şeklinde getirir; Selene ise gökyüzünden bir kadın, bir öküz ve bir köpek şeklinde iner; bu sonuncu şeklin diğer tanrıçaya iltifat etmek için varsayıldığını düşünebiliriz.”* Hekate’nin Skyla ile olan bağlantısı ve Lucian’ın tanrıçayı yarı yılan olarak aktarması, Hekate’nin bugün Anadolu’da hâlen popüler olan Şahmaran ile olan benzerliğine dikkat çekmektedir.

Helen ve Roma pagan kültürlerinin ilk düşüşünden ve yeni din Hristiyanlığın yükselişinden sonra bile Hekate’nin önemli bir tanrıça olarak konumunu koruduğu gözlemlenmektedir. Değişen dini ortama uyum sağlayabilmiş, yeni ve gelişmekte olan felsefelerde her zaman kendine bir yer bulabilmiştir. ABD’nin New York limanındaki “Özgürlük Heykeli” (Resim Ek 3.2) ile Hekate arasında birtakım benzerlikler görülmektedir. Özgürlük heykelini süsleyen meşale sembolü ile yedi ışınlı taç, tanrıça Hekate’yi andırmaktadır.

Hekate ile ilişkilendirilen hem dört hem de sekiz katlı daireler bulunabilir. Bu sembol Lagina’daki Hekate Tapınağı’nın mermer basamaklarına ve alınlığına rahipler tarafından oyulmuş olarak bulunur (Resim Ek 3.3). Bu oymaların ne zaman yapıldığı belli değildir, ancak bu sembolün anıta oyulmuş düzinelerce örneği vardır, bu nedenle bir şekilde önemli olmalıdır. Taşlara kazınmış çok sayıda başka sembol de bulunmaktadır ve bunların çoğu büyülü uygulamalara işaret etmektedir. Lagina’daki kadar üretken olmasa da, bu sembolün (ve diğerlerinin) Eleusis’te ve diğer tapınak alanlarında da kabaca oyulmuş olduğu görülmektedir (D’Este 2017). Sekiz ışınlı yıldızlar, genellikle onlarla birlikte tasvir edilen güneş tanrılarıyla ilişkilendirilen uzun bir geçmişe sahiptir (Resim Ek 3.4). Hekate bugün bir Ay tanrıçası olarak kabul edilse de, daha eski kaynakların Hekate’nin Ay’la olan ilişkisine fazla değinmedikleri gözlemlenmektedir. Hekate’nin Ay ile daha sonraki ilişkisi aslında Selene gibi Ay tanrıçalarıyla senkretizasyonundan kaynaklanmış olabilir. Sekiz ışınlı yıldızlar, büyü ve tılsımların bir parçası olarak kullanıldıkları PGM.’lerde de bulunur (D’Este 2017). Bu sembol Hekate’nin yer aldığı

çok sayıda tılsım ve değerli taş takı üzerinde görülür. Örneğin, Harpokrates, Hekate, Chnoubis ve Ouroboros'un yer aldığı obsidyen bir tılsımın arka yüzünde böyle yedi adet sekiz ışınlı yıldız vardır (Resim Ek 3.5). MS 3.yüzyıla ait yeşil ve kırmızı jasperden yapılmış bir başka tılsımda Hekate, her iki yanında üçer tane olmak üzere bu tür altı yıldızla ve arkadaki yazıtlarla birlikte dört yıldızla daha gösterilmiştir. Bazen bu sembolün yedi ışınlı versiyonlarında, Hekate'nin yer aldığı resimlerde kullanılır; bu da yukarıdaki bölümde yer verilen yedi ışınlı başlığın olası sembolizmini yansıtabilir ve Hekate'yi yedi gezgin yıldız, yedi sesli harf ve Keldani Kehanet Hiyerarşisinin yedi seviyesiyle (Yedi cennet) ilişkilendirebilir (D'Este 2017).

Hekate başlangıçta bir Ay tanrıçası olarak düşünülmemiştir, ancak kültü Yunan, Yunan-Mısır ve Roma İmparatorluklarına yayıldıkça Ay'a özgü nitelikler kazandığı gözlemlenmektedir. Porphyry, *“İmgeler Üzerine”* adlı eserinde Hekate'nin üçlü Ay'ın evreleriyle ilişkili olduğunu yazmıştır ki bu da yirminci yüzyıl cadıların üçlü tanrıçası fikrinin şablonunu oluşturmuş olabilir (Porp. *On İmg.* 8.11): *“Ama yine Ay, değişen evrelerinin ve evrelere bağlı gücünün simgesi olan Hekate'dir. Bu nedenle gücü üç biçimde ortaya çıkar; yeni ayın simgesi beyaz kaftanlı, altın sandaletli ve meşaleleri yanan figürdür: yükseğe çıktığında taşıdığı sepet, ışığının artışına göre büyümesini sağladığı ekinlerin ekiminin simgesidir: ve yine dolunayın simgesi küp sandaletli tanrıçadır.”*

Hekate'nin Ay'sal olduğuna dair bilinen en eski edebi referanslardan biri MS 1. yüzyılda yaşamış Romalı filozof Seneca'nın *“Medea”* adlı oyununda bulunabilir. Gece gökyüzünde bir savaş arabasına binmiş olarak tasvir edilen Hekate ve Selene arasındaki senkretizasyonu ifade eder (Sen. *Med.* 4.163): *“Trivia'nın hızlıca süzülen arabasını görüyorum, ıslıl ıslıl, dolu dolu yüzüyle gece boyunca sürdüğü zamanki gibi değil.”*

Hekate'nin şifa sanatlarıyla olan ilişkisi genellikle göz ardı edilir; bitkilerle ve bitkilerin kullanımı Hekate ile yakından ilişkilidir. Hekate, daha çok şifacılıkla bağdaşmayan fikirleri teşvik eden baneful (zararlı) otlar, tanrıçanın büyücülükle olan ilişkisini hemen hemen ortaya koymaktadır. Elworthy'ye göre, Hekate eczacılık sanatının ya da daha doğrusu bitkisel ilaçların mucididir. Bu büyük eczacılık sanatına, zehre, yılan zehirine ve tüm hastalıklara karşı tüm tılsımların, muskaların ve büyülerin ait olduğunu yazmıştır ve tabi ki kelimenin modern kullanımı da buradan gelmektedir (Elworthy 1895, 446). Günümüzde Hekate'yle ilişkilendirilenler daha çok büyü yapan (ya da yasaklayan) bitkiler olduğu söylenilebilir. Bunlar tipik olarak zehirli ve bazen de psikoaktif niteliklere sahip bitkilerdir. Ancak ilginç bir şekilde,

antik edebiyat ve sanatta Hekate ile ilişkilendirilen bitkilere bakıldığında, bunların çoğunun aslında zehirli olmadığı görülür. Tersine, bazılarının zehre karşı panzehir olduğu düşünülmüş ve neredeyse hepsi iyileştirici nitelikleriyle daha iyi bilinmektedir (D’Este 2017).

İynx, antik dünyada kullanılan ve istenen etkiyi ve sonucu üretmek için bir şekilde döndürülen çeşitli ritüel araçlarından biridir. Aşk büyüsüyle ilişkilendirilmesinin yanı sıra, ölüm ve cenaze sahnelerinde de tasvir edildiği gözlemlenmektedir. Strophalos, eşkenar dörtgen ve boğa küreği ile birlikte Hekate ile ilişkilendirilmiştir. Günümüzde “Hekate Çarkı” (Resim Ek 3.6) olarak adlandırılan bu sembol, bazı araştırmacılar tarafından strophalos veya iynx olarak adlandırılır. Bu modern bir desen değildir, ancak bu desenin Hekate ile ilişkilendirilmesi MS 20. yüzyıla tarihleniyor gibi görünmektedir (D’Este 2017).

Hekate, günümüzde yoğunlukla cadıların, büyüün ve yeraltı dünyasının tanrıçası olarak tapınım gördüğü gözlemlenmektedir. Dünyanın dört bir yanındaki birçok kültür tarafından binlerce yıldır korkulan ve tapılan, çeşitli isimlerle bilinen ve birçok güce sahip olduğu düşünülen bir tanrıça olduğu söylenilebilir. Çoğu eski tanrı ve tanrıça gibi, Hekate’nin hikâyesi de zaman içerisinde değiştiği gözlemlenmektedir. Başlangıçta vahşi doğanın ve doğumun tanrıçası olan Hekate, zamanla “Hayaletlerin Kraliçesi” olarak anılmaya başlamıştır (Varner 2011, 5) (Tablo Ek 3.1).

3.2. Günümüz Kaynaklarında Hekate

Karanlık tanrıların güçlerini konu alan George’a göre; Hekate’nin sıklıkla görülen yıkıcı yönleri yapıcı yönlerinden daha fazla vurgulanmış ve sonunda gizli kara büyü ayinlerinde ölümler diyarının tanrıçası olarak çağrılmıştır (Friedman 2002, 180). George’a göre; Hekate yalnızca ölümün karanlık Ay tanrıçası değil, aynı zamanda yaratıcılığı, büyümeyi ve iyileşmeyi mümkün kılan gerekli bir güçtür. Ay ışığı tanrıçasının bu çelişkili özelliği karanlığa nüfuz etmek içindir; Bilinç dışının hem hazinelerini hem de dehşetini aydınlatan meşaleyi taşır. George ayrıca Hekate’yi her kadının bir cadı, falcı, medyum, şifacı olarak potansiyelini yansıttığını ve her erkeğin bu enerjiyle temasının onun animasını yansıttığını söylemektedir (Friedman 2002, 180-181). Karanlığın tanrıçası, bilinçaltımızın rehberi ve koruyucusu olarak Hekate bize psikolojik bilinçdışımızın en derin katmanlarını getiriyor olabilir. Onu takip etmek, içsel kaosumuzla yüzleştığımız, korkunç kâbuslara katlandığımız ve delilikle uğraştığımız ruhumuzdaki karanlık bir boşluğa düşmeyi içeriyor olabilir. Karanlıkta yaşamasına rağmen, bizi aydınlatmak ve eğer katılmaya hazırsak, bizi yeni komuta, vizyon ve zihinsel sağlık

seviyelerine götürmek için büyülu sezgi meşalesini taşımaktadır (Friedman 2002, 181). Hekate dünyalar arasında belirsiz bir alanda yüzer: görünen ve görünmeyen arasında, gerçek ve gerçek dışı arasında, bilinen ve bilinmeyen arasında. Tüm bu alanlar dönüşüm, geçiş ve sınır noktalarıdır ve Hekate'nin az ya da çok evinde olduğu biçimsiz, belirsiz, boyutsuz bir alanın içindedir (Friedman 2002, 180-181).

Günümüzde Hekate ismini birçok kaynakta bulmak mümkündür. Bu kaynaklar, tanrıçanın antik dönem özellikleriyle birlikte tanrıçanın inançsal kimliğini konu edinirken bazı modern kaynaklarda Hekate ismini kendi alanlarıyla ilgili konularda kullanmışlardır. Örneğin, *Journal of Proteome Research* dergisinde, Moleküler Biyoloji alanında yayımlanan, “*Hekate: Software Suite for the Mass Spectrometric Analysis and Three-Dimensional Visualization of Cross-Linked Protein Samples*” başlıklı bir makalede tanrıçanın ismi, çapraz bağlı peptitlerin aranmasını ve tanımlanmasını kolaylaştırmak için kullanılmıştır (Andrew vd. 2013, A). Bu makalede Hekate, kütle spektrometrisi ile birleştirildiğinde protein çapraz bağlama deneylerinin analizinde karşılaşılan zorlukları ele alan bir araç paketidir (Andrew vd. 2013, A). Yine *AMCS* dergisinde, Mühendislik alanında yayımlanan “*The Hekate Methodology. Hybrid Engineering of Intelligent Systems*” başlıklı bir makalede tanrıçanın ismi kullanılmıştır. Bu makalede, kontrol ve karar desteği için karmaşık kural tabanlı sistemlerin tasarımı ve geliştirilmesine yönelik yeni bir yaklaşıma “Hekate Metodolojisi” adı verilmektedir (Grzegorz ve Antoni 2010, 35).

Günümüzde tanrıçanın ismini kullanarak yazılan birçok kitap, dergi⁷³, hikâye gibi edebi eserler vardır. Bu eserler arasında Eleyne Kot ve Yasmin Lazaro'nun iki bölüm şeklinde yazdıkları “*Hekate's Passage: A Story of Sex and Rock'n Roll*” adlı kitaplarıdır. İki serisi olan bu kitapların ilk serisinde, İngiliz tepesinde yer alan gizemli bir çemberden bahsedilir. Hikâyeye göre; yıllar öncesinde dönemin meşhur heavy metal grubunun üyeleri bu İngiliz tepesinin yakınlarındaki bir kavşakta kaza yaparlar ve ortadan kaybolurlar. Heavy metal grubunun hayranı olan genç bir kız grubu bu tepeye giderek Hekate'ye ayin yaparlar. Yaptıkları ayin sonucu tanrıça onları geçmişe gönderir ve çok sevdikleri grup ile buluşma fırsatı verir. İki kitapta da yoğunlukla kişiler arsında yaşanan cinsel olaylara yer verilsede, bir süre sonra kız grubu kendi zaman dilimlerine geri dönmek isterler ve bunun için bir maceraya atılırlar⁷⁴.

⁷³ Zeven Offers Voor Hekate.

⁷⁴ Bkz. Lazaro ve Kot 2013, *Hekate's Passage: A Story of Sex and Rock'n Roll*.

Yukarıda değinilen örneklere ek olarak 21. yüzyıla kadar Hekate ismi ve kültünün kullanımını gösteren birkaç örneği şu şekilde sıralayabiliriz:

10. yüzyıl, Bizans Suda'sı⁷⁵: “Bazıları onun Artemis, bazıları da Ay olduğunu söyler, lanet dileyenler için garip tezahürlerle ortaya çıkar. Onun tezahürleri ejderha başlı ve muazzam büyüklükte insanlardır, öyle ki görenleri şaşkına çevirir.”

1582 - Giordano Bruno, Kirke'ye Büyüler'de⁷⁶: “Sana Hekate, Latona, Diana, Phæbe, Lucina, Trivia, Tergemina ve üç katlı tanrıça dediğimiz kişinin adını veriyorum.”

1585 - Montgomerie ve Polwart arasındaki uçuş⁷⁷: “On ane thre headit hekate in haist þair they cryit.” (Üç başlı bir Hekate'ye aceleyle orada ağladılar)

1595 – Nicolas Remy, Demonolatry⁷⁸: “1121 yılında, böylesine büyük bir görkeme sahip olan iblis, Premonstratensian kanonuna üç başlı olarak göründü ve onu, kanonun zihnini sabit bir şekilde meşgul eden o üç katlı tanrı olduğuna (Oysa gerçekte Üç Biçimli Hekate'ydi) ikna etmeye çalıştı.”

1600 – William Shakespeare, Bir Yaz Gecesi Rüyası⁷⁹: “Şimdi gecenin vakti, Mezarların ardına kadar açıldığı, Herkesin kendi ruhunu salıverdiği, Kilise yollarında süzüldüğü: Ve biz periler, Hekate'nin üçlü takımıyla koşan, Güneşin varlığından, Bir rüya gibi karanlığı izleyen, şimdi eğleniyoruz.”

1604 – Christopher Marlowe, Doctor Faustus⁸⁰: “Yedi gezegen, kasvetli hava, Cehennem ve Furies'in çatal saçları, Pluto'nun mavi ateşi ve Hekate'nin ağacı Sihirli büyülerle seni öyle kuşatır ki, hiçbir göz bedenini göremez.”

1634 – John Milton, Comus, Bir Maske⁸¹: “Sürülerimi otlatırken öğrendim bunu, Bu dibin kayalıklarını çevreleyen tepeliklerde; Geceleri onun ve korkunç ordusunun uluduğu duyulur, Ahıra kapatılmış kurtlar ya da avını bekleyen kaplanlar gibi, Hekate'ye iğrenç ayinler yaparlar, En kuytu köşelerdeki karanlık inlerinde. Yine de birçok yemleri ve kurnaz büyüleri

⁷⁵ Bkz. Suda, Suda Encyclopedia.

⁷⁶ Bkz. Bruno 2000, Giordano Bruno: Cantus Circaeus ('Incantation of Circe').

⁷⁷ Bkz. The flytting betwixt Montgomerie and Polwart.

⁷⁸ Bkz. Remy 2021, 9.33.

⁷⁹ Bkz. Shakespeare 2013, 58.

⁸⁰ Bkz. Marlowe 2005, 81.

⁸¹ Bkz. Milton 1909, 540-550.

var Yoldan tatlı olmayan bir şekilde geçenlerin gafil duygularını kandırmak ve davet etmek için.”

1795 – Ebenezer Sibly, Okült bilimlerin yeni ve eksiksiz bir tasviri⁸²: “Derinlerin gizemleriyle, Banal’ın alevleriyle, doğunun gücüyle ve gecenin sessizliğiyle, Hekate’nin kutsal ayinleriyle, seni çağırıyorum ve kovuyorum, ey sıkıntılı ruh”

1842 - Immortalita, Gunderode⁸³: “Gece yarısı tanrıçası Hekate, kaosun koynunda henüz uyuyan geleceğin kâşifi, gizemli Hekate! Ortaya çık.”

1881 – Oscar Wilde, Şiirler’in içinde Eros’un Bahçesi⁸⁴: “Biz konuşurken yeryüzü yüzünü çevirdi tanrıdan ve Hekate’nin kayığı gümüş yüklü, ta ki kıskanç gün tüm meşalelerini söndüredek.”

1907 – Aleister Crowley, Orpheus a Lyrical Legend⁸⁵: “Ey karanlığın üçlü fonu! Kasvetli ihtişam! Sen insanların görmediği Ay! Sen avcı korkusu! Sen taşsız ölümlerin taşlı şeytanı! Ey kanın göğüsleri, çok acı ve çok hassas!”

1908 – Oliver Madox Hueffer, Cadılar Kitabı⁸⁶: “Scylla’nın ve bazı anlatılara göre Medea ve Kirke’nin de annesi olan Hekate, otlar ve ilaçlar, özellikle de zehirler konusunda bilginin başrahibesiydi. Kendi döneminden ziyade cadılığın daha sonraki gelişiminin neredeyse tipik bir örneğidir.”

1917 – Aleister Crowley, Moonchild⁸⁷: “Bütün bu doğalar kadında birleşmiştir. Artemis tartışılmazdır, ince ve ışıltılı bir varlıktır; Hekate kocakarıdır, tüm annelik umutlarını geride bırakmış kadındır, ruhu daha mutlu ölümlülere karşı kıskançlık ve nefretle kararmıştır.” Bu, Hekate’ye yaşlı bir kadın ya da kocakarı olarak yapılan ilk atıftır.

1938 – Dion Fortune, Sea Priestess⁸⁸: “Astarte, Aphrodite, Ashtoreth- Hayat veren ve ölüm getiren; Cennetteki Hera, yeryüzündeki Persephone; Gelgitlerin Levanah’ı ve Hekate- Bütün bunlar benim ve bende görülüyorlar. Yüksek dolunay saati yaklaşıyor; Çağırın sözleri

⁸² Bkz. Sibly 1807, 1106.

⁸³ Bkz. D’Este 2017.

⁸⁴ Bkz. Wilde 2004, 214-215.

⁸⁵ Bkz. Crowley 2008, 111-112.

⁸⁶ Bkz. Hueffer 1909, 145.

⁸⁷ Bkz. Crowley 1970, 132.

⁸⁸ Bkz. Fortune 1999, 190.

duyuyorum, duyuyorum ve görünüyorum- Isis Unveiled ve Ea, Binah, Ge, Beni çağıran kâhine geldim.”

2006 - Sorita d’Este, Hekate Keys to the Crossroads⁸⁹: *“Hekate eşi benzeri olmayan bir tanrıça... Tarih boyunca insanlar tarafından sevilen, korkulan, nefret edilen ve tapınılan Kavşağın Cadı Tanrıçası, üç yöne bakan üç yüzüyle, bugün modern dünyada, gücünü anlayan ve ona saygı duyanlar arasında bir güç ve huşu imgesi olmaya devam ediyor...”*

2011 – Gary R. Varner, Hecate the Witches Goddess⁹⁰: *“Hekate, cadıların, büyüünün ve yeraltı dünyasının tanrıçası. Dünyanın dört bir yanındaki birçok kültür tarafından binlerce yıldır korkulan ve tapılan, çeşitli isimlerle bilinen ve birçok güce sahip olduğu düşünülen tanrıça.”*

2022 - Ekin S. Koch, Vhartlox Cadı Akademisi Hekate’nin Kızları⁹¹: *“Deniz kızı, Hekate adını duyunca aniden hiddetlendi. Boğazından garip bir yutkunma sesi çıktı ve sonraki kelimeleri sesindeki zarafete hiç yakışmayan bir hınçla, tükürür gibi sarf etti. “O palavracı sürtük mü? Sandığımdan daha da aptalsın! Seni kandırdığını göremiyor musun gerçekten?”*

3.3. Günümüzde Hekate Tapınımı

Tanrıça Hekate’nin günümüzde de hayranlık uyandırmaya devam ettiği gözlemlenmektedir. Hekate, büyük ana tanrıça Kybele ve Ephesos Artemis’in yanı sıra tarım tanrıçası Demeter ve kızı Persephone’nin gizemleri ile de yakından bağlantılıdır (D’Este 2017). Popüler Neo-Pagan edebiyatının aksine, Hekate sadece ölüm ve büyücülüğe odaklanmış karanlık bir tanrıçadan çok daha fazlası olduğu söylenilebilir. Birçok ilahi figürde olduğu gibi onun doğası da zaman ilerledikçe değişmiştir. Her çağ onu o zaman için rahat olan ve mevcut toplumsal görüşe uyan bir şekilde görmüştür (Varner 2011, 9).

1960’larda Paganizm, kısmen Wicca’nın geliştirmekte olan feminist hareketle olan bağlantıları nedeniyle daha organize ve halka açık hale gelmiştir. Bu durum 1980’lerde yüzlerce ve bazen binlerce katılımcıyı çeken bölgesel ve ulusal festivallerin düzenlendiği popülerlikte bir artışa yol açmıştır. “*Paganism Today*” kitabının yazarlarından Charlotte Hardman, Amerika Birleşik Devletleri’ndeki pagan sayısının 50.000 ila 100.000 arasında, Birleşik Krallık’taki sayının ise 30.000 ila 50.000 arasında olduğunu tahmin etmektedir (Bellenir 2004, 263). Bazı gözlemciler

⁸⁹ Bkz. D’Este 2006, 8.

⁹⁰ Bkz. Varner 2011, 5.

⁹¹ Bkz. Koch 2022, 186.

göre, Pagan dinlerinin artan popülaritesi artan kentleşmenin etkilerine bağlı olabilir. İnsanlar giderek daha fazla şehirde yaşamaya başladıkça, daha sade zamanlara özlem duymakta ve doğadaki şeylerle yeniden bağlantı kurmak için derin bir arzu duymaktadırlar (Bellenir 2004, 263). Cadılar olarak bilinen çeşitli gruplardan biri olan Wiccanlar, tanrıçayı (Sıklıkla toprak ve Ay ile özdeşleştirilir) ve tanrıyı (Güneş ve bitki örtüsü ile özdeşleştirilir) onurlandırır. Hem Ay hem de Güneş festivallerini kutlarlar, ancak bazı gruplar Ay'ın evrelerine daha fazla önem verir ve ritüellerini genellikle Ay'ın altında (Yani geceleri) gerçekleştirdikleri gözlemlenmektedir. Bazı Wiccan ayinleri özeldir ve yalnızca inisiye edilenlerin katılımına açıktır, ancak giderek artan sayıda Wiccan grubu açık ayinler düzenlemektedir (Bellenir 2004, 263). İnisiyasyon genellikle üç ila yedi derece arasında değişen derecelerle yapılır. Bazı gruplarda bu derecelerden çok bahsedilir ve inisiyelerin özel bir eğitimden geçmeleri ve zanaatın daha derin gizemlerine inisiyasyon seviyeleri arasında bir yıl ve bir gün beklemeleri gerekir. Diğer gruplarda inisiyasyon üzerinde fazla durulmaz. Doğa'nın, Pagan ayinlerinde merkezi bir rol oynadığı gözlemlenmektedir. Modern Pagan ritüel törenleri genellikle bir çember bağlamında gerçekleşir (Bellenir 2004, 263). Bu genellikle koşullar elverdiğinde dışarıda yapılır. Bazı gruplar için dışarıda olmak ve toprakla doğrudan temas halinde olmak esastır, bazıları içinse bu isteğe bağlıdır. Çemberin kendisi fiziksel olarak çizilebilir veya sembolik olarak temsil edilebilir. Mevcut kutsal öğeler ve sembollerle onurlandırılan tanrıça(lar) veya tanrı(lar), mevsime ve grubun ihtiyaçlarına bağlı olarak değişiklik gösterirler. Tanrıça üçlü tanrıça olarak adlandırılır ve kendini üç sıfatla gösterir: güzel genç kız; Anne ve yaşlı kadın veya Kocakarı. Bu yönler Ay'ın evrelerine ve mitolojideki arketiplere dayanır. Diana, Demeter ve Hekate Yunan mitlerinde Bakire, Anne ve Kocakarı rollerini üstlenirler (Bellenir 2004, 263). Yirminci yüzyıldan önceki Hekate tasvirleri onu genellikle genç bir kadın ya da belirsiz bir yaşta bir leydi olarak gösterir. Tekli, üçlü ve bazen de zoomorfik olmak üzere birçok forma bürünür (D'Este 2017).

Hekate'nin, zamanla cadıların tanrıçası haline geldiği gözlemlenmektedir. Ölümle olan ilişkisi ve kararan Ay'la olan bağlantısı nedeniyle bu kaçınılmaz olarak düşünülebilir. Onunla ilgili efsaneler dehşet vericidir. Bazı yerel halk sakinleri onun kırmızı gözlü tazi sürüsü ve ölümlerin ruhlarından oluşan takipçileriyle yeryüzünde dolaştığından bahseder ve testislerden oluşan bir kolye taktığı ve saçlarının Medusa'nın gibi kıvrılan bir yılan kütlesi olduğu söylenir (Varner 2011, 17). Rivayete göre onu geceleri sadece köpekler görebiliyor, geçtiğini uluyarak haber veriyorlardı. Kâbusların yaratıcısı ve deliliğin sebebiydi (Varner 2011, 17).

Hekate günümüzde çoğunlukla cadıların ve büyücülüğün tanrıçası olarak görülür, ancak bu her zaman böyle değildi. Hekate, bir zamanlar hem kadınların ve çocukların koruyucusu hem de ölüm tanrıçasıydı. Hekate, üçlü yönüyle bereket ve refah tanrıçası, Ay ve hayaletlerin tanrıçası, gölgelerin ve gecenin kraliçesiydi. Tanrıçanın hem bereket ile yaşamın hem de ölüm tanrıçası olarak görülmesi ilginçtir (Varner 2011, 8).

Hekate'nin hayaletler dünyasının kraliçesi ve cadılar kraliçesi olarak adlandırılması öncelikle Orta Çağ ile başladığı gözlemlenmektedir. Walker, Hekate'nin özellikle Katolik otoriteler tarafından şeytanlaştırıldığını belirtmiştir. Walker'e göre, Hekate'nin eski üç katlı gücü, bu gücü kendi tanrılarına atayan rahip yazarlar tarafından kopyalanmıştır (Walker 1996, 379). Walker ifadesinde haklı olsa da, Hekate yaşam ve ölüm üzerinde güçlü bir tanrıça olarak tanınıyordu ve hepimizin büyücü olarak tanıyacağı kişiler tarafından sık sık çağırılıyordu (Varner 2011, 17).

Hekate'nin büyücülük ve cadılık tanrıçası olarak ünü birkaç şeyden kaynaklanmaktadır. İlk olarak, Hekate öldürmenin yanı sıra iyileştirebilen bitkisel iksirlerin icadıyla anılmaktadır (Varner 2011, 20). Iason'un efsanevi öykülerinde yer alan Medea bir büyücü, Kirke'nin yeğeni ve Hekate'nin rahibesiydi (Varner 2011, 20). Medea aynı zamanda bir cadıydı. Nehirlerin akışını durdurmak, yıldızların ve Ay'ın yollarını kontrol etmek için büyücülük yapardı. Ayrıca öldürmek için büyü bitkisel karışımlar kullanırdı. İkinci olarak, Hekate hayaletler kraliçesi olarak mezarlarda ve mezarlıklarda ikamet eden ve ölümlerin ruhlarını bekleyen yeraltı dünyasının koruyucusu olarak bilinirdi (Varner 2011, 20). Kavşak tanrıçası olarak Hekate, kötü ruhlara karşı koruma sağlaması için çağırılırdı. Heykelleri sadece bu kavşaklara değil aynı zamanda korumayı sağlamak için evlerin kapılarına da yerleştirilirdi (Varner 2011, 20).

Günümüzde Hekate'ye yapılan tapınımlar, tanrıça için oluşturulan topluluklara göre farklılık göstermektedir. Teknolojinin yarattığı avantajlardan yaralanan insanoğlu sanal ortamlarda veya dijital platformlardan iletişime girerek Hekate için ritüeller gerçekleştirmekte ve dünyanın birçok bölgesinden tanrıça adına topluluklar oluşturulmaktadır. “*Hekate Her Sacred Fires*” ve “*Hekate Keys to the Crossroads*” kitaplarının yazarı olan Sorita D'Este, günümüzde Hekate'ye adanmış kişilerin tanrıçaya yaptıkları tapınımları aktarmaktadır⁹²:

⁹² Sorita D'Este'nin, “*Hekate Her Sacred Fires*” ve “*Hekate Keys to the Crossroads*” adlı kitaplarında tanrıçaya günümüzde birçok kişi tarafından yapılan ritüeller hakkında detaylı bilgi edinebilirsiniz.

David Rankine (Londra): “Büyük yatak odasında maji çemberini kurduk ve kapıya büyük bir “Rahatsız Etmeyin” işareti koyduk (Ortak bir evdi). Kendimi kâhin olmaya hazırladım ve o da Hekate’ye gelip benim aracılığım ile konuşması için seslenmeye başladı. Bu sırada ev arkadaşlarından biri kapıdaki tabelayı görmezden gelerek odaya girdi! Bu beni trans halimden çıkardı ve gözlerimi açtığımda ev arkadaşının burnundan kanlar akarak yere yığıldığını gördüm. Ortak bir bakışmadan sonra, neyse ki tıp okuyan arkadaşım daireyi açtı ve ev arkadaşını tedavi etmek için koştu. İyi olduğuna kannat getirdikten sonra onu oturma odasına sürükleyip kanepeye yatırdık, biraz tuz kokusuyla uyandırdık ve ritüelimize devam etmek üzere geri döndük (D’Este 2006, 42)”. Ayrıca David Rankine’nin bu tür konular için kendine ait bir web sitesi de vardır⁹³.

Thomas Starr (Kanada ve Japonya): “Tören öncesinde bir hafta boyunca et, alkol, tütün ve seksten uzak durarak standart arınma sürecini uygulayabileceğimi düşünsem de, büyü çemberinde İbranice ilahi isimler kullanmak uygunsuz görünüyordu ve Yunanca yazılmış daha uygun bir şeye ihtiyacım olduğuna karar verdim. Neyse ki bu ikilemin cevabı elimin altındaydı ve Claudianus’un Ay Büyüsü’ndeki tanrıça ve barbar isimleri dizisini büyü çemberinin halkaları arasına yazılan ilahi isimler olarak kullanmaya karar verdim. Böylece Ortho Baubo Noere Kodere Soire Ereschigal Sankiste Dodekakiste Akrourobore Kodere Sampsei sözcükleri sihirli çemberimi süsledi (D’Este 2010, 76).”

Kay Gillard (Londra): “Hekate Kleidophoros ile çalışırken, onu belinden sarkan iki büyük anahtarla tasvir eden heykelimle birlikte sunağım anahtarlar yerleştiriyorum. Standart anahtarların yanı sıra, meditasyon yoluyla ankhın da Hekate ile çalışırken yararlı bir sembol olduğunu keşfettim. Ankh daha çok Mısır panteonuyla ilişkilendirilse de, genellikle “Yaşam anahtarı” olarak anılan ve ölümden sonra sonsuz yaşamın anahtarı olarak yorumlanan bir anahtara benzemektedir. Yaşam ve ölüm arasındaki kapıyı açan bir anahtar olan bu sembolizm Hekate Kleidophoros’a son derece uygun, bu yüzden sunağa bir ankh yerleştirmenin veya onunla çalışırken bir ankh takmanın uygun olduğunu düşünüyorum (D’Este 2006, 49)”. Kay Gillard’ın kendisine ait bir web sitesinde bu tür ritüellerde yer vermektedir⁹⁴.

Iris (Londra): “Hekate ile geceleri çalışıyorum çünkü bunun çok etkili olduğunu gördüm. Her kutlama/majikal çalışmada olduğu gibi, hem kendinizi hem de çalışacağınız odayı hazırlayın

⁹³ Witchcraft & Mythology Archives Articles & Book Extracts.

⁹⁴ Kay Gillard.

(Ritüel alanının temizliği, kendi kendinizi arındırma, rahatsız edilmeyeceğinizden emin olma, vb.) Ritüel alanınızı normalde yaptığınız gibi düzenleyin, örneğin: varsa Hekate'nin heykeli veya başka bir temsili, Hekate tütsüsü (Tercihen kendi yaptığınız), buhurdanlık ve odun kömürü, çiçekler, bir kadeh şarap ve içine içki dökmek için bir fincan, bir siyah mum ve iki beyaz mum, kibrit veya çakmak ve içgörülerinizi/izlenimlerinizi yazmak için kağıt ve kalem. Kömürü ve siyah mumu yakın (Diğer tüm ışıkları söndürün). Birkaç nefes alın ve elinizdeki çalışmaya konsantre olun. Hazır olduğunuzda, kömürün üzerine tütsü koyun ve Hekate Phosphoros'u çağırın. Onun dikkatini çektiğinizi hissettiğinizde, ona kendi kelimelerinizle hayatınızın neresinde olduğunuzu; neden rehberlik aradığınızı ve sizi neyin engellediğini hissettiğinizi anlatın. Bu zamana kadar Hekate ile bir çalışma ilişkisi kurmuş olacaksınız ve ona kişisel olarak hitap etmek size doğal gelecektir. Saygılı olmayı unutmayın ve onun dikkatini hangi konulara çektiğiniz konusunda açık ve net olmanız gerektiğini unutmayın. Hekate'den rehberlik ve yardım isteyin. Şimdi (Tercihen gözleriniz kapalıyken) kendinizi mevcut durumunuzu temsil eden tam ve mutlak karanlıkla sarmalanmış olarak imgeleyin. Bunun size nasıl hissettirdiğini keşfedin - huzursuz ve biraz korkmuş mu yoksa garip bir şekilde rahatlamış mı? Ana içgüdünüz gözlerinizi açıp tüm ışıkları yakmak mı yoksa bu karanlığa daha derinden gömülebileceğinizi mi hissediyorsunuz? Bir süre duygularınızı ve izlenimlerinizi düşünün, ardından bir kez daha elinizdeki konulara konsantre olun. Sonra da onları bırakmaya çalışın. Sessiz bir mantra söylemenin bu konuda yardımcı olabileceğini görebilirsiniz. Bu, "Hekate" veya "Hekate Işık Taşıyıcı" gibi basit bir zikir olabilir. Zihninizi sakinleştirdiğinizde, zikretmeyi bırakın. Kendinizi hâlâ karanlıkta imgeleyin, ancak uzaklardan yaklaşan iki ışık görün. İkiz ışıklar, Hekate'nin iki meşalesiyle önünüzde durduğunu görene kadar giderek yaklaşır. Büyük Hekate, yardımınıza geldiği için ona teşekkür edin ve durumunuzu ona tekrar anlatın. Hekate'nin sizi dikkatle dinlediğini imgeleyin. Bu aşamada artık onu gözünüzde canlandırmak için çaba harcamanıza gerek kalmayabilir çünkü onun varlığını çok net bir şekilde hissedebilirsiniz. Her durumda, bir kez daha zihninizi sakinleştirmeye ve Hekate'nin tavsiyelerini dinlemeye çalışın. Bunun izlenimler veya ani içgörüler şeklinde geleceğini fark edebilirsiniz. Hekate'nin sizinle doğrudan konuştuğunu da deneyimleyebilirsiniz. Mutsuz olduğunuz ya da durumunuza uygun olmadığını düşündüğünüz öneriler ya da içgörüler duysanız bile, zihninizi açık tutun ve dinlemeye devam edin. Her şeyin söylendiğini hissettiğinizde, Hekate'ye yardımı ve tavsiyesi için teşekkür edin. Ondan yolunuzda size rehberlik etmesini isteyin. Hekate'nin geri döndüğünü ve sizin için yolu aydınlattığını

imgeleyin. Hekate'nin meşalelerini takip edin ve sizi nereye götürdüğüne bakın. Size verebileceği diğer tavsiyeleri dinleyin ve sonra onun geri çekilen figürünü, meşalelerinin ışığının uzaklarda kayboluşunu izleyin. O gittikten sonra bile, ilk başladığınız yerden daha uzak bir yerde olduğunuzu fark edin. Hazır olduğunuzda gözlerinizi açın. Hekate'nin meşalelerinden gelen ışığı sembolize etmek için iki beyaz mumu yakın. Hekate'nin şarabı kutsamasını isteyin, kadehten bir libasyon dökün ve kalan şarabı için. Öğrendikleriniz hakkında düşünmek ve içgörülerinizi yazmak için biraz zaman ayırın. Hekate'ye şükredin ve ona veda edin. Hazır olduğunuzu hissettiğinizde mumları söndürün ve ritüel alanınızı temizleyin (D'Este 2006, 61-63).”

Iris tarafından Hekate Phosphoros'a yapılan bu ritüellin bir benzeri de dijital platformlar üzerinden Hekate adına oluşturulmuş çeşitli gruplarda yapıldığı gözlemlenmektedir. Bu gruplarda Hekate adına her ayın belirli günlerinde (Resim Ek 3.7) ve dolunay vaktinde tanrıça için ritüeller yapıldığı tespit edilmiştir. Grup üyeleri bu özel günlerde bir araya gelerek çeşitli görüntülü konuşma programları ile Hekate'ye ritüeller düzenledikleri gözlemlenmektedir. Yine bu programlar aracılığıyla gruba yeni katılanlar için Hekate hakkında bilgiler vererek tanrıça için düzenlenen ritüellerin nasıl yapılması gerektiği gibi çeşitli konular hakkında bilgiler verilmektedir. Bu gruplarda yer alan grup üyelerinin farklı uyruklara mehsup oldukları gözlemlenmiş ve genellikle Hekate ritüellerinde tanrıçanın bir portresini, beyaz bir gül ve mum, tutsu ve içi su veya şarap dolu iki kadeh kullandıkları gözlemlenmektedir (Resim Ek 3.8). Buna benzer ritüellerin birçok örneğini çeşitli dijital platformlar üzerinden Hekate adına oluşturulmuş gruplarda görmek mümkündür⁹⁵.

Shani Oates (İngiltere): “Üç ayın her birinin Yeni Ay arifesinde, O'nun egemenliğinin üç alanının her birini temsil etmek üzere belirli bir yer seçilirdi: bir mağara, deniz kenarı, rüzgârlara ve yıldızlara açık vahşi yayla. Her bir yer için, metafizik unsura uygun kehanetle seçilen adak anahtarları yaratılırdı. Kaderin Sahibesi olarak, seçimlerini bana bildirdi. Her adak, evrimimiz ve nihai üstünlüğümüz için karşıt unsuru aracılığıyla kadere bir kurban (Yani kendimizin o yönü) olarak sunulur. Örneğin, yılan aleti veya adak Toprak'tan (Takdir - Kader) olduğu için, havaya atılmalı ve Havaya maruz bırakılarak doğal olarak çürümesine izin verilmelidir. Hem meşale hem de hançer Ateşi (Gnosis Nemesis) sembolize eder, bu nedenle

⁹⁵ Bu ritüelleri yoğunlukla; Instagram, Facebook, Pinterest, Telegram, TikTok ve WhatsApp gibi sosyal etkileşimin yoğun olduğu platformlarda görmek mümkündür.

Denizi/Abzu'yu temsil eden suya yerleştirilmelidir. Değnek ve ip Hava'yı (Kefaret - Lütuf) temsil eder ve Toprağa gömülmelidir. Böylece üç etki alanının tümü Simyasal Evliliğin benzersiz bir biçimine dâhil edilir ve dönüştürülür. Bu üçlü ayine ev sahipliği yapan her bir yerde Genii Locii için topraktan yapılmış sığ bir kaba kırılmış çiğ yumurtadan oluşan bir kapanış sunusu bırakılmalıdır. Verilen Hekate Ayininde O'nun varlığı Kaynak, İlk neden ve İlk Genetrix olarak çağrılır. Bu üç invokasyon ayininin gerçekleşme sırası ne olursa olsun, Lütuf doğru bir şekilde Kader ve Nemesis arasındaki dengeleyici güç olarak kendini gösterir - iki aşırı etkinlik gücü arasındaki dayanak noktası. Lütuflar pasiflik yoluyla eylemi temsil eder; Kader etkileşim, Nemesis ise tepkidir. Dolayısıyla merkezi sütun ve bizim ona dönüşümüz her zaman lütuftur (D'Este 2010, 96-97)."

Inbaal (Londra): *"İçgüdülerime güvendim ve beni resmi olarak gruba dâhil edecek olan adanma törenine katıldım. Grup için bir hediye hazırladım, mistik bir şekilde giyindim ve saçıma ekstra özen gösterdim. Ne de olsa iyi bir izlenim bırakmak istiyordum. Vardığımda bana oturmam ve Hekate üzerine meditasyon yapmam söylendi. Onu daha önce hiç duymamıştım ve ismi bile hangi panteona ait olabileceğini göstermiyordu. Ben de öylece oturdum. Gözlerimi kapattığımda, görüntüler akmaya başladı: orada, görkemli bir tanrıça, üç devasa, siyah köpeğin tasmalarını tutuyordu, Belirsiz bir şekilde, hepsi beni bir dağa doğru kovalamaya başladı. Görüntü karanlık ve soğuktu ve dehşete düşmüştüm. Bu tanrıça neden benim korkumdan zevk alıyordu? Ve köpeklerin olayı neydi? İşte oradaydı, imgelemi açıklıyordu. Tanrıça 'beni zirveye kadar korkutacağına' söz veriyordu. Bu sözler sonraki beş yıl boyunca aklımdan çıkmadı; mesleğimin ve hırslımın zirvesine ulaşana kadar beni özenle korkuttu ve sonra fazladan bir kelime etmeden onu aştı. Karşılığında istediği bir şey olup olmadığını sordum, o da kan istedi. O noktada gerçekten endişelenmeye başladım - burada neye bulaşmıştım? Ona kan vereceğime yemin ettim ama ne için istediği ya da nasıl vermem gerektiği konusunda hiçbir fikrim yoktu. Bu, size hatırlatmakta acele ediyorum, törenden önceki meditasyondan sadece. Ayin sırasında harika duygular yaşadım. Oraya ait olduğumu ve kabul edildiğimi hissettim ki bunlar benim için doğal duygular değildir. Aldığım mesajlardan bir tanesi ki ben bunu sorunsuza dek görmezden geldim, 'görünüştümü kullanmam' yönündeydi, kendimi hiçbir zaman özellikle güzel görünümlü bir kadın olarak düşünmedim ve kendimi gerçekten mantıklı olan mesajları dinlemeye ve ettiğim zorlu yeminlere odaklanmaya bıraktım. Çok geçmeden Hekate'nin göz ardı edilmeyeceğini anladım. Ertesi gün işe gitmek için evden çıkarken, evimin önünde bir ayna buldum, onu götürmeliydim, ama geç kalıyordum, bu yüzden*

orada bıraktım - ancak on iki saat sonra geri döndüğümde hâlâ orada olduğunu gördüm. Onu içeri götürdüm ve banyolardan birinin duvarına sabitledim. Ertesi gün aynı şey başka bir aynada daha oldu, daha küçük bir aynaydı ve usulüne uygun olarak diğer banyoya götürülmüştü. Bunun Hekate'nin 'bakışlarımı kullan' önerisiyle bir ilgisi olabileceğini düşündüm ama bunu bir emir olarak düşünmemiştim (D'Este 2006, 65-66).” Inbaal kendisine ait bir web sitesinde tarot ve astroloji okumaları yapmaktadır⁹⁶.

Amelia (Londra): *“O gece sunağımda oturdum, mumlarımı yaktım ve yavaşça yol çalışmasının dünyasına, yeraltı dünyasının gölgeli topraklarına daldım. İlk kez bir adı ve belirli bir kimliği olan bir tanrıça ile çalışıyordum ve ilk kez onun görüntüsü bana net bir şekilde geliyordu. Görüntüyü gözümde canlandırmak için dikkatle çalışmama gerek kalmadan onu gördüm. Karşımda siyahlar içinde oturuyordu, kukuletası öne doğru düşerek yüzünün büyük kısmını gizliyordu. Yine de kukuletasının kıvrımları gözlerini saklasa da, yüzünün alt kısmını ve ağzını net bir şekilde görebiliyordum; bunlar karşılaşmayı beklediğim yaşlı kadına, Kocakarı'ya ait değildi. Aksine, genç görünüyordu - yanan meşalelerini tutan elleri pürüzsüzdü ve yaptığı üzücü göreve rağmen, ondan yayılan bir sıcaklık ve şefkat vardı (D'Este 2006, 76).”*

Raven dıgtalı (Amerika Birleşik Devletleri): *“Tören zamanlamasına gelince, Hekate bir ay tanrıçasıdır: hem dolunay hem de yeni ay ayın ideal zamanlarıdır (Mavi aylar, kara aylar ve ay tutulmaları özellikle güçlüdür). Bir kişinin Hekate ile çalışması için en iyi yer ya bir mezarlık ya da köpek parkındaki (Evet, insanların köpekleriyle yürüdüğü ve oynadığı bir park alanı, böyle bir yerde çok fazla kalıntı köpek enerjisi vardır) kavşaktır. Mezarlık kavşaklarında Hekate ile iletişim kurmakta çok başarılı oldum, kendi Tapınağım/altar alanımda onunla defalarca çalıştım ve hatta onunla majimi eski bir kaplıcada meditatif Gnosis'i de kapsayacak şekilde genişlettim (Ay-rombik enerjiler çok mükemmel). Okuyucuyu Hekate ile çalışırken sadece zeki ve geleneksel olmaya değil, aynı zamanda seviyelerinizi ve birleşme yöntemlerinizi denemeye, değiştirmeye ve başka şekillerde kişiselleştirmeye teşvik ediyorum (D'Este 2010, 114-115).”*

Dr. Nina Lazarus (Bath): *“Ve böylece gecenin ilk yıldızı doğduğunda seni onurlandırıyorum. İlahi Hanımefendi, kutsal sunağımın tanrıçası, çıplak bedenimle dans ediyor ve şarkı söylüyorum... Ve sunduğum adaklar senin parlaklığın tarafından kabul edildiğinde, ben de*

⁹⁶ Inbaal Psychic.

senin sevgine layık olduğumu biliyorum. Senin kutsamalarına layık olduğumu. Sevgili kanımın kraliçesi, can suyumu kutsal akıntına akıtıyorum, kılıcımı göklere kaldırıyorum ve adını haykırıyorum... Ve seni onurlandırıyorum Zeus'un sevgilisi (D'Este 2006, 83-84)."

Sue Bowman (Sussex): *"Sonra tekrar yavaşça, yumuşak bir şekilde ilahi söylemeye başladık, odadaki enerjinin görünür hale geldiği ve geri dönüşü olmayacakmış gibi hissettiğim bir zirveye ulaştık. Dokuz rahip şimdi Hekate'yi çağırıyor, onu kavşakların Hekate'si, ışık taşıyıcı Hekate, çocukların koruyucusu Hekate, yolların Hekate'si, tek yerlerin Hekate'si, Ayın Hekate'si, Dünyanın Hekate'si, Yıldızların Hekate'si olarak çağırıyorlar - birçok isim ve unvanıyla Hekate'yi çağırıyorlar ve o da geliyor. Her yakarışın ardından salon "Hail Hekate" sesleriyle yankılanıyor, her rahip tanrıçayı çağırdıkça sesler daha da yükselir ve heyecan artar. Minally Hekate rahibesi Hekate'yi çağırır ve her biri sırayla tapınağın kuzeyinde hareketsiz oturan üç kâhin rahibeyi (Resim Ek 3.9) mesh eder. Üçü bir ağızdan konuşur, sonra teker teker Hekate'nin doğasından, onurlandırılması gereken yollardan, korkudan kurtulup güç kazanmaktan ve orada bulunanları kutsamaktan bahseden mesajlar verirler. Hekate rahibesi, kalabalığı gelip Hekate'ye adakta bulunmaya ve onun kutsamalarını almaya davet ediyor. Üç sıra oluşturduk, her kişiye bir görevli tarafından kâhinlerin koruyucusundan buğday "satın almak" için kullanılacak bir bakır para verildi. Büyü ve dönüşüm tanrıçası tarafından kutsanmak için sıramızı beklerken hepimiz ilahiler söyledik, her birimiz tıpkı yunan yeraltı dünyasındaki yolcuların Styx nehrini geçerken yaptıkları gibi sikkeyi koruyucuya bıraktık. Her birimiz bir avuç buğday alır ve buğdayı Hekate'ye sunarken onun kutsamasını almak için bir dilek tutarız. Tohumlar, gerçeğe dönüşmek için beslenmesi gereken umutlarımızı ve hayallerimizi temsil eder. Kehanet rahibeleri ve Hekate rahibesinin iki büyük sepet ekmegi ve üç kadeh şarabı kutsamasıyla tören sona erdi ve ardından herkesin katılması için kalabalığa dağıtıldı. Tören yaklaşık bir buçuk saat sürdü, ancak tamamlandığında devam etmesini arzuladım, sonunda gerçek büyüülü gücün ne olduğunu anladım (D'Este 2006, 93)."*

Armanda (Kent): *"Bir süredir yatak odamızda mevsimsel bir sunak kurmuş, sunak örtülerini, süsleri, çiçekleri değiştiriyor ve ritüeller yapıyordum. Ancak birinci derece inisiyasyonum için Hekate'ye bir adanma yapmam gerekiyordu. Sunağımı lavanta, bir triformis heykeli, küçük sarmal bir çin yılanı, biraz safran ve selvi esansiyel yağı şişem olacak şekilde değiştirdim. Her sabah duştan sonra ve kahvaltıdan önce Hekate kolyemi takarak ritüelimi gerçekleştirerek adanmışlığımı başladım. Buhur yaktıktan sonra sunağı toparlayıp taze lavanta ile süslüyor, kendimi merkeze alıyor, korunaklı bir ritüel alanı yaratıyor ve ardından ilahi söylüyordum:*

“Hekate, Hekate, Hekate Karanlık Anne

Bizimle yürüyorsun

Başka hiçbir şeye benzemez

Karanlık Anne”

Daha sonra Hekate’ye Orfik İlahiyi okur ve mumunu yakarak aşağıdaki yakarıyla onu benimle birlikte olmaya çağırırdım:

“Büyük Tanrıça Hekate,

O, yıldızdan doğan ve zamanın sonuna kadar kalacak olan; Üçlü bir, güzel, muhteşem ve bilge...”

Sonra şöyle derdim:

“Büyük Tanrıça Cadıların Koruyucusu

Yeraltı Dünyası Tanrıçası

Büyük Phosphoros Işık Taşıyıcı

Ve İnisyeler için rehber

Gecenin Sahibi Gökyüzü

En çok parlayan kim?

Lütfen şimdi benimle ol.”

Bir süre meditasyon yapardım ve sonrasında hissettiğim ya da gördüğüm her şeyi yazardım, etrafımda her şeyin olgunlaştığı ve çiçek açtığı yeşil bir yaz tarlasında sessizce oturmaktan; karanlık bir mağarada etrafıma sarılmış, üst üste binmiş, beni rahatlatan ve koruyan yılanlarla oturmaya ve beni bir koruya, evdeki sunağında bulunan heykele benzeyen bir Hekate heykeline götürdüğü çeşitli deneyimler yaşadım. Daha sonra Hekate’ye teşekkür eder ve kapanır, mumu söndürür ve kolyemi çıkarırdım. Gün boyunca onu aklımdan çıkarmaz ve adanmışlığımı günlük rutinime dâhil ederdim (D’Este 2006, 98-99).”

John Canard (Somerset): *“Birkaç hafta sonra tüm malzemeleri uygun şekilde hazırladım ve uçan merhemi yaptım. Akonitin zehirli doğası nedeniyle burada ayrıntıya girmeyeceğim. Kendini gerçekten bu işe adanmışlar bunu kendileri bulabilir! Uçan merhemimi bazı işlerim için kullandığım bir kavşaktaki Hekate Akşam Yemeğinde kullanmaya karar verdim. Burada gece*

trafiği yok denecek kadar az, bu yüzden bir sonraki karanlık ayda yapmaya karar verdim. Bu arada kekler hazırladım ve kullanmak için uygun bir tütsü yaptım. Karanlık ay geldiğinde gece yarısı kavşıktaydım, bir arabanın geçmeye karar vermesi ihtimaline karşı daha az görünür olmak için gizlice siyah giyindim. Uçan merhemden bir miktar koltuk altlarıma sürdüm, geleneksel yöntemlerle içten emilimine karşı karar vermiştim. Tütsülerimi yaktım, kekleri sundum ve beklemeye başladım. Dakikalar geçtikçe görüşümün çok daha keskinleştiğini fark ettim. Açıkçası yıldızlı bir gecede gece görüşü zamanla gelişir, ama bu bunun ötesine geçti. Çitteki her yaprağı görmemi sağlayan bir odak netliği vardı ve yalnız olmadığımı fark ettim. Gece sesleri etrafımdaki havayı doldurdu, öten bir baykuş, porsuk olabilecek bir hırıltı ve ardından akşam yemeğindeki ilk misafirim. Ben kıpırdamadan otururken, bir tilki tırıs tırıs geldi ve bana bakıp kaçmadan önce keklerden birini yalayıp yuttu. Bir kahkaha krizine girme dürtüsüne direnerek, açgözlü olmadığı ve keklerin geri kalanını bıraktığı için misafirime sessizce teşekkür ettim. Zaman geçti ve başka hayvan misafir bana katılmadı. Uzun süre hareketsiz oturmaktan kendimi kaskatı hissetmeye başlamıştım ki göz ucuyla bir şey gördüm. Yarı saydam, ruhani bir şekil çitlerin arasından süzüldü ve keklerin yanında durdu. Onu yakından inceledim ve genç bir kız olduğunu fark ettim. Nefes almaya bile cesaret edemedi, önce bir pastanın, sonra diğerinin üzerinde süzülüşünü, her birinin üzerinde birkaç saniye duraklayışını hayranlıkla izledim. Birkaç dakika içinde hayali devresini tamamladı ve tekrar gözden kayboldu. Buna inanamıyordum! Bunu gerçekten görmüş müydüm, yoksa akonitin etkileri mi halüsinasyon görmeme neden oluyordu? O gece başka ziyaretçi gelmedi, ben de deneyimlerimi kaydettikten sonra biraz uyumak için şafak vakti eve yürüdüm. Birkaç ay sonra, sistemimin akonitin aktif bileşenlerini işlemesi için zaman tanıyarak, bu seremoniyi farklı bir kavşakta tekrarladım ve yine spektral konuklarım oldu. O zamandan beri bu seremoniyi birkaç kez gerçekleştirdim, ancak çoğu zaman konuk yoktu ya da sadece hayvanlar vardı. Hekate'nin kendisi hiç görünmedi, ama onu diğer çalışmalarımda uçan merhem kullanmadığım zamanlarda gördüğüm için, yokluğu beni hayal kırıklığına uğratmadı (D'Este 2006, 120-121).”

Yukarıda verilen deneyimler kültün aktif bir şekilde devam ettiğini bizlere göstermektedir. Bu ritüellere ek olarak antik dönem geleneklerinin devam ettiğini görmekteyiz. Antik dönemde kavşaklara konulan yemeklerin, düzenlenen yemek ritüellerinin önemi bilinmektedir⁹⁷.

⁹⁷ Bkz. sayfa 66-67.

Günümüzde de tanrıça Hekate için düzenlenen yemek ritüelleri, antik dönem ritüellerinde olduğu gibi tanrıçanın öfkesini yatıştırmak ve beğenisini kazanmak için oldukça önemli olduğu yapılan ritüellerden anlaşılmaktadır. Günümüzde birçok kişi Hekate'yi onurlandırmak, öfkesini dindirmek veya beğenisini kazanmak için kendilerine göre ideal olan yemek sunularının tariflerini paylaşmaktadırlar. Hekate'nin yeni Ay ritüelleri için Sue Bowman tarafından paylaşılan bir kek tarifi aşağıdaki gibidir (D'Este 2006, 141):

“Bu kekler, malzemelerin çoğu Hekate için kutsal olduğundan Hekate'yi onurlandıran Pagan törenlerinde kullanım için idealdir, ayrıca Hekate için de kutsal olan üç sayısı kullanılarak 3 x 3 malzeme vardır.

Malzemeler:

½ bardak organik un

½ bardak yumuşak tereyağı

½ çay kaşığı karbonat

½ çay kaşığı tuz

2 yemek kaşığı siyah haşhaş tohumu

1 serbest dolaşan yumurta

2 çay kaşığı badem özü

1 çay kaşığı anason tohumu

Hazırlanışı:

Un, tuz ve kabartma tozunu birlikte eleyin. Tereyağı, bal ve yumurtayı krema haline getirin. İki karışımı birbirine karıştırın ve kalan malzemeleri ekleyin. Küçük ince hilal şekline getirin. Pişirme sırasında yayılabilmeleri için şekiller arasında boşluk bırakarak yağlanmış soğuk bir fırın tepsisine yerleştirin. 350 derecede yaklaşık 12 dakika veya hafifçe altın sarısı olana kadar pişirin. Bazı insanlar Anason tohumunu pek sevmez, eğer siz de bu insanlardan biriyseniz, anason tohumu yerine ½ çay kaşığı vanilya özütünü kullanabilirsiniz.”

Günümüzde tanrıçaya sunmak için paylaşılan akşam yemeklerinin tarifleri yoğunlukla antik dönemlerde tanrıça için kutsal olan sayıları veya kutsal malzemeleri içermektedir. Aşağıda,

günümüzde tanrıça için sunulan birkaç akşam yemeğinin tarifi verilmiştir (D'Este 2006, 142-145):

Aşağıdaki tarifler Hekate'nin akşam yemeği için hazırlanabilecek yiyecekler için fikir vermek amacıyla eklenmiştir. Hepsi de Hekate için kutsal olan malzemeler içermektedir.

Ballı Kek

(Yumurtasız)

(Amanda C. 'nin katkısıyla - Marguerite Patten 'in Everyday Cookbook kitabındaki bir tariftən uyarlanmıştır)

Malzemeler:

8 oz sade un

1 çay kaşığı kabartma tozu

1 çay kaşığı tarçın

½ çay kaşığı tuz

4 oz şeker

¼ yarım litre süt

1 yemek kaşığı tereyağı

4 oz bal

Hazırlanışı:

Fırını önceden 350/375 derece ısıtın. Tüm kuru malzemeleri birlikte eleyin Süt, tereyağı ve balı kısık ateşte ısıtın. Unu vd. karıştırın ve çırpın unlanmış somun kalıbına koyun ve çok ılımlı fırında bir saat pişirin. Somunun her tarafının piştiğinden emin olmak için şiş ile temiz çıkıp çıkmadığını kontrol edin.

Safranlı Ballı Kek

(Amanda C 'nin katkılarıyla) Bu tarif peynirle çok iyi gider ve Beltane sabahını bol miktarda ev yapımı Mead ile karşılamak için çok güzeldir! Bu tarif yaklaşık bir porsiyon için yeterlidir.)

Malzemeler:

6 adet safran teli

4 yemek kaşığı süt

175 gr/6 oz sade un

1 yemek kaşığı kabartma tozu

100 gr/4 oz tereyağı, yumuşatılmış

50 gr /2 oz pudra şekeri

2 yemek kaşığı temiz bal

2 yumurta, hafifçe çırpılmış

50 gr/2 oz kesilmiş karışık kabuk

75 gr/3oz sultani üzüm

Tavayı yağlamak için bitkisel yağ

Buzlanma

16 safran teli

1 yemek kaşığı kaynar su

200 gr/7 oz pudra şekeri

1-2 yemek kaşığı limon suyu

Hazırlanışı:

Fırını önceden 180/350 derece ısıtın, derin bir 18 cm/7 inç yuvarlak kek kalıbını yağlayın, kenarlarını ve tabanını yağlı kâğıtla kaplayın, kâğıdı yağlayın. Kek için 6 safran telini parmaklarınızın arasında ezin ve sütle birlikte ağır tabanlı bir tencereye koyun. Sadece kaynatın, ocaktan alın ve 20 dakika bekletin. Unu kabartma tozu ile eleyin ve bir kenarda bekletin. Tereyağı, şeker ve balı soluk ve kabarık olana kadar çırpın. Yumurtaları her seferinde azar azar çırpın, kesilme belirtileri gösterirse bir çorba kaşığı elenmiş un ekleyin. Elenmiş unu da ilave edin. Safranlı sütü süzün, her seferinde bir çorba kaşığı olmak üzere kek karışımına karıştırın. Kabuğu ve çekirdeksiz kuru üzümleri katın. Karışımı hazırlanmış kalıba dökün ve yüzeyi düzleştirin. Fırında 65 dakika veya sıcak şiş temiz çıkana kadar pişirin, Bu arada krema için kalan on safran telini kaynar suyla küçük bir kâseye koyun ve yeterli miktarda bekletin. Keki beş dakika soğutun, ardından kalıptan çıkarın, yağlı kâğıdı çıkarın, keki ters çevirin ve soğuması için ızgara telinin üzerine bırakın. Pudra şekerini büyük bir kâseye eleyin ve limon

suyuyla karıştırın. Safran suyunu süzün ve eşit renk alana kadar kremaya karıştırın. Kıvamlı olması için gerekirse kalan limon suyunu da karıştırın. Rafin altına büyük bir tabak yerleştirin, üzerine krema dökün, palet bıçağıyla düzleştirin ve servis etmeden önce sertleşmeye bırakın.

Antik Yunan Susamlı Börekleri

(Sue Bowman'ın katkılarıyla, Andrew Dalby ve Sally Grainger'ın Klasik Yemek Kitabı'ndan uyarlanmıştır) 8 kişiliktir.

Malzemeler:

240 gram sade un

450 ml su

4 büyük yemek kaşığı bal

Kızartma için biraz yağ

3 yemek kaşığı (Yaklaşık 40 gr) susam tohumu

Hazırlanışı:

Susam tohumlarını bir tavada kızarana kadar hafifçe kızartın. Daha sonra, un ve suyu bir kaşık bal ile karıştırarak pürüzsüz bir hamur haline getirin Bir kızartma tavaasında biraz yağ ısıtın (Tavanın tabanını kaplayacak kadar) ve karışımın yaklaşık 1/8'ini tavaya dökün. Koyulaşmasını bekleyin ve üç ya da dört kez çevirerek her iki tarafını da altın sarısı renkte kızartın. Tüm karışımı kullanana kadar bu işlemi tekrarlayın. Üzerlerine bal dökerek ve bolca susam serperek sıcak servis yapın! Bu tarifin en az 2000 yıllık olduğu ve günümüzde Yunanistan'ın bazı bölgelerinde hâlâ popüler olduğu söylenmektedir. Basit malzemeler kullanır ve Hekate'nin akşam yemeği gibi törenlerde kullanılabilir. Hekate'nin ruhlarının çok geçmeden onları yiyecek bitireceğini bilerek onları kavşağa bırakın!

Vejetaryen Üzüm Yaprığı Dolması: Dolmathes

(Sue Bowman tarafından katkıda bulunulmuştur)

Bu basit tarif yaklaşık 4 porsiyon yapar ve Yunan tanrıları veya tanrıçalarından herhangi birini onurlandıran grup ritüelinden sonra ziyafet çekmek için harikadır.

Malzemeler:

250 gram üzüm yaprağı

Taze dereotu ve nane (Her birinden 1 demet)

250 ml Sızma zeytinyağı

300 ml pirinç (Damak tadına göre kahverengi veya beyaz)

1 adet bütün limon

500 gram ince doğranmış soğan

Hazırlanışı:

Üzüm yapraklarını kaynar suya batırın ve ardından soğuk suyla durulayın, kurulayın ve bir kenara koyun. Soğanları zeytinyağının yaklaşık yarısı ile karıştırın ve pirinci ilave edin. 250 ml sıcak su ekleyin; dereotu ve naneyi (İnce kıyılmış) ekleyin. Bu karışımı yaklaşık 4 dakika kaynatın. Daha sonra karışımı üzüm yapraklarına, yaprak başına yaklaşık bir yemek kaşığı olacak şekilde sarın. Tamamlanan paketlerin her birini aralarında biraz boşluk bırakarak bir tencereye yerleştirin. Kalan yağı, limon suyunu ve 500 ml suyu ekleyin. Suyu çekene ve pirinç pişene kadar kısık ateşte 30 dakika pişirin. Taze limon dilimleri ile servis edin.

Mini Yunan Soğan Lokmaları

(Sue Bowman tarafından katkıda bulunulmuştur)

Bunlar cadılar meclisi üyelerimin favorisidir ve genellikle Hekate akşam yemekleri için dolmalara (Yukarıda) eşlik etmesi için yaparım.

Malzemeler:

2 çay kaşığı taze dereotu - ince kıyılmış

4 yemek kaşığı sızma zeytinyağı

1 kg küçük soğan

125 ml kırmızı şarap sirkesi

Tatlandırmak için tuz ve karabiber

Soğanları temizleyerek ve soyarak başlayın. Su ve sirkenin yarısında 25-20 dakika (Yumuşayana kadar) haşlayın. Soğanları süzün ve soğumaya bırakın. Kalan sirke, yağ, dereotu, tuz ve karabiberi karıştırın. Karışımı soğanların üzerine dökün ve servis edin.

Günümüzde Hekate tapınımları için özel olarak hazırlanan tütsüler, tanrıçanın tapınmlarında oldukça önemli bir konuma sahiptir. Geleneksel şekilde kullanılan gevşek tütsü taneleri, kömür diskler üzerinde yakılır ve bir odayı kokulandırmak için veya büyülu adanmışlık törenlerinde ve diğer tapınımlarda kullanılabilir. Doğru şekilde harmanlanıp yakıldığında taneler, birlikte harmanlanan bitki ve reçinelerin hem kokularını hem de enerjilerini havaya salacaktır. Bu şekilde tütsü kullanmak tanrıları onurlandırmanın en eski yollarından biri olabilir; Antik Sümer, Mısır, Yunanistan, Roma, Hindistan ve diğer birçok eski dini törende kullanılmıştır (D'Este 2006, 146).

Yemeklere ek olarak günümüzde Hekate tapınımları için hazırlanan birçok tütsü tarifi vardır. Bu tütsü tariflerinin malzemeleri, yine tanrıça için hazırlanan yemek sunularında olduğu gibi tanrıçanın kültüründe önemli olan malzemelerin kullanımına özen gösterilmiştir (Resim Ek 3.10). Aşağıda günümüzde tanrıça için kullanılan bazı tütsü tarifleri verilmiştir (D'Este 2006, 149-151):

Amanda'nın Hekate Tütsüsü

1 yemek kaşığı kopal

1 yemek kaşığı lavanta (Bitki)

5 damla selvi yağı

1 damla paçuli yağı

Bir tutam safran

Kopali küçük parçalar halinde öğütün ve kalan malzemeleri ekleyerek karıştırın. Hava geçirmez bir kavanozda saklayın ve Hekate'ye adanmışlık çalışmalarınızda kullanın.

Nina'nın Hekate Tütsüsü

½ yemek kaşığı beyaz söğüt kabuğu

1 yemek kaşığı Mugwort

1 yemek kaşığı karanfil

½ yemek kaşığı Aloe kristalleri

½ yemek kaşığı haşhaş tohumu

2 yemek kaşığı Benzoin reçinesi

Tüm malzemeler karanlık ayın arifesinde karıştırılmalıdır. Mümkünse karışımı gece boyunca Ay'ı gören bir yerde bırakın ve ardından bir ay boyunca hava geçirmez bir kavanozda saklayın ve Hekate seremonilerinizde kullanın.

Sorita'nın Hekate Tütsüsü

2 yemek kaşığı çam reçinesi

½ yemek kaşığı damla sakızı

1 yemek kaşığı ezilmiş defne yaprağı

9 damla sedir ağacı yağı

½ yemek kaşığı tarçın kabuğu (Ölçmek için küçük parçalara bölün)

½ yemek Kaşığı şeffafyunan balı

Çam reçinesi, defne yaprağı ve tarçın kabuğunu karıştırın. Mümkünse toz yerine topak halinde gelen çam reçinesi kullanın, ancak her ikisi de iş görür. Defne yaprakları ve tarçının küçük parçalar halinde olduğundan emin olun (Ancak toz haline getirmeyin). Balı büyük bir kaşık içinde mum alevinde çok akıcı hale gelene kadar ısıtın ve ardından hızlıca diğer malzemelerle karıştırın. Hava geçirmez bir kavanozda saklayın, bir ay boyunca bekletin ve Hekate'yi onurlandırmak için yapılan törenlerde kullanın.

Sue'nun Vizyoner Hekate Tütsüsü

1 çay kaşığı ezilmiş defne yaprağı

1 çay kaşığı Dittany of Crete

1 çay kaşığı nane

1 çay kaşığı kekik

Bir tutam Asafoetida

1 çay kaşığı ejderha kanı

1 çay kaşığı Frankincense

1 çay kaşığı Mür

1 çay kaşığı siyah haşhaş tohumu

Bu malzemeleri karıştırın ve ardından birkaç damla Kâfur ve Selvi Yağı (Her birinden yaklaşık 5-10 damla) ile bağlayın. Kullanmadan önce sıkıca kapatılmış bir kavanozda karanlık bir yerde en az bir hafta saklayın.

Zoe & Helena'nın Cennet, Dünya ve Yeraltı Dünyası Hekate Tütsüsü

4 yemek kaşığı tütsü kristalleri

1 yemek kaşığı Mür

2 yemek kaşığı Mugwort (Bitki)

½ yemek kaşığı Bryony kökü [İngiliz Mandrake]

2 yemek kaşığı lavanta çiçeği

Bir tutam Safran

4 damla Selvi yağı

Bu malzemeleri birlikte karıştırın ve Hekate'yi tüm farklı rollerinde onurlandırmak için kullanın. Büyü çalışmaları ve adanmışlık seremonileri için idealdir. Az miktarda kullanın!

Önceki kuşaklardan adanmışlar, büyü uygulayıcıları, inananlar ve vakanüvisler tanrıça Hekate ile ilgili imgeleri ve fikirleri kaydederek bize onunla ilgili semboller ve nesneler hakkında içgörü sağladıkları gözlemlenmektedir. Bu sembollerin örnekleri edebiyatta, sanatta, adaklarda ve Hekate'nin diğer tasvirlerinde günümüze kadar ulaşmış ve hem tanrıçayla hem de onun kadim takipçileriyle bağlantı kurabileceğimiz eşsiz bilgiler sağlamıştır. Ne yazık ki bu sembollere, amaçları ve anlamları hakkında bilgi veren açık ve net açıklamalar eşlik etmemekte, yorumu bize bırakmaktadır (D'Este 2017).

Günümüzde Hekate'ye yapılan birçok tapınım çeşidi gözlemlenmektedir. Bu tapınımlarda kullanılan malzemeler ve okunan kutsal sözcükler, tapınımı gerçekleştiren kişilere göre farklılık gösterse de birçok açıdan birbirleriyle aynı oldukları gözlemlenmektedir. Çalışma için yapılan araştırmalar sonucunda günümüzde Hekate'ye yapılan bir tapınım kabaca şu şekilde tanımlanabilir:

Dolunayın ışığı altında sunağı, karanlığı temsil eden siyah kumaşla ve aydınlığı temsil eden gümüş mumlarla donatın. Sunağın üzerine bir Hekate heykelciği veya tanrıçayı betimleyen bir resim koyun. Hekate'nin ışığını toplamak için etrafınıza olabildiğince çok ayna yerleştirin. Beyaz şarabı iki büyük gümüş bir kadehe dökün (Tercihen kırmızı şarap ve kadeh yerine kâse

de kullanılabilir). Kadehi dolunayın ışığı altında en az 3 en fazla 7 dakika boyunca bekletin. Şarabı, pelin otu infüzyonu ve beyaz söğüt infüzyonu ile süsleyin. Beyaz şarap kadehi ile birlikte, sunağın üzerine büyük bir su kabı da yerleştirin. Pelin otu, yasemin ve söğüt tütsülerini yakmaya başlayın. Bu aşamada ellerinizi ve kendinizi su ile yıkayın. Derin ve sakinleştirici nefesler alarak dolunaya bakın ve Hekate'ye selam verin. Sol elinize Hekate çarkını alın ve havaya kaldırarak aşağıdaki sözleri okuyun (Sanchez 2011):

“Ey büyük ve korkunç kraliçe, üç yollu kraliçe, duy beni, yalvarırım sana Önünde secde ederken bana lütfunu bahşet.”

Daha sonra sunaktaki gümüş mumları yakın ve kollarınızı sunağın üzerinde yer alan tanrıça heykelciğine veya resmine doğru kaldırarak, aşağıdaki sözleri okuyun (Sanchez 2011):

“Ey Kudretli Hanımefendi, öyle parlaksın ki yıldızlar bile senin önünde sönük kalıyor, parlak meşaleler gibi yolumu aydınlatıyorsun. Senin mütevazı rahiben olarak, bu ayini sana ibadet etmek için adıyorum.”

Daha sonra ellerinizi gevşekçe birbirine bağlayın ve avuç içlerinizin ayın üzerinde gezindiğini hayal edin. Gözlerinizi kapatın ve ayın enerjisinin, Hekate'nin gücünün bedeninizi ışığıyla doldurmasına izin verin. Kendinizi ona teslim edin. Kendinizi Ay'ın gümüş ateşiyle, Hekate'nin karanlığı delip geçme gücüyle taçlandığını hayal edin. Gümüş kadehinizi sağ elinize alarak havaya kaldırın ve aşağıdaki şu sözleri okuyun (Sanchez 2011):

“Beni sık sık kucaklayan, başkalarının gitmeyeceği yollarda bana eşlik eden sevgili dostum. Bu töreni sizinle paylaşıyorum.”

Daha sonra sağ elinizdeki kadehte bulunan şarabı için ve ikinci kadehi de yere dökün. Sunağın üzerinde yanan bir mumu su kabına atın. Son olarak etrafınıza koyduğunuz aynalara en az 3 en fazla 7 dakika boyunca bakın. Eğer tapınımı eksiksiz bir şekilde yaptıysanız tanrıça o gece size görünecek veya sonraki günlerde sizin hayatınızda anlaşılabilecek düzeyde katkılarda bulunacağı deneyimciler tarafından söylenmektedir.

Modern Hekatean cadılığı, uygulayıcıların çoğu kadim yazıların öğrencileri olmasına rağmen günümüze sıkı sıkıya bağlı olduğu gözlemlenmektedir. Bu, Hekate ile uygulamalı modern cadılıktır. Aralarındaki fark ise, geçmişi yeniden inşa etmeye çalışırken, tarihi belgeleri ve uygulamaları yirmi birinci yüzyılda kullanılmak üzere uyarlamaktır. Genellikle sıfırdan başlar, ilerledikçe bir şeyler ekler ve ilahi ilhamla çalışılmaktadır. Hekate'nin Bakire, Anne ve

Kocakarı olarak modern yorumu bu konuya mükemmel bir örnektir. Modern Hekatean cadılığının tamamen modern olan bir başka yönü de kişisel gelişime yapılan vurgudur. Modern Hekatean cadılığını Hekate'ye adanmışlığın diğer biçimlerinden ayıran bir diğer modern kavramdır. Modern Hekatean cadılığının pek çok uygulayıcısı dünyayı kendileri, sevdikleri ve savunmasızlar için daha iyi hale getirmeye kararlı oldukları gözlemlenmektedir. Onun pek çok sıfatı ve rolü, adanmışlık ve cadılık pratiği için zengin bir bilgi kaynağı sağlar. Onun yeraltı dünyasının kraliçesi rolü modern Hekatean cadılığında son derece önemlidir. Modern Hekatean cadılığının birçok uygulayıcısı Triformis (Kişisel dönüşüm için), Enodia (Kişisel yolculuğunuz için) ve Kourotrophos (Çocukların koruyucusu) gibi diğer epithetlerle bağlantı kurar. Modern Hekatean cadılığı uygulayıcıları Hekate'yi "Dünya Ruh" ve "Pammator" (Herkesin annesi) olarak kabul ettiği söylenilebilir. Modern Hekatean cadılığı, aktif cadılık uygulamasıdır. Bu uygulama pek çok şekilde olabilir, ancak ortak unsur Hekate'nin enerjisini, arzu edilen bir hedefe ulaşmak için dünyanın doğal güçlerini manipüle etmemize yardımcı olması için aramaktadır. Cadılık beceri, bilgi, inanç ve gücün bir birleşimidir. Tüm bunlar güçlü bir büyü üretmek için birlikte çalışır (Brannen 2019).

Tanrıça, Cyndi Brannen'in "Entering Hekate's Garden" adlı kitabında günümüz Hekate büyücülüğüne dair birtakım fikirler vererek yukarıdaki bilgilere ek olarak şunları aktarır (Brannen 2020); *"Pharmaka, Hekate ve ebedi cadılarının yolunu izleyerek ecza dolabını hem evcil hem de yabani bitkilerle doldurur..... Hekate, maji, tıp ve gizemin üçlü tanrıçasıdır. Aynı zamanda bitki ruhu büyücülüğünün tüm uygulayıcılarının anasıdır. Kızlarından biri, tanrıça Kirke, bitki ruhu tıbbının sahibesidir. Diğer, Medea, zehir yolunun sahibesidir. Bu üçü birlikte zanaatımızın üçlü tanrıçalarını oluşturur. Kirke ve Medea birbirlerini dengeler ve yeşil Dünya'nın yaratıcı ve yıkıcı doğalarını temsil eder. Üçlü tanrıçalara ve diğer tanrılara, botaniklere, ruhlara ve yazışmalara bağlanmak cadılar için doğaldır."* Günümüzde tanrıça adına birçok büyüün yapıldığı gözlemlenmektedir. Bu büyülerin türleri bireylerin istekleri üzerine değişmektedir. Yani tanrıçadan destek almak için büyü yapıyorsanız, yaptığınız büyüde kullandığınız malzemeler ve okuduğunuz sözler tamamen size kalmıştır. Büyünün tesirindeki püf nokta, sizin tanrıçayı ne kadar iyi tanıdığınızdan geçmektedir. Hekate'nin kültü hakkında herhangi bir düzeyde edindiğiniz bilgiler, büyü sırasında kullanılacak malzemeleri ve sözleri doğrudan etkilediği gibi büyüün tesir düzeyinide etkilemektedir. Günümüzde tanrıçadan destek almak için yapılan bir büyüün örneği aşağıda verilmiştir.

Auto-Erotica (Tipareth unto Malkuth)⁹⁸: Auto-Erotica büyüğü tamamen cinsel unsurlar içermektedir. Bu büyüğü ile birey, cinsel hazını artırabilir, cinsellik açısından daha çok partner ile tanışabilir, partnerini kendine bağlayabilir vb. gibi cinsel konularda bu büyüğü kullanılabilir.

Gerekli malzemeler:

- Mumlar, tercihen siyah, kırmızı ve beyazın yanı sıra mor ve yeşil temel renkler
- Suç
- Yağ
- Kırmızı şarap
- Hançer

Sizi diğerlerinden daha fazla tahrik eden bir fantezi üzerinde yaklaşık 3-5 dakika meditasyon yapın ve yüksek sesle aşağıdaki sözleri okuyun:

“Hekate Ana, şehvetinin aurasını üzerime getir ve şehvet kutsamalarını üzerime ihsan et. Ey Hekate, Tipareth’ten bana güzelliği getir ve kanımın içinde Malkuth olsun. İrade altında aşkın lütfunu ortaya çıkar. Tüm büyüğün annesi olan senin varlığıyla kutsanayım ve senin karanlığıyla kutsanayım. Ruhu özümde olan (O) ile birleşebilmem için önümüzdeki günlerde veya aylarda tamamlanan kupa gibi olmayı irade ediyorum (Perdue 2000).”

Daha sonra vücudunuzdan kan alın ve kırmızı şaraba damlatın. Kadehten için ve hançeri öpün. Hançeri etinize dokunmadan cinsel organınıza yaklaştırın ve hançerin ucunun etrafında bir yıldız imgeleyin. Sonra hançeri yere bırakın. Yağ ile göğsünüzün üzerinde bir yıldız çizin. Eğer bir kadınsanız, cehennem ateşinden üç erkeğin cinsel olarak üzerinize geldiğini imgeleyin, eğer bir erkekseniz aynı kökenden bir kadın imgeleyin. Fantezide cinsel ilişkiye girerken gözlerinizin kapalı olduğundan emin olun. Mastürbasyona başlayın. Doruk noktasına kadar devam edin. Bittiğinde, fantezide sizi cinsel olarak meşgul eden üç erkek veya kadının resmini çizin. Resmi bir sonraki gece için saklayın. Tapınağı sürgün edin ve kapatın. Ertesi akşam bir mum yakın ve resmi göz hizasına yerleştirin. Bu kutsal sözleri okuyun:

“Üçünün arasında tutku yanıyor, öpücüklerin beni kendinden geçiriyor, ateşinin ortasında bir yılan gibi kıvranıyorum. Kali’nin ateşin üzerindeki dansı gibi. Kan şaraptır ve et kandır. BABALON’un itici kalçaları: çok yüce bir penetrasyon! tanrısal olanı bana getiriyor, ALL Ana,

⁹⁸ Bkz. Perdue 2000.

kutsanmış fahişe; Kutsal Menekşe Işığa tapılır, perdenin önünde arayan herkes tarafından, iğnenin üzerine kazığa oturtuldun (Perdue 2000). ”

Kutsal sözleri okuduktan sonra mastürbasyon yapın ve sıvıları resmin her yerine sürün. Beş kez katlayın ve yanan kırmızı bir mumun içine yerleştirin. Hepsi yandıktan sonra, doyana kadar meditasyon yapın. Ardından tapınağı sürgün etme ve kapatma işlemine geçin.

Günümüzde, birçok kaynak tanrıça hakkında çeşitli bilgiler vermektedir. Bu modern kaynaklar arasında tanrıçanın günümüz şartarında nasıl büyü yapılması gerektiği ve tanrıçanın kültüne günümüzde nasıl tapınılması gerektiği gibi sorulara; Cyndi Brannen, “*Keeping Her Keys: An Introduction to Hekate’s Modern Witchcraft*”, Teagan Kearney, “*Hekate’s Chalice*” ve Tara Sanchez “*The Temple of Hekate: Exploring the Goddess Hekate through ritual, meditation and divination*” adlı kitaplarda detaylıca yer vermiştir.

Hekate’nin uzun tapınma tarihi boyunca farklı zamanlarda ve farklı yerlerde kendisine atfedilen yüzlerce sıfat vardır. Günümüzde gelişen uluslararası bir kült ile yeni özellikler ve bunlarla birlikte yeni sıfatlar ortaya çıkmaya devam etmektedir. Hekate’nin tarihsel sıfatlarını, kullanımlarına dair kanıtlarla birlikte bir araya getirmeye adanmış birkaç web sitesi bulunmaktadır. Örnekler için; Cosette⁹⁹, Antonio Pagliarulo¹⁰⁰ özellikle Sara Neheti Croft¹⁰¹, Renee Olson¹⁰² ve “*Hekate sözleşmesi*”¹⁰³ için web sitelerine bakınız¹⁰⁴. Ayrıca günümüzde Hekate’nin Türkiye’deki tapınımları için “*Turkey Esoteric Organisation*”¹⁰⁵ adında büyük bir topluluktan oluşan bir web sitesi oluşturulmuştur.

Tanrıçaya günümüzde, mevsimlere göre yapılan festivaller ve tapınımlar değişiklik göstermektedir. Bu festivaller ve tapınımlarda tanrıça genellikle en önemli sembolleri ve epithetleri ile anılmaktadır:

Kış Gündönümü¹⁰⁶: Kış gündönümü festivali (Genellikle) 21 Aralık’ta gerçekleşir. Kış gündönümü yılın en kısa gününe işaret ettiği gibi yılın en uzun akşamına da işaret etmektedir.

⁹⁹ *How to worship Hekate, goddess of boundaries and witchcraft.*

¹⁰⁰ *The Wild Hunt Pagan News & Perspectives.*

¹⁰¹ Sara Neheti Croft, tanrıçaya ait bilinen tüm isimleri bir araya getirmek için çevrimiçi bir sitede projeler başlatmıştır. Bkz. *Wicket Icons*.

¹⁰² Renne Olson’da, Croft gibi tanrıçanın isimlerini biraraya getirmek için bir çevrimiçi bir sitede çalışmalar yapmaktadır. Bkz. *Honoring Hecate*.

¹⁰³ Hekate Sözleşmesi’ nin web sitesi için bkz. *Covenant of Hekate*.

¹⁰⁴ Ayrıca Mat Auryn’ ın bloguna da bakınız, *The Many Epithets of Hekate*.

¹⁰⁵ *Turkey Esoteric Organisation*.

¹⁰⁶ Bkz. D’Este 2010, 271-272.

Bu festivalde yılın en karanlık gecesi olduğu tanrıçanın karanlık yönüne odaklanılmıştır. Festivalde, bireyler kendi içsel tefekkürlerine odaklanarak kendi ruhlarının karanlık yönleri ile karşılaşmak isterler. Bu festivalde bireyler, bilinçdışının derinliklerinde yaşayan içlerindeki şeytanlarla, korkularla ve şüphelerle yüzleşirler. Bireyler, kendilerinin karanlık yönlerine odaklanırken, Hekate'nin Khthonik yönüne bakarak onun daha karanlık bir yönünü çağırmaktadırlar. Hekate'ye kışgündönümü festivalinde tapınnalar genellikle yere bir sunak (Bir masa veya bir kitaplığın ilk rafı) kurmakla başlarlar. Tanrıçanın önemli sembolleri arasında yer alan anahtar ve meşale bu festivallerin başlıca ritüel malzemeleri arasında yer almaktadır. Bu ritüellerde Hekate, bilinçdışının koruyucusu olarak görülmektedir. Ritüel sırasında tanrıçanın bilgeliğine ulaşmak için bireyler kendi bilinçaltılarının yeraltı dünyasına inmeye çalışmaktadırlar. Bu yüzleşme ve karanlığı kabullenme, bireylerin kendi motivasyonlarını anlamak ve onları geride tutan bilinçdışı korkular ile yüzleşmeleri için gerekli görülmektedir. Kış gündönümü aynı zamanda Güneş'in yeniden doğuşunun kutlanıldığı bir zamandır. Bu festivalde, Güneş'in yaz gündönümünde zirveye ulaştığından beri öldüğüne ve en karanlık gecede onun öldüğüne inanılmaktadır. Paradoksal olarak, Güneş'in ölümü aynı zamanda karanlığın da ölümüne işaret eder. Kış gündönümünden sonra öyle görünmese de günler uzar ve bir kez daha ışığa dönülür. Dolayısıyla bu festivalde, bireyler Hekate'yi karanlığa kadar takip ettikten ve ruhlarının derinliklerini düşündükten sonra, içlerindeki ışığın ve yaşamın yeniden doğuşunu da aramaktadırlar. Bireyler, ışığın geri dönüşünün bu kutlamasında Hekate'yi meşale taşıyıcısı "Phosphoros" ve çocuk hemşiresi "Kourotrophos" olarak çağırılmaktadır. Dolayısıyla festivalde, bireyler Hekate'yi sadece geri dönen Güneş'in değil, aynı zamanda arınma meşaleleri ruhun karanlığını yakan ve kendilerinin yeniden doğuşunu sağlayan bir ebe olarak görmektedirler.

Bahar Ekinoksu¹⁰⁷: Bahar Ekinoksu aydınlık ve karanlık arasında eşit bir denge zamanına işaret etmektedir. Yeni başlangıçların zamanıdır. Yılın karanlık zamanları boyunca meditasyon ve tefekkür yapan bireyler, Bahar Ekinoksu ile birlikte Hekate'ye sarı nergisler, çiğdemler ve tanrıça için kutsal sayılan safran otlarıyla sunular yapmaktadırlar. Tanrıça bu mevsimde, yeni yaşamın ve yeni başlangıçların tohumlarını içinde barındıran ve ışıyla meyvelerini veren karanlık anne olarak Khthonik yönüyle onurlandırılmaktadır. Bahar Ekinoksu'nda bireyler aynı zamanda Demeter ve Persephone mitine ve Eleusis Gizemlerine de odaklanmaktadırlar.

¹⁰⁷ Bkz. D'Este 2010, 273-274.

Demeter ve Persephone miti genellikle mevsimlerin döngüsü için bir metafor olarak anlaşılır; Persephone, yeraltı dünyası'nın efendisi Hades tarafından kaçırlır ve bu durum Persephone'nin annesi olan Demeter'i öyle bir öfke ve kedere sürükler ki, kızı ona geri dönene kadar dünyayı çoraklaştırır ve beraberinde yaşamın yenilenmesini getirir. Hekate'nin bu efsanedeki rolü iki yönlüdür. Birincisi, Persephone'nin kaçırlıldığını duyan tek kişi Güneş tanrısı Helios ile birlikte odur. İkinci olarak Hekate (veya Hermes) Hades ile bir anlaşma yapmak ve Persephone'yi annesine geri götürmek için yeraltı dünyasına gider. Bireyler bu mit aracılığı ile Hekate'yi bu mevsimde Propolos (Rehber) sıfatıyla çağırır ve meditasyon yapmaktadırlar. Bireyler Hekate'yi, Persephone'nin yardım ıığılığını duyan ve diğerlerini onun kötü durumuna karşı uyaran kişi olarak görürler. Dolayısıyla tanrıçaya yapılan ritüeller esnasında Hekate'yi, kendi içilerindeki denge arayışlarını, bazı acı verici ruh arayışları ve dönüşümler gerektirebileceğı bu zamanda onlara rehberlik etmesi ve destek olması için çağırmaktadırlar. Bahar Ekinoksu'nda tanrıça, bireyler tarafından genellikle onlara yol göstermesi için rehber olarak ve yol arkadaşı olarak çağırılmaktadır. Tanrıçaya bu zamanda yapılan ritüeller esnasında yumurtalar önemli bir yere sahiptir.

Yaz Gündönümü¹⁰⁸: Yaz gündönümü, gecenin en kısa olduğu yılın en uzun gününe işaret etmektedir. Yaz gündönümünde bireyler, Güneşin doruk noktasındaki sıcaklığı ve gücüyle sembolize edilen güç ve zenginliği kutlamaktadırlar. Bireyler, yaz gündönümünde tanrıçayı huzursuz ölümler kraliçesi ve aynı zamanda bir yaşam, bolluk, ruhsal zenginlik ve dönüşüm tanrıçası olarak görmektedirler. Yaz gündönümünde, bireyler yoğunlukla Hekate Phosphoros'a tapınmaktadırlar. Yaz gündönümü ritüellerinde bireyler tanrıçayı, başında parlak bir baş bandı ya da parlayan bir ışık, safran renkli giysiler giydiğini ve ayaklarını kırmızı (Yaşam kanını yansıtan bir başka güneş rengi) olarak betimlemektedirler. Bu ritüelde tanrıçanın, ateşi ve ısıltısı tüm olumsuzlukları yakıp yok eden ve tanrıçaya alınan armağanları aydınlatan, yazın doruğunda parlayan bir tanrıça olarak tanımlanmaktadır. Bu nedenle bireyler bu ritüellerde Hekate'yi Soteira (Kurtarıcı veya dünya ruhu) olarak çağırmaktadırlar. Bireyler, Hekate Soteira'yı da yaşayan bir alev olarak tasavvur etmektedirler. Bu imge aynı zamanda daha sonraki Keldani Hekate'si ile Hesiodos'un dünya, deniz ve gökyüzünü yöneten Hekate'si arasında güzel bir bağlantı kurmalarını sağlamaktadır. Böylece dünyanın ruhu olarak Hekate Soteira tüm canlılara hayat ve ışık veren güçtür.

¹⁰⁸ Bkz. D'Este 2010, 275.

Sonbahar Ekinoksu¹⁰⁹: Sonbahar Ekinoksu, yıl içinde gece ve gündüzün eşit olduğu ikinci denge noktasıdır. Sonbahar Ekinoksu’da bireyler tarafından tanrıçaya yapılan törenlerde genellikle, Persephone’nin yeraltı dünyasına dönüşü kutlanır ve Hekate’nin Hades diyarına yaptığı karanlık yolculukta ona eşlik ettiği hatırlatılır. Bu törenlerde bireyle, karanlığa girmeye hazırlanır ve onlara rehberlik eden Hekate’yi Propolos olarak çağırırmaktadırlar. Çünkü onlara göre, bu sonların zamanıdır ve etraflarındaki maddi dünya üzerinde çalışmaktan vazgeçip kendi kişisel gelişimleri üzerinde çalışmaya başladıkları, karanlık âlemlere olan yolculuklarının başlangıcıdır. Bu zamanda bireyler tanrıçaya, Hekate Kleidoukos (Anahtar tutucu) olarak seslenmektedirler. Onlara göre anahtar taşımak, genellikle Cennet, Dünya ve diğer âlemler (Hades gibi) arasındaki kapıları açma ve kapama yeteneğini sembolize eder. Bu yüzden tanrıçayı, bilinçaltılarının kapılarını açan anahtarların bekçisi olarak görmektedirler. Sonbahar Ekinoksu zamanı aynı zamanda Ay’ın Dünya’ya en yakın olduğu hasat ayı zamanıdır (Yaklaşık 23 Eylül). Bu nedenle bireyler tanrıçaya, bir Ay tanrıçası olarak da tapınırmaktadırlar. Bu Ay ritüellerinde bireyler Hekate’ye sadece dolunay vaktinde değil, Ay’ın diğer evrelerinde de tapınırmaktadırlar. Bireyler bu ritüellerde, Hekate’yi bir Ay tanrıçası olarak düşünürken, onun denizlerin hâkimi yönünü de tapınırmaktadırlar. Çünkü Ay denizin gelgitlerini yönetir. Sonbahar Ekinoks törenlerinde bireyler, kendilerini okyanusa yakın bulurlar her an Hekate’yi denizin Pelagia’sı ve insanlığın kaderinin ve gelgitlerinin yöneticisi olarak kabul ederler.

Hekate’ye günümüzde yapılan bireysel tapınımlar, genellikle bireylerin evlerinin içinde veya bahçelerinde yapıldığı görülmektedir. Bu tapınımların, en önemli unsurlarından biri ise tanrıçaya hazırlanan ideal bir sunaktır. Günümüzde Hekate’ye yapılan tapınımlarda, tanrıça için hazırlanan sunaklarda yoğunlukla kullanılan malzemeler, kullanım amacına göre çeşitlilik gösterebilir (Tablo Ek 3.2).

Günümüzde Hekate’nin üç ana sembolü vardır. Bunlar; anahtar, meşale ve genellikle Hekate’nin çarkı olarak bilinen strophalos’tur (Brannen 2019). Bugün Hekate, dünyanın dört bir yanında çeşitli amaçlar için çağrılmaya ve dua edilmeye devam edilmektedir. Her yıl mayıs ayının dolunay vaktinde gerçekleştirilen “Kutsal Ateşler Ayını¹¹⁰” sayesinde, Hekate’nin bugün hâlâ çok saygı gördüğü ortaya çıkmıştır¹¹¹. Ayin, birçok farklı gelenekten gelen adanmışları,

¹⁰⁹ Bkz. D’Este 2010, 275.

¹¹⁰ “Kutsal Ateşler Ayını”, dünya çapında ilkez 2010 yılının mayıs ayında ve dolunay vaktinde düzenlenmiştir. Bu ayin, dünyanın dört bir yanından gelen katılımcılar ile gerçekleştirilmiştir. Kutsal Ateş ayini, Tara Sanchez ve Sorita D’Este gibi tanrıçanın günümüz kültüründe önemli rol oynayan yöneticiler tarafından düzenlenmiştir.

¹¹¹ Bkz. *Covenant of Hekate*.

tanrıça için bir alevin yakıldığı basit bir törende bir araya getirir. Altı kıtada ve yaklaşık 30 dilde sunulan bu ritüele 2010 yılından bu yana binlerce kişi katılmaktadır (D’Este 2017) (Resim Ek 3.11).

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Hekate'ye ilişkin günümüze ulaşan en eski yazılı kaynak, MÖ 8. yüzyıl sonları ve 7. yüzyıl başlarında yaşadığı düşünülen Hesiodos'un *Theogonia* adlı eseridir (West 1966, 277-278). Hesiodos *Theogonia* adlı eserinde tanrıçayı yücelterek, Zeus tarafından tanrıçaya yeryüzünden, denizden ve gökyüzünden birer pay verildiğini aktarmaktadır (Hes. *Theog.* 413-427). *Theogonia*'da Hekate, oldukça yardımsever ve kudretli bir kişilikte aktarılmıştır¹¹². Hesiodos'un titan soylu tanrıçaya karşı bu tutumu *Theogonia*'nın birkaç pasajı ile sınırlandırılmış ve diğer titan soylu tanrı ve tanrıçalara karşı bu denli bir yüceltme yapılmadığı gözlemlenmektedir. Bu durum da Hekate ile Hesiodos arasındaki bağlantının *Theogonia*'daki diğer tanrı ve tanrıçalardan daha ileriye gittiğini ve Hesiodos'un kendisinin veya babasının tanrıçaya tapınmış olabilecekleri fikrinde ortaya çıkarmaktadır. Hesiodos'tan sonra gelen birçok antik yazar da yoğunlukla Hekate'nin yardımsever ve kudretli kişiliğine öncelik vererek, tanrıça hakkında çeşitli bilgiler aktarmaktadırlar¹¹³. Bu antik yazarlar arasında, Antik Çağın önemli tragedya yazarlarından biri olan Euripides, *Medeia* adlı eserinde işlediği Hekate karakteri MÖ 5. yüzyıl sonlarında tanrıçanın kara büyü ile ilişkili hale gelmesine neden olmuş olabilir¹¹⁴. Euripides'in *Medeia* adlı eserinin MÖ 431 yılında düzenlenen Dionysos şenliklerinde üçüncülük alması, yazarı ve eseri popülerleştirmesi açısından göz ardı edilmemesi gereken bir diğer önemli etkidir. Euripides'in tanrıça ile ilgili bu tutumu kendisinden sonra gelen birçok antik yazarlarında tanrıçanın, büyücü kişiliği ile anılmasına neden olmuş olabilir¹¹⁵. Antik yazarların tanrıçayla ilgili bu tutumları Helenistik Dönem ile birlikte tanrıçanın kültünü, olasılıkla büyü ile daha yakından ilişkili hale getirmiş ve ilerleyen dönemlerde tanrıçanın en önemli özelliklerinden biri olarak anılmasına neden olmuş olabilir.

Tanrıça Hekate'nin bilinen tek tapınağı Karia Bölgesindeki Lagina Hekate Tapınağı olmasına karşın, tanrıçanın en eski kültü ise Anadolu'da, Miletos'taki "Apollon Delphinios" Kutsal Alanı'nda yer alan ve tanrıça için adanan yuvarlak sunaktır (Kraus 1960, 11). Kabaca MÖ 6. yüzyıla tarihlenen bu sunak üzerinde yer alan bir boustrophedon yazıtı, tanrıçanın adının geçtiği

¹¹² Bkz. Hes. *Theog.* 434; 430, 433, 435, 439, 440, 443.

¹¹³ Hekate hakkında Hesiodos'tan sonra bize bilgi aktaran antik yazarlar arasında; Pindaros, Sophokles, Euripides, Aristophanes, Strabon ve Ovidius gibi birçok antik yazarlar vardır.

¹¹⁴ Bkz. Eur. *Med.* 364; 395-397; 395-400; 386-423.

¹¹⁵ Bu antik yazarlar arasında; Sophokles (*Soph. Fr.* 395; 492), L. Annaeus Seneca (*Med.* 740), Diodorus Siculus (*Diod.* 4/5), Ovidius, (*Ovid. Met.* 7.1; 7.238; 7.159) Apollonios Rhodios (*Apoll. Rhod. argon.* 3.251-252, 477-478) ve Pausanias (*Paus.* 3.14.9; 2.30.2; 3.14.9) gibi birçok antik yazarı sıralamak mümkündür.

bilinen en eski yazıt olarak kabul edilmektedir¹¹⁶. Yine Hekate'nin, MÖ 6. yüzyılda Atina'daki varlığını kanıtlayan ve tanrıçanın bilinen en eski tasviri 20 cm. yüksekliğindeki, pişmiş toprak bir heykelcik olarak kabul edilmektedir (Rudloff 1992, 32). Heykelciğin oturur vaziyetteki pozunu, Phrygia'nın ana tanrıçası Kybele'nin yaygın bir pozunu andırmaktadır. Hekate'nin Antik Çağlarda Anadolu'da, en fazla tapınımın görüldüğü yerler Batı Phrygia ile Karia Bölgesi olup, ayrıca Trakya Bölgesinde ve Yunanistan'da¹¹⁷ da yoğunlukla tapınım gördüğü gözlemlenmektedir. Tanrıçanın Yunanistan'da yer alan, Thesselya'nın Pherai kentindeki "Enodia" kültü ile bağlantı kurulması günümüzde büyü yapmak için tanrıçaya "Hekate Enodia" (Yoldaki Hekate) sıfatı ile anılmasına neden olmuş gibi görünmektedir.

Tanrıçanın antik dönemlerdeki kudretli kişiliği, popülerliği ve antik kentler arasındaki çeşitli tapınımları, zamanla tanrıçayı birçok tanrı ve tanrıça ile ilişkili hale getirmiş olabilir. Bu tanrı ve tanrıçalar arasında başta Artemis olmak üzere; Kybele, Apollon, Diana, Demeter, Persephone, Kirke, Brimo, Bendis, Enodia, Selene, İsis, Eileithyia, Hermes gibi tanrı ve tanrıçaları saymak mümkündür. Tanrıçanın antik dönemlerde, farklı bölgelerdeki çeşitli tapınımları tanrıçaya çok sayıda epithet kazandırdığı gözlemlenmektedir (Tablo Ek 1.1). Tanrıçanın kazandığı bu epithetlerin, günümüzde Hekate adına yapılan tapınımlarda yoğunlukla kullanıldığı görülmektedir.

Günümüzde, Hekate adının etimolojisi üzerine hâlâ tartışmaların devam ettiği gözlemlenmektedir. Hekate adının kökenine dair en güçlü kanıtların Anadolu'dan geldiği söylenilebilir. Hekate adının kökenine dair Anadolu'daki en önemli kanıtlar arasında; Hurrice Hepa(t) sözcüğü, Troyalı Priamos'un karısı olan Hekabe, coğrafyacı Hekataios ve Karia Bölgesinin Pers satrabı olan Hekatomnos'un adını sıralamak mümkündür. Ayrıca Apollon ve Artemis'in sıfatları arasında yer alan Hekatos, Hekabolos ve Hekatabolos sıfatları da Hekate adının kökenine dair önemli ipuçları vermektedir. Lagina Hekate Tapınağı, günümüzde Karia Bölgesinde yer almakta ve günümüzde tanrıça adına bilinen tek tapınak ünvanına sahiptir. Karia Bölgesi, modern literatürde tanrıçaya en sık atıfta bulunulan vatani haline gelmiştir. Tanrıçanın Karia Bölgesindeki yoğun tapınımına karşın günümüzde, tanrıçanın kültüne dair en eski kanıtlar Miletos'tan gelmektedir. Anadolu, tanrıçanın adına ve tapınımına dair en eski ve

¹¹⁶ Bkz. Rudloff 1992, 11; Karus 1960, 11.

¹¹⁷ Tanrıça'nın Yunanistan anakarasındaki tapınımlarına dair kanıtlar yoğunlukla MÖ 5. yüzyıla aittir. Hekate, Yunanistan'da yoğunlukla; Atina, Eleusis, Aigina, Argos, Boeotia, Thesselya, Thasos, Abdera ve Ege adası olan Samothrake gibi alanlarda karşımıza çıkmaktadır.

önemli kantılar sunması açısından Hekate'nin ana vatanı olarak kabul edilebilir. Ayrıca, Hekate'yi niteleyen birtakım özellikler Mezopotamya demonolojisindekilere çok benzemektedir. Özellikle Mezopotamya metinlerinde kötücül özellikleriyle aktarılan tanrıça Lamaştı, Hekate ile göz ardı edilemeyecek derecede benzerlik göstermektedir. Yine Mezopotamya metinlerinde şifacı özellikleriyle aktarılan tanrıça Gula'da, Hekate ile yakından benzerlik göstermektedir. Tanrıçanın özellikle ilk tapınımlarına dair önemli benzerlikler gösteren tanrıça Lamaştı ve Gula, Hekate'nin kökenini Mezopotamya'ya kadar götüren son derece önemli iki tanrıçadır.

Tanrıça, Helenistik Dönem'de inşa edilen Lagina Hekate Kutsal Alanı ile birlikte popülarlığını artırmış gibi görünmektedir. Bu dönemde tanrıçanın çeşitli sıfatlarına veya kendisine atfen düzenlenen törenler ve festivaller ile birlikte, tanrıçayı artık yavaş yavaş birçok bölgede görmeye başlıyoruz. Tanrıça bu dönemde olasılıkla büyü ile olan ilişkisini artırmış ve yine bu dönemde tanrıçanın önemli sembollerinden biri olan anahtar sembolünü daha yoğun bir şekilde görmekteyiz. Antik dönemlerdeki Hekate tapınımı, Roma Dönemi'nde tanrıça adına düzenlenen Hekatesia-Romaia festivalleri ile daha büyük kitlelere ulaşmış ve dönemin en popüler tanrıçalarından biri haline geldiği görülmektedir. Tanrıçanın Helenistik Dönem ile birlikte yavaş yavaş kazandığı büyücülük özelliklerini Roma Dönemi ile pekiştirmiş gibi gözlemlenmekte ve yavaş yavaş korkulan bir tanrıça haline geldiği gözlemlenmektedir.

Tanrıçanın geçmişten günümüze olan yolculuğu sırasında, antik dönemlerde kazandığı epithetlerin ve sembollerin hiçbir dönemde önemini yitirmediği gözlemlenmektedir. Özellikle tanrıçanın sembolleri arasında olan; anahtar, köpek, aslan, yılan, yarım ay, hançer, maşale ve kamçı gibi birçok sembol günümüzde de yoğun bir şekilde kullanıldığı görülmektedir. Yine antik dönemlerde özellikle yol kavşaklarında Hekate'ye sunulan yemekler ve Hekate'nin koruyucu özelliğine yapılan tapınımlar günümüzde, tanrıça adına yapılan en yoğun tapınımlar arasında yer almaktadır. Tanrıçanın antik dönemlerde ve kaynaklarda gökyüzü ile olan bağlantısı, günümüzdeki Hekate tapınımlarına astroal bir yorum katmıştır. Özellikle tanrıçanın MÖ 2. yüzyılda Ay tanrıçası Selene ile olan bağlantısı (D'Este 2017), tanrıçayı gece ile özdeşleştirmiş ve günümüzde Hekate'ye yapılan tapınmların yoğunlukla dolunay vaktinde gerçekleştirilmesine yol açmıştır. Hekate başlangıçta bir Ay tanrıçası olarak düşünülmemiştir, ancak kültür Yunan, Mısır ve Roma İmparatorluklarına yayıldıkça Ay'a özgü nitelikler kazanmıştır. Tanrıçanın antik dönemlerdeki tiplerle ilgili olarak üç, altı ve yedi sayılarıyla olan bağlantısı yine tanrıçanın günümüz tapınımlarında oldukça önemli bir konumdadır.

Tanrıçanın ilk başlardaki tapınımının tamamen pozitif ve kudretli kişiliğine yönelik olduğu gözlemlenmektedir. Ancak daha sonraki çağlarda yazarlar, bilginler ve rahipler tarafından tamamen olumsuz bir karaktere büründürüldüğü söylenilebilir. Ancak Hekate, Hıristiyanlığın yükselişinden sonra bile önemli bir tanrıça olarak konumunu korumuştur. Değişen dini ortama uyum sağlayabilmiş, yeni ve gelişmekte olan felsefelerde her zaman kendine bir yer bulabilmiştir. Günümüzde Hekate, cadıların, büyüün ve yeraltı dünyasının tanrıçası olarak, dünyanın dört bir yanındaki birçok kültür tarafından tapınılan, çeşitli isimlerle bilinen ve birçok güce sahip olduğu düşünülen bir tanrıçadır.

Hekate'nin geçmişten günümüze olan yolculuğunda, hikâyesinin de zaman içinde değiştiği gözlemlenmektedir. Bu durumun gerçekleşmesinde tanrıçanın antik dönem tapınımları ve antik kaynaklardaki kişiliği oldukça önemlidir. Tanrıçanın günümüz tapınımlarında ise, antik dönem kaynaklarını takip eden modern kaynaklar bir kilit noktası oluşturmaktadırlar. Günümüzde Hekate ismini birçok güncel kaynaktan bulmak mümkündür. Birçok güncel kaynak, tanrıçanın antik dönem özellikleriyle birlikte tanrıçanın inançsal kimliğini konu edinirken, bazıları da tanrıçanın mistik özelliklerini konu edinmiştir.

Popüler Neo-Pagan edebiyatının aksine, Hekate sadece ölüm ve büyücülüğe odaklanmış karanlık bir tanrıçadan çok daha fazlasıdır. Birçok ilahi figürde olduğu gibi onun doğası da zaman ilerledikçe değişmiştir. Her çağ onu o zaman için rahat olan ve mevcut toplumsal görüşe uyan bir şekilde görmüştür (Varner 2011, 9). Günümüzde Hekate'nin, zamanla cadıların tanrıçası haline geldiği gözlemlenmektedir. Ölümle olan ilişkisi ve kararan Ay'la olan bağlantısı nedeniyle bu nerdeyse kaçınılmazdır. Hekate'nin hayaletler dünyasının kraliçesi ve cadılar kraliçesi olarak adlandırılması öncelikle Orta Çağ ile başladığı söylenilebilir. Hekate, özellikle Katolik otoriteler tarafından şeytanlaştırıldığı gözlemlenmektedir (Walker 1996, 379).

Günümüzde Hekate'ye yapılan tapınımlar, tanrıça için oluşturulan topluluklara göre farklılık göstermektedir. Teknolojinin yarattığı avantajlardan yaralanan insanoğlu sanal ortamlarda veya dijital platformlardan iletişime girerek Hekate için tapınımlar gerçekleştirmekte ve dünyanın birçok bölgesinden tanrıça adına topluluklar oluşturulmaktadır. Günümüzde Hekate adına oluşturulan birçok web sitesi vardır. Günümüzde Hekate adına oluşturulan toplulukların birçoğu sanal ortamlarda bir araya gelerek tanrıçaya tapınıyorlar ve tanrıça hakkında birbirlerine çeşitli konularda bilgiler aktarmaktadırlar. Tanrıçaya yapılan tapınımlar yoğunlukla gruplar halinde gerçekleştirilse de bireysel olarak yapılan tapınımların sayısı da oldukça fazladır.

Hekate'ye günümüzde yapılan bireysel tapınımlar, genellikle bireylerin evlerinin içinde veya bahçelerinde yapıldığı görülmektedir.

Günümüzde tanrıçanın çeşitli yönlerine yapılan tapınımlarda, tapınımı gerçekleştiren kişiler tarafından tanrıça için hazırlanan yemek sunuları, kek tarifleri, tütsü tarifleri ve büyü ritüelleri gibi birçok tapınının nasıl yapılması ve nasıl hazırlanması gerektiğine dair çeşitli bilgiler birçok kişiyle paylaşılmaktadır. Günümüzde tanrıçaya tapınmak için paylaşılan bu bilgilerin yoğunlukla antik kaynaklardan seçildiği gözlemlenmektedir. Tanrıçaya yapılan bu tapınımlarda kullanılan malzemeler ise yoğunlukla PGM. metinlerinden ve antik kaynaklardan özenle seçildiği görülmektedir.

Günümüzde Hekate'ye yapılan birçok tapınım çeşidi vardır. Bu tapınımlarda kullanılan malzemeler ve okunan kutsal sözcükler, tapınımı gerçekleştiren kişilere göre farklılık gösterse de birçok açıdan birbirleriyle aynıdır. Tanrıçaya günümüzde, mevsimlere göre yapılan festivaller ve tapınımlar değişiklik göstermektedir. Bu festivaller ve tapınımlarda tanrıça genellikle en önemli sembolleri ve epithetleri ile anılmaktadır.

Hekate'ye günümüzde yapılan tapınımlarda yoğunlukla üç ana sembol kullanılmaktadır. Bunlar; anahtar, meşale ve Hekate'nin çarkı olarak bilinen strophalos'tur. Bugün Hekate'ye, dünyanın dört bir yanında çeşitli amaçlar için çağrılmaya ve dua edilmeye devam edilmektedir. Her yıl mayıs ayının dolunay vaktinde gerçekleştirilen "Kutsal Ateşler Ayini" sayesinde, Hekate'nin bugün hâlâ çok saygı gördüğü ortaya çıkmıştır. Ayin, birçok farklı gelenekten gelen adanmışları, tanrıça için bir alevin yakıldığı basit bir törende bir araya getirmektedir. Altı kıtada ve yaklaşık 30 dilde sunulan bu ritüele 2010 yılından bu yana binlerce kişi katılmaktadır. Kutsal ateşler ayinleri, bugün tanrıça adına düzenlenen büyük çaplı ve en büyük tapınımlardan biridir. Tanrıça bu tür tapınımlar ile günümüzde de antik dönemlerdeki popülerliğini korumaktadır. Tanrıça adına günümüzde, gerek real ortamlarda gerek sanal ortamlarda oluşturulan çeşitli organizasyonlar ile Hekate, geçmişten günümüze tapınımını aktif bir şekilde sürdürmekte ve geçmişten günümüze "Yaşayan Tanrıça" olarak popülerliğini devam ettirmektedir.

KAYNAKLAR

Antik Kaynaklar

Apoll. Rhod. *argon*.

(= Apollonios Rhodios, *Argonautika*)

Kullanılan Çeviri: Rhodoslu Apollonios, *Argonautika*. (A. A. İnal, Dü., & A. Çokona, Çev.) İstanbul 2018, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Aristoph. *Lys*.

(=Aristophanes, *Lysistrata*)

Kullanılan Çeviri: Aristophanes, *Aristophanes Comoediae*, ed. F.W. Hall and W.M. Geldart, vol. 2. F.W. Hall and W.M. Geldart. Oxford 1907. Clarendon Press. 04 03, 20023 tarihinde <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=aristoph.+lys.+1> adresinden alındı

Aristoph. *Pl*.

(=Aristophanes, *Plutus*)

Kullanılan Çeviri: Aristophanes, *Wealth*. The Complete Greek Drama, vol. 2. Eugene O'Neill, Jr. New York 1938. Random House. 04 05, 2023 tarihinde <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus%3Atext%3A1999.01.0040> adresinden alındı.

Aristoph. *Was*.

(=Aristophanes, *Wasps*)

Kullanılan Çeviri: Aristophanes, *Wasps*. The Complete Greek Drama, vol. 2. Eugene O'Neill, Jr. New York 1938. Random House. 04 05, 2023 tarihinde <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Aristoph.%20Wasps%20289&lang=original> adresinden alındı.

Diod.

(= Diodorus Siculus, *Bibliotheca Historike*)

Kullanılan Çeviri: Diodorus Siculus, *Diodori Bibliotheca Historica*, Vol 1-2. Immanuel Bekker. Ludwig Dindorf. Friedrich Vogel. Leipzig. 1888-1890. In aedibus B. G. Teubneri. 27 04, 2023 tarihinde

<http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=urn:cts:greekLit:tlg0060.tlg001.perseus-grc1:2.1> adresinden alındı.

Dio Chr.

(=Dio Chrysostom, *Dionis Prusaensis, quem vocant Chrysostomum quae exstant omnia*)

Kullanılan Çeviri: Dio Chrysostom, *Dionis Prusaensis, quem vocant Chrysostomum quae exstant omnia*, Vols 1 and 2. Berlin. 1893. J. de Arnim. Weidmann. 02 05, 2023 tarihinde <https://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=urn:cts:greekLit:tlg0612.tlg001.perseus-grc1:3.44> adresinden alındı.

Eur. *Hec.*

(=Euripides, *Hecuba*)

Kullanılan Çeviri: Euripides, *The Complete Greek Drama*, edited by Whitney J. Oates and Eugene O'Neill, Jr. in two volumes. 1. *Hecuba*, translated by E. P. Coleridge. New York 1938. Random House. 01 05, 2023 tarihinde <https://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Eur.%20Hec.%20143&lang=original> adresinden alındı.

Eur. *Hel.*

(=Euripides, *Helen*)

Kullanılan Çeviri: Euripides, *Helen*. (Z. P. Ambrose, Çev.) Vermont 2018, Ancient Drama and the Goodrich Classical Club.

Eur. *Med.*

(=Euripides, *Medeia*)

Kullanılan Çeviri: Euripides, *Medeia*. (H. Koçak, Dü., & A. Çokona, Çev.) İstanbul 2021, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Eus. *Praep. Ev.*

(=Eusebius, *Praeparatio Evangelica*)

Kullanılan Çeviri: Eusebius, *Praeparatio Evangelica* (E. H. Gifford, Çev.) Oxford 2006, Oxonii E Typographeo Academico.

Eust. Thes. *Od.*

(=Thessalonika'lı Eustathios, *Ad Homeri Odysseam*)

Kullanılan Çeviri: Eustathi Archiepiscopi Thessalonicensis, *Commentarii, Ad Homeri Odysseam*. By Stallbaum Gottfried, Leipzig 1825. Weigel.

Hes. *Theog.*

(= Hesiodos, *Theogonia*)

Kullanılan Çeviri: Hesiodos, *Theogonia - İşler ve Günler*. (H. Koçak, Dü., & S. E. Azra Erhat, Çev.) İstanbul 2016. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Hipp.

(= Hippokrates, *On the Sacred Disease*)

Kullanılan Çeviri: Hippokrates, *On the Sacred Disease*. (F. Adams, Çev.) This page copyright © 2002 Blackmask Online. 25 01, 2024 tarihinde <http://www.blackmask.com> adresinden alındı.

Hom. *İld.*

(= Homeros, *İlyada*)

Kullanılan Çeviri: Homeros, *İlyada*. (F. Tükel, Dü., & A.K. Azra Erhat, Çev.) İstanbul 2008, Türkiye Can Sanat Yayınları.

Lyc. *Alex.*

(=Lycophron, *Alexandra*)

Kullanılan Çeviri: Lycophron, *Alexandra*. (George W. Money, M.A. Çev.) Londra 1921, G. Bell and Sons, Ltd.

Non. *Diony.*

(=Nonnos, *Dionysiaca*)

Kullanılan Çeviri: Nonnos, *Dionysiaca*. (W. H. D. Rouse. Çev.) Londra 1940, Harvard University Press.

Ovid. *Met.*

(=Ovidius, *Metamorphoses*)

Kullanılan Çeviri: Ovidius, *Metamorphoses*. Brookes More. Boston 1922. Cornhill Publishing Co. 13 04, 2023 tarihinde <https://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus%3Atext%3A1999.02.0028%3Abook%3D1%3Acard%3D253> adresinden alındı.

Oxy. Pop.

(= Oxyrhynchus, *Papyri*)

Kullanılan Çeviri: Oxyrhynchus, *Papyri*. (B. P. Grenfell. Çev.)
Londra 1924, Egypt Exploration Society.

Paus.

(= Pausanias, *Periegesis tes Hellados*)

Kullanılan Çeviri: Pausanias, *Pausanias Description of Greece*
with an English Translation by W.H.S. Jones, Litt.D., and H.A.
Ormerod, M.A., in 4 Volumes. Cambridge, MA, Harvard
University Press; Londra 1918, William Heinemann Ltd. 08 04,
2023 tarihinde

<https://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus%3Atext%3A1999.01.0160> adresinden alındı.

Plin. Nat.

(= G. Plinius Secundus “Yaşlı”, *Naturalis Historia*)

Kullanılan Çeviri: G. Plinius Secundus, *The Natural History*.
Pliny the Elder. John Bostock, M.D., F.R.S. H.T. Riley, Esq.,
B.A. Londra 1855. Taylor and Francis, Red Lion Court, Fleet
Street. 06 04, tarihinde

<https://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Plin.+Nat.+toc>
adresinden alındı.

Plut. Rom.

(=Plutarkhos, Roman Questions)

Kullanılan Çeviri: Plutarkhos, *Moralia*. (Cilt 4). (F. C. Babbitt,
Çev.) Londra: 1962, Harvard University Press.

Prok. Diad. Hymn.

(= Proklus Diadochus, *Procli Hymni Musaei*)

Kullanılan Çeviri: Proklus Diadochus, *Orphica Procli Hymni*
Musaei. Carmen De Hero et Leandro, Callimachi Hymni et
Epicrammata, Leipzig 1824. 20 04, 2023 tarihinde
https://archive.org/details/bub_gb_OHVFAAAAMAAJ/mode/2up
adresinden alındı.

Porp. *Abs.*

(=Porphyry, *Absinence*)

Kullanılan Çeviri: Slected Works of Porphyry, Abstinence from Animal Food. With an English Translation by Th. Taylor, Londra 1823., Thomas Rodd. 07 05, 2023 tarihinde <https://archive.org/details/selectworksporp00taylgoog> adresinden alındı.

Porp. *On İmg.*

(=Porphyry, *On Images*)

Kullanılan Çeviri: Porphyry, *On Images*, (E. H. Gifford, Çev.), 02 05, 2023 tarihinde <https://classics.mit.edu/Porphyry/images.html> adresinden alındı.

Sen. *Med.*

(L. Annaeus Seneca, *Medea*)

Kullanılan Çeviri: L. Annaeus Seneca, *Medea*. (Ç. Dürüşken, Çev.) İstanbul 2021, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Soph. *Fr.*

(=Sophokles, *Fragments*)

Kullanılan Çeviri: Sophocles, *Fragments*, ed. H. L. Jones, Loeb Classical Library, Cambridge, MA. Harvard University Press. Londra 1996. William Heinemann Ltd.

Str.

(=Strabon, *Geographika*)

Kullanılan Çeviri: Strabon, *Geographika-Antik Anadolu Coğrafyası*, Kitap XII-XIII-XIV. (Adnan Pekman, Çev.), İstanbul 2009. Arkeoloji ve Sanat Yayınları.

Verg.

(=Vergilius, *Aeneas*)

Kullanılan Çeviri: Vergilius, *Aeneis*, Bütün Eserleri II. (Türkan Uzel, Çev.), Ankara 1998. Öteki Yayınevi.

Modern Kaynaklar

- Ahmet Tolga Tek, H. K. (2015). *Stratonikeia 2008-2014 Sezonları Sikke Buluntuları Hakkında Ön Rapor.Stratonikeia I Stratonikeia ve Çevresi Araştırmaları (137-142)*. İstanbul: Ege Yayınları.
- Akyürek-Şahin, N. E. (2006). Anadolu Hekate Korpusu ve Çeşitli Müzelerde Hekate Eserleri Üzerinde Çalışmalar, Bir Ön Rapor. *Arkeoloji ve Sanat*(121), 59-67.
- Akyürek-Şahin, N. E. (2019). Kütahya Müzesindeki Hekate Eserleri Işığında Yukarı Porsuk Vadisi'nde (Kütahya) Hekate Kültü. *Kütahya Arkeoloji Sanat Tarihi ve Tarih Araştırmaları, Kütahya Müzesi 2018 Yıllığı*(VI), 127-199.
- Akyürek-Şahin, N. E. (2020). Kurtarıcı Hekate'nin Himayesine Sunulan Ölüler: Kütahya'dan İki Yeni Mezar Taşı. *Kütahya Arkeoloji Sanat Tarihi ve Tarih Araştırmaları, Kütahya Müzesi 2019 Yıllığı*(VII), 145-161.
- Andrew N. Holding, M. H. (2013, Mart 1). Hekate: Software Suite for the Mass Spectrometric Analysis and Three-Dimensional Visualization of Cross-Linked Protein Samples. *Journal of Proteome Research*, A-K.
- Auryn, M. (2022, Nisan 22). *Patheos*. Ocak Çarşamba, 2024 tarihinde The Many Epithets of Hekate: <https://www.patheos.com/blogs/matauryn/2017/07/19/many-epithets-hekate/> adresinden alındı
- Awol - *The Ancient World Online*. (2021, Mayıs 24). Mayıs 1, 2024 tarihinde Open Access Paulys Realencyclopädie der classischen Altertumswissenschaft: <https://ancientworldonline.blogspot.com/2010/09/emerging-open-access-paulys.html> adresinden alındı
- Aytekin Büyüközer, Z. G. (2021, Aralık). Stratonikeia Territoriumundan Bir Yerleşim: Koranza Geç Tunç Çağı'ndan Roma İmparatorluk Dönemi'ne Arkeolojik ve Epigrafik Veriler Işığında Yerleşimin Tarihsel Süreci. *Lycus Dergisi*(4), 1-55.
- Bean, G. (1971). *Turkey Beyond the Meanderr: archaeological guide*. (E. Benn, Dü.) Londra: Rowman and Littlefield.
- Bekkerus, I. (1829). *Aristophanis Comoediae*. 4. Londra: Cum Scholiis.

- Bellenir, K. (2004). *Religious Holidays and Calendars: An Encyclopedic Handbook*. United States: Omnigraphics.
- Berg, W. (1974). *Hekate: Greek or Anatolian? Numen, Vol. XXI, Fasc. 2, 128-140*.
- Betz, H. D. (1986). *The Greek Magical Papyri In Translation*. Chicago & London: The University of Chicago Press.
- Boardman, J. (1998). *Early Greek Vase Painting*. London: Thames and Hudson.
- Boedeker, D. (1983). Hecate: A Transfunctional Goddess in the Theogony?, *Transactions of the American Philological Association. (113)*, 79-83. Baltimore: The Johns Hopkins University Press.
- Bozkurt, E. (2017). *Tanrıça Hekate, (Basılmamış yüksek lisans tezi)*. Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Böck, B. (2014). *The Healing Goddess Gula, Towards an Understanding Ancient Babylonian Medicine* (Cilt 67). (M. H. Weippert, Dü.) Leiden & Boston: Culture & History of The Ancient Near East.
- Brannen, C. (2019). *Keeping Her Keys An Introduction to Hekate's Modern Witchcraft*. Washington: Moon Books.
- Brannen, C. (2020). *Entering Hekate's Garden*. Newburyport: Weiser Books.
- Brenk, E. F. (1998). Artemis of Ephesos: An Avant Garde Goddess, *Kernos. (11)*, 157-171. Centre international d'étude de la religion grecque antique.
- Bruno, G. (2000). *Giordano Bruno: Cantus Circaeus ('Incantation of Circe')*. (J. H. Peterson, Dü.) Mart 13, 2024 tarihinde Twilit Grotto Esoteric Archives: <http://www.esotericarchives.com/bruno/circaeus.htm> adresinden alındı
- Burkert, W. (2011). *Griechische Religion der archaischen und klassischen Epoche*. Stuttgart.
- Büyükozer, A. (2018). The Sanctuary of Hekate at Lagina in the 4th Century BC. *Arkhaia Anatolika 1*, 15-30.
- Collins, B. J. (1992). The Puppy in Hittite Ritual. *The Oriental Institute of the University of Chicago, 136*, 1-13.

- Cosette. (2021, Ekim 15). *How to worship Hekate, goddess of boundaries and witchcraft*. Nisan 19, 2024 tarihinde Divine hours: <https://cosettepaneque.com/how-to-worship-hekate-goddess-of-boundaries-and-witchcraft/> adresinden alındı
- Covenant of Hekate*. (tarih yok). Ocak Pazartesi, 2024 tarihinde <https://www.hekatecovenant.com> adresinden alındı
- Croft, S. N. (2013, Nisan Pazartesi). *Wicket Icons*. Ocak Pazartesi, 2024 tarihinde <https://wicketicons.blogspot.com/2013/04/hekates-many-names-part-1-of-3.html> adresinden alındı
- Crowley, A. (1970). *Moonchild*. Londra: Digital Library and re-digitized.
- Crowley, A. (2008). *Orpheus a Lyrical Legend*. Texas: 100th Monkey Press.
- Crowley, V. (1994). *Phoenix and the Flame: Pagan Spirituality in the Western World*. Londra: Aquarian/Thorsons.
- Daşback, C. (2007, Kasım). Hekate Cult in Anatolia: Rituals and Dedication in Lagina. *Anodos Studios of the Ancient World*, 6-7, (2006-2007), 143-148.
- D'Este, S. (2006). *Hekate: Keys to the Crossroads*. Londra: BM Avalonia.
- D'Este, S. (2010). *Hekate Her Sacred Fires*. Londra: Bm Avalonia.
- D'Este, S. (2017). *Circyle For Hekate. Volume I: History & Mythology*. Londra: BM Avalonia.
- Diehl Charles, C. G. (1887). Inscriptions de Lagina. *Bulletin de Correspondance Hellénique*, 11, 145-163.
- Diehl Charles, C. G. (1888). Inscriptions de Mylasa. *Bulletin de Correspondance Hellénique*, 12, 8-37.
- Edwards, C. M. (1986, Temmuz). The Running Maiden from Eleusis and the early Classical Image of Hekate. *American Journal of Archaeology*, 90, 307-318.
- Eliade, M. (2003). *Dinler Tarihine Giriş*. (E. Kocabıyık, Dü., & L. Arslan, Çev.) İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
- Elworthy, F. T. (1895). *The Evil Eye: An Account of this Ancient and Widespread Superstition*. Londra: John Murray.
- Ely, T. (2003). *The Gods of Greece and Rome*. Mineola: Dover Publications, Inc.

- Eyüpoğlu S., E. A. (1991). Hesiodos Eseri ve Kaynakları. Ankara: TTKY.
- Farnell, L. R. (1896). *The Cults of The Greek States* (Cilt 1). Oxford: At The Clarendon Press.
- Forstenpointner G., W. G. (2008). Artemison'da Bulunan Hayvan Kemikleri, in: Ed. W. Seipel, Efes Artemisonu. Bir Tanrıçanın kutsal mekânı. 149-157. Viyana.
- Fortune, D. (1999). *The Sea Periestess*. Maine: Printed in the United States of America.
- Friedman, L. (2002). Hestia, Hekate, and Hermes: An archetypal trinity of constancy, complexity, and change, Ph. D. dissertation from Pacifica Graduate Institute.
- Gager, J. G. (1992). *Curse Tablets and Binding Spells from the Ancient World*. New York: Oxford University Press.
- Gerhard Forstenpointer, G. E. (2005). Tierreste aus früheisenzeitlichen Schichten des Artemisions von Ephesos Analyse und funktionelle Interpretation. V. G. Barbara Brandt (Dü.), *Festschrift für Friedrich Krinzinger*. içinde 1, s. 85-91. Wien: Synergia.
- Gibson, M. (1990). Nippur 1990: The Temple of Gula and A Glimpse of Things to Come. *Oriental Institute 1989-1990 Annual Report, Chicago*, 17-26.
- Gillard, K. (tarih yok). Kay Gillard. Nisan 13, 2024 tarihinde For Healers: <https://kaygillard.com> adresinden alındı
- Green, J. B.-A. (1992). *Gods, Demons and Symbols of Ancient Mesopotamia, An Illustrated Dictionary, Illustrations by Tessa Rickards*. Londra: British Museum Press.
- Greenewalt, J. H. (1978). Rituel Dinners in Early Historic Sardis. Berkeley: University of Californis Press.
- Groningen, V. B. (1978). La Composition litteraire archaïque grecque. Amsterdam: L'Antiquité Classique .
- Grzegorz J. Nalepa, A. L. (2010). The Hekate Methodology. Hybrid Engineering of Intelligent Systems". *INt. J. Appl. Math. Comput. Sci*, 20(1), 35-53.
- Hatzfeld, J. (1920). Inscriptions de Lagina en Carie. *Bulletin de Correspondance Hellénique*, 44, 70-100.
- Head, B. V. (1892). *Catalogue of the Greek coins of Ionia*. Londra: The Trustees.

- Herda, A. (2011). “How to run a state cult: the organization of the cult of Apollo Delphinios in Miletos”, Ed. M. Haysom-J. Wallensten, *Current approaches to religion in Ancient Greece: Papers presented at a symposium at the Swedish Institute at Athens, (17–19 April 2008).*, (s. 57-93.). Stockholm.
- Herring, A. (2020, Eylül). Reconstructing the Sacred Experience at the Sanctuary of Hekate at Lagina. *Journal of the Society of Architectural Historians*, 79(3), 247-263.
- Howey, M. O. (1989). *The Cat in Magic, Mythology, and Religion*. New York: Crescent Books.
- Hueffer, O. M. (1909). *The Book of Witches*. New York: The John McBride Co.
- Imhoof-Blumer, F. (1901). *Kleinasiatische Münzen*. Wien: Hölder.
- Inbaal. (tarih yok). *Inbaal Psychic*. Nisan 14, 2024 tarihinde <https://www.inbaal.com> adresinden alındı
- Johnston, S. I. (1990). *Hekate Soteria: A Study of Hekate's Roles in the Chaldean Oracles and Related Literature*. Atlanta: Scholar Press.
- Johnston, S. I. (1991). Crossroads. *Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik* 88, 217-224.
- Johnston, S. I. (1999). *Restless Dead. Encounters Between the Living and the Dead in Ancient Greece*. Berkeley: University of California Press.
- Karagöz, Ş. (2002). Küçük Asya'ya Özgü Bir Tanrıça: Hekate. *Anadolu Araştırmaları Dergisi*, 303-320.
- Kearney, T. (2017). *Hekate's Chalice*. Londra: Adept Solutions.
- Koch, E. S. (2022). *Vhartlox Cadı Akademisi Hekate'nin Kızları*. İstanbul: Ephesus Yayınları.
- Kot, Y. L. (2013). *Hekate's Passage a Story of Sex and Rock'n Roll*. Sergio Hugo Castro.
- Kraus, T. (1960). *Hekate: Studien zu Wesen und Bild der Göttin in Kleinasien und Griechenland*. Heidelberg: Winter.
- Latura, G. (2014). Plato's X & Hekate's Crossroads Astronomical Links to The Mysteries of Eleusis. *Mediterranean Archaeology and Archaeometry*, 14(3), 37-44.
- Lenzi, A. (2011). *Reading Akkadian Prayers and Hymns*. Atlanta: Society of Biblical Literature.

- Lesser, R. (2005-2006). The Nature of Artemis Ephesia. *Hirundo: The McGill Journal of Classical Studies*, IV, 43-54.
- Lyons, D. (1997). *Gender and immortality: Heroines in ancient Greek myth and cult*. Princeton, New Jersey: Princeton University Press.
- Magie, D. (1950). *Roman Rule in Asia Minor* (Cilt 1-2). Princeton.
- Majercik, R. (1989). *The Chaldean Oracles*. Hollanda: Printed in the Netherlands by E.J. Brill, Library of Congress Cataloging-in-Publication Data.
- Marlowe, C. (2005). *Doctor Faustus*. (J. D. Jump, Dü.) New York: Taylor & Francis e-Library.
- Marquardt, P. A. (1981). American Journal of Philology. *The American Journal of Philology*, 102(3), 243-260.
- Milton, J. (1909). *Comus, a Mask*. Boston: The Harvard Classics.
- Mitropoulou, E. (1978). *Triple Hekate Mainly On Votive Reliefs, Coins, Gems, and Amulets*. Athens: Pyli.
- Murray, A. M. (1921). *The Witch-Cult in Western Europe*. Oxford: Oxford University Press.
- Nauck, A. (1889). *Tragicorum Graecorum fragmenta*. Leipzig: In Aedibus B. G. Teubneri.
- Ogden, D. (2002). *Magic, Witchcraft, and Ghosts in the Greek and Roman Worlds: A Sourcebook*. Oxford: Oxford University Press.
- Olson, R. (2014, Şubat Cuma). *By Her Fires*. Ocak Perşembe, 2024 tarihinde Honoring Hecate: <https://byherfires.blogspot.com/2014/02/names-and-epithets-of-goddess-hecate.html> adresinden alındı
- Oral, E. (2014, Aralık). Anadolu'da Ana Tanrıça Kültü. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*(8), 154-164.
- Özbay, F. (2018, Mayıs). Eski Anadolu Toplumlarında Köpek. *Seleucia*(8), 69-90.
- Pagliarulo, A. (2021, Mayıs 2). *The Wild Hunt Pagan News & Perspectives*. Nisan 20, 2024 tarihinde Hecate: the goddess who reigns over many realms: <https://wildhunt.org/2021/05/hecate-the-goddess-who-reigns-over-many-realms.html> adresinden alındı
- Pat Mills, T. S. (1995). *Zeven Offers Voor Hecate*. Antwerpen: ABC Warriors.

- Perdue, J. (2000). *Hecate's Womb*. U.S.A.: Knihits of Mendez Publishing.
- Rabinowitz, J. (2014). Underneath the Moon: Hekate and Luna. *Societe d'Etudes Latines de Bruxelles*, 534-543.
- Rankine, D. (2021, Mart). *Witchcraft & Mythology Archives Articles & Book Extracts*. Nisan 12, 2024 tarihinde <https://ritualmagick.co.uk> adresinden alındı
- Reiner, E. (1995). *Astral Magic in Babylonia* (Cilt 85). Philadelphia: American Philosophical Society.
- Remy, N. (2021). *Demonolatry*. Nancy: REV. Montague Summers.
- Rohde, E. (1925). *Psyche; the Cult of Souls and Belief in Immortality among Greeks*. (W. B. Hillis, Çev.) Londra: Routledge.
- Roman Provincial Coinage online*. (tarih yok). Mayıs 3, 2024 tarihinde <https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/> adresinden alındı
- Rudloff, I. R. (1992). *Hekate in Early Greek Religion*. Kanada: Victoria Üniversitesi (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi).
- Ruggles, E. B. (2011, Ocak). Temples, Stars and Ritual Landscapes: The Potential for Archaeoastronomy in Ancient Greece. *American Journal of Archaeology*, 115(1), 55-68.
- Russell, J. B. (1972). *Witchcraft in the Middle Ages*. Ithaca: Cornell University Press.
- Sanchez, T. (2011). *The Temple of Hekate: Exploring the Goddess Hekate through ritual, meditation and divination*. Londra: BM Avalonia.
- Sarian, H. (1992). *Hekate, dans Fondation internationale pour le LIMC ed. Lexicon Iconographicum Mythologiae Classicae, VI-1-2, Artemis Verlag Zürich und München*.
- Schimmel, A. (2011). *Sayıların Gizemi*. (M. Küpüşoğlu, Çev.) İstanbul: Kabalcı Yayınları.
- Scully, S. (2015). *Hesiod's Theogony: From Near Eastern creation myths to Paradise lost*. Oxford: Oxford University Press.
- Shakespeare, W. (2002). *Macabeth*. (C. Sevgen, Dü., & S. Eyuboğlu, Çev.) İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

- Shakespeare, W. (2013). *A Midsummer Night's Dream*. (J. Manis, Dü.) Pensilvanya: An Electronic Classics Series.
- Sibly, E. (1807). *A New and Complete Illustration of the Occult Sciences*. Londra: The Proprietor.
- Sina, A. (2002). *Karya Tanrıları ve Kültleri, Tarih (Eskiçağ Tarihi) Anabilim Dalı, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (basılmamış doktora tezi), Ankara.*
- Sir, H. P. (1580-1621). *The flytting betwixt Montgomerie and Polwart*. Mart 18, 2024 tarihinde Early English Books: <https://quod.lib.umich.edu/e/eebo/A03840.0001.001/1:3?rgn=div1;view=fulltext> adresinden alındı
- Stancheva, V. L. (2022). Orpheus the Magician: The Orphic Argonautica. *Humanities and Social Sciences*, 9(1), 17-30.
- Stapleton, M. (1986). *Library of the World's Myths and Legends: Greek and Roman Mythology*. New York: Peter Bedrick Books.
- Suda. (tarih yok). *Suda Encyclopedia*. (A. Mahoney, Düzenleyen) Mart 15, 2024 tarihinde Aikaterini Laskaridis Foundation: <https://topostext.org/work/240> adresinden alındı
- Şahin, Ç. M. (1973, Ocak). Two New Inscriptions From Lagina (Koranza). *Anadolu*(17), 187-195.
- Tekin, O. (2015). Eski Yunan ve Roma Tarihine Giriş. (M. Bayka, Dü.) İstanbul: İletişim Yayınları.
- Tırpan, A. A. (1990). Stratonikeia'nın Şehir ve Sur Planı. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*(5), 217-234.
- Tırpan, A. A. (1998). Hekate. *Arkeoloji Sanat Yayınları*(87), 10-15.
- Turkey Esoteric Organisation. (2021, Temmuz 16). Nisan 21, 2024 tarihinde <https://esotericguide.org/index.php/2021/07/16/hecate-deity-work/> adresinden alındı
- Varner, G. R. (2011). *Hecate The Witches Goddess*. Paris: Lulu Press, Inc.
- Vermaseren, M. J. (1977). *Cybele and Attis the Myth and the Cult*. (A. M. Lemmers, Çev.) Londra.

- Walker, G. B. (1996). *The Women's Encyclopedia of Myths and Secrets*. Edison: Castle Books.
- West, D. R. (1990). *Some cults of Greek goddesses and female daemons of oriental origin: especially in relation to the mythology of goddesses and demons in the Semitic world*. PhD thesis, University of Glasgow.
- West, M. L. (1966). *Hesiod: Theogony. Edited with Prolegomena and Commentary*. Oxford: Clarendon Press.
- Wilde, O. (2004). *Poems*. Londra: The World's Poetry Archive.
- Yasmin Lazaro, E. K. (2013). *Hekate's Passage: A Story of Sex and Rock'n Rolll, Part 1, Vol. 1*. Kindle Edition.
- Yasmin Lazaro, E. K. (2013). *Hekate's Passage: A Story of Sex and Rock'n Rolll, Part 2, Vol. 1*. Kindle Edition.

EKLER

Tablo Ek 1.1. Tanrıça Hekate'nin epithetlerini gösteren tablo.

Epithet	Anlamı
Hekate Kourotrophos	Canlıları besleyen her şeyin anası
Hekate Dadophoros	Meşale taşıyıcı
Hekate Enodia	Yoldaki Hekate
Hekate Kthonia	Yeryüzünde ve yer altında
Hekate Kore	Bakire
Hekate Kynegetis	Köpeklerin lideri
Hekate Mastigophorous	Kırbaç taşıyıcısı
Hekate Melione	Ölümle veya karanlıkla ilişkili olan
Hekate Meter Theon	Tanrıların annesi
Hekate Parthenos	Bakir
Hekate Pege Psychon	Ruhların kaynağı
Hekate Perseian	Perses'in kızı
Hekate Physis	Doğa
Hekate Propolos	Rehber / refakatçi
Hekate Propylaia	Kapıdan önce
Hekate Skylakitis	Köpeklerin koruyucusu
Hekate Tauropolos	Boğa suratl
Hekate Trimorphos / Triformis	Üç biçimli
Hekate Trioditis / Trivia	Üç yol
Hekate Lampadephoros / Lampadios	Lamba taşıyıcısı
Hekate Kleidoukos	Anahtar taşıyıcısı / bekçi
Hekate Dilogkhosi	Çift mızraklı, çift mızrak taşıyan
Hekate Epipurgidia	Burçların ve kulelerin üzerinde
Hekate Meisoponeros	Kötülükleri azaltan, felaketleri hafifleten
Hekate Purphoros	Meşale taşıyan
Hekate Phosphoros	Işık taşıyan, ışık veren
Hekate Prokathegetis	Şehrin kurucusu
Hekate Angelos	Haber getiren

Hekate Soteira	Büyük felaketlerden kurtarıcı
Hekate Kelkai	Tanrıçanın üç biçimli hali
Hekate Kalliste	Bakirelerin en güzeli

Tablo Ek 3.1. Hekate'nin geçmişten günümüze yolculuğu.

MÖ 8.-7. yüzyıllar	<i>“Zeus, Kronos’un oğlu, herkesten üstün tuttu onu, Muhteşem armağanlar verdi ona, Payı vardır onun karalarda, ekinsiz denizlerde, Yıldızlı göklerde bile payı vardır, Ölümsüzlerin saygısı büyüktür ona, Bugün yeryüzünde kurban kesen her ölümlü Hekate’nin adını anar yakarışlarında, O tanrıça kimin dileğini iyi karşılarsa O kişinin elde edemeyeceği şey yoktur, Tüm mutlulukları vermek onun elindedir, Ünlü Gaia ile Uranos’un bütün çocukları Kendi paylarından pay vermişlerdir ona. Kronos oğlu ona karşı zor kullanmadı hiç, İlk Titan tanrılar arasındaki yerini Elinden almadı Zeus hiçbir zaman, İlk tanrılık payı Hekate’nin Olduğu gibi kaldı elinde. Tek kız evlat olduğu halde bu tanrıça Yerde, denizde ve gökte paysız kalmadı, Tersine bol pay aldı Zeus onu tutunca. Kim hoşuna giderse Hekate’nin Yardım görür ondan, destek bulur onda.”</i> (Hesiodos, <i>Theogonia</i>, 413-427)
MÖ 8.-6. yüzyıllar	<i>"Hesiodos'un 'Kadınlar Kataloğu'nda' Iphimede'nin (Iphigenia) öldürülmediğini ama Artemis'in isteğiyle Hekate olduğunu biliyorum."</i>

	(Hesiodos'a atfedilen Kadın Kataloğu, Pausanias tarafından alıntılanmıştır. Pausanias, <i>Periegesis tes Hellados</i> 1.43)
MÖ 7. yüzyıl	“Sadece yufka yürekli Hekate, Perseus’un kızı, mağarasından duydu.” (Demeter’e Homeros İlahisi)
MÖ 6. yüzyıl	MÖ 6. yüzyılda Hekate’nin Atina’daki varlığını kanıtlayan ve tanrıçanın bilinen en eski tasviri 20 cm. yüksekliğindeki, pişmiş toprak bir heykelciğdir. Heykelciğin oturur vaziyetteki pozunu, Phrygia’nın ana tanrıçası Kybele’nin yaygın bir pozunu andırmaktadır. Heykelcik üzerindeki yazıt’ta ise: “<i>Aigon (bunu) Hekate’ye adadı</i>” ifadesi yer almaktadır. (Pişmiş toprak heykeli, Atina)
MÖ 6. yüzyıl	“<i>boustrophedon</i> yazıtı, üç prytaneis tarafından Hekate’ye adanmıştır: ... prytaneis Eothras, Leodamas ve Onakso, söz verdikleri gibi, [bunu] Hekate’ye adıyorlar.” “Kapıların Koruyucusu” olarak Hekate, sunak üzerinde tanrıça Hekate’ye yer veren ve tanrıçanın adının geçtiği bilinen en eski yazıt. (Miletos Apollon Delphinios Kutsal Alanı)
MÖ 528-446	Yunanlı şair Pindaros, Abdera kentinin Paianda şehrinin kaderini Hekate’nin merhametine bırakıldığını ve Hekate’ nin de kenti bağışladığını bize aktarmaktadır. (Kraus 1960, 64-65.)
MÖ 5. yüzyıl	Pausanias’a göre, Hekate’nin birbirine bağlı üç resmini ilk yapan Alkamenes’tir. İlk üç biçimli tasvir MÖ 5. yüzyılda Alkamenes adlı heykeltıraş tarafından yapılmıştır. Erken tri-form heykellerin çoğu Hekate’yi üç yüzlü tek bir figür yerine üç birey olarak gösterir. Üç biçimli heykelin evriminin, Hekate’nin sadece önemli bir bireysel tanrıça değil, aynı zamanda üç âlemi temsil eden bir tanrıça olduğuna yönelik dini tutumların evrimini takip etmiş olması muhtemeldir. (Pausanias, <i>Periegesis tes Hellados</i>, 2.30.2)

MÖ 480 dolayları	Yaklaşık MÖ 480 yılına ait bir pedirmental gruptaki “Koşan Kız” figürü muhtemelen Hekate’ye aittir. Hekate, diğer tüm erken dönem Klasik imgelerle uyumlu olarak aktif ve genç bir kadın olarak temsil edilmiştir. (Eleusis’ten koşan kız heykeli)	
MÖ 480-440	Pausanias, Aegina Kutsal Alanı’nı ziyaret ederken burada Myron tarafından yapılmış olan tek gövdeli ahşap bir Hekate kült heykelini gördüğünü ve bu kültün Orpheus tarafından kurulduğunu aktarır. (Pausanias, <i>Periegesis tes Hellados</i>, 2.30.2)	
MÖ 5. yüzyılın ortaları	Sophokles’in Rhizotomoi’unda aktarılan bir paragrafta büyü yapmak amacıyla çeşitli otlar toplayan kadınlar otları toplarken tanrıçaya Hekate Enodia şeklinde seslenmektedirler. Sophokles, Helios ve Hekate için yazdığı bir ilahide tanrıçadan şu şekilde söz etmektedir; <i>“Yüce Helios ve kutsal ateş, Yol kavşakları Hekate’nin kurbacıdır, Olympus’ta gezen ve Olympus’u taşıyan tanrıça, Ve dünyanın üçlü kutsal yollarında yaşayan tanrıça, Meşe yapraklarıyla taçlandırılmış tanrıça, Vahşi yılların kıvrımlarında olan.”</i> (Sophokles, <i>Fragments</i>, 395-492)	
MÖ 440	Hekate her iki elinde birer meşale ile Persephone’yi yeraltı dünyasından geri götürüyor. (Attika çan-krateri)	

MÖ 431	<i>“Tüm ilahların üzerinde saygı duyduğum Kraliçe Hekate adına, seçilmiş suç ortağım, merkezi ocağımı ona adadım.”</i> (Euripides, <i>Medea</i>, 395-400)
MÖ 420	<i>“Her yurttaşın kendi verandasında Hekate sunaklarına benzer küçük bir mahkeme inşa ettirmesi için”</i> (Aristophanes, <i>Wasps</i>, 804)
MÖ 412	<i>Menelaos:</i> <i>Ey meşale taşıyan Hekate, bana nazik imgeler gönder.</i> <i>Helen:</i> <i>Beni görüyorsun, kavşak tanrıçasının gece hayaletini değil!</i> (Euripides, <i>Helen</i>, 569-570)
MÖ 5. yüzyılın sonları	<i>“Efes’in intikamı indirildi. Önce Hekate Megara’nın her şeyine zarar verdi ve sonra Persephone tanrılara rapor verdi.”</i> (Miken yazıtı)
MÖ 5. yüzyılın sonları – MÖ 4. yüzyıl	<i>“Eğer hasta geceleri korkular, dehşetler ve çılgınlıklar yaşar, yatağından fırlar ve dışarı kaçarsa, bunlara Hekate’nin saldırıları ya da hayaletlerin saldırısı derler.”</i> (Hippokrates, <i>On the Sacred Disease</i>, 3)
MÖ 4. yüzyıl	Londra’daki British Museum’da bulunan Krannon’a ait Geç Klasik ithaf kabartmasında at ve köpek arasında duran, ata çelenk takan, meşale taşıyan tanrıça Hekate yer almaktadır. (British Museum, Hekate kabartması)
MÖ 3. yüzyıl	<i>“Ausonian Skylla’nın, insanların Kratais dediği, gece gezen Hekate’nin Phorkys’e taşıdığı o kötü canavarın nefret dolu inine çok yaklaşımlarına da izin vermeyin.”</i> (Apollonios Rhodios, <i>Argonautika</i>, 4.830)
MÖ 3. yüzyıl	<i>“Perseus’un bakire kızı, Brimo Trimorphos, üç biçimli, seni yardımcı bir tazi yapacak...”</i> (Lycophron, <i>Alexandra</i>, 1175.)

MÖ 3. yüzyıl	Hekate Triformis merkezi bir sütun etrafında, dans ederken. (Attika Hekataion)
MÖ 200	Tanrıça bu kabartmada tek gövdeli, üç kafalı ve altı kollu betimlenmiş ve düşmanına karşı meşale, kılıç, mızrak ve kalkan gibi silahları kullanmaktadır. (Pergamon Zeus sunağı, Hekate kabartması)
MÖ 185-170	Sol elinde asa tutan Zeus ve sağ elinde iki meşale taşıyan Hekate Triformis. (Bactaria'dan, gümüş Tetrдраhmi)
MÖ 1. yüzyıl	<i>“Helios’un Aeetes ve Perses adında iki oğlu olduğu söylenir; Aeetes Kolkhis kralı, diğeri ise Taurik Khersonese kralıdır. Perses’in Hekate adında bir kızı vardı... Aeetes ile evlendi, Kirke ve Medea adında iki kızı ve Aigialeus adında bir oğlu oldu.”</i> (Diodorus Siculus, <i>Bibliotheca Historike</i>, 4.44-45)
MÖ 27	<i>“Herkesten farklı olan dindarlığı ile, vatanın babası, tanrının oğlu, tanrı İmparator Caesar Augustus, Hekate’ye karşı yapılan bu saygısız davranışı, hayatın başından beri tanrıların yanında yer alan Hekate’nin, insanlar arasındaki gerçek itibarını bizzat iade etmiştir”.</i> (Agustus’un Lagina Hekate Kutsal Alanı’nın onarımını konu edinen bir yazıt)

MÖ 19	“Saçları darmadağın, gök gürler gibi sesiyle, rahibe yüz tanrıyı çağırdı üç kez: Erebus Kaos, üçlü Hekate, bakire Diana’nın üç yüzü.” (Vergilius, Aeneas, 4.510)
MS 8	“Ey sadık Gece, gizemlerime bak! Ey altın ışıklı Yıldızlar! Ey yumuşakça hareket eden Ay Güler yüzlü, ateşin kızgın gününü yener! Ey Hekate! Bunların üç yüzlü kraliçesi Büyücülerin ve sihirbazların tılsımları, sanatlar! Ey bereketli Toprak, güçlü bitkilerin vericisi;! Ey yumuşak esintiler ve yıkıcı rüzgârlar! Ey Dağlar, Nehirler, Göller ve kutsal Korular, Ve sessiz gecenin her korkunç tanrısı! Bana katılın!” (Ovidius, Metamorphoses, 7.159)
MS 1. yüzyıl	“O, parlak gözlü bir köpektir.” (Dio Chrysostom, Dionis Prusaensis, quem vocant Chrysostomum quae exstant omnia, 33.59)
MS 1. yüzyılın ortaları	“Trivia’nın hızlıca süzülen arabasını görüyorum, ıslıl ıslıl, dolu dolu yüzüyle gece boyunca sürdüğü zamanki gibi değil.” (L. Annaeus Seneca, Medea, 4.163)
MS 1. yüzyılın sonları	“Hatta tam da bugüne februata derler; bir tür deri kayışla vurmaya da februlare derler ki kelime anlamı “arındırmak” tır. Neredeyse tüm Yunanlılar arınma törenlerinde kurban olarak bir köpek kullanmışlardır ve en azından bazıları bugün bile bunu kullanmaktadır. Hekate için diğer arınma malzemeleriyle birlikte köpek yavruları da getirirler ve temizlenmeye ihtiyacı olan kişilerin etrafını köpek yavrularıyla ovarlar ve bu tür arınmaya periskylakismos (Puppification) adını verirler.” (Plutarkhos, Roman Questions, 280)
MS 2. yüzyıl	“Ben geldim, çeşitli biçimlerde bir bakire...” (Keldani Kâhinleri)
MS 2. yüzyıl	“Karia’da İsis’e Hekate denirdi.” (Oxyrhynchus, Papyri, 1380)

MS 3. yüzyıl	<i>“Ama yine ay, değişen evrelerinin ve evrelere bağlı gücünün simgesi olan Hekate’dir. Bu nedenle gücü üç biçimde ortaya çıkar; yeni ayın simgesi beyaz kaftanlı, altın sandaletli ve meşaleleri yanan figürdür: yükseğe çıktığında taşıdığı sepet, ışığının artışına göre büyümesini sağladığı ekinlerin ekiminin simgesidir: ve yine dolunayın simgesi küp sandaletli tanrıçadır.”</i> (Porphyry, <i>On Images</i>, 8.11)
MS 4. yüzyılın başları	<i>“Ve onun [İsa’nın] neden ölüme mahkûm edildiğini soranlara, tanrıçanın [Hekate] kâhini şöyle cevap verdi: Beden gerçekten de her zaman azaba maruz kalır, ama dindarların ruhları cennette kalır. Ve sorduğun ruh, tanrıların armağanlarını almaya ve ölümsüz Jove’un bilgisine sahip olmaya yazgılı olmayan diğer ruhların ölümcül hata nedeni olmuştur. Bu nedenle bu tür ruhlardan tanrılar nefret eder; çünkü tanrıların armağanlarını almamaya ve Tanrı’yı bilmemeye yazgılı olanlar, sözünü ettiğiniz kişi aracılığıyla hataya düşmeye yazgılıydılar. Bununla birlikte, kendisi iyiydi ve cennet diğer iyi insanlara olduğu gibi ona da açıldı. O halde onun hakkında kötü konuşmamalısınız, insanların ahmaklığına acımalısınız: ve onun aracılığıyla insanların tehlikeye düşmesi yakındır.”</i> (Eusebius, <i>Praeparatio Evangelica</i>, 3.7)
MS 5. yüzyıl	<i>“Hey, birçok adı olan tanrıların anası, çocukların sana sadık. Hey, eşiklerin yollarının kudretli ve büyük Hekate’si Ve hey, sen, atamız Janus ve ebedi Zeus Selam sana, yüce ve kudretli Zeus Bilinç ışıgınla hayatımın yolunu değiştir Ve beni iyi düşüncelerle ileriye taşı, Hastalığı ve kötülüğü benden uzaklaştır. Ruhum dünyevi arzulara kapıldığında, Beni koru ve diriltici ruhunla beni arındır, Sana her dua ettiğimde bana ellerini ver. Hayatım boyunca bana ilahi gücünle rehberlik et. Böylece her zaman senin değerli ışığında olabilirim, Karanlığın derinliklerinden sıyrılıp gelebilmem için. Sana her dua ettiğimde ellerini uzat bana. Hayattan yorulduğumda, sevginin sığınağında beni kanatlarının altına al. Ey birçok adı olan tanrıların anası, çocukların sana sadıktır.</i>

	<i>Ey eşiklerin ve yolların kudretli ve büyük Hekate'si.</i> <i>Ey atamız Janus ve ebedi Zeus</i> <i>Salam sana, yüce Zeus..."</i> (Proklus Diadochus, <i>Procli Hymni Musaei</i>, 2.3.1)
MS 5. yüzyıl	<i>"Eğer sen çok isimli Hekate isen, eğer geceleyin mistik meşalenı sallıyorsan marka taşıyan elinde, gel gece gezgini..."</i> (Nonnos, <i>Dionysiaca</i>, 10.19-48)
MS 10. yüzyıl	<i>"Bazıları onun Artemis, bazıları da ay olduğunu söyler, lanet dileyenler için garip tezahürlerle ortaya çıkar. Onun tezahürleri ejderha başlı ve muazzam büyüklükte insanlardır, öyle ki görenleri şaşkına çevirir."</i> (Bizans Suda'sı, <i>Suda Encyclopedia</i>)
MS 12. yüzyıl	Eustathios'un aktardığı bir mite göre; Ephesos kentinde yaşayan bir kadının Artemis'e inancı olmadığını ve bunun üzerine sinirlenen Artemis'in kadını bir köpeğe dönüştürdüğünü ve daha sonra kadına merhamet ederek onu tekrar bir insana dönüştürdüğünü aktarmaktadır. Daha sonrasında ise kadının yaşadığı utanç verici durumdan dolayı kendini astığını ve Artemis'in kadını tekrar hayata döndürdüğünü ve kadına kendi kıyafetlerini vererek ona "Hekate" ismini verdiğini aktarmaktadır. (Thessalonika'lı Eustathios, <i>Ad Homeri Odysseam</i>, 12.85)
1575	Tek gövdeli, domuz, köpek ve at başlı Hekate. (Le Imagini Degli Dei Degli Antichi, Vincenzo Cartari)
1582	<i>"Sana Hekate, Latona, Diana, Phæbe, Lucina, Trivia, Tergemina ve üç katlı Tanrıça dediğimiz kişinin adını veriyorum."</i> (Giordano Bruno, <i>Kirke'ye Büyüler</i>, <i>Giordano Bruno: Cantus Circaeus ('Incantation of Circe')</i>)
1595	<i>"1121 yılında, böylesine büyük bir görkeme sahip olan iblis, Premonstratensian kanonuna üç başlı olarak görüldü ve onu, kanonun zihnini sabit bir şekilde meşgul eden o üç katlı Tanrı"</i>

	<i>olduğuna (Oysa gerçekte Üç Biçimli Hekate'ydi) ikna etmeye çalıştı.”</i> (Nicolas Remy, <i>Demonolatry</i>, 9.33)
1600	<i>“Şimdi gecenin vakti, Mezarların ardına kadar açıldığı, Herkesin kendi ruhunu salıverdiği, Kilise yollarında süzüldüğü: Ve biz periler, Hekate'nin üçlü takımıyla koşan, Güneşin varlığından, Bir rüya gibi karanlığı izleyen, şimdi eğleniyoruz.”</i> (William Shakespeare, <i>Bir Yaz Gecesi Rüyası</i>, 58)
1634	<i>“Sürülerimi otlatırken öğrendim bunu, Bu dibin kayalıklarını çevreleyen tepeliklerde; Geceleri onun ve korkunç ordusunun uluduğu duyulur, Ahıra kapatılmış kurtlar ya da avını bekleyen kaplanlar gibi, Hekate'ye iğrenç ayinler yaparlar, En kuytu köşelerdeki karanlık inlerinde. Yine de birçok yemleri ve kurnaz büyüleri var Yoldan tatlı olmayan bir şekilde geçenlerin gafıl duygularını kandırmak ve davet etmek için.”</i> (John Milton, <i>Comus</i>, <i>Bir Maske</i>, 540-550)
1795	<i>“Derinlerin gizemleriyle, Banal'ın alevleriyle, doğunun gücüyle ve gecenin sessizliğiyle, Hekate'nin kutsal ayinleriyle, seni çağırıyorum ve kovuyorum, ey sıkıntılı ruh”</i> (Ebenezer Sibly, <i>Okült bilimlerin yeni ve eksiksiz bir tasviri</i>, 1106)
1881	<i>“Biz konuşurken yeryüzü yüzünü çevirdi tanrıdan ve Hekate'nin kayığı gümüş yüklü, ta ki kıskanç gün tüm meşalelerini söndürene dek.”</i> (Oscar Wilde, <i>Şiirler'in içinde Eros'un Bahçesi</i>, 214-215)
1887	The Mythology of Greece & Rome, 1887'den üç biçimli Hekate. (D'Este 2010, figür 3)

1908	<i>“Scylla’nın ve bazı anlatılara göre Medea ve Kirke’nin de annesi olan Hekate, otlar ve ilaçlar, özellikle de zehirler konusunda bilginin başrahibesiydi. Kendi döneminden ziyade cadılığın daha sonraki gelişiminin neredeyse tipik bir örneğidir.”</i> (Oliver Madox Hueffer, <i>Cadılar Kitabı</i>, 145)
1938	<i>“Astarte, Aphrodite, Ashtoreth- Hayat veren ve ölüm getiren; Cennetteki Hera, yeryüzündeki Persephone; Gelgitlerin Levanah’ı ve Hekate- Bütün bunlar benim ve bende görülüyorlar. Yüksek dolunay saati yaklaşıyor; Çağırın sözleri duyuyorum, duyuyorum ve görünüyorum- Isis Unveiled ve Ea, Binah, Ge, Beni çağıran kâhine geldim.”</i> (Dion Fortune, <i>Sea Priestess</i>, 190)
2006	<i>“Hekate eşi benzeri olmayan bir Tanrıça... Tarih boyunca insanlar tarafından sevilen, korkulan, nefret edilen ve tapınılan Kavşağın Cadı Tanrıçası, üç yöne bakan üç yüzüyle, bugün modern dünyada, gücünü anlayan ve ona saygı duyanlar arasında bir güç ve huşu imgesi olmaya devam ediyor...”</i> (Sorita d’Este, <i>Hekate Keys to the Crossroads</i>, 8)
2010	Georgi Mishev’den tüm evrenin anahtarını taşıyan tanrıça Hekate betimi. (D’Este 2010, figür 2)

2011	<i>“Hekate, cadıların, büyüünün ve yeraltı dünyasının tanrıçası. Dünyanın dört bir yanındaki birçok kültür tarafından binlerce yıldır korkulan ve tapılan, çeşitli isimlerle bilinen ve birçok güce sahip olduğu düşünülen tanrıça.”</i> (Gary R. Varner, <i>Hecate the Witches Goddess</i>, 5)
2022	<i>“Deniz kızı, Hekate adını duyunca aniden hiddetlendi. Boğazından garip bir yutkunma sesi çıktı ve sonraki kelimeleri sesindeki zarafete hiç yakışmayan bir hınçla, tükürür gibi sarf etti. “O palavracı sürtük mü? Sandığımdan daha da aptalsın! Seni kandırdığını göremiyor musun gerçekten?”</i> (Ekin S. Koch, <i>Vhartlox Cadı Akademisi Hekate’nin Kızları</i>, 186.)
2024	Günümüzde, Hekate’ye yapılan tapımaların birçoğu dolunay vaktinde gerçekleştirilmektedir. Tapınım sırasında genellikle Hekate’nin bir heykelciği veya resmi, şarap, bitki, mum ve tütsü gibi malzemeler kullanılmaktadır. (Pagliarulo 2021)

Tablo Ek 3.2. Günümüzde Hekate'ye yapılan tapınımlarında, Hekate sunağında yoğunlukla kullanılan malzemeler.

Sunak Malzemeleri	Kullanım Amacı
3 Sayısı	PGM. IV.1390-1495'te, Hekate'yi çağıran kahramanların yardımını isteyen bir aşk büyüğü ayini üç gün üst üste yapılmalıdır. Tanrıçanın 3 sayısı ile olan ilişkisi oldukça fazladır. Günümüzde Hekate adına yapılan tüm tapınımlar; ritüeller, büyüğü ve ayinlerde 3 sayısının kutsallığı kullanılmaktadır.
7 Sayısı	PGM. III.1-164'de, her amaca iyi geldiği düşünülen, yarışlarda arabacıları dizginleyen, rüyalar getiren, bağlayıcı ve aşk tılsımı olan kedinin ritüelinde yedi kandil yakılır. Tanrıçanın 7 sayısı ile olan ilişkisi de oldukça fazladır. Günümüzde Hekate adına yapılan tüm tapınımlar; ritüeller, büyüğü ve ayinlerde 3 sayısı ile birlikte 7 sayısının kutsallığı da kullanılmaktadır.
Aconitum (Kurtboğan otu)	<i>Argonautica Orphica</i> 'da adı geçen, Hekate bahçesindeki bitkilerden bir tanesi olarak listelenmiştir. Ovidius'un <i>Metamorphoses</i> adlı eserinde Medea'nın üvey oğlunu zehirlemek için bu bitkiyi kullandığı söylenir. Bu bitki son derece zehirlidir. Günümüzde, yoğunlukla tanrıça adına yapılan büyü ritüellerinde kullanılmaktadır.
Anahtar	PGM. IV.2241-2358'deki bir dua'da Hekate çeşitli kılıklarda çağırır, ayrıca büyüğü yapan kişinin sahip olduğu kutsal veya majikal sembollere de atıfta bulunur, bunlardan biri de bir anahtardır. Anahtar tanrıçanın önemli sembollerinden biri olup günümüzde, tanrıçaya yapılan her tapınımda yoğunlukla kullanılmaktadır.
At	Günümüzde, yoğunlukla tanrıça adına yapılan tapınımlarda veya ayinlerde bir adak eşyası veya kurban hayvanı olarak kullanılmaktadır. Kullanımı ayinin veya tapınının işlevine göre değişmektedir.

Ayı ve Arı figürünleri	<i>Argonautica</i> ve PGM. tılsımlarında bu isimler Hekate ile birlikte geçmektedir. Günümüzde tanrıçanın sunağında bu figürlere rastlanılmaktadır. Günümüzde, genellikle büyü ritüellerinde kullanılmaktadır.
Ayna	Günümüzde, genellikle Hekate adına yapılan tapınımlarda kullanılmaktadır.
Badem	Günümüzde badem Hekate'nin kutsal bir yiyeceği sayılmaktadır. Genellikle büyü ritüellerinde sunu olarak kullanılmaktadır.
Bal	Günümüzde, yoğunlukla tanrıçaya yapılan tapınımlarda sunu olarak kullanılmaktadır.
Belladonna (Güzelavrat otu)	<i>Argonautica Orphica</i> 'da adı geçen, Hekate bahçesindeki bitkilerden bir tanesi olarak listelenmiştir. Son derece zehirli bir bitkidir. Günümüzde, genellikle büyü ritüellerinde kullanılmaktadır.
Biber	<i>Argonautica Orphica</i> 'da adı geçen, Hekate bahçesindeki bitkilerden biri olarak listelenmiştir. Günümüzde, yoğunlukla tanrıça adına yapılan "Akşam Yemeği" ritüellerinde kullanılmaktadır.
Bronz, Demir ve Gümüş	Hekate tapınımlarında yer alan figürünler veya adak eşyaları tercihen yoğunlukla bronz, demir veya gümüşten yapılmaktadır.
Buğday ve Arpa	PGM. IV.1390-1495'te, bir aşk büyü, uygulayıcısının bir mezarlığa ya da savaş alanına gitmesini gerektirir; burada yedi parça ekmeği kthotik Hermes, kthotik Hekate ve diğer yeraltı dünyası görevli ruhlarına adak olarak bırakılır. PGM. IV.2708-84'de, özellikle Hekate'nin adının geçtiği bir aşk büyüünde, Hekate 'harman yerinin bekçisi ve sığınağı' olarak anılır. Günümüzde, genellikle Hekate adına yapılan tapınımlarda veya büyülerde sunu malzemesi olarak kullanılmaktadır.

Cardamom (Kakule baharatı)	<i>Argonautica Orphica</i> ’da adı geçen, Hekate bahçesindeki bitkilerden bir tanesi olarak listelenmiştir. Günümüzde, yoğunlukla tanrıçaya tütsü yapımında kullanılmaktadır.
Cypress (Akdeniz servisi)	Günümüzde, yoğunlukla yer altı Hekate’sini çağırmak veya ölümlerle iletişime geçmek için yapılan ayinlerde bu bitki kullanılmaktadır.
Daisy (Koyungözü bitkisi)	Koyungözü bitkisi, papatyagiller familyasının bir türüdür. Günümüzde, genellikle tanrıça adına yapılan büyülerde bu bitkiyi yoğunlukla görmek mümkündür.
Defne Yaprığı	<i>Argonautica Orphica</i> ’da adı geçen, Hekate bahçesindeki bitkilerden bir tanesi olarak listelenmiştir. Günümüzde, genellikle büyü ritüellerinde ve tanrıça için tütsü yapımında kullanılır.
Flax (Keten bitkisi)	PGM. IV.1390-1495’te yanmış keten külleri, Hekate’yi çağrıştıran ve kahramanların yardımını isteyen aşk büyüündeki bir sununun parçası olarak listelenmiştir. Günümüzde, yoğunlukla tanrıçaya yapılan tapınımlarda veya büyülerde Keten bitkisi kullanılmaktadır.
Frankincense (Boswellia bitkisi)	PGM. IV.2441-2622’de üç yolun hanımı, ışık getirici ve Hermes ile Hekate’nin birleşimi olarak da adlandırılan üç sesli, üç başlı Selene’yi çağıran bir ay cazibe büyüünde tütsü malzemesi olarak listelenmiştir. PGM. IV.2622-2707’de küçük ‘haplar’ haline getirilmiş kyphi tarzı bir tütsünün malzemesi olarak listelenmiştir. Bu, Selene’ye iftira büyüüdür ve Hekate’nin resmiyle oyulmuş demir bir yüzük gerektirir. PGM. IV.2785-2890’de yakmalık sunu olarak verilecek tütsünün bir parçası olarak kullanılacak herhangi bir büyü için Selene’ye yapılan bir duada listelenmiştir. Günümüzde, yoğunlukla, tanrıça adına yapılan büyülerde tütsü malzemesi olarak kullanılmaktadır.

Havlıcan veya Zencefil Bitkisi	PGM. IV.2441-2621’de üç yolun hanımı, ışık getirici ve aynı zamanda Hermes ve Hekate’nin birleşimi olarak da adlandırılan üç sesli, üç başlı Selene’yi çağıran bir ay cazibe büyüünde tütsü malzemesi olarak listelenmiştir. Günümüzde, yoğunlukla tanrıça adına yapılan büyülerde, tapınımlarda veya tütsü yapımında kullanılmaktadır.
Hekate	Günümüzde, Hekate adına yapılan tüm tapınımlarda tanrıçanın bir görsel betimi veya heykelciği kullanılmaktadır.
Hekate Çarkı	Günümüzde, Hekate adına yapılan hemen hemen tüm tapınımlarda Hekate çarkını görmek mümkündür.
Juniper (Ardıç bitkisi)	PGM. IV.2622-2707’de bir mıknaatısla şekillendirilmiş ve üzerine Hekate’nin resmi işlenmiş koruyucu bir tılsımın yapımında yakmalık sunu olarak listelenmiştir. Günümüzde, genellikle tanrıçaya yapılan tapınımlarda tütsü malzemesi olarak kullanılmaktadır.
Kara koyunlar veya kuzular	Ovidius’un <i>Metamorphoses</i> adlı eserinde Medea’nın Aeson’u yeniden canlandırmak için bir ayinin parçası olarak Hekate’ye iki kara koyun kurban ettiği aktarılmaktadır. Günümüzde, tanrıçaya yapılan ayinlerde veya tapınımlarda genellikle kara koyunlar veya kuzular kurban edilmektedir.
Kedi	PGM. III.1-164’te, vücut boşluklarına bir dizi lamel yerleştirilmiş bir kedinin bedenini kullanan bir intikam tılsımıdır; bu büyü Hekate, Hermes ve birleştirilmiş Hermekate’yi çağırır. PGM. VII 756-94’te Mene sıfatıyla anılan ve tüm dünyanın sahibi olarak da adlandırılan çok şekilli, çok isimli bir tanrıçaya yapılan bir dua, kedi kelimesini de içeren uzun bir ‘işaretler ve semboller’ listesi okunur. Günümüzde, tanrıçaya yapılan tılsım ve büyü ritüellerinde kullanılmaktadır.

Kılıç	PGM. IV.2241-2358’de, bu dua/istek Hekate ile ilişkili olduğu bilinen birçok sıfatı çağrıştırır, özellikle belirgin olmayan bir tanesi “Ey kılıç çeken tepeli kişi” ifadesidir. Günümüzde, genellikle Hekate adına yapılan tapınımlarda ve ayinlerde kullanılmaktadır.
Kırmızı veya Beyaz Şarap	Günümüzde, yoğunlukla tanrıçaya yapılan tapınımlarda veya büyülerde kullanılmaktadır. Şarabın rengi yapılan tapınının veya büyüünün türüne göre değişmektedir.
Kimyon	PGM. IV.2708-84’te kimyon keçi yağıyla karıştırılır ve özellikle Hekate’nin adını taşıyan aşk büyüünde adak olarak yakılmaktadır. Günümüzde, genellikle tanrıça adına yapılan büyülerde kullanılmaktadır.
Köpek (Tercihen siyah renkli)	Tanrıçanın en önemli sembollerinden biri olan köpek, günümüzde, yoğunlukla tanrıçaya yapılan tapınımların veya ayinlerin önemli bir parçasıdır.
Mağara	Ovidius’un <i>Metamorphoses</i> adlı eserinde, Cumaecalı Sybil tarafından çağrılan Hekate, Avernus dağının altındaki bir yeraltı mağarasından çıkar. Yine Homeros’un Demeter İlahisi’nde Hekate bir mağarada yaşar ve kaçırılan Persephone’nin çığlıklarını buradan duyar. Dolayısıyla günümüzde, tanrıçaya yapılan tapınımlarda mağaraların kullanımı oldukça yoğundur.
Mandrake (Adamotu bitkisi)	<i>Argonautica Orphica</i> ’da adı geçen, Hekate bahçesindeki bitkilerden biri olarak listelenmiştir. Günümüzde, genellikle tanrıçanın adına yapılan tütsülerde veya büyülerde kullanılmaktadır.
Mantar	Günümüzde, yoğunlukla Hekate’ye yapılan “Akşam Yemeği” ritüelinde tanrıçaya sunmak için kullanılmaktadır.

Mead (Bal şarabı veya bal likörü)	Baldan elde edilen alkollü bir içecek olarak, Günümüzde genellikle Hekate'ye yapılan ayinler sırasında ve libasyon olarak mükemmel bir Efkaristiya içeceği olarak kullanılmaktadır.
Meşale	PGM IV.2708-84'de, özellikle Hekate'nin adının geçtiği bir aşk büyüünde, Hekate "Meşale Taşıyan" olarak anılır. PGM. VII 756-94de, tüm dünyanın sahibesi olarak da adlandırılan Mene sıfatlı, çok şekilli, çok isimli bir tanrıçaya yapılan bir dua, meşale kelimesini de içeren uzun bir işaretler ve semboller listesi okunur. Meşale veya meşale taşıyıcısı, tanrıçanın en önemli sembollerinden biri olup aynı zamanda tanrıçanın önemli epithetleri arasında da yer almaktadır. Günümüzde, yoğunlukla Hekate adına yapılan hemen hemen tüm tapınım çeşitlerinde meşaleleri görmek mümkündür.
Mezarlıklar veya Mezarlıktan Getirilen Toprak	PGM. IV.1390-1495'te aşk büyüü, uygulayıcının bir mezarlığa veya savaş alanına gitmesini gerektirir, burada toprak toplanır, Hekate çeşitli kılıklarda çağrılır, üç başlı tanrıça, Kore, gecenin hanımı ve anahtar tutan Persephassa. Günümüzde, genellikle tanrıça adına yapılan büyülerde veya tapınımlarda, mezarlıklar bir alan olarak seçilir veya mezarlıktan getirilen bir miktar toprak bu büyülerde veya tapınımlarda kullanılmaktadır.
Mugwort (Pelin, Biboz veya Artemisia cinsindeki birkaç aromatik bitkinin ortak adıdır)	Günümüzde, genellikle tanrıçaya yapılan tapınımlar sırasında tütsü malzemesi olarak kullanılmaktadır.
Mullet (Kırmızı Kefal)	Günümüzde, yoğunlukla tanrıçaya yapılan sunularda kullanılmaktadır.
Mum (Renk seçimi size kalmıştır. Tercihen beyaz veya kırmızı)	Günümüzde, Hekate adına yapılan hemen hemen tüm tapınımlarda mum kullanılmaktadır.

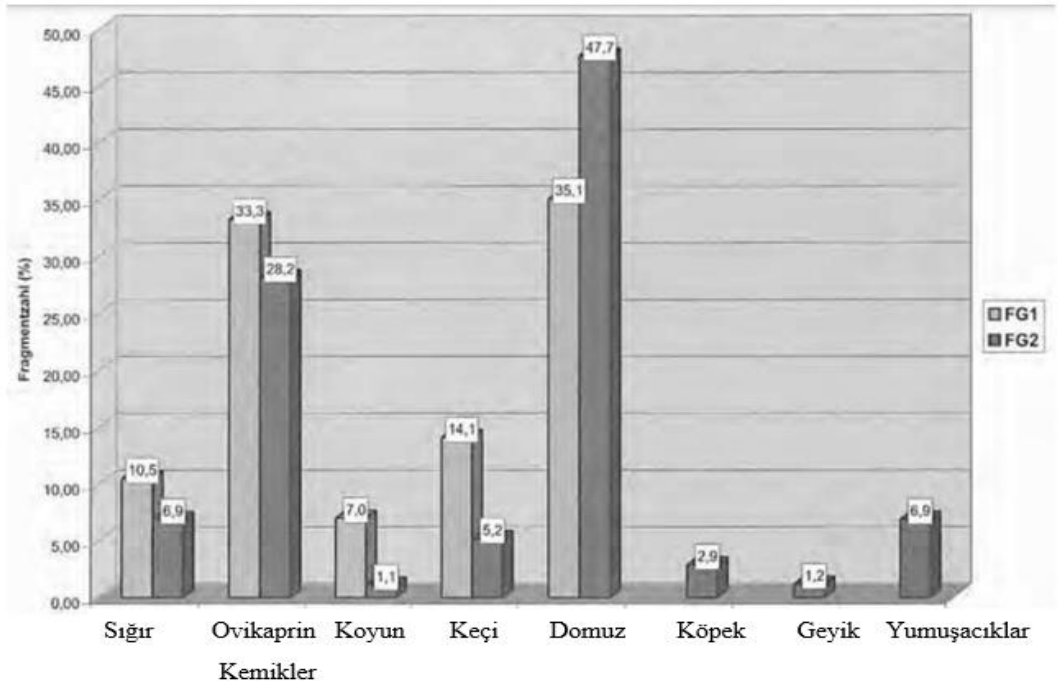
Myrrh (Reçine türü)	PGM. IV.2441-2621’de üç yolun hanımı, ışık getirici ve Hermes ile Hekate’nin birleşimi olarak da adlandırılan üç sesli, üç başlı Selene’yi çağıran bir Ay cazibe büyüünde tütsü malzemesi olarak listelenmiştir. PGM. IV.2785-2890’da yakmalık sunu olarak verilecek tütsünün bir parçası olarak kullanılacak herhangi bir büyü için Selene’ye yapılan bir duada listelenmiştir. Günümüzde, genellikle tanrıçaya yapılan tapınımlarda tütsü malzemesi olarak kullanılmaktadır.
Myrtle (Mersin veya Murt ağacı)	PGM. IV.2622-2707’de küçük haplar haline getirilmiş kyphi tarzı bir tütsünün malzemesi olarak listelenmiştir. Bu, Selene’ye iftira büyüüdür ve Hekate’nin resmiyle oyulmuş demir bir yüzük gerektirir. Günümüzde, yoğunlukla tanrıça adına yapılan tapınımlarda tütsü malzemesi olarak kullanılmaktadır.
Pennyroyal (Mentha Pulegium bitkisi)	<i>Argonautica Orphica</i> ’da adı geçen, Hekate bahçesindeki bitkilerden biri olarak listelenmiştir. Günümüzde, genellikle tanrıçanın adına yapılan inisiye ayinlerinde kullanılmaktadır.
Peynir	Kirke peynir ve arpa ununu karıştırarak Odysseus’un mürettebatını büyüleyip domuza dönüştürmeden önce onlara sunmuştur. Bu nedenle peynir günümüzde, genellikle Hekate’ye yapılan tapınımlarda kullanılmaktadır.
Poppy (Gelincik bitkisi)	<i>Argonautica Orphica</i> ’da adı geçen, Hekate bahçesindeki bitkilerden biri olarak listelenmiştir. Günümüzde, genellikle tanrıça adına yapılan büyü ritüellerinde kullanılmaktadır.
Saffron (Safran bitkisi veya baharatı)	<i>Argonautica Orphica</i> ’da adı geçen, Hekate bahçesindeki bitkilerden biri olarak listelenmiştir. PGM. IV.2441-2621’de üç yolun hanımı, ışık getirici ve Hermes ile Hekate’nin birleşimi olarak da adlandırılan üç sesli, üç başlı Selene’yi çağıran bir Ay cazibe büyüünde tütsü malzemesi olarak listelenmiştir. Günümüzde, yoğunlukla

	tanrıçaya yapılan tapınımlarda tütsü malzemesi olarak kullanılmaktadır.
Sage (Ada çayı bitkisi)	PGM. IV.2785-2890'da yakmalık sunu olarak verilecek tütsünün bir parçası olarak kullanılacak herhangi bir büyü için Selene'ye yapılan bir duada listelenmiştir. Günümüzde, Hekate adına yapılan büyü veya çeşitli tapınımlarda kullanılmaktadır. Yoğunlukla Hekate adına yapılan tapınımlar sırasında tütsü malzemesi olarak kullanılmaktadır.
Sandal	PGM. IV.2241-2358'deki, bu dua/istek Hekate'yi çeşitli kılıklarda çağırır, aynı zamanda büyüyü yapan kişinin sahip olduğu kutsal ya da büyüsel sembollere de atıfta bulunur, bunlardan biri de sandaldır. Yine daha sonra 'bronz sandal' kelimeleri büyüyü yapan kişi tarafından bir parolanın parçası olarak kullanılır. Günümüzde, genellikle Hekate adına yapılan büyü ritüllerinde sunak eşyası olarak kullanılmaktadır.
Sandalwood (Sandal ağacı bitkisi)	PGM. LXX.4-25'te Hekate- Erischigal'in tılsımının bir parçası olarak bulunan, kişide uykusuzluğa neden olmak için yaratılan bir pastada bileşen olarak kullanılır. Günümüzde, yoğunlukla Hekate adına yapılan tapınımlarda tütsü malzemesi olarak veya tanrıça adına yapılan büyülerde kullanılmaktadır.
Sarım sak	PGM. IV.2622-2707'de küçük haplar haline getirilmiş ve üzerine Hekate'nin resmi işlenmiş demir bir halka ile damgalanmış kyphi tarzı tütsü için malzeme olarak tek bir diş sarım sak gereklidir. Günümüzde, yoğunlukla tanrıça adına yapılan tütsülerde kullanılmaktadır. Kullanımı tapınının çeşidine göre değişmektedir.
Sesame (Susam)	<i>Argonautica Orphica</i> 'da adı geçen, Hekate bahçesindeki bitkilerden biri olarak listelenmiştir PGM. LXX.4-25'te Hekate-Erischigal'e apotropaik bir tılsımın parçası olarak dağılmıştır. Günümüzde, genellikle Hekate adına yapılan tapınımlarda tütsü malzemesi olarak veya tanrıça adına yapılan

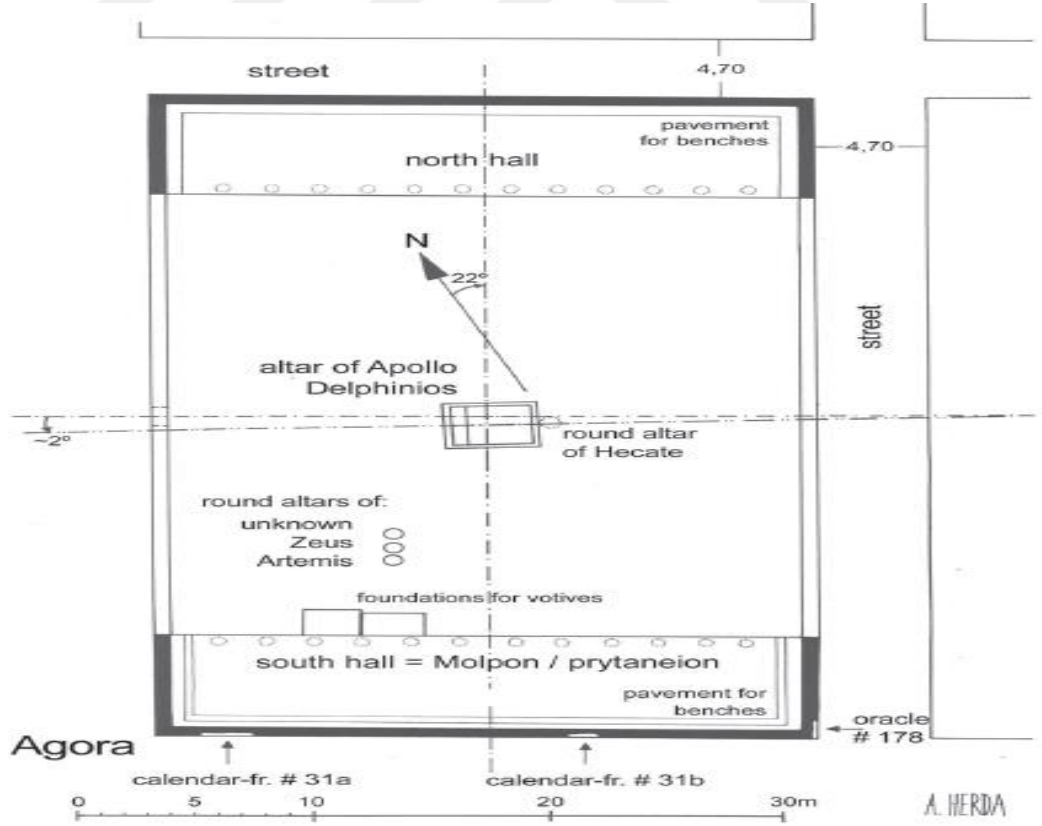
	büyülerde de kullanılmaktadır. Susam, Hekate'ye yapılan "Akşam Yemeği" sunularında da kullanılmaktadır.
Sığır	PGM. IV.1390-1495'te siyah bir ineğin gübresi, Hekate'yi de çağrıştıran düşmüş kahramanların yardımını isteyen bir aşk büyüsündeki sununun bir parçası olarak listelenmiştir. PGM. IV.2006-2125'e göre keten yaprağı üzerine üç başlı, altı kollu bir Hekate figürü işlenmiştir ve bu figürlerden biri inek başlıdır. Günümüzde, sığırlar tanrıçaya büyü yapımında kullanılmakta veya kurban edilmektedir.
Soğan	PGM. IV.2441-2621'de üç yolun hanımı, ışık getirici ve Hermes ile Hekate'nin birleşimi olarak da adlandırılan üç sesli, üç başlı Selene'yi çağırın bir Ay cazibe büyüsünde tütsü malzemesi olarak listelenmiştir. Günümüzde genellikle tanrıça adına yapılan tapınımlarda tütsü malzemesi olarak, bazende tanrıça adına yapılan büyülerde kullanılmaktadır.
Srorax (Balsam bitkisi)	PGM. III.1-164'de storax, her türlü amaç için iyi olduğu düşünülen, yarışlarda arabacıları dizginleyen, rüyalar getiren, bağlayıcı ve aşk tılsımı olan kedinin ritüelinde tütsü olarak yakılır. Bu büyü Hekate, Hermes ve birleştirilmiş Hermekate'yi çağrıştıır. PGM. IV.2441-2621'de, üç yolun hanımı, ışık getirici ve Hermes ile Hekate'nin birleşimi olarak da adlandırılan üç sesli, üç başlı Selene'yi çağırın bir Ay cazibe büyüsünde tütsü malzemesi olarak listelenmiştir. PGM. IV.2622-2707'de, bir mıknaatısla şekillendirilmiş ve üzerine Hekate'nin resmi işlenmiş koruyucu bir tılsımın yapımında yakmalık sunu olarak listelenmiştir. PGM. IV.2785-2890'da, yakmalık sunu olarak verilecek tütsünün bir parçası olarak kullanılacak herhangi bir büyü için Selene'ye yapılan bir duada listelenmiştir. Günümüzde, yoğunlukla Hekate adına yapılan tapınımlarda tütsü malzemesi olarak veya tanrıça adına yapılan büyülerde de çeşitli işlevlerde kullanıldığı görülmektedir.

Sülfür (Tercihen kükürt)	Ovidius'un <i>Metamorphoses</i> adlı eserinde Medea, Aeson'u yeniden canlandırmak için Hekate'yi çağırıştıran bir ayinde, arınmanın bir parçası olarak sülfür kullanmaktadır. Günümüzde, yoğunlukla Hekate adına yapılan arınma ayinlerinde vücudun çeşitli bölgelerine bir krem şeklinde sürülmektedir. Bazen de tanrıça adına yapılan büyülerde kullanılmaktadır.
Tarçın (Tercihen yaprağı veya tozu)	Günümüzde, tarçın yaprağı veya tozu tanrıçaya yapılan tütsüler için kullanılmaktadır. Bu tütsüler ise genellikle büyü ritüellerinde kullanılmaktadır.
Tarot Kartları	Günümüzde, genellikle Hekate'ye yapılan tapınımlarda tarot kartlarında kullanılmaktadır. Bu tapınımlarda, yoğunlukla "Majör Arkana ve Minor Arkana" kartları kullanılmaktadır.
Üç Yollu Kavşaklar	PGM. IV.1390-1495'te, kahramanların yardımını isteyen bir aşk büyüünde, Hekate'ye "Kavşakların Leydisi" gibi bir dizi sıfatla hitap edilir. PGM. IV.2708-84'de özellikle Hekate'nin adının geçtiği bir aşk büyüünde, "O bir kavşak tanrıçası ve sık sık üçlü yolu kullanan" biri olarak anılır. Tanrıçanın kavşaklarla olan ilişkisi oldukça fazladır. Günümüzde genellikle Hekate adına yapılan birçok tapınımda, üç yollu kavşaklar bir alan olarak seçilmektedir.
Wormwood (Pelin otu)	PGM. IV.2622-2707'de, gün doğumunda toplanmış tek bir sap, küçük haplar haline getirilmiş ve üzerine Hekate resmi işlenmiş demir bir halka ile damgalanmış kyphi tarzı tütsü için malzeme olarak gereklidir. Günümüzde, yoğunlukla Hekate adına yapılan tapınımlarda tütsü malzemesi veya sunu malzemesi olarak kullanılmaktadır.
Yew (Porsuk bitkisi)	<i>Argonautica Orphica</i> 'da adı geçen, Hekate bahçesindeki bitkilerden biri olarak listelenmiştir. Günümüzde, genellikle Hekate adına yapılan tapınımlarda tütsü malzemesi olarak kullanılmaktadır.

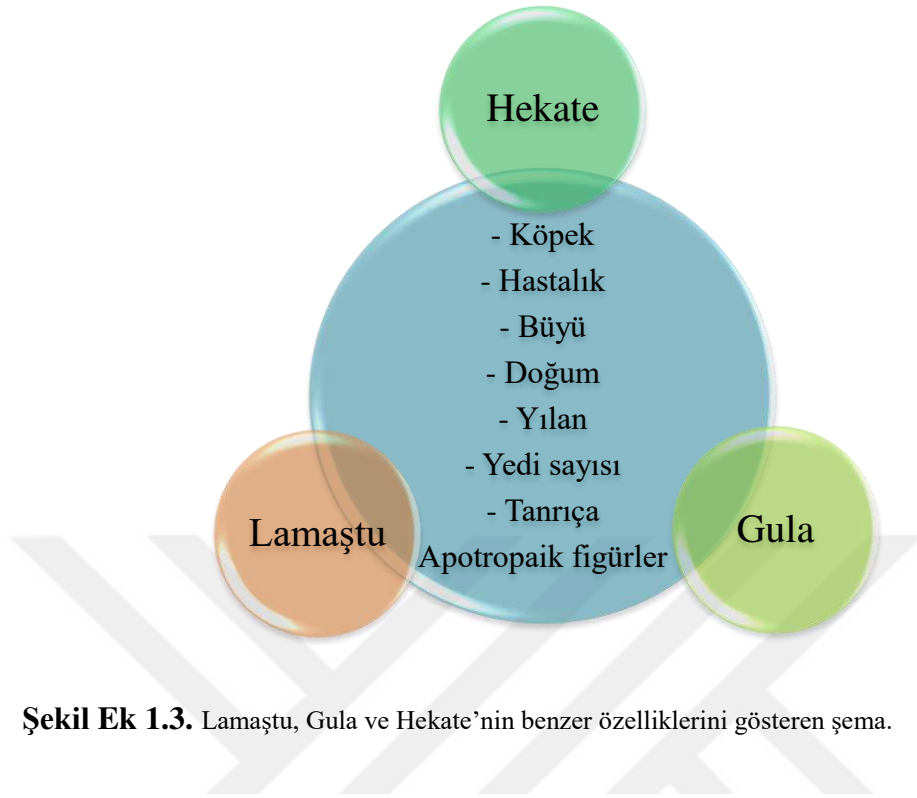
Yılan	Ovidius'un <i>Metamorphoses</i> adlı eserinde, Kirke bir büyünün parçası olarak tanrıçayı çağırdığında yer siyah yılanlarla kaynar. PGM. IV.2785-2890'da, herhangi bir büyü için Selene'ye yapılan bir dua, özellikle Hekate'nin adı verilir ve tanrıçayı hem alnında korkutucu yılanlar hem de sırtında yılan sıraları olan biri olarak tanımlanır. PGM. VII.756-94'de, tüm dünyanın sahibesi olarak da adlandırılan Mene sıfatlı, çok şekilli, çok isimli bir tanrıçaya yapılan bir dua, yılan kelimesini de içeren uzun bir işaretler ve semboller listesi okunur. Hekate'nin günümüzde en önemli sembollerinden biri haline gelen yılanlar, genellikle tanrıçaya yapılan ayinlerde ve tapınımlarda kullanılmaktadır. Bu ayinler ve tapınımlarda yılan figürünü bazen canlı bazende sembolik bir obje olarak görmek mümkündür.
Yumurta	Ovidius'un <i>Metamorphoses</i> adlı eserinde, Medea, Aeson'u hayata döndürmek için yaptığı karışıma yumurta da eklemektedir. Bu yüzden yumurta günümüzde, genellikle tanrıça adına yapılan büyülerde, çeşitli tapınımlarda veya ayinlerde kullanılmaktadır.
Zarlar	Günümüzde, yoğunlukla Hekate adına yapılan kehanet ritüellerinde kullanılmaktadır.

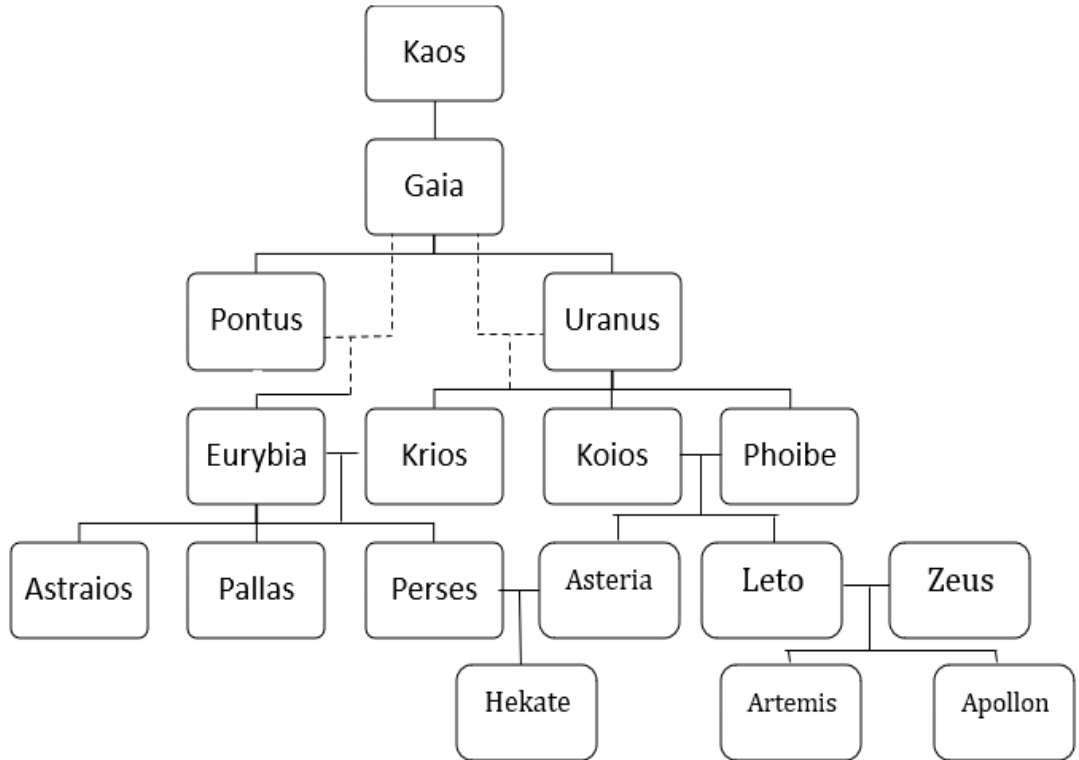
Şekil Ek 1.1. Protogeometrik Ephesos Artemision, ritüellerindeki hayvan kalıntıları (Gerhard Forstenpointer vd. 2005, 87, şekil 1)

Şekil Ek 1.2. Klasik Dönem’de Apollon Delphinios Kutsal Alanı’nın zemin planı (Herda 2011, 66, fig. 3)

Şekil Ek 1.3. Lamaštu, Gula ve Hekate'nin benzer özelliklerini gösteren şema.

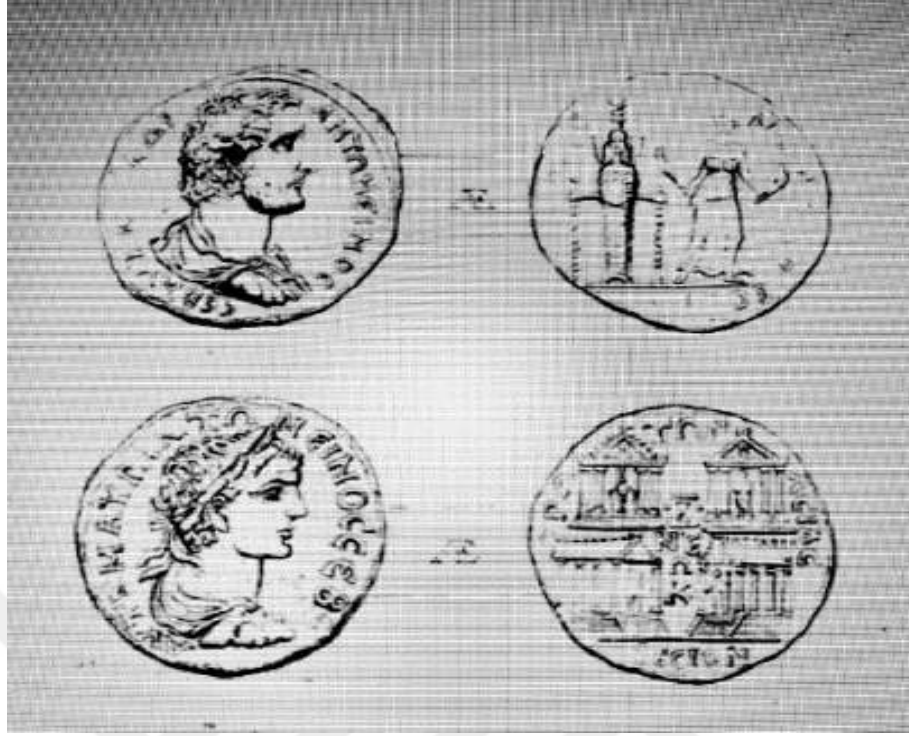
Şekil Ek 1.4. Hesiodos'a göre Hekate'nin aile ağacı (D'Este, 2017)

Resim Ek 1.1. Ephesos, yavru köpeklere ait iskelet kalıntıları (Gerhard Forstenpointner vd. 2005, 89, şekil 5)

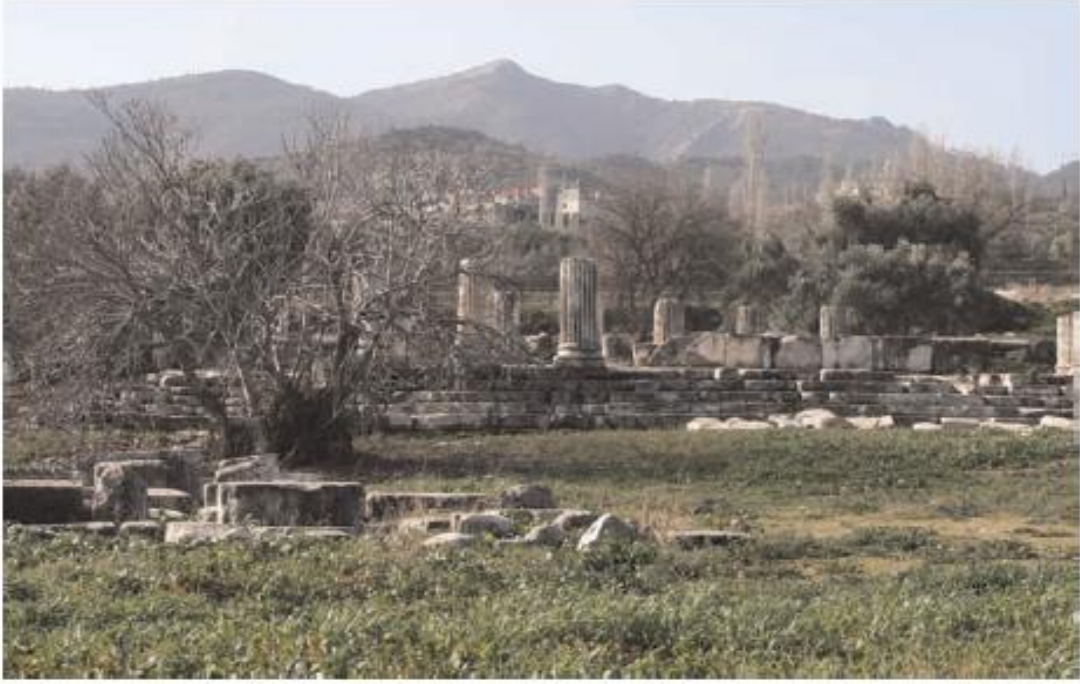
Resim Ek 1.2. Artemis ve Hekate tasviri (Imhoof-Blumer 1901, 60, no. 66)

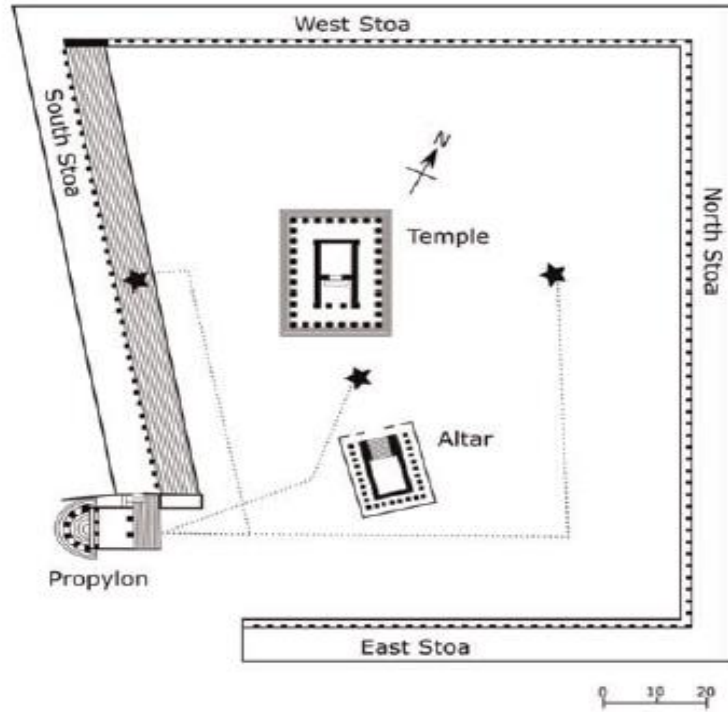
Resim Ek 1.3. Artemis Ephesia kült heykeli ve Hekate heykeli (Head 1892, 104, no. 373)

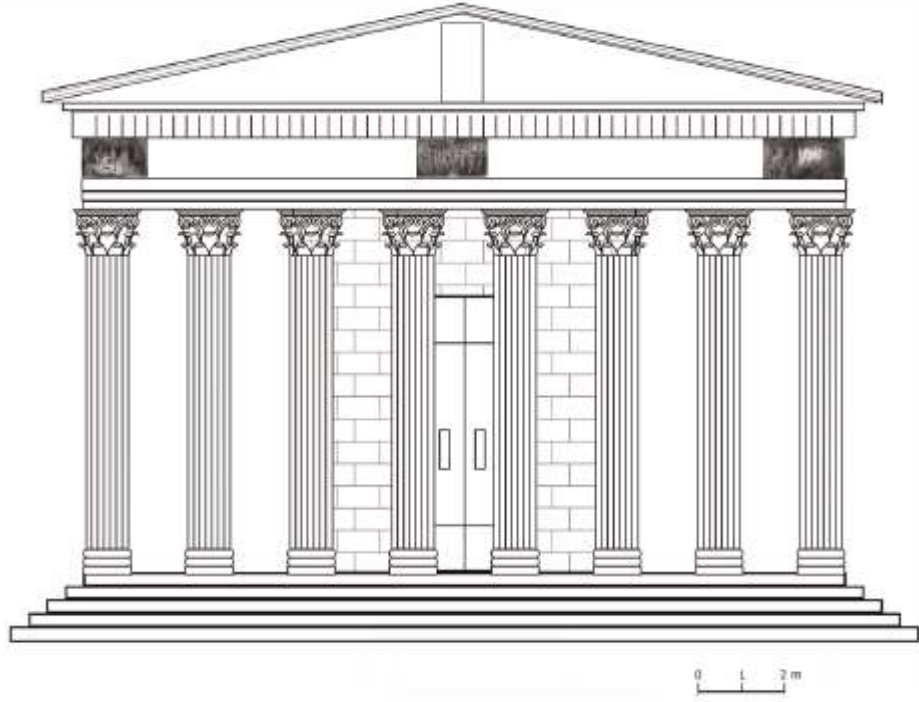
Resim Ek 1.4. Güneybatı Anadolu'daki Lagina ve Stratonikeia'nın konumlarını gösteren harita (Herring 2020, 249, figür 1)

Resim Ek 1.5. Lagina Hekate Kutsal Alanı (Herring 2020, 251, figür 3)

Resim Ek 1.6. Lagina Hekate Kutsal Alanı'nın planı (Herring 2020, 251, figür 4)

Resim Ek 1.7. Lagina Hekate Tapınağı'nın Doğu cephesi (Herring 2020, 252, figür 5)

Resim 1.8. Batı frizi, Gigantomakhia sahnesi (Herring 2020, 257, figür 12)

Resim Ek 1.9. Doğu frizi, Zeus'un doğum sahnesi (Herring 2020, 259, figür 14)

Resim Ek 1.10. Güney frizi, tanrıların topluluğunu betimleyen sahne (Herring 2020, 257, figür 11)

Resim Ek 1.11. Kuzey frizi, muhtemelen Roma ile Karia arasındaki bir antlaşmayı tasvir etmektedir (Herring 2020, 255, figür 9)

Resim Ek 1.12. Eleusis'ten koşan kız heykeli (Heykelin orijinali sol tarafta, heykelin rekonstrüksiyonu ise sağ tarafta yer almaktadır. (Edwards 1986, figür 3-4)

Resim Ek 1.13. Hekate Kourotrophos? (Marquardt 1981, 257)

Resim Ek 1.14. Pherai, Stater (Kraus 1960, lehva 2.1)

Resim Ek 1.15. Lebedea'dan 12 tanrı tanrı kabartması (Vermaseren 1977, figür 27)

Resim Ek 1.16. Thasos'tan 12 tanrı kabartması (Vermaseren 1977, figür 28.)

Resim Ek 1.17. Stratonikeia, Drahma (Kraus 1960, lefya 1.2)

Resim Ek 1.18. Lampsakos'dan bir Tetradrahmi (Kraus 1960, 193, leh. 1)

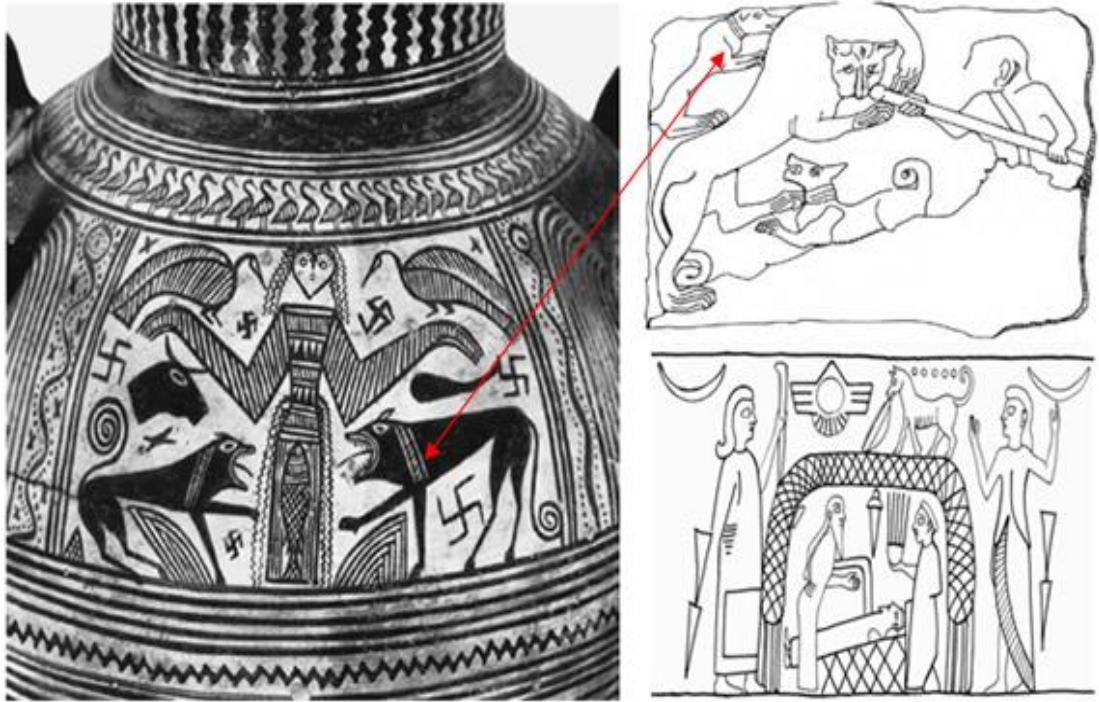
Resim Ek 1.19. Gula Tapınağı'ndan pişmiş kilden ve bronzdan yapılmış iki köpek figürü. (Gibson 1990, 19-21)

Resim Ek 1.20. Gula mühründeki yarım hilal motifi (Reiner 1995, 54, fig. 7)

Resim Ek 1.21. Boeotia amphorasındaki arka eşek bacağı.

Resim Ek 1.22. Aslan ve köpek betimlemeleri (Sol üstteki kabartma Alaca Höyük surlarından. Avcı köpeklerle bir aslan avı sahnesi (Collins 1992, 3). Sol altaki silindir mühür baskısında bir şifa ritüeli sahnesi yer almaktadır (Green 1992, 67)

Resim Ek 1.23. Bactria'dan, gümüş Tetradrachmi (D'Este 2017)

Resim Ek 1.24. Boeotia Amphorası (Boardman 1998, 65 fig. 102. 2)

Resim Ek 1.25. Hayvan başlı Hekate (D'Este 2017)

Resim Ek 1.26. At, domuz ve köpek başlı Hekate (D'Este 2017)

Resim Ek 2.1. Üç başlı ve üç vücutlu Hekate rölyefinde üçünü figürün elinde anahtar ve kırbaç vardır (Mitropoulou 1978, figür 45)

Resim Ek 2.2. Köpek ve Hekate'yi betimleyen kabartma (Kraus 1960, lehva 2.3)

Resim Ek 2.3. Persephone Ressamı'na ait an krater (Edwards 1986, figür 9)

Resim Ek 2.4. Hekatomoros'un mezar steli. İstanbul, MÖ 2.yüzyıl (Karagöz 2002, 316, resim 2)

Resim Ek 2.5. Samanyolu ve Zodyak'ın keştiği yer, Macrobius'a göre öbür dünyanın kapılarının durduğu yer (Latura 2014, figür 1)

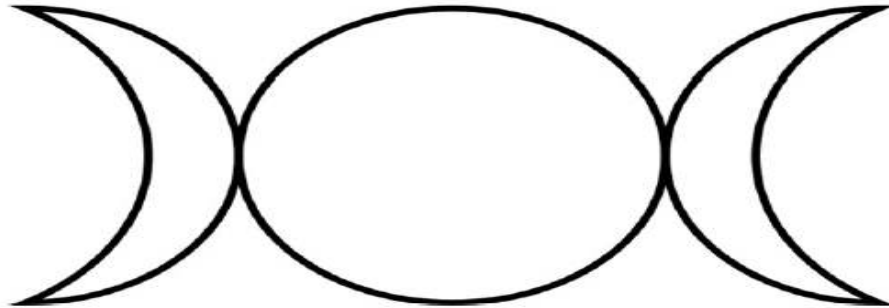
Resim Ek 2.6. MÖ 15 Ağustos 700 tarihinde saat 03:40'ta Artemis Orthia Tapınağı'nın bulunduğu yerden Ülker, Orion ve Sirius'un konumunu gösteren gece gökyüzünün yeniden yapılandırılması (Ruggles ve Boutsikas 2011, figür 3)

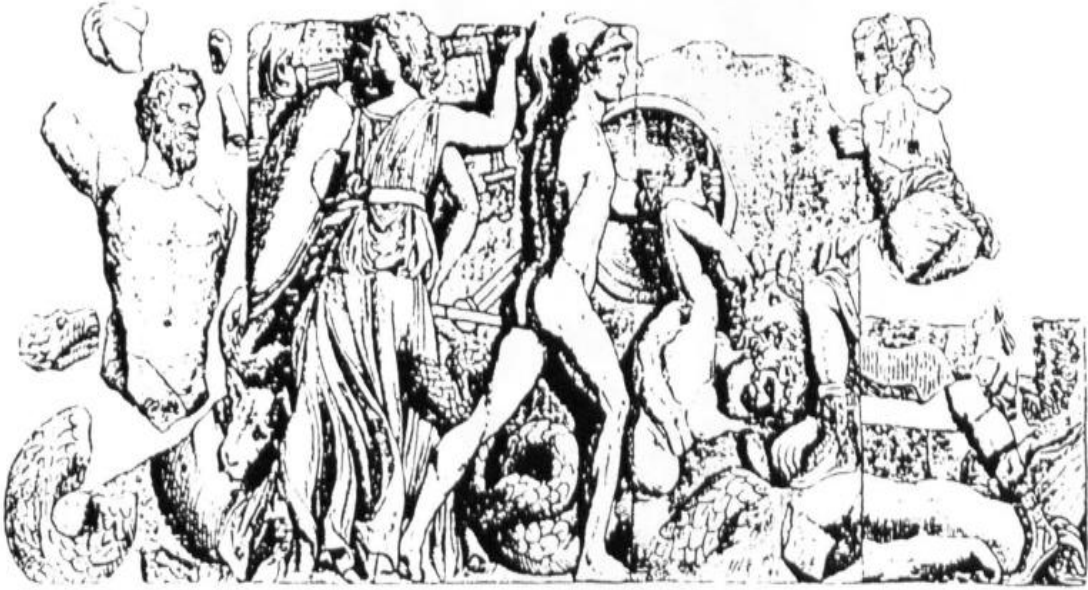
Resim Ek 2.7. Artemis Ephesia solda, Aphrodisias Aphroditesi sağda (Bozkurt 2017, lehva IV-VII)

Resim Ek 2.8. Üç katlı tanrıçanın eski bir Kelt oyması. Ay'ın üçlü tanrıçaları Selene, Hecate ve Diana (Varner 2011, 28)

Resim Ek 2.9. Günümüzde Hecate'nin üçlü Ay tanrıçası yönünün sembolü (Varner 2011, 30)

Resim Ek 2.10. Pergamon Zeus sunağındaki Hekate kabartması (West 1990, plaka 77)

Resim Ek 2.11. Gemalardaki, tek gövdeli, üç başlı ve altı kollu Hekate betimi (West 1990, plaka 76 b)

Resim Ek 2.12. Üç gövdeli, üç başlı, altı kollu Hekate betimi (Karagöz 2002, resim 12)

Resim Ek 2.13. Cepheden üçlü Hekate betimi (Karagöz 2002, resim 10)

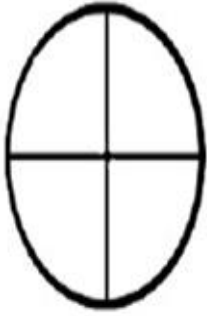
Resim Ek 2.14. Yedi ışınlı tacıyla Hekate betimi (Mitropoulou 1978, figür 20)

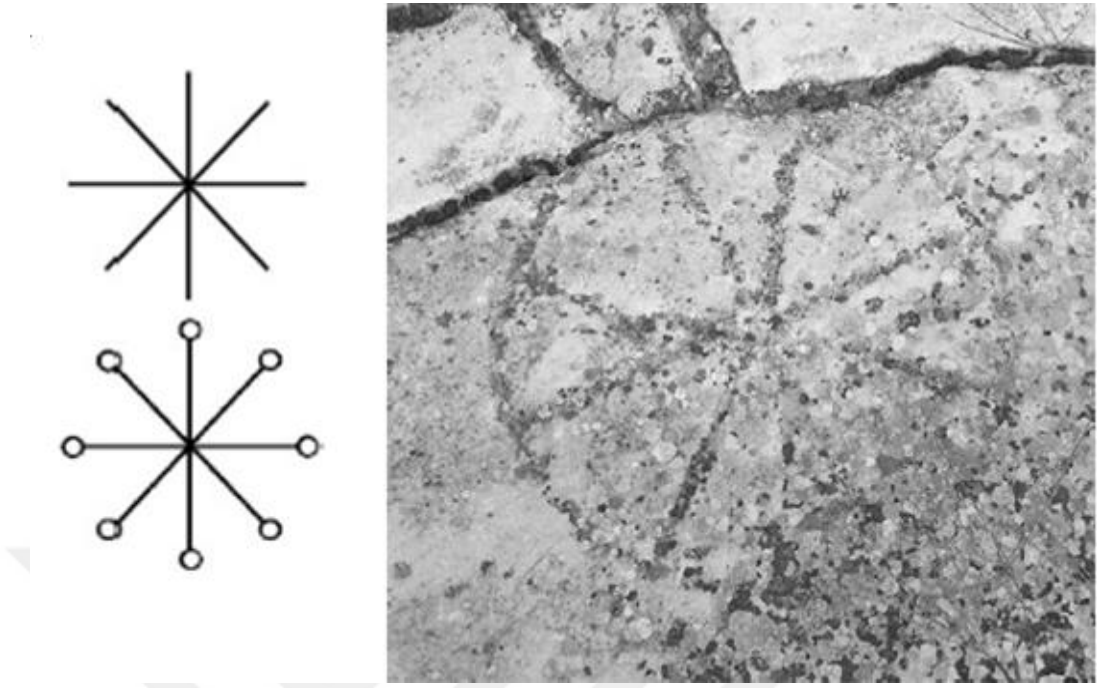
Resim Ek 3.1. Ostia'dan bir disk, Kral Süleyman sihirbazlık yaparken (D'Este 2017)

Resim Ek 3.2. Özgürlük Heykeli, ABD (D'Este 2017)

Resim Ek 3.3. Lagina Hekate Tapınağı'nın basamaklarına oyulmuş dört dişli sembol (D'Este 2017)

Resim Ek 3.4. Lagina Hekate Tapınağı, Kilise'nin merdivenlerine oyulmuş yedi ışınlı yıldız (D'Este 2017)

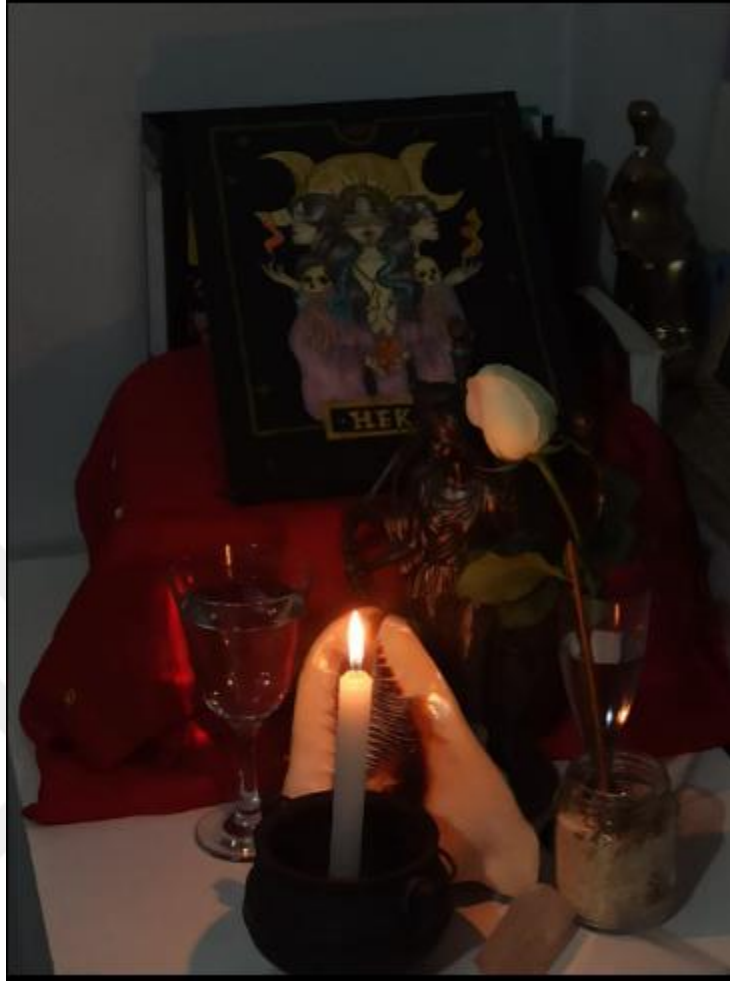
Resim Ek 3.5. Yedi yıldızı çevreleyen Ouroboros çemberi (D'Este 2017)

Resim Ek 3.6. Günümüzde Hekate çarkının sembolü (D’Este 2017)

CALENDÁRIO HEKATINO 2023		
JANEIRO	MAIO	SETEMBRO
06. Lua Cheia	05. Rito dos Seus	02. Hekate Kourotrophos
21. Deipnon	Fogos Sagrados	14. Deipnon
22. Noumenia	19. Deipnon	15. Noumenia
	20. Noumenia	28. Lua Cheia
FEVEREIRO	JUNHO	OUTUBRO
Mês da Purificação		
05. Lua Cheia	04. Lua Cheia	14. Deipnon
19. Deipnon	17. Deipnon	15. Noumenia
20. Noumenia	18. Noumenia	28. Lua Cheia
MARÇO	JULHO	NOVEMBRO
06. Lua Cheia	03. Lua Cheia	12. Deipnon
21. Deipnon	17. Deipnon	13. Noumenia
22. Noumenia	18. Noumenia	16. Noite de Hekate
		26. Lua Cheia
ABRIL	AGOSTO	30. Hekate das
06. Lua Cheia	13. Dia de Hekate	Encruzilhadas
19. Deipnon	15. Deipnon	
20. Noumenia	16. Noumenia	DEZEMBRO
	30. Lua Cheia	12. Deipnon
		13. Noumenia
		26. Lua Cheia

Resim Ek 3.7. Günümüzde Hekate takvimi (<https://t.me/trezenahekatina>)

Resim Ek 3.8. Günümüzde bir Hekate ritüeli örneği (Pagliarulo 2021).

Resim Ek 3.9. Üçlü Hekate rahibeleri (D'Este 2006, 90)

Resim Ek 3.10. Günümüzde Hekate tütsülüğünün bir örneği (D'Este 2006, 146)

Resim Ek 3.11. Günümüzde Hekate Mabedi (D'Este 2010, figür 24)

Emrah URTEKİN

Yüksek Lisans Tezi

YOZGAT 2024

T.C.
YOZGAT BOZOK ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS TEZİ